

НАУКОВО-ДОПОМІЖНИЙ АПАРАТ

БІОГРАФІЧНИЙ ДОВІДНИК

Абрамович Петро Никандрович (1881 — після 1931) — історик, краєзнавець, архівіст, педагог. Закінчив словесний від. С.-Петербурзької духовн. академії (1904) та С.-Петербурзький археол. ін-т. Викл. рос. писемності Волинської духовн. семінарії (1906), викл. у гімназіях Н. Овсянникової, Н. Покрамович, у жін. гімназії св. Анастасії, у Волинському жін. уч-щі, у Житомирській землемірній школі; активний діяч Т-ва дослідників Волині, співробітничав з ВУАН, у Житомирському музеї створював «Волиніку», описував стародруки. Перший ректор Волинського (Житомирського) ІНО (1919–1920), голова етногр. секції Волинського наук.-дослід. музею (1932–1931).

Агафонов Валеріан Костянтинович (1863–1955) — ґрунтознавець, геолог, письменник. Проф. Таврійського ун-ту, професор Сорбонни (Париж) (з 1922 р.). У складі Полтавської експедиції В.В. Докучаєва досліджував ґрунти Прилуцького пов., брав участь у багатотомному виданні матеріалів до оцінки земель Прилуцького пов. Полтавської губ. В.В. Докучаєва (*Агафонов В.К.* Матеріали к оценке земель Полтавской губернии. Естественно-историческая часть: Отчет Полтавскому губернскому земству. — СПб., 1892. — Вып. XI: Прилуцкий уезд. — 141 с.)

Алексович В. Чл. мед. ф-ту Віденського ун-ту, засл. дир-р лікарні св. Йосипа.

Алешо Олександр Гаврилович (1890–1922) — народознавець, антрополог та етнолог. Закінчив Уманську клас. гімназію. Навчався у Київському та Петроградському (1915) ун-тах, учень Ф. Вовка. Вивчав історію і побут Київщини (1911), здійснив експедицію на Херсонщину (1914). Дійсний чл.-секр. УНТ у Києві (1918), вчений секр. С.-г. наук. ком. та голова секції нар. побуту. Очолював музейну секцію худ.-пром. від. М-ва освіти (1918–1919). Засн. і перший керівник Музею антропології та етнології при УАН у Києві, що існував у 1921–1934; перевіз із Петрограда до Києва колекцію антроп. та етногр. матеріалів, наук. архів та б-ку Ф. Вовка.

Альошин Павло Федорович (1881–1961) — видатний архітектор, один з фундаторів і дійсний чл. Академії архітектури УРСР. Акад. Академії будівництва і архітектури УРСР, проф., д-р архітектури. Закінчив С.-Петербурзький ін-т цивільних інженерів, С.-Петербурзьку академію мистецтв. За його проектом було побудовано Пед. музей ім. цесаревича Олексія в Києві (1912). Йому належать проекти Другої Ольгинської гімназії, Будинку купецького зібрання, Нац. філармонії в Києві, Палацу уряду, Діпромiста в Харкові та ін. держ. споруд. Був призначений голов. архітектором АН УРСР (1934), в 1930-х ним побудовано споруди Ін-ту фізики та Ін-ту ботаніки АН УРСР.

Андерсон Оскар Миколайович (Андерсон Йоханн Віктор) (1887–1960) — статистик, економіст, математик. Навчався у казанській гімназії (1906), Казанському ун-ті, С.-Петербурзькому політех. ін-ті, співроб. цього ін-ту (1907–1915). Переїхав до Києва (з 1917), викл. у Комерц. ін-ті та пом. керівничого над працями Демогр. ін-ту УАН (1919). Емігрував (1920). Проф. Комерц. ін-ту (Варна, Болгарія) (1924–1933). Проф. Софійського ун-ту (з 1935). Проф. Кільського (1942) та Мюнхенського (1947) ун-тів (Німеччина). Створив метод відмінності випадкових величин — метод відділення постійної компоненти від залишкової компоненти, не використовуючи додаткових припущень про тип функції, що лежить в основі.

Андрієвський Опанас Михайлович (1878–1955) — держ. і політ. діяч, учений-правник. Після закінчення Демидовського юрид. ліцею у м. Ярославль деякий час займався наук. роботою, згодом — адвокатською практикою у Києві. Чл. УПСС. Один із організаторів повстання проти гетьмана П. Скоропадського (1918). Чл. Директорії (від 14 листоп. 1918). Наприкінці квіт. 1919 разом з керівництвом УПСС підтримав спробу держ. перевороту на чолі з отаманом В. Оскілком. Після ліквідації заклоту 4 трав. 1919 вийшов зі складу Директорії та емігрував до Чехословаччини. Разом з А. Макаренком і Ф. Швецем організував Укр. нац. раду за кордоном, яка, на їхню думку, мала стати центром наддніпрянських українців в еміграції (1928–1929). Проф. цивільного права, декан правн. ф-ту Укр. Вільного ун-ту в Празі (1935–1937). 1937 виїхав до Австрії. Продовжував громад.-політ. діяльн. як чл. Всеукр. нац. ради, Укр. центр. ком. та ін.

Андрияшев Олексій Хомич (1826–1907) — педагог, видавець, громад. діяч. Закінчив Ніжинський ліцей князя І.А. Безбородька й Київський ун-т, канд. права (1850), магістр цього права (1856), ст. викл. законодавства; викл. церковнослов'ян. мови, історії, географії чернігівської гімназії (1850), інспектор (1860), дир-р Першої гімназії Київського навч. округу (1862–1890), голова київського від. Маріїнського союзу (1881). Ред. і видавець «Київського народного календаря» (1864–1907), двотижневої газ. «Друг народу» (1867–1876), «Ежегодника пчеловодства» (1895). Зав. нар. уч-щами в Київській, Волинській, Подільській губ. (1866), брав участь у створенні Київської міськ. б-ки (1865). Організатор та дир-р уч-ща сліпих (1884). Чл. Київського слов'ян. благодійного т-ва (1869). Написав повість про Богдана Хмельницького, підручники тощо. За свої кошти створив єдину на всю Росію школу бджільництва. Частину власної б-ки подарував ВБУ в 1930 р. (*Дубровіна Л.А., Онищенко О.С.* Історія Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1918–1941. — К., 1998. — С. 192.)

Андрусов Микола Іванович (1861–1924) — геолог, стратиграф, палеонтолог, палео-еколог. Учень І. Мечнікова. Дослідник Чорноморського басейну. Закінчив Новоросійський ун-т. Викладав у С.-Петербурзькому й Новоросійському ун-тах, проф. Юр'євського, Київського ун-тів (з 1905), Вищ. жін. курсів у С.-Петербурзі і співроб. Геолог. ком. Очоловав Геолог. музей Петроградської АН (1914–1918). Його докторська дис. була удостоєна Ломоносівської премії РАН. Працював у С.-Петербурзькому Геолог. ком. (з 1912). Обраний дійсним чл. РАН (1914). Проф. Таврійського ун-ту (1918–1920). Навесні 1920 емігрував. Працював у лаб. Сорбонни (у Парижі) і Карлового (у Празі) ун-ту (з 1921). Близький друг В.І. Вернадського, з яким активно листувався. Акад. УАН по каф. палеонтології (1919). Через політ. перипетії так і не зміг виїхати з Криму, де на той час перебував, до Києва.

Антонович Володимир Боніфатійович (1834–1908) — укр. історик, археолог, етнограф, археограф, чл.-кор. РАН (з 1901); проф. Київського ун-ту (з 1878); належав до хлопоманів; співорганізатор Київської Громади. Батько Д. Антоновича. Учителював латин. мови в Першій київській гімназії (1861), викл. історії в Київському кадєтському корпусі (1862–1865). Одночасно секр. (з 1863) та гол. ред. «Тимчасової комісії для розгляду давніх актів» при канцелярії київського, волинського й подільського генерал-губернатора (1864–1880). Один з організаторів Київської Громади. Проф. рос. історії Київського ун-ту (з 1878), голова Іст. т-ва Нестора-літописця (з 1881), організатор археол. з'їздів в Україні. Автор понад 300 праць з історії, археології та етнографії України. Зібрав, зредагував і видав 9 томів «Архива Юго-Западной России», що стосуються історії Правобережної України XVI–XVIII ст.

Частина книжок (64 книги) придбана ВБУ в 1919, передана І.В. Антонович в 1919. Надалі б-ка поповнювалася родичами. (*Дубровіна Л.А., Онищенко О.С.* Історія Національної бібліотеки України. — К., 1998. — С. 62.)

Антонович Дмитро Володимирович (псевдоніми Войнаровський, Муха, Шельменко, Подорожній) (1877–1945) — укр. історик мистецтва й театру, політ. діяч, син Б. Антоновича; один із засн. РУП, ред. укр. часописів; один із засн. Укр. академії мистецтв (1917); чл. УЦР, чл. Всерос. установчих зборів, міністр морських справ УНР (1919), міністр мистецтва, голова дип. місії в Римі (1919), один з організаторів, ректор Укр. Вільного ун-ту в Відні та Празі (1928–1930, 1937–1938); голова Укр. іст.-філол. т-ва у Празі; ініціатор заснування Держ. драм. театру (1918) і Держ. нар. театру (1918–1922). Генеральний консул Укр. Держави у Швеції (1918); голова місії УНР в Італії (1919–1920). Голова Укр. іст.-філол. т-ва і дир-р Музею визвольної боротьби України у Празі (1925–1945).

Антонович-Мельник Катерина Миколаївна (1859–1942) — археолог, історик та громад. діячка. Чл. НТШ, УНТ. Друга дружина В. Антоновича (від 1902), мати Д. Антоновича. Під керівництвом В. Антоновича упорядковувала судові справи в Київському центр. архіві (1882–1886). Описала й склала каталог музейної колекції О. Поля в Катеринославі (1892–1893), брала участь в організації археол. з'їздів у Києві (1899) та Харкові (1902). Працювала в УАН: зав. б-кою Першого від., член Постійної коміс. для складання біогр. слов. діячів України та Постійної коміс. для складання іст.-географ. слов. укр. землі (1919). Ред. та 2-й голов. ред. Коміс. з проблем мови та перекладів (1920); заст. голови археол. від. Археол. ком. при Першому іст.-філол. від. ВУАН (1921–1923); дійсний чл. Іст. секції при ВУАН (1924). Відпов. співред. Коміс. з видання праць В. Антоновича (1928).

Аппель Поль Еміль (Appell Paul Émile, 1855–1930) — фр. математик і механік, ректор Сорбонни, член Фр. АН (1892), багато років був її президентом. Чл.-кор. С.-Петербурзької АН (1911), почес. чл. РАН (1925).

Армашевський Петро Якович (1851–1919) — мінералог, геолог, петрограф. Проф. Київського ун-ту (1885). Закінчив Київський ун-т (1872). Хранитель мінерал. каб. (1873). Після захисту дис. («Геологический очерк Черниговской губернии») — доц. ун-ту (від 1873). Майже щорічно здійснював, за дорученням Київського т-ва дослідників природи, геолог. дослідження в різних районах Київського учбового округу (з 1874), працював в Чернігівській і Полтавській губ. (1874–1875), у Волинській, Херсонській та Таврійській губ. (1879–1880), в Херсонській та Полтавській губ. (1884) і т.д. Перший геолог Київського ун-ту, який включився в роботу Геолог. ком. зі складання 10-верстної геолог. карти Європ. Росії. Був відряджений Геолог. ком. до Полтавської губ. для геолог. зйомки 40-го аркуша Заг. геолог. карти Росії (1882–1883). Автор геолог. карти Полтава–Харків–Обоянь (Общая геологическая карта России. Лист 46-й. Полтава–Харьков–Обоянь. — СПб., 1903. — 551 с. (Гр. геол. Ком.; т. 15, № 1; Предварительный отчет о геологических исследованиях в Полтавской губернии // Известия Геологической Комиссии. — СПб., Т. II. — Т. 6. — С. 142–145).

Артоболевський Володимир Михайлович (1874–1952) — зоолог, проф., д-р біології, громад. діяч. Освіту отримав у Пензенській клас. гімназії. Закінчив Київський ун-т (1901). Викладав природн. науки в київській гімназії (1902–1918), зоологію в Київському Фребелівському ін-ті (1908–1920; 1909–1920 — дир-р). З групою зоологів заснував у

Києві орнітол. т-во (1908), яке очолював протягом десяти років. Викл. біології та зоології в Географ. ін-ті (Київ) (1916), викл. зоології й хранитель Зоол. музею Київського ун-ту (від 1918). Ст. зоолог Зоол. музею УАН і чл. Фаунічного ком. при УАН (від 1919). Викл. біології КІНО (1920–1930). Проф., зав. каф. зоології Ін-ту соц. виховання (1930); проф. Ін-ту професійної освіти. Проф. і зав. каф. зоології Київського пед. ін-ту (1933–1938). Проф., декан біол. ф-ту Київського ун-ту (1934–1944). Працював за сумісництвом в Ін-ті зоології АН УРСР (1946–1948).

Архимович Зіновій Алоїзович (1858–1938) — педагог, громад. діяч. Закінчив Київський ун-т (1886). Магістр мат. наук. Викл. в Колегії П. Галагана (1895). Дир-р Київського приватного жін. комерц. уч-ща О. Плетньової (1914).

Архимович Олександр Зиновійович (1892–1984) — ботанік. Закінчив Київський ун-т та агр. ф-т Київського політехн. ін-ту. Читав курс лекцій у Київ. політехн. ін-ті (1920–1921). Чл. Коміс. з вивчення флори України ВУАН; співроб. Ком. для виучування нижчих рослин (1919), Ботан. музею та гербарію (1921–1922). Займався селекцією цукрових буряків на Білоцерківській селекційній станції. Д-р біол. наук (1940). Проф. Житомирського с.-г. ін-ту (1941). Керівник від. селекції ярих зернових культур селекційної станції в Гальтбурні в Австрії (1943–1945). Був в Іспанії на запрошення насінневої фірми «Продес», де налагодив селекцію та продукцію насіння цукрових буряків (1948). Виїхав у США (1953), ректор Укр. технол. ін-ту (1955–1962), президент Укр. Вільної АН (1962–1970), проф. Колумбійського ун-ту.

Арцибашев Дмитро Дмитрович (1873–1943) — інженер, спеціаліст з с.-г. машинобудування. Зав. Бюро закордонних відносин, заст. голови С.-г. вченого ком. (1917–1922). Співроб. Всесоюзного ін-ту приклад. ботаніки і нових культур (1925–1928). У 1930-х репресований, помер у Саратові, у в'язниці.

Асмус Валентин Фердинандович (1894–1975) — філософ, логік, історик філософії, історик і теоретик естетики, літературознавець. Дійсний чл. Міжнар. ін-ту філософії. Закінчив від-ня філософії та рос. словесності Київського ун-ту (1919); учень О. Гілярова, В. Зеньковського, Є. Спекторського. У студент. роки опублікував працю «О задачах музыкальной критики» (1916), отримав премію за конкурсний твір щодо світогляду Л. Толстого та філософії Б. Спінози. Після встановлення радянської влади почав розробку питань марксистської філософії, логіки та естетики. Дійсний чл. Наук.-дослід. каф. марксизму-ленінізму (з 1928), викл. в Ін-ті червоної професури в Москві, в Академії комуністичного виховання, в Московському ін-ті історії, філософії і л-ри. Чл. Спілки письменників (з 1935). Захистив докторську дис. «Естетика класичної Греції» в Ін-ті філософії АН СРСР (1940). Працював в Московському ун-ті (з 1939), проф. ф-ту філософії (з 1941). Автор праць з історії філософії, логіки, естетики. Один з небагатьох рос. філософів, добре відомих на Заході, переважно як кантознавець.

Афанасьєв Георгій (Юрій) Омелянович (1848–1925) — історик, педагог, громад. діяч. Прив.-доц. каф. всесвіт. історії Новоросійського ун-ту в Одесі (1879). Захистив магістерську (1884) та докторську (1892) дис. Власний кореспондент одеських і київських часописів та газ. (1879–1912). Голова т-ва взаємного кредиту, управитель від-ня Держ. банку в Києві, чл. Уряду Укр. Держави: держ. контролер (1918), міністр закордонних справ УНР (1918). Проф. Белградського ун-ту. Помер в еміграції та похований в Белграді.

Б-ка Г.О. Афанасьєва була придбана ВБУ в 1922 р. у його дружини — Катерини Адамівни Афанасьєвої. Архівний фонд зберігається в Ін-ті рукопису НБУВ (ф. 64). (*Дубровіна Л.А., Онищенко О.С.* Історія Національної бібліотеки України. — С. 65).

Багалій Дмитро Іванович (1857–1932) — укр. історик та громад. діяч, музеєзнавець, етнограф, перший віце-президент УАН, акад. УАН (1918). Навчався на іст. від. іст.-філол. ф-тів Київського та Харківського ун-тів, викл. у Харківському ун-ті, ректор Харківського ун-ту (з 1911). Чл. УАН, голова Іст.-філол. від. (1918); очолював Коміс. для складання іст.-географ. словн. укр. мови, постійну археогр. коміс., єврейську іст.-археогр. коміс., коміс. УАН по складанню Біогр. словн. діячів укр. народу і укр. землі, голов. ред. видань Іст.-філол. від. АН УРСР (1919). Займав посади декана Академії теор. знань у Харкові, проф. з історії України у Харківському ІНО. Стояв на чолі відкритої наук.-дослід. каф. історії України. Керував Центр. архів. упр. УРСР (1923–1924), перший дир-р Наук.-дослід. ін-ту Тараса Шевченка (1926–1932). Автор бл. 350 наук. праць. Наук. спадщина пов'язана з історією Слобідської України, історією України др. пол. XVII–XIX ст., історією укр. культури, історіографією, археологією, іст. географією, джерелознавством.

Бажаєв Володимир Гаврилович (1865–1916) — агроном, проф. Київ. політехн. ін-ту (з 1903). Працював земським агрономом в Московській губ. Праці стосувалися питань ведення сільс. госп-ва та агрономії. Б-ка В.Г. Бажаєва містила фахові видання.

Базилевич Василь Митрофанович (1893–1942) — укр. історик, архівіст, краєзнавець, музеєзнавець. Чл. і секр. Іст. т-ва Нестора-літописця (1917–1930). Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1915), проф. стипендіат. Здійснював пед. діяльн.: викл. історії України та Росії, Києва та Київщини, ряду спеціальних іст. дисциплін, таких, як геральдика, сфрагістика, генеалогія, нумізматику в Київському ун-ті-політехнікумі, Київ. археол. ін-ті, Робітничо-селянському ун-ті, Тимчасових пед. курсах, Пед. курсах ім. Пирогова та КІНО (1919–1927). Значну роботу проводив з охорони пам'яток. Був арештований за сфальсифікованими звинуваченнями (1927, 1933, 1935). Останній період життя пройшов у Таганрозі після звільнення з ув'язнення. Опублікував низку наук. розвідок. Був заарештований гестапо та розстріляний за спробу приховати цінні експонати Таганрозького краєзнавчого музею від вивезення (1942).

Праці з історії України XVII ст.; історія міжнародних відносин Росії XVII ст.; укр. декабристознавство; архівознавство; краєзнавство; геральдика; нумізматику.

Байков Олександр Олександрович (1870–1946) — металург і хімік, засн. ленінградської наук. школи металознавців. Ректор Таврійського ун-ту (1921–1923), акад. (1932) і віце-президент АН СРСР (1942–1945).

Бакунін Олександр Олександрович (1821–1908) — брат М.О. Бакуніна, земський діяч. Закінчив Московський ун-т. Проф. в Рішельєвському ліцеї в Одесі (1848–1849). Під час Кримської війни вступив рядовим на військ. службу і брав участь в обороні Севастополя. Багато років був гласним Новоторзького повітового і Тверського губернського земств, потім мировим суддею.

Бакуніна (уродж. Любоцинська) Софія Марківна (1889–1979?) — дружина Михайла Олексійовича Бакуніна (1880–1962), власниця маєтку «Гірська Щілина» (де бував В.І. Вернадський), емігрувала в Бельгію (1920). Племінниця дружини В.І. Вер-

надського. Фрагмент її спогадів про життя Вернадських в маєтку «Гірська Щілина» в 1919–1920 опубл. в кн.: *Вернадский В.И.* Дневники, 1917–1921. — К., 1997. — Кн. 2. — С. 133–137.

Балінський Іван Мартинович (1879–1927) — укр. історик, педагог, дослідник історії укр. права. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту. Викл. історію у Колегії П. Галагана, гімназіях та ін. середніх навч. закл. Києва, Вищ. жін. курсах. Чл. Ради бібліотекарів (1919–1920), старший бібліотекар (з 25 черв. 1919), керівник газетно-графічного від. ВБУ. Прив.-доц. Київського ун-ту (з 1920), викл. також у ін. вищ. навч. закл. Чл. Іст.-літ. т-ва УАН (1923). Чл., старший наук. співроб. (1921–1927) *Коміс. для виучування історії західноруського та укр. права* при Соц.-екон. від. *УАН*.

Балудянський Андрій (1807–1853) — педагог, церк. історик Підкарпатської Русі. Викладав церк. історію та канонічне право в Ужгородській греко-католицькій богословській семінарії (кінець 1840-х — початок 1850-х). Видав латин. мовою «Церковну історію» (1847). Чл. створеного 1850 О. Духновичем «Літературного заведення Пряшевського», першого руського культ. т-ва в Угорській Русі.

Баранов Олександр Андрійович (1746–1819) — рос. купець, перший Голов. правитель рос. поселень в Америці (1790–1818). Досліджував територію Тихоокеанського узбережжя Північно-Західної Америки, встановив торг. зв'язки з Каліфорнією, Гавайськими островами, Китаєм. За його ініціативи було засновано Форт Росс у Каліфорнії (1812). Заснував більшість рос. поселень на Алясці, куди було перенесено центр Рос. Америки. Брав участь у дослідженні й описі Чугачької затоки.

Барвінський Віктор Олександрович (1885–1940?) — укр. радянський історик-архівіст, дослідник історії Лівобережної України XVI–XVIII ст., зокрема питання заселення і становища селян до і після Хмельниччини, архівіст, історик права. Учень Д. І. Багалія. Закінчив іст.-філол. ф-т Харківського ун-ту (1909), залишився там як проф. стипендіат. Одночасно викладав історію у середніх освітніх установах Харкова. Працював у б-ці Харківського ун-ту (1915–1919). Прив.-доц. Харківського ун-ту (з 1919), викл. Академії теор. знань, Харківського ІНО (1920–1924). Чл. Харківського іст.-філол. т-ва. Дійсний чл. Харківської наук.-дослід. каф. історії укр. культури ім. акад. Д.І. Багалія (1922–1934), керівник іст. секції цієї каф. (1923–1926). Позаштат. співроб. *Коміс. для виучування західноруського та укр. права* при ВУАН (1926–1927), паралельно — зав. від. архівознавства архів. секції Всеукр. ком. охорони пам'яток мистецтва та старовини і Центр. архів. упр. УСРР (1921–1925), зав. Центр. архіву давніх актів у Харкові (з 1929), пізніше — старший наук. співроб. архіву. Автор архівознавчих досліджень. Заарештований і за сфальсифікованим звинуваченням засуджений до 10 років ув'язнення в таборах (1937). Помер в ув'язненні.

Бах Олександр (1813–1893) — барон, австрійський міністр юстиції (1848), міністр внутрішніх справ Австрії. Один із голов. діячів реакції. Франц Йосиф правив Угорщиною з допомогою армії чиновників, одягнених у форму, схожу на форму угорських гусар, а тому сучасники та історики називали їх «баховськими гусарами», а цей історичний період «тихими роками епохи Баха».

Бем Альфред Людвігович (1886–1945) — історик л-ри, критик, публіцист, педагог, політ. діяч. Закінчив іст.-філол. ф-т С.-Петербурзького ун-ту. Учень С.А. Венгерова. Працював у рукописному від. б-ки РАН під керівництвом В.І. Срезневського. Ред. та

один з укл. 5 томів серії «Обозрение трудов по славяноведению». Чл.-кор. Коміс. для видавання пам'яток новітнього мистецтва УАН (Петроград, 1919), наук. співроб Першого від. УАН з спеціальних наук. доручень УАН (1919). Ненадовго перебував у Києві, де працював на бібл. посаді у НБУ України (1919). Емігрував (1920), певний час перебував у Белграді, у Варшаві (1920–1922), у Празі (1922–1945). Був відомим діячем рос. діаспори в Чехословаччині, проводив активну літ. діяльн., захистив докторську дис., викл. у Карловому ун-ті. Був секр. Руського пед. бюро та ред. его бюлетенів, керівником літ. об'єднання «Скит». Зарештований радянським органами (трав. 1945). За припущеннями сучасників, був у тому ж році розстріляний.

Особовий архів А.Л. Бема зберігається в літ. архіві Музею нац. л-ри та в Слов'ян. б-ці в Празі. Був особисто знайомий з В.І. Вернадським. Сприяв становленню зв'язків та книгообміну з б-кою АН та Публічною б-кою в Петрограді (1919).

Беркенгейм Борис Мойсейович (1885–1959) — хімік, електрохімік, чл. хім.-техн. секції Постійної коміс. для виучування природних багатств України УАН (1919). Працював в Києві під керівництвом В.І. Вернадського з дослідження “живої речовини” (1919). Проф., зав. каф. неорганічної хімії Білоруського ун-ту (у 1920-ті). Один із засн. (1931) і багаторічний ред. журн. «Успехи химии».

Беркенгейм Мойсей Соломонович — московський купець першої гільдії, четвертий син Беркенгеймів, чл. партії есерів, брав участь в революції 1905, один з перших учасників руху правозахисників «Політичного Червоного Хреста» (1918). Був одружений з Коган (Коен) — з родини матері Карла Маркса. Перебуваючи у зарубіжному від'їзді, залишився в Польщі (1921). Помер в 1925.

Берло Ганна Львівна (1859–1942) — дослідник історії укр. інтелігенції XIX–XX ст. (біографістика), перекладач, педагог, громад.-культ. діяч. Закінчила Ольгинську гімназію (1876), працювала викл. рос. мови в гімназіях (1881–1904), автор підручника з рос. граматики для шкіл, працювала над складанням біогр. слов. укр. діячів (В.Б Антоновича) та у «Просвіті» Б.Д. Грінченка (1906–1910). Член НТШ у Львові, дійсний чл. іст. та філол. секції УНТ (з 1907), наук. співроб. Постійної коміс. для складання біогр. слов. діячів України (з 1919), чл. Постійної коміс. для складання слов. живої укр. мови, ін. коміс. ВУАН. Працювала в Київській «Просвіті» (1906–1910). Публікувала спогади та іст. розвідки, в тому числі з історії роду Берло. Працювала у НБУ спочатку позаштат. (1919), з 1920 р., потім у штаті (1920–1933). Була звільнена внаслідок ідеологічних чисток.

Бернар Клод (1813–1878) — фр. медик, фізіолог, дослідник процесів внутрішньої секреції, основоположник ендокринології. Д-р медицини (1843). Чл.-кор. С.-Петербурзької АН (02.12.1860). Навчався у Паризькому ун-ті (1834–1836). Заст., керівник каф. експерим. медицини в лікарні Отель-Дьє, очолив каф. загальної фізіології Паризького ун-ту, каф. порівняльної фізіології в Музеї природн. історії (з 1868). Був чл. багатьох європ. наук. т-в. Заснував Біол. суспільство (1849), став його президентом (1867). Автор багатьох фундаментальних праць в галузі фізіології. Одна з голов. — «Введення у вивчення експериментальної медицини» (1865, рос. переклад — 1866).

Бєлопольський Аристарх Аполлонович (1854–1934) — астроном, акад. АН СРСР (акад. С.-Петербурзької АН з 1903). Один з основоположників сучасної астрофізики. Один з піонерів астроспектроскопії. Від 1888 до кінця життя працював у Пулковській обсерваторії під С.-Петербургом. (заст. дир-ра — 1908–1916, дир-р — 1917–1919). На прохання В.І. Вернадського досліджував оптичні спектри мінералів (1912–1913).

Биковський Левко Ю(У)стимович (1895–1992) — відомий укр. бібліограф і книгознавець, бібліотекознавець, публіцист; активний діяч укр. нац.-культ. руху та вид. справи, дійсний чл. Бібліогр. коміс. НТШ, один з чл.-засн. Укр. Вільної АН та Укр. іст. т-ва у м. Кент (США). Навчався у Політехн. ін-ті (1912–1914), Лісовому ін-ті (1914–1915) у С.-Петербурзі. Брав участь у військ. діяч на Закавказькому рос.-турецькому фронті (1916–1918). Працював у М-ві закордонних справ УНР (з січ. 1918), у НБУ (з 1919), активно займався комплектуванням фондів б-ки, йому належить значний внесок в організацію фондів та розвиток книгознавства. В еміграції (з 1921) був активним діячем бібл. та вид. справи у Чехословаччині, Польщі, Німеччині, у США заснував часопис «Українське книгознавство» (1922) тощо. Працював у Варшавській міськ. публ. б-ці, спочатку зав. від. комплектування, потім дир-ром (1942–1944), викл. на Вищ. курсах бібліотекознавства. Виїхав до Німеччини (січ. 1944), переїхав до США (черв. 1948). Співроб. журн. «Український історик» (з 1963). Співпрацював з багатьма укр. часописами та інституціями. Надрукував понад 450 праць у галузі укр. книгознавства, бібліотекознавства, бібліографії, укр. просвітництва.

Білімович Антон Дмитрович (1879–1970) — укр. математик, механік. Чл.-кор. (1925), дійсний чл. (1936) Сербської АН та мистецтв. Закінчив Київський кадетський корпус та мат. від-ня фіз.-мат. ф-ту Київського ун-ту (1903), прив.-доц. цього ун-ту (від 1907). Орд. проф. каф. математики Новоросійського ун-ту (Одеса) (від 1915), ректор цього ун-ту (берез. 1918). Емігрував до Сербії (січ. 1920), працював у Белградському ун-ті. Був одним із фундаторів Рос. академ. гуртка в Югославії (1920), Мат. ін-ту Сербської АН (1946), Югославського т-ва механіків. Брав активну участь у вид. діяльн. співвітчизників-емігрантів.

Білімович Олександр Дмитрович (1876–1963) — проф. політекономіки і статистики Київського ун-ту. Чл. Особливої наради при Денікіні, начальник Упр. землеробства і землеустрою. В еміграції у Югославії, Німеччині (від 1920), США (1948).

Білогриць (Білогриць-Котляревський) Леонід Сергійович (1855–1908) — правознавець, криміналіст, був учнем, колегою і послідовником О.Ф. Кістяківського. Закінчив Київський ун-т (1876); отримав ступінь магістра карного права (1880), стажувався за кордоном, доц. по каф. карного права в Демидовському юрид. ліцеї (з 1883). Захистив в С.-Петербурзькому ун-ті докторську дис. з карного права (1886), орд. проф. Демидовського юрид. ліцею по каф. карного права (1887), перейшов до Київського ун-ту (1891–1908).

Белоцерківський Георгій Михайлович — історик. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту. Написав конкурсний твір на тему: «Тула и Тульский уезд в XVI и XVII вв.» (К., 1915) (1912), який ф-том було нагороджено золотою медаллю та надруковано в «Университетских известиях» в 1914–1915 та окремо в 1915. За цю роботу його було обрано дійсним чл. Тульської вченої археогр. коміс. та Тульської Палати Древностей (1915).

Більська Лідія Григорівна — мовознавець, бібліограф, бібліотекознавець. Закінчила київську гімназію, іст.-філол. ф-т Вищ. жін. курсів; організувала та завідувала книгозбірнею громади «Улучшение быта учащихся» в Петрограді (1915–1917). У НБУ працювала з каталогами іноземної л-ри (з лип. 1919), знала багато іноземних мов. Рекомендована на посаду особисто В.І. Вернадським.

Біляшівський Микола Федотович (1867–1926) — укр. археолог, етнограф, мистецтвознавець, музейний діяч. Один із засн. та дійсний чл. УАН (з 1919); чл. НТШ та Всеукр. археол. ком. Закінчив Новоросійський ун-т. Закінчив Київський ун-т, де навчався у В. Антоновича та А. Прахова, диплом отримав в Одесі. Працював в Московському архіві М-ва юстиції та музеях міста (1892–1897), був зав. архівом колишнього фін. упр. Царства Польського при Варшавській казенній палаті. Один із засн. (з 1902 — дир-р) Київського міськ. музею. Обирався депутатом І Держ. думи Росії, входив до складу укр. думської громади і фракції автономістів-федералістів (1906). Перший комісар з охорони пам'яток Києва і Київської губ. (1917), чл. УЦР від Київської губ., голова Центр. к-ту охорони пам'яток старовини й мистец. та голова від. охорони пам'яток та музеїв Ген. секретарства (м-ва) освіти УНР (квіт. 1917); автор проекту першого закону про охорону пам'яток, голова від. охорони пам'яток Гол. упр. мистец. та нац. культури Укр. Держави (1918). Почес. акад. Укр. Академії мистецтв (з 1918), дійсний член УАН по кафедрі укр. археології (1919). Голова Ком. охорони пам'яток старовини і мистец. в Україні (1920–1921). Досліджував археол. пам'ятки на теренах України від кам'яного віку до раннього середньовіччя. Був учасником багатьох археол. з'їздів, чл. редакції журн. «Киевская Старина». Організатор і дир-р Київ. міськ. худ.-пром. і наук. музею (тепер Нац. худ. музей України). У роки Першої світової війни — уповноважений РАН для охорони пам'яток культури у Галичині та Буковині, голова Центр. ком. охорони пам'яток старовини й мистецтва в Україні (з 1917) Був ред. журн. «Археологическая летопись Южной России». один з перших чл. УАН при каф. укр. археології (з 1919), входив до складу Археол. коміс. ВУАН (1921), до Археол. ком. ВУАН (1922), чл. Всеукр. археол. ком. (від 1924).

Боболинський Леонтій та його хронограф — Леонтій Боболинський (?–1717) — укр. літописець, упоряд.-перепишувач хронографа. Навчався в Києво-Могилянському колеґіумі, прийняв чернечий постриг у Видубицькому Свято-Михайлівському монастирі, згодом став ієромонахом Чернігівського Свято-Троїцького Іллінського монастиря. У м. Чернігів на основі другої редакції укр. хронографа XVII ст. склав свій рукописний збірник «Літописець, си єсть кройника з розних авторов і гісториков многих диалектом руським єсть написана...» (1699). Це своєрідна енциклопедія хрестоматійного характеру, в якій на основі грецьких, західноєвроп., особливо польс. та давньоукр. джерел у хронологічній послідовності викладено всесвітню історію від «сотворіння світу», вміщено відомості з біблійних книг, географії, астрономії, природознавства, історії церкви, культури, л-ри.

Богаєвський [Петро Михайлович] (1866–1929) — правознавець, д-р права (з 1914), проф. (з 1906). Закінчив юрид. ф-т Московського ун-ту (1891) і був залишений у ньому проф. стипендіатом. Стажувався в ун-тах Берліна, Мюнхена, Гейдельберга, Парижа (1898–1901). Після здачі магістерського іспиту перебував у наук. відрядженні в Женеві (Швейцарія), де вивчав архіви Міжнар. Червоного Хреста (1901–1903). Прив.-доц. (з квіт. 1904), в.о. екстраорд. проф. каф. держ. права (з берез. 1906) Томського ун-ту. Прив.-доц. каф. міжнар. права Московського ун-ту (1907–1908). Повернувся в Томський ун-т (верес. 1908). Запрошений до Київського ун-ту на посаду екстраорд. проф. каф. міжнар. права (жовт. 1912); секр. юрид. ф-ту, орд. проф. (з 1914). В еміграції (Болгарія) (з 1920), був проф. каф. міждерж. і міжнар. приватного права Софійського ун-ту. Автор праць з міжнар. права. Один із засн. (разом з Є. Сташинським, І. Бабатом) Укр. держ. Близькосхідного ін-ту, відкритого як Ін-т східних мов у Києві (весна 1918), в тому ж році перетворено на Укр. держ. Близькосхідний ін-т, орієнтований на підготовку дип. кадрів.

Богдашевський Дмитро Іванович (в чернецтві Василь) (1861–1925) — проф. філософії, д-р богослов'я Київської духовн. академії, останній її ректор (1914–1920). Гол. редактор «Трудов Киевской духовной академии» (з 1910). Пострижений у чернецтво з ім'ям Василій (1913). У тому ж році возведений у сан архімандрита. Єпископ Канівський (1914, архієпископ з 1925), 1-й вікарій Київської єпархії (1914–1933), архімандрит, настоятель Києво-Братського монастиря. Був заарештований (1923), перебував у Бутирській в'язниці в Москві, був засуджений до заслання, знаходився в с. Іжма Комі автономної обл. (трав. 1923 — серп. 1924). Після заслання повернувся до Києва, був призначений єпископом Прилуцьким. Возведений у сан архієпископа (1925). Похований у Братському монастирі, в Богоявленському соборі. Після знищення собору його прах перенесено на Лук'янівське кладовище (1935).

Бойченко Євгенія Олександрівна (1908–1985) — біолог. Закінчила Московський держ. ун-т, працювала в Біол. лаб. акад. В.І. Вернадського (з 1935), яку було перетворено на Ін-т геохімії і аналітичної хімії ім. В.І. Вернадського АН СРСР (1947).

Борисяк Никифор Дмитрович (1817–1882) — ґрунтознавець, географ, гідролог. Проф. Харківського ун-ту (з 1843). Вивчав геолог. будову, корисні копалини і ґрунти України, а також історію мінералогії. Засн. харківської школи геологів.

Бочкович Ганна. Працювала в б-ці Київського комерц. ін-ту, понад 8 років в губернській нар. (земській) управі, в стат. від. Раднагоспу (1920).

Брайкевич Михайло Васильович (1874–1940) — інженер, економіст, колекціонер, меценат, публіцист, держ. та громад. діяч. Чл. партії кадетів. Закінчив Ін-т корпусу інженерів шляхів сполучення в С.-Петербурзі. Будував портові споруди в Миколаєві, залізничні магістралі. Голова Одеського від-ня імп. Рос. техн. т-ва, Одеського військ.-пром. ком., віце-президент Одеського т-ва образотворчих мистецтв (з 1914). Голова м. Одеси (1917–1918). Жив в Англії (з 1920). Організатор (1920) та керівник Рос. екон. т-ва в Лондоні, ред. журн. «The Russian Economist», в Росії виходив під назвою «Записки Русского экономического общества в Лондоне». Співробітничав з «Последними новостями», де публікував статті екон. та мистецтвознавчої тематики. Передав свою колекцію картин Новоросійському (Одеському) ун-ту (понад 100 картин) (1919), які сьогодні є гордістю Одеського худ. музею.

Бродовська-Краковецька Олена Захарівна (1882 — після 1950) — бібліограф-картограф, бібліотекознавець. Закінчила філол. ф-т Одеських вищ. жін. курсів (1910). До б-ки працювала в Уманській комерц. школі. Працювала в НБУ на різних посадах: каталогізатором, систематизатором, зав. підвід. картографії (1919–1950). Проводила значну роботу в галузі науково-методичного забезпечення опрацювання картогр. фондів, має праці в цій галузі.

Брунст [Віктор Емільєвич] (1864–1932) — агроном, педагог. Закінчив Петровську с.-г. академію, отримав диплом “ученого агронома”, працював у Катеринославській та Харківській губ., в Москві — в земській агр. службі. Працював в агр. службах Харківської губ., організував перші агр. з'їзди, створював дослід. станції (з 1906), у департаменті землеробства М-ва землеробства (з 1909), керівник від. Керував діяльн. С.-Петербурзького центр. с.-г. т-ва (з 1913), співробітничав з екон. від. Голов. ком. Земського союзу і з Московським нар. банком. Мав праці у галузі сільс. госп-ва. Очолив

департамент с.-г. машин та заводів, що їх виготовляють, при М-ві землеробства (1917). Перебував у Києві (1918–1919), емігрував в Чехословаччину. Викладав в Ін-ті с.-г. кооперації та в Чеському комерц. ін-ті.

Буда Сергій Олексійович (1866–1942) — історик, журналіст, перекладач. Навчався в Дерптському вет. ін-ті (1896–1898). Співроб. київських періодичних видань, у т. ч. газ. «Киевские вести», «Киевская мысль», «Рада», «Слово» та часописів: «Нова громада», «Украинская жизнь» (1899–1914). Служив у Київському губ. земстві (1914–1915), в Ком. Південно-західного фронту Всерос. союзу міст — цивільної орг. з облаштування відвойованих міст (1916–1918). Співроб. Постійної коміс. зі складання слов. живої укр. мови при ВУАН, Коміс. для дослідів над громад.-політ. течіями на Україні при ВУАН, старшого наук. співроб. Музею антропології та етнології ім. Ф. Вовка (1919–1930). Звільнений з ВУАН коміс. з чистки академічного апарату (1930). Працював також архівістом у Київському центр. архіві давніх актів (від 1926). Літ. співроб. київських вид-в (1930–1941). Перекладав укр. мовою твори А. Дюма, А. Франса, Р. Роллана, А. Чехова, М. Горького та ін. Помер у Києві.

Буділович Антон Семенович (1846–1908) — рос. вчений-славист, публіцист, слов'янофіл, чл.-кор. С.-Петербурзької АН. Розвивав теорію В. Лиманського про культ. єдність всього греко-слов'ян. світу під зверхністю Росії. Засн. і голова Галицько-Руського т-ва.

Бурачек Микола Григорович (1871–1942) — живописець, педагог. Навчався в Краківській академії красних мистец. (1905–1910), у Парижі (1910–1912). Один із засн. і викл. Укр. академії мистец. (1917–1921). Викл. Київського ін-ту театр. мистец. (1918–1921), директор Харківського худ. технікуму (від 1925), проф. Харківського худ. ін-ту (1927–1931). Спершу послідовник барбизонців та імпресіоністів, згодом один із найвидатніших пейзажистів-колористів. Автор творів «Ранок на Дніпрі» (1934), «Колгоспне жито» (1935), «Яблуні в цвіті» (1936), «Дорога до колгоспу» (1937), «Реве та стогне Дніпр широкий» (1941). Працював також як театр. художник. Створив об'ємно-живописні декорації до драм. вистав: «Дай серцю волю» М. Кропивницького в Харківському драм. театрі ім. Т. Шевченка, «Маруся Чурай» І. Микитенка в Харківському держ. театрі революції (обидві — 1934), «Наймичка» І. Тобілевича в Донецькому укр. драм. театрі ім. Артема (1937).

Бурксер Євген Самійлович (1887–1965) — укр. геохімік, проф., чл.-кор. АН УРСР (1938), радіолог. Закінчив природн. від-ня фіз.-мат. ф-ту Новоросійського ун-ту (1905–1909), слухав лекції в Сорбонні (Париж, 1906). Після закінчення ун-ту працював в мінералог. каб. у проф. М.Д. Сидоренка. При хім. від. Одеського від-ня ім. Рос. техн. т-ва створив першу в Росії радіологічну лаб., в якій розгорнулося всебічне вивчення повітря, вод, ґрунтів, лиманних мулів, гірських порід, вплив радіоактивного випромінювання на рослини і тварини, розроблялися методи вилучення урану і полонію з ферганської руди. Дир-р створеного на базі лаб. Ін-ту приклад. хімії і радіології (1921; з 1926 — Одеський хіміко-радіологічний ін-т). Працював в Ін-ті геолог. наук АН УРСР (1938), організував новий від. геохімії, основною тематикою якого стало вивчення геохімії рідкісних і розсіяних елементів. Голова Ком. по метеоритах АН УРСР (1939–1965). Захистив докторську дис. на тему «Комплексное использование соляных ресурсов Сиваша и Перекопских озер» (1943). Вивчав геохімію скандія і германія, визначенню вмісту радіоактивних елементів у підземних водах. В Ін-ті геолог. наук АН УРСР

створює від абсолютного віку геолог. формацій та ядерної геології (1959). Виконується великий обсяг робіт по визначенню абсолютного віку гірських порід аргонимим, рубідієвостронцієвим і свинцевим методами.

Бурячок Іван Мартинович (1877–1936) — видатний художник театру і графік. Учень М. Мурашка. Закінчив Краківську академію мистец. Працював у театрі М. Садовського (1908–1918). Один із засн. укр. реалістичної школи театр.-демокр. мистец.

Бутвін Василь Хомич (1888–?) — заст. нач. фін.-екон. упр. Наркомосвіти України, чл. колегії Наркомосвіти (1919).

Бютгенбах Анрі (Buttgenbach Henri, 1874–1964) — бельгійський геолог і мінералог, працював у гірничовидобувній промисловості в Мексиці, США, Аргентині, Тунісі, Марокко, Південній Африці і, головним чином, у Бельгійському Конго (Заїрі, тепер ДРК). Проф. геології в ун-ті Льежа (1921–1945). Його ім'я носить мінерал бютгенбахіт.

Бялобржеський Чеслав Феофілович (Czesław Białobrzewski, 1878–1953) — фізик. Закінчив Київський ун-т. Екстраорд. проф. по каф. фізики і фіз. географії. Чл. гідрол. секції (1919), заст. голови секції приклад. фізики (1919) Постійної коміс. для виучування природних багатств України УАН. Працював у польс. ун-тах (з 1919): Краківському (1919–1921), Варшавському (1921–1953). Дир-р Ін-ту теор. фізики при Варшавському ун-ті (1931–1953). У своїх працях висловлював підтримку створеної А. Ейнштейном спеціальної теорії відносності.

Вавілов Микола Іванович (1887–1943) — біолог, рослинознавець, географ, проф. Саратовського ун-ту (1917), дир-р Всесоюзного ін-у рослинництва (1930–1940), Генетичної лабораторії (згодом Ін-т генетики АН СРСР) (1930), чл.-кор. (1923), дійсний чл. АН СРСР (1929), президент (1929–1935) й віце-президент (1935–1940) ВАСГНІЛ, президент Всесоюзного географ. т-ва (1931–1940).

Вагнер Юлій Миколайович (1865–1945) — біолог, зоолог, син М.П. Вагнера. Закінчив фіз.-мат. ф-т С.-Петербурзького ун-ту, працював на Соловецькій, Севастопольській та Неаполітанській зоол. станціях; д-р зоології. Проф. зоології в Київському політехн. ін-ті (1898–1911). Зав. від. праці в Київському воєнно-пром. ком. (1917) Нар. соціаліст, чл. Київського виконкому. Міністр праці в каб. Ф. Лизогуба (з трав. 1918). Наук. праці присвячені анатомії безхребетних, морфології та систематиці Arhanyptera; у цій галузі вважається одним з найкращих спеціалістів. Емігрував (1920). Викл. на с.-г. ф-ті в Белградському ун-ті (1921). Помер у Відні.

Вайнцвайг Пилип (Филипп) Самійлович (1896–?) — економіст, політ. діяч. Вищ. екон. освіта. Був засуджений за меншовицьку діяльн. Заарештований в Москві (1921), в Києві (1923), відправлений на заслання на Соловки (1923–1925), Тобольський політ-ізолятор (1925–1926). Жив у Воронежі (1929–1932). Після цього арештовувався декілька разів, зіслання в Мінусинськ, Воркуту. Загинув у Воркуті під час кашкетинських розстрілів.

14 лют. 1919 голова Архів.-бібл. від. В. Модзалевський звернувся до Тимчасового ком. по утворенню НБУ стосовно прийняття рішення про б-ку П. Вайнцвайга, книжки з якої в кількості 282 були конфісковані при обшуку у нього царським урядом у груд. 1916

та згодом увійшли до складу б-ки нелегальної л-ри, яка існувала при Київському губернському жандармському упр. для потреб жандармів. Остання, за розпорядженням комісара по ліквідації Жандармського упр. С. Єфремова, була передана до фонду НБУ. Погоджуючись з висновком В. Модзалевського про те, що майже всі ці книги «являють собою бібліографічні раритети і тому підлягають переховуванню в окремому відділі й видачі лише в помешканні бібліотеки тільки вченим і фахівцям дослідникам питань з історії революції, економіки та суспільного життя», Тимчасовий ком. повідомив про те, що «книг П. Вайнцвайга як установив б. комісар по ліквідації Жандармського управління С. Єфремов, в жандармській бібліотеці нема зовсім і де вони — Тимчасовому комітетові невідомо». (Архів НБУВ, оп. 1. спр. 13, арк. 7–10).

Василенко Микола Прокопович (1866–1935) — видатний укр. громад. та політ. діяч, історик держави і права. Дійсний чл. НТШ (1911), Іст. т-ва Нестора-літописця (від 1919 — голова), акад. УАН (1920). Закінчив іст.-філол. ф-т Юр'євського (Тартуського) ун-ту (1890). Чл. УНТ, ред. його «Записок» (від 1908). Прив.-доц. Київського ун-ту (1909). Після лютневої революції — товариш міністра освіти в Тимчасовому Уряді в Петрограді. Переїхав до Києва (1917), в уряді П. Скоропадського — міністр нар. освіти та мистец. (з трав. 1918), президент Держ. сенату (з лип. 1918). Відіграв видатну роль у створенні УАН, проведенні реформи вищ. школи. Став одним з ініціаторів створення Укр. держ. ун-ту в Києві та Укр. держ. Кам'янець-Подільського ун-ту. Обраний Президентом ВУАН (1921), проте не затверджений радянським урядом на цій посаді. Акад. ВУАН (1923). Голова Соц.-екон. від. ВУАН (1920–1929). Очолював Коміс. з вивчення укр. права, редагував її видання (1920-ті). Позбавлений права займати керівні посади у ВУАН (від 1929). За його редагування видано «Записки соціально-економічного відділу» (1926), «Праці Комісії для виучування історії західно-руського та українського права» (1926) та ін. Автор багатьох іст. та юрид. праць (*Василенко М.П.* Вибрані твори у трьох томах. — К., 2006–2008. — Т. 1: Історичні праці. 2006. — 608 с.; Т. 2: Юридичні праці. 2006. — 560 с.; Т. 3: Спогади. Щоденники. Листування. 2008. — 720 с.).

Васьковський Євген Володимирович (1866–1942) — правознавець, д-р цивільного права (1901), чл. Польс. АН. Закінчив юрид. ф-т Новоросійського ун-ту (1888). Займався адвокатською практикою в Одесі, водночас досліджував проблеми організації адвокатури. Прив.-доц. (1897), екстраорд. (з 1904), орд. (з 1906) проф. каф. цивільного права; проректор (1906–1907) Новоросійського ун-ту. За участь студентів ун-ту в революційних подіях 1906–1907 був усунутий з посади із заборonoю перебувати на держ. службі протягом трьох років (1909). Під час громадянської війни в Україні переїхав до Литви. Викл. право в Вільнюському ун-ті (з 1921), переїхав до Варшави (1936), де працював у Кодифікаційній коміс. Республіки Польща та Польс. АН. Автор праць «Майбутнє російської адвокатури» (1893), «Основні питання адвокатської етики» (1895), «Система цивільного процесу» (1932) та ін.

Ващенко-Захарченко Михайло Єгорович [Георгійович] (1825–1912) — укр. математик. Навчався в Золотоніському повітовому уч-щі та Другій київській гімназії. Мат. освіту здобув частково в Київському ун-ті, частково в Парижі. Проф. Київського ун-ту (з 1867), викл. курс проєктивної геометрії (з початку 1870-х) та курс неевклідової геометрії (основи геометрії Лобачевського) (з 1878). Оpubлікував переклад «Начал» Евкліда з великим вступом, де були розглянуті основні питання геометрії Лобачевського (1880). Вперше систематично виклав операційне числення і застосував його до

розв'язування диференціальних рівнянь (1862). Захистив докторську дис. «Ріманова теорія функцій складеної змінної» (1866). Це була одна з перших праць у Рос. імперії з цього питання. Відомий також як історик математики. Автор підручників з аналітичної геометрії, проєктивної геометрії, алгебри, варіаційного числення.

Венгеров [Семен Опанасович] (1855–1920) — літературознавець, видавець, бібліограф. Вчився в Мед.-хірургічній академії в С.-Петербурзі (1872–1874), закінчив юрид. ф-т С.-Петербурзького ун-ту (1879), екстерном склав іспити на іст.-філол. ф-ті в Дерптському ун-ті (1880), викл. каф. історії рос. л-ри в С.-Петербурзькому у-ті (1880, 1897), прив.-доц. (1905), д-р рос. мови та словесності Харківського ун-ту (1909). Займався іст.-літ. та бібліогр. роботою (з 1890). Редагував літ. від. Енциклопедичного слов. Брокгауза й Ефрона (1891). Видав низку літературознавчих досліджень про творчість О. Пушкіна, М. Гоголя, І. Гончарова, О. Писемського та ін. Найбільша бібліогр. праця — «Критико-биографический словарь русских писателей и ученых (От начала русской образованности до наших дней)» (1889–1904, Т. 1–6) (видання не завершене).

Вержицький Вікентій Іванович. Співроб. «Исторического вестника», працював при Вченому ком. М-ва нар. просвіти УНР; був виборним книгозбірником офіцерської б-ки табору полонених в Австрії; викладав там на курсах українознавство. Брав участь у створенні організацій, що мали на меті матеріальну допомогу колишнім полоненим, які перебували в укр. таборах Австро-Угорщини та Німеччини, та залучення їх до культ.-просвітної праці на нац. ґрунті (1918). (Нова Рада. — К., 1918. — № 159. — 7 вересня).

Вернадська (дівоче Костянтинович) Анна Петрівна (1837–1898) — мати В.І. Вернадського. Дочка генерала П.Х. Костянтиновича (1785–1850). Виховувалася в приватному пансіоні гр. Левашової в Києві, до заміжжя працювала в Жін. благодійному уч-щі (потім Олександро-Маріїнський ін-т) на посаді класної дами. Вийшла заміж за І.В. Вернадського (1862) після смерті його першої дружини М.М. Шигаєвої.

Вернадська (дівоче Короленко) Катерина Яківна (1781–1844) — бабуся В.І. Вернадського по батьківській лінії. Дружина Василя Івановича Вернадського. Сестра діда письменника Володимира Галактіоновича Короленка (1853–1921) по батьківській лінії Опанаса Яковича (бл. 1787 — бл. 1857). Супроводжувала свого чоловіка у військ. походах (1812–1814). У сім'ї Вернадських розповідали, що Л.М. Толстой у романі «Війна і мир» в «лікарській дружині» часів австрійського походу віддзеркалив образ Катерини Яківни.

Вернадська (дівоче Шигаєва) Марія Миколаївна (1831–1860) — перша в Росії жінка-економіст. Дружина проф. І.В. Вернадського (з 1850), разом з чоловіком брала участь у виданні журн. «Экономический указатель». Опублікувала ряд статей, де популярно викладала предмет політекономії, а також нариси, в яких йшлося про емансипацію жінок. Після передчасної смерті Марії Миколаївни І.В. Вернадський видав її роботи окремою книгою: «Собрание сочинений покойной М.Н. Вернадской, урожденной Шигаевой» (1862). Біографія М.М. Вернадської була видана в журн. «Древняя и новая Россия» (1877, № 7).

Вернадська (дівоче Старицька) Наталія Єгорівна (1860–1943) — дружина В.І. Вернадського (з 1886). Закінч. гімназію в Тифлісі, навчалася на Вищ. жін. курсах у С.-Петербурзі. Учасниця просвітницької та благодійної діяльн. (1890-ті), тех. секр.

Моск. ком. кадетської партії (1905–1907), чл. Т-ва слов'ян. культури. До кінця своїх днів допомагала чоловіку в перекладах та редагуванні його праць. Померла в евакуації, в с. Борове (Акмолинська обл. Казахської РСР), де й похована.

Вернадська-Толль Ніна Володимирівна (1898–1986) — дочка В.І. Вернадського. Виїхала з Росії (1922) і залишилася в еміграції в Празі. Вищу мед. освіту отримала в Чехословаччині, жила в США (з 1939), працювала практикуючим лікарем-психіатром.

Вернадський Василь Іванович (1769–1838) — лікар, закінчив мед. ф-т Московського ун-ту, учасник війни з Наполеоном. Отримав спадкове дворянство, змінив батьківське прізвище Вернацький на Вернадський. (Докладніше В.І. Вернадський виклав біографію діда в своїх спогадах, що публікуються в цьому виданні).

Вернадський Георгій Володимирович (1887–1973) — історик, один з основоположників школи славистів в США. Закінч. Московський ун-т, прив.-доц. С.-Петербурзького (1911–1917) та Пермського ун-ту (до 1919). Викладав разом з батьком в Таврійському ун-ті (1919–1920), одночасно очолював від. преси в уряді генерала П.М. Врангеля. В еміграції (з листоп. 1920). Проф. Рос. юрид. ф-ту в Празі (1922–1927), один з ідеологів «євразійської» концепції рос. істориків. Переїхав до США (1927), проф. Єльського ун-ту (1946–1956).

Вернадський Іван Васильович (1821–1884) — економіст, статистик. Закінчив Київський ун-т, проф. в ньому (з 1848). Орд. (1851), екстраорд. (1852) проф. Московського ун-ту, у 1857–1868 — проф. Технол. ін-ту в С.-Петербурзі. Служив також у Центр. стат. ком. М-ва внутрішніх справ (1856–1868). Видавав щотижневий «Указатель экономического, статистического и промышленного» (1860–1861) та журн. «Экономист» (1858–1865), чл. Вільного екон. т-ва. Жив у Харкові (з 1868), служив керуючим конторою держ. банку. Вийшов у відставку і переїхав з родиною до С.-Петербурга, де розпочав видання «Биржевого указателя» (1876). (Див. також: І. Вернадський. Витоки. Творча спадщина у контексті історії економічної думки в Україні / За ред. В.Д. Базилевича. — К., 2009. — 862 с.).

Вернадський Микола Іванович (1851–1874) — зведений брат В.І. Вернадського, син І.В. Вернадського від першого шлюбу із М.М. Шигаєвою. Помер від хвороби нирок незабаром після закінчення Харківського ун-ту.

Веселовський Олександр Миколайович (1838–1906) — філолог (історик л-ри). Закінчив словесний ф-т Московського ун-ту (1858). Кілька років з наук. метою перебував в Іспанії, Німеччині, Чехії, Італії (з 1859). Викл. у Московському ун-ті та Вищ. жін. курсах (1872–1889). Акад. Петербурзької АН (1881); почес. чл. Харківського ун-ту (1899). Чл. багатьох наук. т-в, зокрема Археол., Географ. по від-ню етнографії, Московського т-ва рос. словесності, Т-ва Нестора-літописця при Київському ун-ті та ін. Дослідник слов'янської, візантійської та західноєвроп. л-ри різних епох, фольклору та етнографії різних народів, епосу, в своїх працях досліджував і укр. епос. Дослідження базувалися на глибоких знаннях слов'ян., візантійської і західноєвроп. л-р та світового фольклору.

Веселовський Сергій Феофанович (1878–?) — економіст, держ. і політ. діяч. Закінчив С.-Петербурзький ун-т. Працював на посаді доц. Київського політехн. ін-ту. Входив

до складу «Укр. Громади», був чл. термінол. коміс. ін-ту, яка активно працювала над розробленням укр. техн. термінології. Фундатор і один з керівників Укр. техн.-агр. т-ва «Праця» (1917), що об'єднало укр. наук.-техн. інтелігенцію та кооп. діячів і займалося вивченням та аналізом стану економіки України, розробленням планів її розвитку. Один із засн. УЦР, входив до складу її президії як писар і голова агітаційної коміс., чл. Всеукр. нац. конгресу та чл. УСДРП. За часів Укр. Держави був генеральним консулом у Петрограді. Влітку 1918 повернувся до Києва, де продовжував викл. на курсах поза-шкільного навчання, організованих М-вом освіти. Працював на посаді екстраорд. проф. каф. статистики Київського держ. укр. ун-ту (з 1918), чл. президії, заст. голови С.-г. вчен. ком. України, зав. екон. секцією (з 2 квіт. 1919). Ректор Київського політехн. ін-ту (1920–1921). Проф. Київського с.-г. ін-ту, де очолював каф. економіки сільс. госп-ва (з 1924). У 1930-х був репресований, з часом емігрував.

Виковський Густав (1860–1940) — політ. діяч. На початку 1880-х був студентом Варшавського ун-ту. Відрахований з ун-ту на три роки за участь у студент. виступах як «один з головних винуватців» (1883). Емігрував до Швейцарії, проживав у Берні. Чл. «Польської ліги» (1891). Брав участь у політ. житті Росії початку ХХ ст. як чл. Держ. ради (1906), чл. ЦК конституційно-демокр. партії.

Винниченко Володимир Кирилович (1880–1951) — укр. політ. і держ. діяч, письменник. Вступив на юрид. ф-т Київського ун-ту (1901). Під час навчання брав активну участь в укр. нац. русі. Виключений з Київського ун-ту за політ. діяльність (1902). У 1910-х набув широкої популярності в Росії як письменник європ. рівня. Входив до керівного ядра УСДРП (з 1905), чл. ЦК УСДРП (з 1907), приєднався до ТУП (1908). Перебував на напівлегальному та нелегальному становищі в Рос. імперії, жив в Австрії, Франції, Швейцарії, Італії (1905–1917). Став одним із лідерів укр. революції 1917–1921, активним політиком часів УЦР. Очолив Директорію (14 листоп. 1918). Вийшов з її складу, не погоджуючись з політикою орієнтації на Антанту (лют. 1919). Вийшов за кордон, заявив про перехід на позиції комунізму, утворив у Відні Закордонну групу Укр. комуністичної партії. Приїздив до Харкова і Москви, отримав пропозицію стати заст. голови РНК і наркома закордонних справ УСРР (1920). Після відмови на вимогу ввести його до складу політбюро ЦК КП(б)У, знову відбув за кордон. Упродовж останніх 25 років свого життя проживав у фр. містечку Мужен, біля Канн. Написав 3-томний мемуарно-публіцистичний твір «Відродження нації», у якому підбив підсумок своєї політ. кар'єри та виклав власні погляди на укр. революцію. Автор численних публіцистичних, белетристичних і драм. творів. Залишив спогади (див.: *Винниченко В.К.* Щоденник: в 2 т. / Ред. Гр Костюк. Едмонтон; Нью-Йорк, 1980).

Віноградов Олександр Павлович (1895–1975) — геохімік, учень і найближчий співроб. В.І. Вернадського. Закінчив Військ.-мед. академію і Ленінградський ун-т. Викл. у Військ.-мед. академії (1925–1928). Працював в Лаб. геохім. проблем АН СРСР (1928–1947; з 1945 дир-р). Дир-р Ін-ту геохімії та аналітичної хімії АН СРСР (з 1947), одночасно проф. Московського ун-ту (з 1953). Акад. АН СРСР (з 1953). Віце-президент АН СРСР (1967–1975). (Див. також: Переписка В.И. Вернадского и А.П. Виноградова, 1927–1944. — М., 1995. — 379 с.)

Висаник М. Декан мед. ф-ту Віденського ун-ту, лейб-медик Франца Йосифа.

Вислободський Юрій (Юліан-Антоній) (псевдонім Василь Зборовський) (1819–1871) — журналіст, видавець, перекладач, друкар, письменник. Директор друкарень

Ставропігійського ін-ту у Львові (з 1848), чл.-засн. Голов. Руської Ради (1848), учасник Руського Собору (1848). З 1849 переїхав до Відня, де займав різні держ. посади (працівник Надвірної і держ. друкарні, М-ва внутрішніх справ). Цісарський радник (з 1864). Видавець та ред. укр. періодичних видань «Вістник для русинів австрійської держави», який виходив у Відні протягом 1850–1866 з додатками «Сіонь», «Церковь-Школа», «Отечественный сборник» (1853–1859, 1861–1862, 1866). Перекладав (разом з Я. Головацьким) на укр. мову тексти законів («Общий вісник законів державних і правительства») (1849–1858). Сприяв запровадженню укр. мови в письменство, боровся проти впровадження латин. шрифту для укр. видань, за єдність східної і західної гілок укр. народу.

Висоцький Георгій Миколайович (1865–1940) — фахівець в галузі лісівництва, ґрунтознавства, геоботаніки та гідрології. Д-р агрономії (1917), проф. (1918), акад. АН УРСР (1939). Закінчив Петровську с.-г. академію у Москві (1890). Працював зав. Великоанадольською дільницею експедиції Лісового департаменту (1892–1904). Прив.-доц. Київського ун-ту (1917–1919), проф., зав. каф. Таврійського ун-ту та Кримського с.-г. ін-ту (1919–1923), зав. каф. Білоруського ін-ту сільс. госп-ва і лісівництва (Мінськ) (1923–1926), зав. каф. Харківського ін-ту сільс. госп-ва і лісівництва (1926–1930), консультант Всесоюзного наук.-дослід. ін-ту лісового госп-ва і агролісомеліорації у Харкові (від 1930). Вивчав вплив лісу на водний режим місцевості, добір лісових порід для степового лісорозведення і типи лісонасаджень.

Вишневецькі — укр. князівський рід XIV–XVII ст. (у XVII ст. сполонізований). Основоположником роду вважався син Великого князя Литовського Ольгерда Дмитро-Корибут Ольгердович. Володіли величезними земельними маєтностями в Україні, обіймали керівні посади в органах держ. влади Польщі. У XVI–XVII ст. вважалися одними із найбагатших та наймогутніших магнатських родів. У 40-х роках XVII ст. рід перестав існувати, а їхні володіння перейшли до польс. магнатів Замоїських.

Останній представник роду князь Міхал Серватій Вишневецький (1680–1740) заснував б-ку Вишневецького замку, що знаходилася в родовому маєтку м. Вишневець Кременецького повіту Волинського воєводства (нині Збаразький р-н Тернопільської обл.). Після смерті М.С. Вишневецького книгозбірня разом з Вишневецьким замком надійшла в спадок до Мнішків, згодом, у XVIII–XX ст., через спадок або купівлю — до інших приватних власників. У 1919 р. частина книжок з Вишневецької б-ки надійшла до ВБУ (нині — НБУВ), де й зберігається.

Вишневецький Міхал (1794–1865) — польс. письменник, філософ, історик л-ри, політ. діяч. Навчався у Кременецькому ліцеї, де потім деякий час був проф., з 1831 — проф. Ягеллонського ун-ту. Брав участь у Краківській революції (1846), кілька годин був диктатором, але змушений був емігрувати в Італію. Автор першої польс. праці з психології «Характери людських розумів». Написав «Історію польської літератури» у 10 томах (1814–1857).

Вілінський Олександр Валер'янович (1872–1928) — відомий учений, інженер, держ. діяч та дипломат. Один із засн. УЦР, укр. громад. діяч, чл. ТУП та УНТ. Закінчив мех. від-ня Харківського ун-ту (1897), залишився там викладати (до 1905). Працював у Західній Європі, Польщі, Німеччині, Швейцарії (1905–1907). Його інж. проекти були реалізовані у Давосі, Цюріху, Берліні, Каїрі та ін. містах. Працював у Києві, автор проектів опалення Київського ун-ту, готелю «Прага», багатьох комерц. банків (з 1907),

викладав у Київському політехн. ін-ті (з 1908). Дир-р Жін. комерц. уч-ща О.Ф. Плетньової в м. Києві (1911). Викл. на Київських політехн. курсах (з 1915). Дійсний чл. Т-ва по розповсюдженню техн. знань Київського політехн. ін-ту. Дир-р мех. заводу Всерос. земського союзу (1917). Чл. УЦР, дир-р департаменту проф. освіти Генерального Секретаріату, пізніше М-ва нар. освіти (1917). До УЦР делегований Укр. техн.-агр. т-вом «Праця». Генеральний консул у Женеві (1918). Доц. (1923), проф. машинознавства Укр. господарської академії в Подєбрадах у Чехії (з 1925). Автор ряду фахових праць укр., нім. і рос. мовами.

Владимиров [Петро Володимирович] (1854–1902) — історик л-ри IX–XVII ст. Закінчив іст.-філол. ф-т Казанського ун-ту (1878) зі ступенем канд., був залишений проф. стипендіатом (1878–1880), викладав в Єкатеринбурзькому реальному уч-щі. Захистив магістерську дис. в Казанському ун-ті — «Великое Зерцало» (1885), в С.-Петербурзькому ун-ті докторську — «Доктор Франциск Скорина» (1886), проф. каф. рос. мови та словесності в Київському ун-ті (1888–1902). Займався вивченням давньоруських рукописів та стародруків в московських, с.-петербурзьких та київських книгозборищах. Основні праці: «Очерки из истории общественного движения на севере России во второй половине XVII века» (1879), «К исследованию о Великом Зерцале» (1885), «Обзор южнорусских и западнорусских памятников письменности от XI до XVII ст.» (1890), «Начало славянского и русского книгопечатания в XV–XVI веках» (1894), «Слово о полку Игореве» (1894) та ін.

Воблий Костянтин Григорович (1876–1947) — економіст, статистик, географ. Акад. УАН (1919), віце-президент АН УСРР (1928–1930), засл. діяч науки УРСР. Навчався в Київській духовн. академії, на юрид. ф-ті Юр'євського та Варшавського унів. Викладав у Київському ун-ті, очолював каф. екон. географії. Один з ініціаторів створення Київського комерц. ін-ту (1907), де викладав (до 1930). Керівник Семінару з вивчення продуктивних сил нар. госп-ва України при АН УСРР (1925–1930), керівник Коміс. з вивчення нар. госп-ва України при АН УСРР (1927–1930), працював у Коміс. з вивчення продуктивних сил України (1934–1938). Співроб. Ін-ту економіки АН УРСР (від 1939), зав. сектором екон. географії (1939–1942), дир-р (1943–1947). Займався вивченням природних багатств України, її корисних копалин, основ. галузей госп-ва.

Вовк Галина Федорівна (1896–1966) — укр. бібліограф і біограф. Дочка відомого укр. етнографа, письменника, антрополога Ф.К. Вовка. Влітку 1918 разом із батьком, який, на пропозицію В.І. Вернадського, був запрошений до Київського ун-ту, виїхала з Петрограда в Україну, але під час переїзду Ф.К. Вовк захворів на тиф та помер. Працювала в НБУ України каталогізатором, бібліотекарем різних відділів (з грудня 1918). Восени 1943 разом з матір'ю і братом Юрієм, який також працював деякий час у ВБУ, виїхала на Захід, мешкала в ФРН. Написала бібліографію праць Ф. Вовка (Бібліографія праць Хведора Вовка (1847–1918). — К., 1929. — 80 с. — (Українська бібліографія. Всеукраїнська Академія наук. Бібліографічна комісія; Вип. 3). В.І. Вернадський згадує про неї у щоденнику (*Вернадский В.И. Дневники 1917–1921.* — Кн. 1. — К., 1994. — С. 115).

Вовк Олександра Юрївна — дружина Ф.К. Вовка. Сприяла перевезенню наук. бібліотеки та колекції чоловіка до Києва (*Черновол І.В. Книжкове зібрання Федора Вовка у фонді бібліотеки Інституту археології: історія походження // Українська біографістика. Зб. наук. праць.* — К., 2010. — Вип. 7. — С. 346–356).

Вовк (Волков) Федір (Хведір) Кіндратович (1847–1918) — видатний антрополог, етнограф, археолог, громад. діяч. Один із основоположників укр. етнології, один з перших дослідників культури палеоліту на території України. Навчався на природн. ф-тах Новоросійського та Київського ун-тів. Працював у канцелярії Київської контрольної палати (1874–1876). Перебував в еміграції в Європі (1879–1905), проживав у Парижі (з 1887), де створив низку праць з порівняльної етнографії, там вийшли друком його праці про українців і росіян Добруджі та Задунайської Січі, ремісників Болгарії, про весільні обряди слов'ян. народів. Д-р природн. наук Сорбонни (1905), д-р “honoris cause” Каннського (1897) та Петроградського (1917) ун-тів, лауреат премій Годара (Prix Godard 1901), К. Бера (1906), кавалер бронзових медалей П. Брока і Паризької виставки 1900 та великої золотої медалі ім. П. Семенова-Тян-Шанського (1916), кавалер найвищої нагороди Франції — Ордена Почесного Легіону (1916). Очолював Антроп. т-во при С.-Петербурзькому ун-ті (1911–1918), був головою (1905–1909) і заст. голови (1898–1905) етногр. коміс. НТШ у Львові та заст. дир-ра іст.-філос. секції НТШ (1904–1909), Іст., Антроп. та Доіст. т-в у Франції, Географ. та Археол. т-в в Росії, заст. голови Т-ва землеробства, чл. УНТ Києві, Наук. т-ва у Празі, польс. етногр. т-ва та ін. наук. осередків. В С.-Петербурзі був дійсним чл. багатьох археол. та архів. ком. Був одним із керівників «Київської Громади», а з переїздом до С.-Петербурга став чл. місцевого осередку «Громади» та організатором Укр. політ. клубу. В 70-ті XIX ст. був відомим діячем «Громади», активним чл. Південно-Західного від-ня Рос. географ. т-ва та одним із ред. газ. «Киевский телеграф». Його дослідження публікувалися в «Трудах...» III Археол. з'їзду (1874), «Записках...» Південно-Західного від-ня Рос. географ. т-ва тощо. Коли уряд УНР звернувся до українців з проханням повернутися в Україну, поїхав до Києва з цінною етногр. колекцією та б-кою, по дорозі помер від тифу (1917). Спадщина (з врахуванням публіцистичних ст.) нараховує 628 праць, виданих переважно іноземними мовами в різних країнах світу, які давно стали бібліогр. раритетами.

На базі архіву та б-ки Ф. Вовка було створено Каб. (а з 1922 — Музей) антропології та етнології ім. Ф. Вовка при ВУАН. Каб. безпосередньо підпорядковувався Спільному зібранню і складався з від. антропології, палеоантропології, етнології та книгозбірні. Очолив музей учень Ф.К. Вовка О.Г. Алешо, по смерті якого дир-ром став А.З. Носов (1922), після нього — М.Я. Рудинський. Книгозбірня (як б-ка Музею) продовжувала поповнюватися та комплектуватися з різних джерел: до її складу увійшла б-ка О.Г. Алешо, подарована його вдовою, а також власні видання Каб. Під час реорганізації ВУАН каб.-музей увійшов до складу реорганізованого Ін-ту матеріальної культури АН УРСР (1933). Частна збірка каб.-музею сьогодні зберігається у Нац. музеї історії України (близько 2 тис. од., що були передані в 1936 від Музею антропології та етнології ім. Ф. Вовка). Архів. спадщина та б-ка Ф. Вовка зберігаються в Ін-ті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України (ф. 43).

Вовкушевський Григорій Дмитрович (1866–?) — правознавець. Закінчив Київський ун-т (1892). Працював у Київській судовій палаті; мировий суддя Тарашанського округу (1897–1903); голова з'їздів суддів Староконстянтинівського і Тарашанського округів (1903–1906); член Уманського (від 1906) та Київського (1912–1918) окружних судів; керуючий департаментом Київського апеляційного суду (від 1 квіт. 1918). Чл. (від верес. 1919), секр. (від лют. 1921) Правн.-термінол. коміс. ВУАН. Один із укл. і співред. виданого коміс. «Російсько-українського словника правничої мови» (1926). Водночас співпрацював у Коміс. ВУАН для складання іст. слов. укр. мови, брав участь у церк. автокефальному русі, зокрема був чл. парафіяльної ради (титарем) і скарбником Софійського собору, учасником 1-го Всеукр. православного церк. собору в Києві (1918).

У 1926 і 1927 органи ДПУ порушували справи, однак вони були припинені за недоведеністю звинувачення. Заарештований у справі «Спілки визволення України» (7 верес. 1929), у позасудовому порядку висланий на п'ять років до Казахстану (19 лют. 1930), де працював статистом та економістом-плановиком на підприємствах м. Кзил-Орда (від 1932). Подальша доля невідома.

Войнич-Сяноженський (Войнич-Сяноженцький) Сигизмунд Леонардович (Zygmunt Wojnicz-Sianożęcki) (1881 — після 1939). Закінчив Київський політехн. ін-т. Викл. у ньому. Проф. хімії у Польс. університетському колегіумі, доц. Київського, пізніше Таврійського ун-тів. Емігрував (1920). Проф. Варшавського політехн. ін-ту (1920–1930-ті), працював у Військ. протигазовому ін-ті в Варшаві, був його дир-ром. За деякими відомостями, загинув у Катині.

Войткевич-Павлович Василь Ілліч (1864–1927) — укр. правознавець. Закінчив юрид. ф-т Київського ун-ту. Присяжний повірений Київської судової палати (з кінця 1890-х), водночас працював юрисконсультом акціонерного т-ва Київської міськ. залізниці. Один із засн., згодом голова Т-ва укр. правників у Києві (1917–1919). Входив до прав. секції УНГ. Був одним з організаторів і викл. Укр. нар. ун-ту в Києві (1918–1919). Активний співроб. (з берез. 1919) та секр. Правн.-гермінол. коміс. ВУАН (з лют. 1921). Укл. і ред. «Російсько-українського словника правничої мови» (1926).

Воллес Альфред Рассел (1823–1913) — британський натураліст, мандрівник, географ, біолог та антрополог. У 1850-х досліджував басейн річки Амазонки та Малайський архіпелаг, за результатами зібраної колекції була виділена «лінія Воллеса», що відділяє фауну Австралії від фауни Азії. Запропонував поділити всю поверхню Землі на зони, що стало початком дисципліни зоогеографія. Одночасно з Ч. Дарвіним впровадив ідею природного відбору серед видів, в подальшому активно розвивав ідеї дарвінізму. Основні праці: «Географічне поширення тварин» (1976), «Острівне життя» (1880), «Дарвінізм» (1889).

Вольтер (псевдонім, справжнє ім'я Франсуа Марі Аруе) (1694–1778) — фр. письменник, публіцист, історик і філософ, один із найзначніших діячів фр. буржуазного просвітництва XVIII ст.

Ворожейкін Микола Юрійович. Юрист. Присяжний повірений, повітовий земський гласний, чл. міськ. уч-щної ради Катеринославської міськ. управи, чл. опікунської ради міськ. Першої жін. гімназії, чл. ревізійної коміс. Т-ва допомоги нужденним студентам Катеринославського гірничого ін-у, гласний Катеринославської міськ. думи, чл. ком. Катеринославської біржі, викл. законодавства Катеринославської Першої клас. гімназії, чол. гімназії О.Л. Фовицького, Першого реального уч-ща.

Вороний Микола Кіндратович (1871–1938) — укр. письменник, перекладач, поет, режисер, актор, громад.-політ. діяч, театрознавець, один із засн. УЦР. Один із засн. і режисерів Укр. нац. театру (1917). У часи Рос. імперії зазнавав переслідувань від поліції. Чл. РУП. Жив в еміграції у Відні та Львові. Працював у пресі. Знову в еміграції (1920–1926). Повернувся в УРСР (1926). Викл. у Харківському муз.-драм. ін-ті, згодом у Києві у Всеукр. фотокіноупр. та ін. Зробив низку перекладів із світової поезії, зокрема «Інтернаціоналу», «Марсельєзи», «Варшав'янки», творів Данте, Словацького, Пушкіна, Гумільова, Верлена, Метерлінка та ін. Репресований (1934). Розстріляний за вироком

особливої трійки УНКВС Одеської обл. за звинуваченням в участі «у контрреволюційній військово-повстанській організації». Повністю реабілітований (1989).

Воропаєв Михайло Олексійович (1872–1919) — матеріалознавець, відомий вчений у галузі стомлюваності і міцності матеріалів. Закінчив Харківський технол. ін-т (1901). Працював у Київському політехн. ін-ті на каф. мех. технології (від. заг. технології металів і ливарної справи) (з 1907): зав. каф. опору матеріалів та екстраорд. проф. каф. мех. технології (1911–1913), орд. проф. цієї каф. (з 1913); організував лаб. при каф. заг. технології металів і ливарної справи, яка була самостійною навч.-допоміжною одиницею, і керував нею (1911–1919). Захистив дис. «К вопросу об определении напряжений в брусках большой кривизны» (1911; опубл. в «Известиях Киевского политехнического института», 1910, кн. 1), отримавши звання ад'юнкта технології металів, металографії, ливарної справи. У Великій Британії викл. курс «Организація промислових підприємств» (1914).

Вотчал Євген Пилипович (1864–1937) — фахівець у галузі фізіології рослин. Д-р ботаніки (1897), проф. (1898), акад. ВУАН (1921). Закінчив природн. від-ня фіз.-мат. ф-ту Казанського ун-ту (1889). Ад'юнкт-проф. Новоолександрійського ін-ту сільс. госп-ва і лісівництва (м. Нова Олександрія, Польща) (1893–1898); проф. Київського політехн. ін-ту (1898–1932). Один з чл. Коміс. по виробленню законопроекту про заснування УАН, керівник каф. с.-г. біології Фіз.-мат. від. ВУАН (1918). Один із засн. Наук. ін-ту селекції ВУАН (1922), у якому керував фізіол. від. (до 1937) Одночасно зав. від. біології с.-г. рослин Ін-ту ботаніки АН УРСР (1934–1937). Досліджував рух води та розподіл електричних потенціалів у стовбурах дерев, один із засн. приклад. фізіології с.-г. рослин.

Врублевський Зігмунт (1845–1888) — польс. фізик, чл. Польс. АН (1880). Навчався в Київському ун-ті. За участь у Польському повстанні 1863 був засланий до Сибіру, де перебував до 1869. Проф. Ягеллонського ун-ту в Кракові (1882). Основні праці присвячені дифузії та зрідженню газів. Разом з К. Ольшевським отримав рідкий азот у вимірних кількостях. Досліджував електропровідність металів при низьких температурах.

Вульфєрт (уродж. Малецька) Лідія Карлівна — хрещена мати В.І. Вернадського.

Гаврик Володимир Данилович (1871–?). Закінчив правн. ф-т Київського ун-ту (1895), був учителем екон. наук в київських комерц. школах. Викладав політекономію на курсах, улаштованих т-вом «Праця» (Укр. нар. ун-т); в Термінол. коміс. для перекладів законів та складання укр. правн. слов. М-ва судових справ; товариш прокурора Цивільного Генерального Суду Держ. Сенату (серп. 1918), прокуратор Найвищого Суду (груд. 1918), — пом. зав. Укр. бібліограф. ін-ту при Голов. кн. палаті (з лют. до серп. 1919).

Гаврик Сергій Володимирович (1871–1938) — син **Гаврика Володимира Даниловича**. Працював учителем, потім у ВБУ як агент-експерт для особливих доручень, каталогізатор, займався комплектуванням фондів (з 1919). Перевозив з готелю «Палас Отель» б-ку барона Ф. Штейнгеля (серп. 1920). Засуджений за сфальсифікованим звинуваченням (1938), реабілітований (1989).

Гай Людевіт (1809–1872) — хорватський політ. діяч, один з керівників іліризму — сусп.-політ. і культ. руху в Хорватії 1830–1840-х. Був прихильником слов'ян. єдності.

Проголошував ідею створення «Великої Іллірії», яка мала б об'єднати всіх південних слов'ян, в тому числі балканських. В період революції 1848–1849 підтримував контрреволюційну політику Й. Слацича.

Галант Ілля (Еліязу) Володимирович (1867–1941) — історик, гебраїст, археограф. Навчався в Ніжинській талмудичній школі, Київському євр. уч-щі. На початку ХХ ст. викладав історію євреїв у середніх навч. закл. Києва. Чл. київського т-ва рабинів. Працював над описом матеріалів з євр. історії в Київському центр. архіві при Київському ун-ті. Працював у ВУАН (від 1919), співроб. редакції підвід. євр. діячів Коміс. для складання біогр. слов. діячів України. Одночасно був одним з ініціаторів створення (1919) та керівником Євр. (Жидівської, Гебраїстичної) іст.-археогр. коміс. ВУАН. Публікувався в «Киевской старине», «Еврейской старине», «Восходе», «Будущности». Звільнений з ВУАН у зв'язку із ліквідацією коміс. (1933). Дослідник історії євреїв Рос. імперії. Загинув у Бабиному Яру.

Ганейзер Євген Адольфович (1861–1938) — письменник, публіцист. За освітою — агроном, працював на цукровому заводі і залізниці. Брав участь в «Санкт-Петербургских Ведомостях» (в кінці 1890-х); чл. редакції «Сына Отечества» (1904) та «Страны» (1906). Низку нарисів та оповідань надрукував в «Вестнике Европы» (1886 — «История»), «Северном Вестнике» (1887 — «Тарусин Кут»), «Книжках Недели», «Русском Богатстве» («В ожидании поезда», «Поверка Нужды», «Летний Сезон», «У прокаженных» та ін.). В «Русских Ведомостях» розмістив враження від поїздки на Далекий Схід (1903–1904). Надрукував п'єсу укр. мовою «Залята Крыныця» (Харків, 1884; 2-е вид., К., 1886), переклад з польс. повістей Б. Пруса, «Праздник Татей» (1909). Зав. від. відчуження майна в уряді Скоропадського. Один з поборників возз'єднання Криму з Україною під управлінням намістника гетьмана (1918). М-во закордонних справ фінансувало укр. громади в Криму та спеціально заснований для проведення на півострові проукр. пропаганди «Комитет Степной Украины», однак, успіху ця діяльн. не мала.

Ганицький Іван Михайлович (1879–?) — інженер-технолог. Закінчив Київський політехн. ін-т (1906), проф. цього є ін-ту. Працював майстром мідноливарного цеху на заводі Гартмана в Луганську (1906). Обраний проф. стипендіатом Київського політехн. ін-ту (1906). Викл. техн. креслення на мех. від-ні Київського політехн. ін-ту, в гімназії Левандовської (1907). Був відряджений до Берліна (1907), на машинобудівну виставку в Прагу (1908), Стокгольм (1909), Пільзе, Мюнхен, Цюрих (1910), слухав лекції проф. Радцига в імп. Московському техн. уч-щі (1911). Викл. каф. прикладн. механіки по від. теплових двигунів Київського політехн. ін-ту (1911). Захистив дис. на тему: «Струйные элементы в конденсационных установках», отримав звання ад'юнкта та екстраорд. проф. каф. прикладн. механіки (по від. теплових двигунів) цього ж ін-ту та призначений керівником лаб. теплових двигунів (1912). Орд. проф. цього ж ін-ту (1915–1919). В.о. ректора Київського держ. укр. ун-ту (1918). Соціаліст-федераліст. Товариш міністра торгівлі та промисловості уряду УЦР, чл. Держ. коміс. з товарообміну між Україною та центральними державами. (ДАК, ф. 18, оп. 2, спр. 56).

Ганка Вацлав (1791–1861) — чеський філолог, поет, громад. діяч. Вищу освіту спочатку отримав у Празькому ун-ті (з 1809), а потім у Віденському ун-ті (1813–1814). Викладав старослов'ян. і рос. мови у Карловому ун-ті (Прага) (з 1848). Сприяв зміцненню культ. контактів чехів з іншими слов'ян. народами. Перекладач укр. пісень, переклав на чеську мову «Слово о полку Ігоревім»

Ганфман Максим Іполитович (1872–1934) — юрист і публіцист. Вступив на юрид. ф-т С.-Петербурзького ун-ту (1891), був заарештований за приналежність до групи «Освобождение труда», продовжив навчання в Казанському ун-ті (1895). З 1895 друкувався в провінційній, а потім столичній пресі. Чл. ред. газ. «Сын отечества», «Наша жизнь», видавець журн. «Современная иллюстрация» (1913–1917) та газ. «Современное слово» (1912–1917). Приєднався до кадетів (1905), брав участь у заснуванні кадетської газ. «Речь» і працював у ній до закриття більшовиками, редагував кадетські видання «Биржевые ведомости», «Свободный народ». Як адвокат брав участь в процесі в справі про євр. погроми в Гомелі (1904). Наприкінці 1918 залишив Петроград, мешкав у Києві, Одесі. Співроб. Постійної коміс. для виучування соціального питання УАН (1919). Ред. газ. «Сегодня» (Рига) (в 1920–1930-х). Читав лекції на Рос. ун-тських курсах. Помер у Ризі.

Ганцов Всеволод Михайлович (1892–1979) — укр. мовознавець. Закінчив Петроградський ун-т (1916). Учень О.О. Шахматова. Проф. Київського ун-ту (від жовт. 1918). Наук. співроб. ВУАН (1919–1929). В Коміс. для складання слов. живої укр. мови був наймолодшим, проте після виїзду А. Ніковського за кордон (трав. 1920) став керівником коміс. Досліджував питання діалектології, історії укр. мови, укр. правопису, лексикографії. Брав активну участь у працях Харківської правописної коміс., йому належав розділ «Правопис незмінної частини слова» у проекті укр. правопису (1926), редактор академічного «Російсько-українського словника» (1925–1929). заарештований у справі “Спілки визволення України” (25 серп. 1929), засуджений до 8 років виправно-трудова таборів і 3 років поразки в правах; термін було продовжено ще на 8 років (15 квіт. 1938), звільнений 20 груд. 1946. Знову заарештований як соціально-небезпечний елемент (17 груд. 1949). Особливою нарадою М-ва держ. безпеки СРСР засланий на спецпоселення у Красноярський край (19 квіт. 1950). Звільнений 19 верес. 1956. Помер у Чернігові. Реабілітований (1989).

Гананович Всеволод Петрович — наук. співроб. Демогр. ін-ту (1919), техн. ред. «Записок III відділу» (1921).

Гариве-Паже. Автор праці «История Итальянской революции 1848 г.», (1862).

Гарф Эрнест Карлович — інженер-технолог, викладач політехн. курсів Т-ва розповсюдження грамотності у Києві, співроб. Київського політехн. ін-ту. Учень С.П. Тимошенка. Володів майстернею авіаційних приладів. Старший лаборант Ін-ту техн. механіки УАН (1919), чл. Постійної коміс. для виучування природних багатств України. Інженер, чл. теплової секції (1919), секції буд. матеріалів (1919)

Гельвельд Фридріх (1842–1892) — відомий нім. географ та історик культури, ред. журн. «Aus land» (1871–1881). Автор праць: «Kulturgeschichte in ihrer natürlichen Entwicklung» (1875), «Die Erde u ihre Volker».

Гельвіг Роман Іванович (1873–1920) — д-р медицини (1913). Закінчив природн. відня фіз.-мат. ф-ту С.-Петербурзького університету (1897); мед. ф-т Київського ун-ту (1902). Прив.-доц. цього ж ун-ту (1914). Паралельно викладав на курсах сестер милосердя Маріїнської общини Червоного Хреста (1902–1905); в Київському жін. мед. ін-ті (1908–1909), в Київському Фребелівському ін-ті (1909–1911). Декан мед. ф-у та в.о. ректора Таврійського філіального від. Київського ун-ту (30 лип. 1918). Ректор Тав-

рійського ун-ту (2 квіт. 1919). Був прихильником перенесення Таврійського ун-ту до Севастополя. Помер від тифу.

Гербель Сергій Миколайович (1856–?) — політ. діяч часів гетьманату. Після закінчення Кременчуцького реального уч-ща поступив на військ. службу (1877–1883). Після виходу у відставку проживав у Херсонській губ. й активно працював на різноманітних посадах у земській повітовій та губернській управах. Обіймав посаду харківського губернатора (1903–1904). Представник голови Ради Міністрів Укр. Держави при Голов. штабі австро-угорських військ в Одесі (з 29 трав. 1918). Міністр продовольства в уряді Ф. Лизогуба (з 3 лип. 1918). Прем'єр-міністр і міністр земельних справ (у листоп.–груд. 1918). В армії А. Денікіна був головноуповноваженим у харчових справах (з 1919). У 1919 виїхав до Одеси, подальша доля невдома.

Гербурт-Гейбович Вікентий Хомич (1872–?) — інженер-технолог. Статський радник. Закінчив Харківський технол. ін-т (1897). На службі з 1898, ад'юнкт-проф. Харківського технол. ін-ту (з 1903), проф. (1910). Викл. курс лекцій з мех. технології, проектування гідравлічних двигунів, мукомольних млинів. Підготував проекти установки турбін та млинів, зокрема на р. Сіверський Донець (1903). Брав участь у з'їздах мукомолів, виставках, зарубіжних поїздках в Європу з наук. метою. Секр. Учебного ком. ін-ту (1914).

Б-ка була придбана НБУ: нині у фондах зберігаються книги з автографом ученого.

Гермайзе Осип Юрійович (1892–1958) — історик, археограф. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1916). Чл. іст. секції НТШ. викл., проф. київських навч. закл. (1920–1929), керівник секції методології та соц. обґрунтування історії наук.-дослід. каф. історії України при ВУАН (1924–1929), керівник секції історії України наук.-дослід. каф. марксизму та лєнінізму при ВУАН (1926–1929). Організатор і керівник іст.-архів. семінару при Київському іст. архіві ім. В. Антоновича (1923–1925). Секр. Постійної коміс. для складання іст.-географ. слов. укр. землі при ВУАН (1919–1924). Чл. коміс. з вивчення громад.-політ. рухів в Україні (1921–1925). Керівник Археогр. коміс. ВУАН (1924–1929). Вивчав соц.-політ. історію України др. пол. XVII ст., соц.-екон. відносини Гетьманщини XVII–XVIII ст., досліджував історію гайдамаччини XVIII ст. та революційних рухів XIX — поч. XX ст. Заарештований за звинуваченням у причетності до «Спілки визволення України» (1929). Повторно заарештований і засуджений 1937, втретє — 1944. Помер на засланні.

Гільденштедт (Гюльденштедт) Йоганн Антон(ович) (Güldenstedt Johann Anton, 1745–1781) — натураліст і мандрівник, акад. С.-Петербурзької АН (1771). За походженням німець; з 1768 в Росії. Учасник експедицій АН (1768–1774). Автор щоденників, що містять великий географ., біол. і етногр. матеріал по Кавказу і Україні.

Гіммель Іван Михайлович (1871–?) — проф., зав. каф. дерматовенерології Харківського ун-ту (з 1912). (*Гіммель И.М.* Плазматические клетки. — Х., 1902. — 26 с.)

Глаголев Олександр Олександрович (1872–1937) — церк. діяч, протоієрей, гебраїст. Магістр богослов'я (1900). Нагороджений Синодальним наперсним хрестом (1909), митрою (1922). Закінчив КДА (1898). Викладав у ній до 1922 (від 1909 екстраорд. проф. 2-ї каф. давньоєвр. мови та біблійної археології), у гімназії Є. Євсєєвої (1917–1920), зав. Київськими пасторськими курсами (1920). Чл. Євр. (Жидівської, Гебраїстичної) іст.-

археогр. коміс. ВУАН (1919), був духівником сім'ї М. Булгакова. Розстріляний органами НКВС.

Гогель Сергій Костянтинович (1860–1933) — юрист, магістр карного права, проф. Психоневрологічного ін-у. Закінчив юрид. ф-т С.-Петербурзького ун-ту (1885). Прив.-доц. каф. карного права (1904–1911). На знак протесту відмовився читати лекції (1911). Товариш голови Соціологічного т-ва ім. М.М. Ковалевського (1916). В еміграції (з 1920), спочатку в Константинополі, потім в Празі (з 1922). Проф. Рос. юрид. ф-ту в Празі, згодом — проф. Рос. наук. ін-ту в Берліні.

Голгофський Олександр Олександрович (1876–1919) — хімік. Закінчив Московський ун-т. Позаштат. лаборант каф. техн. хімії Київського ун-ту (з 20 берез. 1908), згодом — викладач.

Голицин Борис Борисович (1862–1916) — фізик і геофізик, один з основоположників сейсмології. Проф. Юр'євського ун-ту, Миколаївської морської академії та Жін. мед. ін-ту. Акад. С.-Петербурзької АН (1908). У роки Першої світової війни для потреб фронту організував і очолив Голов. метеорол. упр. (див.: *Вернадський В.І.* Памяти князя Б.Б. Голицына и Л.А. Ячевского // Отчеты о деятельности Комис. по изучению естеств. производ. сил России. — Пг., 1916. — № 5. — С. 85–87).

Головацький Яків Федорович (1814–1888) — відомий укр. та рос. учений, етнограф, історик, фольклорист, літературознавець, поет, священник. Закінчив Львівський ун-т (1831–1841). Після висвячення на греко-католицького священника (1843) служив у кількох парафіях Галичини, згодом був призначений на каф. рос. мови та л-ри у Львівський ун-т. Один із основоположників гуртка «Руська трійця», разом із М. Шашкевичем та І. Вагилевичем видавав гражданським шрифтом альманах «Русалка Дністровая» (1837). Опублікував праці: «Подорож по Галицькій та Угорській Русі», «Карпатська Русь» (1875); «О народной одежде и убранстве русинов или русских в Галичине и северо-восточной Венгрии» (1877), «Народные песни Галицкой и Угорской Руси» (1878) та ін.

Головня [Василь Янович] — племінник М.В. Гоголя, син його молодшої сестри О.В. Гоголь (1825–1907). Передав на зберігання до ВБУ унікальну родинну збірку Гоголів-Яновських, що складалася з листування різних осіб до В.П. і М.І. Гоголів, майнових та господарчих документів XVIII і поч. XIX ст. (1919) Сьогодні ця збірка складає основу бібл.-рукописної колекції НБУВ “гоголіана”. (*Дубровіна Л.А., Онищенко О.С.* Історія Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. — С. 91).

Голоскевич Григорій Костянтинович (1884–1935) — мовознавець, лексикограф, діалектолог, учень О. Шахматова. Автор загальновідомого “Правописного словника української мови”, який від 1914 витримав понад 10 видань, автор першого в Україні словника наголосів. Чл. УЦР. Працював у ВУАН (з 1919), співроб. Ін-ту укр. наук. мови ВУАН (з 1922). Один з укл. «Російсько-українського словника» (1924–1928). Очолював Правописну коміс. Нар. комісаріату освіти (1926–1928). Голова правління вид-ва «Слово» (1922–1929). Заарештований в справі «Спілки визволення України» (1929). Засуджений до 5 років позбавлення волі, 2 років поразки в правах (1930). Ув'язнення відбував у Ярославській в'язниці, потім був висланий в Тобольськ, де загинув за нез'ясованих обставин (1935). Реабілітований 1989.

Голубєв Степан Тимофійович (1848–1920) — історик церкви, архівознавець. Закінчив Пензенську духовну семінарію (1870), Київську духовну академію (1874), прив.-доц. на каф. руської церк. історії КДА (1874), доц. (1884), д-р та орд. проф. КДА (1899, 1900), засл. орд. проф. (1900). Викл. історії церкви Київського ун-ту (1885), чл.-кор. С.-Петербурзької АН по від-ню рос. мови і словесності (1908), дійсний чл. (1890) та співроб. Київської археогр. коміс. (1893–1919), чл. Іст. т-ва Нестора-літописця. Автор фундаментальних праць “Киевский митрополит Петр Могила и его сподвижники” (К., 1883), “История Киевской духовной академии: (Период домогилянский)” (К., 1886), за які отримав Уваровську і Макаровську премії Св. Синоду.

Б-ка вченого була придбана ВБУ (1919–1920). Нараховує близько 2160 томів з богослов'я та історії руської церкви.

Голубович Всеволод Олександрович (1885–1939) — політ. та держ. діяч. Закінчив Київський політехн. ін-т. Чл. УПСР (з 1912). Працював інженером на Південній залізниці, відповідав за шляхи на румунському фронті (1916–1917). Чл. УЦР. У Генеральному секретаріаті — секр. шляхів сполучення (з лип. 1917), секр. торгівлі й промисловості (з листоп. 1917). Голова Ради Нар. Міністрів УНР (30 січ. — 29 квіт. 1918). Очолював укр. делегацію на мирних переговорах у Брест-Литовську. За гетьманату був ув'язнений в Лук'янівській тюрмі. Засуджений у справі «ЦК УПСР» (трав. 1921), але амністований ВУЦВК наприкінці 1921. Працював в Укр. раді нар. госп-ва. Заарештований та засуджений у справі «Українського національного центру» (1931). Загинув у тюрмі м. Ярославль.

Голубовський Петро Васильович (1857–1907) — історик, проф. Київського ун-ту. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1881), учень В.Б. Антоновича. Чл. Іст. т-ва Нестора-літописця (1881), дійсний чл. Московського археол. т-ва (1899). До кола наук. інтересів належали історія Русі (зокрема, дослідження історії Сіверської і Смоленської земель), історіографія, джерелознавство, палеографія, археографія.

Горецький Петро Йосипович (1888–1972) — укр. лексикограф, мовознавець, упоряд. спеціалізованих термінол. слов., академічних слов. лексики укр. мови. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1914). Учителював, викладав укр. мову та л-ру у вищ. навч. закл. Києва. Управитель канцелярії Неодм. секр. УАН. Співпрацював у Коміс. для складання слов. укр. живої мови ВУАН (з 1919), був головою пед.-психол. секції соц.-екон. від. Ін-ту укр. наук. мови ВУАН. Працював у різних установах АН УРСР, зокрема в Ін-ті укр. наук. мови, Ін-ті мовознавства АН УРСР (1926–1963). Автор низки праць (моногр. «Історія української лексикографії», 1963, численні ст. з теорії та історії укр. словникарства); один з авторів «Курсу сучасної української літературної мови» (Т. 1, 1951), «Курсу історії української літературної мови» (Т. 1, 1958).

Горленко Василь Петрович (1853–1907) — укр. письменник, мистецтвознавець, фольклорист та етнограф, літ. і худ. критик, журналіст, діяч нац.-культ. руху. Активно співпрацював з журн. «Киевская старина». Збирав етногр. й архів. матеріали. Автор оглядів укр. л-ри, рецензій. Писав ст. на іст.-побутові й етногр. теми. Один із перших збирачів та інтерпретаторів мистецьких скарбів Т. Шевченка. Праці: «Южнорусские очерки и портреты» (1898), «Украинские были» (1898), «Отблески» (1905).

Городецький Владислав Владиславович (1863–1930) — укр. архітектор, підприємець, інженер, літератор. Споруди — Музей старожитностей і мистецтва (1897–1900); у стилі модерн — власний будинок, т. з. «будинок з химерами» (1902–1903); у стилі

неоготики — Миколаївський костел (1899–1909); у стилі мавританської архітектури — караїмська кенаса (1899–1900).

Городецький Микола Миколайович (митрополит Флавіан) (1840–1915) — митрополит Київський і Галицький, священно-архімандрит Києво-Печерської лаври (1903–1915). На кошти Флавіана побудовані Благовіщенська церква при митрополичих келіях, церква преп. Серафима Саровського в Китаївській пустині, уч-ще в Лаврі для дітей, нова лаврська лікарня. Передає власну б-ку Києво-Печерській лаврі і будує для неї сучасне приміщення, у якому обладнано читальну залу (1907). Б-ка Флавіана увійшла до складу ВБУ, залишаючись на території Лаври (1921). Б-ку Флавіана передано до складу б-ки Антирелігійного музею, розташованого на території заповідника (1931). На базі фондів б-ки Флавіана, графа П. Потоцького та ін. зібрань заснована Держ. іст. б-ка, що віднині міститься на території Києво-Печерського заповідника (1939).

Горохів (Горошок) Дмитро Васильович. Закінчив КДА (1909), магістр теології; проф. стипендіат (1910), пом. інспектора КДА (1911), бібліотекар студентської б-ки, секр. у студентських справах (до 1918), дійсний чл. Церк.-археол. т-ва, діловод Православного Руського Палестинського т-ва, діловод Соборного від. М-ва сповідань Всеукр. Православного Церк. Собору.

Гортинська Юлія Олександрівна. Закінчила Ін-т шляхетних дівчат. Працювала пом. зав. від. бібліогр. підвід. М-ва праці.

Гофмейстер Вільгельм (1824–1877) — нім. ботанік, один із засн. ембріології рослин. Здобув освіту в ун-тах Лепціга і Гамбурга. Ботаніку вивчав самостійно. Отримав посаду проф. ботаніки Гейдельберзького ун-ту та дир-ра ботан. саду, очолив каф. ботаніки Тюбінгенського ун-ту (1872–1878). Значні результати здобув в області порівняльної морфології. Описав розвиток сім'ябруньки і зародкового мішка (1849), процеси запліднення і розвитку зародка у багатьох покритонасінних рослин. Одна з головн. його робіт — «Порівняльні дослідження росту, розвитку і плодоношення у вищих тайнобрачних рослин і утворення у хвойних дерев» (1851).

Грабарь Володимир Емануїлович (1865–1956) — юрист, історик. Закінчив юрид. ф-т С.-Петербурзького ун-ту. Д-р міжнар. права (1918), д-р юрид. наук (1943), акад. ВУАН (1926), проф. Юр'євського (1893–1918) і Московського (з 1919) ун-тів. Автор понад 120 праць з теорії та історії міжнар. права рос., укр., нім., фр., англ. мовами. Брат Ігоря Грабаря (рос. живописця). Його сім'я 1880 через політичне переслідування переселилася з Угорської Русі до Росії. Внук А.І. Добрянського.

Граве Дмитро Олександрович (1863–1939) — математик. Акад. УАН (1920), почес. чл. АН СРСР (1929), засл. діяч науки УРСР. Закінчив С.-Петербурзький ун-т (1885). Проф. Харківського (1897), а потім Київського (1899) ун-тів. Створив у Києві першу в світі наук. алгебраїчну школу. Працював також у галузі приклад. математики та механіки. Його учнями були Б. Делоне, М. Чеботарьов, О. Шмідт та ін. Голова каф. чистої математики Фіз.-мат. від. УАН, голова Коміс. приклад. математики (з 1921), Всеукр. ком. сприяння вченим (з 1921). Очоловав Ін-т математики АН УСРР (1934–1939). Основні праці: «Трактат з алгебраїчного аналізу» (Т. 1–2, 1938), «Вибрані праці» (опубл. 1968) та ін. Розв'язав проблему знаходження всіх незалежних від закону дії сил інтегралів системи диференціальних рівнянь для задачі трьох тіл, а також основної

задачі картографічної проекції, знайшов деякі класи рівнянь 5-го ступеня, що розв'язуються в радикалах. Працював також у галузі прикладної математики та механіки.

Гревеніц Микола Олександрович — барон, камер-юнкер імп. двору, статський радник, Херсонський губернатор (1911–1915), помічник головноначальника Київської обл. з цивільних питань (1919).

Гревс Іван Михайлович (1860–1941) — історик, засн. с.-петербурзької школи медієвістики, проф. Вищ. жінін. курсів (1892–1918) і С.-Петербурзького ун-ту (1899–1941). Близький друг В.І. Вернадського зі студентських років.

Греків Василь Іванович (1864–1920) — правознавець. Закінчив Московський ун-т (1884). Судовий слідчий 3-го округу при Новочеркаському окружному суді; згодом працював на різних судово-прокурорських посадах. У листоп. 1917 подав до Генерального секретаріату судових справ УЦР заяву про своє бажання працювати в Україні. Призначений головою Київського апеляційного суду (січ. 1918). Товариш прокурора Адм. Генерального Суду Держ. сенату Укр. Держави (з серпня 1918); чл. Правн.-термінол. коміс. УАН (з берез. 1919); одночасно входив до секції чл.-співроб. Коміс. по виучуванню звичаєвого права УАН (з початку 1920; влітку 1920 неодноразово головував на її засіданнях).

Григорович-Барський Петро Олександрович (1822–1907) — старший представник київської купецької родини, почес. громадянин Києва, громад. діяч, видавець, меценат. Належав до числа великих київських домовласників, власник найбільшої в Києві паперової крамниці; був довгі роки старостою Софійського собору, виконував обов'язки дир-ра Київського опікунського про в'язниці ком., головою Ради Київської міської ошадної каси. Відкрив друк. «Петро Барський» (Хрещатик, 40). З 1918 друк. Акціонерного т-ва «Петро Барський».

Грицинський Петро Іустинович (Юстинович) (1875–1928) — д-р мінералогії і геогнозії, проф. Закінчив фіз.-мат. ф-т Київського ун-ту (1907). Працював у Київському ун-ті: співроб. мінералог. каб., проф. каф. мінералогії (1907–1928). Чл. геолог. секції УНТ. Основні праці: «Структурные формы мусковита и вывод из них возможных плоскостей разлома» (К., 1928).

Грінченко Борис Дмитрович (псевдоніми Василь Чайченко, П. Вартовий, Б. Вільхівський та ін.) (1863–1910) — укр. громад. та культ. діяч, педагог, літератор, філолог, етнограф, фольклорист, засн. Т-ва «Просвіта» в Києві. Викладав у сільських школах (1882–1893); служив у Чернігівській губернській земській управі: завідував від. нар. освіти; упорядковував фонди Музею укр. старовини В.В. Тарновського (1894–1904); працював у ред. журн. «Киевская старина», де брав участь в укладанні «Словаря української мови» (чотири томи, 1908–1909). Голова Київського Т-ва «Просвіта» (1906–1910), де, окрім головування, опікувався вид. коміс. Помер в Оспедалетті (Італія). Похований на Байковому цвинтарі в Києві. Упоряд. тритомного видання «Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседних губерниях» (1895, 1897, 1899) та праці «Литература украинского фольклора. 1777–1900. Опыт библиографического указателя» (1901), автор студій з педагогіки, ряду поетичних та прозових збірок.

Б-ка та особовий архів. фонд Б.Д. Грінченка та його дружини М.М. Грінченко (М. Загірньої) були передані до складу НБУВ (1933).

Грінченко (Загірня) Марія Миколаївна (1863–1928) — укр. письменниця, перекладач, педагог, громад. діяч. Керувала вид-вом ім. Бориса Грінченка (1910–1918). Чл.-ред. Коміс. слов. укр. живої мови, брала участь у перевиданні, виправленні й доповненні «Словаря української мови» (1927–1928), створенні академічного «Російсько-українського словника» (т. 1–3, 1924–1933, незакін.).

Подарувала ВУАН б-ку Б.Д. Грінченка, до якої склала двотомний каталог.

Гросман Антон Іванович — видавець, відповідальний за друкарню 1-ї Київської артілі «Печатное Дело» на вул. Трьохсвятительській № 5 (1906). Відкрив власну друкарню, яка містилася за адресою Володимирська № 49 (1908). Друкував часописи «Русский голос», «Наша справа», «Наша Родина», учнівські зошити (1918–1919), а також каталожні картки, папки для архів. примірників газет для ВБУ (1919).

Грушевська Ольга Олександрівна (уроджена Парфиненко; псевд. — Ол. Олександренко) (1878–1961) — історик, літературознавець. Дружина О. Грушевського. Закінчила Вищі жін. курси в Києві (після 1906), С.-Петербурзькі правн.-іст.-літ. курси (1914). Слухала лекції з мовознавства в Петроградському ун-ті у проф. О. Шахматова, Л. Щерби, В. Перетца (1915–1917), з бібліотекознавства — при б-ці РАН. Від 1917 проживала в Києві. Пом. бібліотекаря Укр. ун-ту (1918–1925), бібліотекар КІНО; співорб. б-ки Іст.-філол. від. ВУАН (1925–1927); одночасно наук. співорб. Іст.-географ. коміс. та Коміс. для складання іст.-географ. слов. укр. земель при ВУАН (1919–1930). Від 1931 — бібліотекар Київського хім.-технол. ін-ту. Авторка розвідок у галузі іст. мовознавства, шевченкознавства та низки праць з історії Києва XVIII ст.

Грушевський Михайло Сергійович (1866–1934) — історик, літературознавець, публіцист, політ., громад., держ. діяч. Акад. ВУАН (1923), акад. АН СРСР (1929). Закінчив Київський ун-т (1890), учень В.Д. Антоновича. Залишився в ун-ті як проф. стипендіат, захистив магістерську дис. (1894), призначений на посаду проф. каф. все-світньої історії. Займався наук.-дослід. діяльн. в установах Києва та Львова. Голова НТШ у Львові (1897–1913), ред. «Наукових записок НТШ», організатор діяльності іст.-філол. секції НТШ, голова Археогр. коміс. НТШ (1906–1913). Сформулював концепцію самостійного іст. розвитку укр. народу. Голова Укр. наук. т-ва в Києві (1907–1913), ред. Записок УНТ у Києві (1908–1914). Організатор Укр. нац.-демократичної партії в Галичині (1899), засн. ТУП (1908). Голова УЦР (1917). Один із засн. часопису «Український вісник» — органу укр. Парламентської громади І Держ. думи (1907). Політ. платформа — конституційний парламентаризм та автономія України. Заарештований у Києві, звинувачений в австрофільстві та причетності до Легіону Укр. січових стрільців, зісланий до м. Сибірьськ, склав головування в УНТ (1914). Переїхав до Москви, відновив московську філію ТУП (1916). Голова УЦР, ідеолог укр. революції (берез. 1917), приєднався до УПСР. Під його керівництвом розроблялася Конституція УНР (1918). За гетьмана П. Скоропадського перебував у підпіллі, потім в еміграції (1919, Відень, Прага, Берлін, Женева, Париж). У 1924 повернувся в Україну. Акад. каф. укр. історії Іст.-філол. від. ВУАН (1923), голова Археогр. коміс. ВУАН. Заарештований і звинувачений у керівництві «Українським національним центром» та в антирадянській діяльн. (1931). Працював в Москві (1930–1934), перебував під арештом у Харкові, звинувачений у керівництві організацією «Український національний центр» (1931). Автор праць із всесвіт. та укр. історії, зокрема монументальної праці «Історія України-Руси» у 10 томах і 13 книгах (1898–1936); «Нариси історії українського народу» (1911); п'ятитомної «Історії української літератури» (1923–1927) та ін. Опонент В.І. Вернадського у концепції організації УАН.

Грушевський Олександр Сергійович (1877–1943) — дослідник історії України XIV–XVIII ст., літературознавець, етнограф, педагог. Молодший брат М.С. Грушевського, учень В. Антоновича. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1899), перебував у наук. відрядженні в Австрії та Німеччині. Викл., прив.-доц. історії у Новоросійському ун-ті (1907–1908). Згодом прив.-доц. Московського, С.-Петербурзького, Укр. нар. ун-тів. Прив.-доц. (1917), проф. Київського ун-ту (1918–1919), КІНО (в 1920-х). Чл. УНТ, дійсний чл. НТШ, ряду ін. наук.-культ. осередків. Чл. УЦР, голова Архів.-бібл. від. М-ва освіти УНР. Брав активну участь у діяльн. УАН (ВУАН) — голова Постійної коміс. для складання іст.-географ. слов. укр. землі Іст.-філол. від. (з 1919), чл. різних академічних коміс., керівник секції соц. і політ. історії наук.-дослідн. каф. історії України, заст. голови іст. секції ВУАН (1921–1924) тощо. Автор праць з історії, історіографії, історії л-ри. Був репресований та засуджений за сфальсифікованим звинуваченням на 5 років (1933), висланий до Казахстану, де помер.

Гулак Микола Іванович (1821–1899) — педагог, публіцист, один з організаторів Кирило-Мефодіївського т-ва. Закінчив юрид. ф-т Дерптського ун-ту. Чиновник канцелярії київського, подільського та волинського генерал-губернатора (1845–1847). Заарештований і ув'язнений в Шліссельбурзькій фортеці (18 берез. 1847–1850). Перебував під наглядом поліції в Пермі (1850–1855). Викл. математики, природн. наук та історії у навч. закл. Одеси, Керчі, Кутаїсі, Тбілісі (від 1859).

Гурбан Йозеф Милослав (1817–1888) — словацький письменник, критик, публіцист. Закінчив теологічний ф-т Братіславського ліцею (1830–1840). Видавав альманах «Нітра» (1842–1877), у 1848–1849 — один з керівників словацького нац. руху, сподвижник Л. Штура. Відіграв значну роль у літ. житті країни в 1840-х.

Гуров Олександр Васильович (1843–1921) — геолог, проф. Харківського ун-ту (з 1888) і Харківського технол. ін-ту (з 1887). Вивчав геолог. будову, гідрогеологію та корисні копалини України. Видав працю “Геологическое описание Полтавской губернии: Отчет Полтавскому губернскому земству” (Харьков, 1888). Чл.-кор. Полтавського с.-г. т-ва.

Данилевич Василь Юхимович (1872–1936) — історик, археолог, нумізмат. Доц. Київського ун-ту, проф. КІНО, чл. НТШ, чл. Іст. т-ва Нестора-літописця та УНТ, чл. наук.-дослідн. каф. історії України в Києві й дійсний чл. Археогр. коміс. ВУАН (1925–1932). Закінчив Київський ун-т (1898), учень В.Б. Антоновича. Викл. у Бакинському та Юр'євському реальних уч-щах, Ревельській гімназії. Прив.-доц. Харківського ун-ту (з 1901), хранитель Етногр. музею. призначений Чл. Тимчасової коміс. по заснуванню НБУ (з 3 січ. 1919), її голова (груд. 1920), Працював в Ін-ті червоної професури (1930). В УАН працював в коміс. для складання біогр. слов. діячів України, слов. укр. живої мови, голова підсекції матеріальної культури Наук.-дослідн. каф. історії України. Автор значної кількості публікацій з історії Слобожанщини, генеалогії козацької старшини, історіографії тощо. Досліджував Донецьке городище та могили Харківщини. На посаді голови Тимчасової коміс. перебував недовго: у січні 1920 запропонував зібрати видання часів денікінської влади через їхню іст. цінність. Пропозицію не було підтримано, і на засіданні Тимчасової коміс. склав з себе обов'язки голови (14 груд. 1920).

Двойченко Петро Абрамович (1883–1945/1946) — геолог, гідрогеолог, канд. геолог. наук, проф. (1927). Закінчив Гірничий ін-т у С.-Петербурзі (1913), працював

інженером-гідрогеологом Таврійського земського упр., чл. Кримського т-ва природників та любителів природи, Таврійської ученої архів. коміс. Викл. у Таврійському ун-ті (1917–1921), який був реорганізований у Кримський ун-т ім. М.В. Фрунзе, потім у Кримський держ. пед. ін-т ім. М.В. Фрунзе, декан географ. фак-ту цього закл. (1934–1937). Брав активну участь в діяльн. Коміс. з вивчення природних виробничих сил Криму, вивчаючи мінерал. ресурси. Викл. в Одеському ун-ті (1944). Був короткостроково ув'язнений (1931), згодом репресований (1937). Відновлений на посаді (1939), однак у присудженні докторського ступеня за фундаментальну працю з гідрогеології Криму було відмовлено. Арештований за сфабрикованим звинуваченням (груд. 1944), засуджений до 10 років, помер у виправному трудовому таборі. В щоденнику від 26 січня 1938 р. В.І. Вернадський відзначав: «П.А. Двойченко фактично отримав волчий билет — не пускають ні в Симферополь, ні в Воронеж в університет за ідеї і висказування, чуждє по идеологии. Главное, что ему инкриминируется: он за разговором со студентами говорил, что Энгельс все взял из Гегеля и Гегель — более глубокий оригинал его идей». (Вернадский В.И. Дневник 1938 г., Дружба народов. 1991. № 2. С. 230). Про діяльність вченого див.: *Михайлов В.А.* Профессор П.А. Двойченко — первый декан географического факультета // *Природа*. — Симферополь, 2004. — № 1. — С. 14–15.

Де-Воллан Григорій Олександрович (1847–1916) — рос. і укр. фольклорист та етнограф. В 1870-х відвідав Закарпаття, де зібрав численний фольклор. та етнограф. матеріал. Видав збірку «Угорські народні пісні» (СПб., 1885). Йому належить праця про історію та л-ру Закарпаття («Угорська Русь», 1878).

Делоне Микола Борисович (1856–1931) — учений-механік, один з піонерів планеризму, пропагандист і популяризатор авіаційних знань. Учень М.Є. Жуковського. Проф. Варшавського і Київського політехн. ін-тів, Київського комерц. ін-ту, прив.-доц. Київського ун-ту. Разом із синами та інженером Е. Гарфом побудував 2 планери-біплани з бамбука, на яких здійснювались польоти (1908–1909). Брав участь в роботі повітроплавального гуртка при Київському політехн. ін-ті, Київського т-ва повітроплавання, Авіаційного наук.-техн. т-ва у Києві. Викл. у Київському політехн. ін-ті (до 1928), потім переїхав до Ленінграда.

Дембинський Генріх (1791–1864) — польс. генерал, учасник походу 1812 р., особливо прославився діями у Литві під час польс. повстання (1830–1831), брав участь в угорському повстанні (1848–1849). Автор праць: «Memoires sur la campagne de Lithuania» (1832), «Denkwurd. uberd. Ungar. Krieg» (1849).

Денікін Антон Іванович (1872–1947) — воєначальник, генерал-лейтенант (1916), військ. письменник. Почес. чл. Київського ун-ту (1919). Закінчив Київське піхотне юнкерське уч-ще (1892) та академію Генерального штабу (1899). Служив у військ. штабах варшавського військ. округу. Учасник рос.-японської війни (1904–1905). Один з головних керівників Білого руху в Росії, Головнокомандувач Добровольчої армії (1918–1919); Збройних Сил Півдня Росії (1919–1920). Після поразки у боротьбі з більшовиками евакуювався до Криму, де здав командування П. Врангелю і виїхав на еміграцію до Франції, пізніше до США.

Де-Метц Георгій Георгійович (1861–1947) — фізик, педагог, спеціаліст в області радіоактивності, укладач першого в Україні курсу методики викладання фізики в

школах. Закінч. Новоросійський ун-т в Одесі. Проф. Київського ун-ту (від 1891), один з організаторів і проф. Київського політехн. ін-ту, проф. фізики Київського ун-ту, КІНО, Київського політехн. ін-ту (1891–1930). Ректор Київського політехн. ін-ту (1917), в УАН голова секції приклад. фізики Постійної коміс. для вивчення природних багатств України (1919), співроб. Коміс. для дослідів над питанням геофізики (1921–1922). Декан природн. ф-ту Кубанського ун-ту в Краснодарі (1920). Зав. каф. фізики КІНО (1934–1947), Київського пед. ін-ту. До кола інтересів належали історія науки та техніки. Видав такі праці, як «Подвійне променезаломлення в обертових рідинах» (1877); «Потрійна веселка» (1888); «Визначення прискорення сили ваги за допомогою машини Атвуда» (1895); «Фотографія всередині кружкової трубки» (1896); «Випадкове подвійне заломлення світла в рідинах» (1902); «Аномальна дисперсія світла в фактах і теоріях» (1895).

Демченко [Григорій Васильович] (1869–1958) — укр. правознавець, д-р права, проф. Проф. стипендіат по каф. історії руського права Київського ун-ту (1892). Магістр кримін. права (1896), в.о. доц. каф. кримін. судочинства Варшавського ун-ту (1897), екстраорд. проф. каф. кримін. права Варшавського ун-ту (1902–1903), представник від Колегії П. Галагана, викл. карного права в Київському ун-ті (1907). Декан юрид. ф-ту Белградського ун-ту, викл. енциклопедії права і кримін. права. Співроб. белградського журн. «Архів правових і суспільних наук», чл. Спілки рос. юристів Югославії. Наук. спадщина стосується питань історії права (зокрема, західноруського) та кримін. права.

Демуцька Наталія Гаврилівна (1896–?). Закінчила київську гімназію (1916). Працювала на різних посадах у ВБУ — каталогізатором, бібліотекарем-спеціалістом, старшим бібліотекарем тощо (1919–1934). Обрана від співроб. в Раду бібліотекарів (серп. 1919).

Дернова-Ярмоленко Августа Олександрівна (урожд. Дернова; 1869–?) — літератор. Закінчила Мед. ін-т в С.-Петербурзі. Ред. вид-ва журн. «Семейн. вестник», «Семейное воспитание». Автор посібників з виховання дітей: «Дневник матери» (М., 1911), «Азбуки матери. Первые уроки по уходу за ребенком» (М., 1912), «Психологические основы ручного труда» (Пг., 1917), «Педологические основы воспитания» (Орел, 1924), «Как организовать площадку для детей» (М., 1925), «Рефлексологический подход в педагогике» (Л., 1925); «Беседы с родителями о малом ребенке» (Л., 1927), «Четверть века женского медицинского образования» (Харьков, 1928), «Я учусь: Пособие для 1-го года обучения вспомогательной школы. Второе полугодие» (М.-Л., 1928), «Воспитание дошкольника» (Л., 1929), «Избалованный ребенок» (Л., 1929).

Дешко Андрій Петрович (1821–1874) — педагог, лінгвіст, фольклорист, етнограф, історик. Чл. «Общества св. Василия Великого» (Унгвар), чл.-кор. Рос. географ. т-ва. Закінчив Ужгородську богословську семінарію. Висвячений на священника. Служив парохом у с. Великі Лучки (сучасна назва). Опублікував ряд робіт з етнографії і фольклору русинів-українців Закарпаття. У 1850 в періодичному виданні «Киевлянин» надрукував статтю «О Карпатской Руси» (М., 1850. — Кн. 3. — С. 19–31), в якій на основі лінгвістичних даних доводив, що закарпатські русини є частиною укр. народу.

Джолі Джон (Joly John, 1857–1933) — ірландський геолог, один з основоположників радіогеології. Проф. геології і мінералогії Трініті коледжу і Дублінського ун-ту (з 1897), іноземний чл.-кор. АН СРСР (1932), почес. д-р Кембриджського ун-ту.

Дікштейн Файтель Мойсейович (1887–?). Закінчив юрид. ф-т Новоросійського ун-ту (1910). Працював пом. присяжних повірених Петроградської Судової Палати (1910–1913), присяжним стряпчим (1913–1917) та присяжним повіреним (1917) Петроградського Комерц. суду. Одночасно займався наук. роботою: співробітничав з 16-томною «Еврейской энциклопедией», де розмістив 57 статей з талмудичного та раввінського права; вів бібліогр. та наук. від. в щотижневнику «Новый Восход», тримісячнику «Еврейская Старина». Друкувався в «Журнале уголовного права и процесса», «Праве», «Новом Энциклопедическом словаре Брокгауза-Ефрона». Читав лекції з євр. права на «Курсах Востоковедения, учрежденных Д.Г. Гинцбургом» (1914–1915). Один з засн. та чл. Євр. іст.-етногр. т-ва (Москва, 1913), євр. юрид. т-ва «Гамишпат Гаиври» (Москва, 1917–1918) та від-ня останнього (Київ, 1918). Брав активну участь в діяльн. юрид. коміс. Євр. нац. секретаріату в Україні, де розробив законопроект «О еврейском национальном союзе на Украине» (Київ, 1919).

Дітеріхс Михайло Михайлович (1871–1941) – лікар-хірург, д-р медицини (1901), проф. (1915). Навчався на природн. від-ні фіз.-мат. ф-ту С.-Петербурзького та Київського ун-тів, закінчив військ.-мед. академію в С.-Петербурзі (1897), де й працював (1898–1901). Працював в Одеській міськ. лікарні (1901–1907), прив.-доц. Новоросійського ун-ту в Одесі (1907–1909), прив.-доц. (від 1910) та зав. каф. (1912–1919) Київського ун-ту. Зав. каф. Таврійського ун-ту (1919–1920), зав. каф. Кубанського ун-ту (м. Краснодар) (від 1920), зав. хірургічним від-ням Туберкульозного ін-ту (м. Ялта) (1922–1923), працював у Московському військ. шпиталі (від 1923), зав. каф. Третього Московського мед. ін-ту (1934–1941). Вивчав проблеми хірургічного лікування туберкульозу легенів, клініку кістково-суглобної патології.

Дложевський [Сергій Степанович] (1889–1930) — укр. археолог і філолог. Проф. Київського, згодом Одеського ун-тів (1920), дир-р Іст.-археол. музею (1920), викл. Кам'янець-Подільського ІНО (1925–1928), чл. Наук. т-ва при ВУАН в Одесі, засн. Одеського археол. ін-ту, Голова археол. секції Одеської коміс. красзнавства, дир-р Київського археол. ін-ту.

Добровольський Костянтин Ерастович (1867–1944) — медик, гігієніст, проф. Київського ун-ту, Таврійського ун-ту, Казанського ун-ту (1909–1914) по кафедрі гігієни.

Добровольський [Леонід Павлович] (1867–1928) — історик, киевознавець, педагог. Чл. Іст. т-ва Нестора-літописця, Київського т-ва охорони пам'яток старовини та мистецтва, Київського від-ня імп. Воєнно-іст. т-ва, УНТ. Вчителював у київських середніх навч. закл. та на Вищ. жін. курсах. Дир-р Пед. музею (1918–1919). Проф. КІНО (1920), наук. співроб. ВУАН: чл. Постійної коміс. для складання іст.-географ. слов. укр. земель, Коміс. старого Києва і Правобережжя. Чл. Всеукр. археол. ком. (1927). Автор праць з історії Києва.

Власну б-ку разом із майном заповів ВБУ.

Доброклонський Олександр Павлович (1856–1937) — історик церкви, д-р церк. історії (1916). Закінчив Московську духовну академію (1880). Викл. церк. історію у Пензенській (1880–1881), Рязанській (1881–1892), Московській (18920–1899) духовн. семінаріях, Московському ун-ті (1892–1899), Новоросійському ун-ті (1899–1919). Декан іст.-філол. ф-ту (1912–1919) та ректор (1915–1917) Новоросійського ун-ту. Виїхав до Софії (1920), згодом — до Белграда, де був проф. церк. історії місцевого ун-ту. Співзасн.

Рос. культ. ком. (1928), дир-р Рос. наук. ін-ту (1936–1937). Досліджував історію християн. церкви.

Доброхотова Ганна Олександрівна (1890–?). Закінчила жін. гімназію у м. Вільно (1907), референт, керівник від. преси М-ва закордонних справ (1919).

Добрянський Адольф Іванович (1817–1901) — визначний громад.-політ. і культ.-освітній діяч Закарпаття, вчений. Працював гірничим інженером в Словаччині, Чехії, Сілезії, австрійським комісаром при рос. армії (1848–1849). Займав вищі посади в австрійському держ. апараті, намісник «Руського дистрикту» в Ужгороді (1849–1860), очолював «Товариство св. Василя Великого» (з 1864), редагував ужгородську газ. «Свет» (1867–1871). Основне місце у наук. доробку займали праці з нац. питання, в яких розвивалася ідея культ.-нац. автономії та необхідність об'єднання західноукр. земель — Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття в одну автономну область у складі федерації австро-угорських народів. В 1849 подав на розгляд австрійського імператора «Пам'ятник русинів Угорщини» — проект розподілу Угорщини за нац. дистриктами.

Добрянський Віктор Іванович (1815–1860) — греко-католицький священник, педагог, визначний громад.-політ., культ. діяч Закарпаття. Працював інспектором руських шкіл на Закарпатті, доклав багато зусиль, щоб предмети рідною мовою викладалися на належному рівні. Підтримував ідею об'єднання русинів Закарпаття і Прикарпаття. Член русистської делегації у Відні у жовтні 1849, один з авторів «Меморандуму русинів», переданого імператору Францу Йосипу I. Брат А. Добрянського. Переслідувався угорською владою, покінчив життя самогубством.

Довнар-Запольський Митрофан Вікторович (1867–1934) — історик. Закінчив нар. уч-ще Мозирської прогімназії і Першу київську гімназію. Навчався на іст.-філол. ф-ті Київського ун-ту (1889–1894). Проф. каф. рос. історії Київського ун-ту (1901–1919), організатор і керівник студентського іст.-етногр. гуртка, чл. якого були майбутні історики Д. Дорошенко, Й. Гермайзе, П. Курінний, О. Оглоблин, Н. Полонська-Василенко. Дир-р Київського комерц. ін-ту (1912–1917). Один з організаторів і перший дир-р Київ. археол. ін-ту (1918–1919), ініціатор створення Географ. ін-ту (1918–1919). Один із засн. Київського т-ва охорони пам'яток старовини та мистецтва (1910–1919), співроб. Київської археогр. коміс. Переїхав до Харкова (1920), де працював у Харківському ун-ті та Ін-ті нар. госп-ва, пізніше — проректор Азербайджанського ун-ту (м. Баку), проф. Білоруського ун-ту (1925–1928, м. Мінськ), московського Ін-ту нар. госп-ва та С.-г. академії ім. І. Тімірязева (1928–1934). Автор праць з соц.-екон. історії Білорусі, України та Росії. Досліджував литовсько-польсь. добу укр. історії, історію Кривицької й Дреговицької земель, укр. міст XV–XVI ст., суспільні руху в Росії, зокрема історію декабристського руху.

Докучаєв Василь Васильович (1846–1903) — природознавець, основоположник наук. генетичного ґрунтознавства, загальної агрономії, теорії екосистеми ґрунтів, вчення про географічні зони, один з основоположників фіз. географії. Проф. С.-Петербурзького ун-ту. Очолював експедицію по комплексному дослідженню природи Полтавської губернії (1888–1894). Учитель В.І. Вернадського.

Домбровський Василь Федорович (1810–1846) — екстраорд. проф. рос. історії. Закінчив Ніжинську гімназію вищ. наук князя Безбородька (1831), викл. у гімназіях Ніжина, Києва. Ад'юнкт, екстраорд. проф. каф. рос. історії Київського ун-ту (1838–

1845), викл. рос. історії XVII–XVIII ст., політекономії, рос. старожитностей на іст.-філол. ф-ті та в Ін-ті шляхетних дівчат. Чл. Тимчасової коміс. для розбору давніх актів, один з чотирьох її співзасновників (1843). Ред. іст. від. «Памятников, издаваемых Временной комиссией для разбора древних актов» (1843–1844). Чл. Копенгагенського королівського т-ва північних антикварів (1844).

Долгоруков Павло Дмитрович (1866–1927) — князь, земський діяч, літератор, один із засн. «Союза освобождения» і кадетської партії; чл. (у 1905–1911) та голова (1918–1919) ЦК кадет. партії, чл. «Национального центра». В еміграції (з 1920). Під час таємного прибуття до СРСР схоплений ОДПУ (1926) та розстріляний (10 червн. 1927).

Дорошенко Володимир Вікторович (1879–1957) — укр. громад.-політ. діяч, бібліограф, літературознавець; співзасновник укр. студентської громади в Москві, чл. Радикальної Укр. партії (до 1911), переслідуваний рос. поліцією. 1906 Виїхав до Львова, де працював в б-ці НТШ (1906–1944); її дир-р (з 1937). Емігрував (з 1944, з 1949 — у США); чл. НТШ (з 1913), — дійсний чл. НТШ (з 1925), пізніше — чл. Укр. наук. ін-ту в Берліні й Варшаві. Один із засн. Союзу визволення України, ред. «Вісника Союзу визволення України». Публікувався у виданнях «Киевская старина», «Україна», «Записки НТШ», «Село», «Засів», «Українская жизнь». Автор бібліографій творів І. Франка, Т. Шевченка, О. Кобилянської, П. Куліша; перекладав з М. Гоголя, Л. Толстого, В. Гете, писав літературознавчі ст.

Був обраний на посаду старшого бібліотекаря від українки НБУ (24 січ. 1919) (ІР НБУВ, ф. X., — № 4864. — С. 47–48: *Дубровіна Л.А., Онищенко О.С.* Історія Національної бібліотеки України — С. 79, 170).

Дорошенко Петро Якович (1858–1919) — історик, держ. і громад. діяч. Закінчив мед. ф-т Київського ун-ту (1884). 20 років працював земським лікарем на Чернігівщині. Брав активну участь у земському житті Чернігівщини, пропагуючи серед укр. дворянства ідею піклування про духовн. культуру укр. народу. За його сприяння створено Музей В. Тарновського в м. Чернігів, Музей старовини в м. Глухів. Підтримував видання журн. «Киевская старина», досліджував і збирав пам'ятки укр. старовини, співпрацював з Чернігівською губернською учен. архів. коміс. Дир-р Чернігівського дворянського пансіону (1906); дир-р Першої укр. гімназії в Чернігові, створеної його зусиллями (1917). Очолив Гол. упр. в справах мистецтва й нац. культури Укр. Держави (1918). За його сприяння в Україні створено Укр. держ. кам'янець-подільський ун-т; Укр. держ. ун-т у Києві, НБУ, два держ. драм. театри, Укр. оперу (1918); ним здійснювалася робота зі збереження пам'яток мистецтва й старовини, комплектування Нац. архіву тощо. За Директорії УНР залишався на посаді управляючого в справах мистецтва й нац. культури. Разом з урядом виїхав до Вінниці, звідти — до Одеси, де був розстріляний більшовиками.

Драгоманов Михайло Петрович (1841–1895) — громад. та політ. діяч, історик, філософ, публіцист, економіст, фольклорист, літературознавець. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1863), в якому займався пед. діяльн. (до 1875), прив.-доц. (1864), доц. каф. античної історії Київського ун-ту (1870). Через переслідування царськими властями за участь у діяльності київської «Старої Громади» емігрував до Женеви (1876), де заснував Вільну укр. друкарню, видавав перший укр. політ. журн. «Громада» (1878–1882). Разом із С. Подолинським і М. Павликом заснував «Женевський гурток» — зародок укр. соціалістичного руху. Брав участь у закордонному виданні творів

Т. Шевченка, М. Костомарова та ін. укр. письменників і вчених, доклав багато зусиль, щоб поширити їхню спадщину в перекладах європ. мовами. Порвав з «Старою громадою» (1886), чл. якої були незадоволені його надто радикальними поглядами і відмовились від подальшого фінансування його діяльності. Проф. каф. заг. історії Софійського ун-ту (1889). У Болгарії провів останні роки життя. В.І. Вернадський був особисто знайомий з М.П. Драгомановим, який, беззаперечно, вплинув на формування його поглядів щодо «укр. питання». Найбільш відома праця «Історичні пісні малоросійського народу» (в 2 т., 1874–1875, у співавт. з В.Б. Антоновичем)

Перебуваючи у Франції, Вернадський записав у щоденнику 3 липня 1923: «Книжка Грушевського «З починів українськ[ого] соціал[істичного] руху. М. Драгоманов» (Від[ень], 1922) [Грушевський М. З починів українського соціалістичного руху: Михайло Драгоманов і Женевський соціалістичний гурток. — Відень, 1922. — 212 с. — Укл.] переносит мене в далеке прошлое. Удивительно жизнь учит. Невозможное становится возможным. Видны настоящие большие эффекты того, что казалось стало малым. Угорская Русь — еще разговоры с отцом (его старые славянские интересы 1840-х годов), разговоры с Драгомановым (он верил ее возрождению), с Грушевским уже во время войны (не верил). Все Украинское движение — такой прекрасный пример, предостерегающий от всяких обобщений. Сила идеи — бесконечна. И это мы должны помнить теперь, когда очень часто это забывают в хаосе русских событий. [...] Считать Драгом[анова] социалистом нельзя, и все это у Грушевского не глубоко и белыми нитками сшито. Я помню, как после разговоров моих с Драгом[ановым], он мне высказал свою радость, что нашел во мне более молодого и столь близкого ему по настроению и полит[ическим], национ[альным] идеалам, и я думаю это верно. Я его знал уже не социалистом. Интересно прочесть его “Историчну Польшу” [Драгоманов М.П. Историческая Польша и великорусская демократия. — Женева, 1881. 512 с. — Укл.] теперь». (цит. за: Вернадский В.И. Дневники: март 1921 — август 1925. — М., 1998. — С. 114).

Під час створення фонду НБУ В.І. Вернадським було поставлене питання про придбання б-ки М.П. Драгоманова, створення фонду «Україніки», до складу якого повинні увійти його рукописи; в 1927 фонд «Україніка» поповнився працями М.П. Драгоманова, що були видані в Женеві та Софії.

Драгомиров Абрам Михайлович (1868–1955) — військовий. Головом арміями Північного фронту (1917), голова Особливої наради при головнокомі Збройних сил Півдня Росії А.І. Денікіні (з верес. 1918), головноначальник Київської обл. (з верес. 1919), генерал для доручень в уряді П.М. Врангеля (1920). Емігрував, активний учасник «Русского общевоинского союза».

Дроб'язко Антон Лаврентійович (1870–1941) — правознавець. Закінчив Ніжинську гімназію (1889), Київський ун-т (1894). Працював у судових органах: додатковий суддя Житомирського з'їзду мирових суддів (1899–1903); мировий суддя та неодмінний чл. з'їзду мирових суддів Заславсько-Острозького округу (1903–1906), голова цього з'їзду (1906–1914); чл. Житомирського окружного суду, зав. реєстраційним від. округу (1914–1918); співроб. Коміс. по виучуванню звичаєвого права та Правничо-термінол. коміс. при Соц.-екон. від. ВУАН (1919–1926), ред.-упоряд. «Російсько-українського словника правничої мови» (К., 1926); зав. каф. Укр. ін-ту лінгвістичної освіти у Києві (1930–1934); літ. ред., перекладач вид-ва «Радянська школа» (1935–1941). Досліджував питання цивільного права та соціології.

Дрогошевський (Драгошевський) Аврелій (Авреліан) Станіславович (Aureli Drogoszewski, 1863–1943) — критик і історик л-ри. Освіту здобував у Кам'янець-Подільській гімназії; в 1883 — студент 3-го курсу фіз.-мат. ф-ту Київського ун-ту. Під наглядом поліції за зв'язки з політично неблагонадійними особами, за участь у студентських страйках вилучений з ун-ту із забороною проживати в межах генерал-губернаторства. Викл. історію й польс. мову у шляхетських родинах Польщі й України (з 1886). Викл. історію польс. л-ри в Т-ві наук. курсів у Варшаві (1909–1915) та у Вільному польс. ун-ті в Варшаві (каф. історії польс. л-ри) (1920–1939). У роки Першої світової війни жив у Києві. Чл. Варшавського наук. т-ва (з 1914).

Дубровський Василь Васильович (1897–1966) — вчений у галузі вітчизн. історії, тюркології; перекладач; громад. та держ. діяч. Навчався у Ніжинському іст.-філол. ін-ті (1915–1919). Займав високі посади в Нар. комісаріаті освіти УСРР в Харкові (на зламі 1920–1930-х). Наук. співроб. Харківської наук.-дослідн. коміс. (з 1930 — ін-у) історії укр. культури ім. акад. Д.І. Багалія (1926–1933) та Всеукр. наук. асоціації сходознавства (1925–1930). Був репресований та сидів у таборах (1933–1939). Під час нацистської окупації України був проф. Харківського ун-ту (1941–1943). Емігрував до Чехії, Західної Німеччини, США (з 1943). Дійсний чл. УНТ в Празі, Укр. Вільної АН та НТШ.

Дубровський Віктор Григорович (1876–1936) — укр. лексикограф. Автор-упоряд. «Українсько-російського словника» (1909, перевид. — 1914, 1917, 1918 під назвою «Словник українсько-московський», «Словник московсько-український»). Працював у Коміс. для складання слов. живої укр. мови ВУАН (1919–1925), ред. в Ін-ті укр. наук. мови ВУАН (1926). Упоряд. «Російсько-українського технічного словника. З додатком сільськогосподарських термінів» (1925), «Словника термінів з обсягу культури та технології цукрових буряків» (1920). Автор праці «Московсько-українська фразеологія. (Практичний підручник до вивчення української мови)» (1917). Репресований у справі «Спілки визволення України» (1930), засуджений до трьох років ув'язнення (відбував у Ярославському політизоляторі), потім мешкав в Алма-Аті, де вдруге був заарештований і засуджений до 10 років позбавлення волі (наприкінці 1937). Звільнений з «Свободлагу» Амурської обл. (1943). Подальша доля невідома. Реабілітований (1989).

Дуб'янський Віктор Вікторович (1880–1925) — петрограф, фіз. географ, проф. (1913). Закінчив Київський ун-т (1903). Декан фіз.-мат. ф-ту та заст. ректора того ж ун-ту (1919). Читав лекції з мінералогії у Варшавському ун-ті (1918), Варшавському політехн. ін-ті (1919). Викл. Київського укр. нар. ун-ту. Секр. коміс. з вивчення природних багатств України при УАН (1919–1921); віце-дир-р Укргеолтресту (Київ) (1920–1921). Основні наук. дослідження в галузі осадової петрографії. Вивчав пегматити Волині. Чл. Укр. геолог. ком.

Думитрашко Володимир Костянтинович (1865–1939) — лікар-окуліст, син поета Думитрашка Костянтина Даниловича (1814–1886), автора бурлескно-травестійної поеми «Жабомишодраківка», бібліотекаря КДА. Приймав в клініці очних хвороб Київського ун-ту (з 1890). Мав надзвичайну популярність. В день приймав по 30–40 хворих, сам готував мазі і безкоштовно роздавав їх нужденним хворим. Дочка Наталя — геолог, проф. у Москві.

Дурдуківський Володимир Федорович (1874–1938) — педагог, учений, літ. критик, громад. діяч. Закінчив Київську духовну семінарію (1895). Працював учителем у Києво-

Подільському духовн. уч-щі та Київській жін. гімназії Є. Євсєєва. Один із фундаторів вид-ва «Вік» (1895). Представник соц. напрямку культ.-іст. школи у літературознавстві. Писав на теми історії України, літ., наук. й публіцистичні ст., театр. рецензії та ін. Друкувався в газ. і журн.: «Жизнь и искусство», «Киевское слово», «Киевские отклики», «Киевская старина», «Літературно-науковий вістник», «Записки Наукового товариства імені Шевченка» та ін. Відомий як педагог, організатор нар. освіти, дир-р Першої укр. гімназії в Києві. Очолював наук.-пед. коміс. ВУАН (до 1930). Заарештований за звинуваченням у контрреволюційній діяльності — у справі «Спілки визволення України» (1930). В 1937 вдруге заарештований та страчений. Реабілітований (1989).

Духнович Олександр Васильович (1803–1865) — видатний громад.-культ. діяч-будитель, поет, письменник, педагог, публіцист, священник, видавець на Пряшівщині та Підкарпатській Русі. Закінчив академію в м. Кошеці (1821–1823) та греко-католицьку богословську семінарію в Ужгороді (1824–1827). Стояв біля витоків руху культ.-нац. відродження русинів у середині XIX ст. Працював письмоводителем у Пряшівській єпископській канцелярії, домашнім учителем в Ужгороді, священником на Пряшівщині, зав. нотаріального від. єпископської канцелярії в Ужгороді, з 1844 р. — каноніком капітули у Пряшеві. Автор гімну карпатських русинів «Я русин був, есть і буду», підручників для нар. шкіл. Був засн. «Літературного заведення Пряшевского» (1850), співзасн. «Общества св. Іоанна Хрестителя» в Пряшеві (1862) та «Общества св. Василя Великого» в Ужгороді. Здійснював активне листування з Я. Головацьким. Тв.: «Книжица читальня для начинающих» (1847), «Краткій землепись для молодых Русиновъ» (1851); «Сокращенная граматика письменного рускаго языка» (1853), «Літургическій катехізесь» (1851, 1854); «Молитвенник для руських детей» (1854) «Исторія Пряшевской епархії» (1877), а також заг. історія карпаторусинів «Истинная История Карпаторосовъ или угорскихъ Русиновъ» (написана рос. мовою 1853, видана лише 1914) та ін.

Душечкін Олександр Іванович (1874–1956) — агрохімік. Закінчив природ. від. Фіз.-мат. ф-ту С.-Петербурзького ун-ту, стажувався в Цюрихському політехн. ін-ті (1897–1899), агрохімік у лаб. мережі дослідних ланів Всерос. т-ва цукрозаводчиків (1903–1912), керував від. агрохімії Київської обл. дослідн. станції (1915–1930), зав. від. Київської обл. дослідн. станції, проф. (1923), керівник каф. агрохімії Київського с.-г. ін-ту (1923–1956), дир. Ін-ту фізіології рослин і агрохімії АН УРСР (1946–1953), д-р с.-г. наук (1934), проф. (1938), акад. (1945), чл. Бюро Наук.-техн. секції робітників землі і лісу, чл. президії Київського агрохім. т-ва ім. Менделєєва, чл. Всесоюзного т-ва ґрунтознавців, голова Укр. від-ня Всесоюзного с.-г. т-ва, голова правління Будинку вчених (Київ) та ін.

Архів О.О. Душечкіна зберігається в ІР НБУВ (ф. 26).

Дюем (Дюгем) П'єр Моріс Марі (1861–1916) — фр. фізик, математик, філософ та історик науки, чл. Фр. АН з 1913. Закінчив Вишу Нормальну школу в Парижі (1884). Проф. фізики Лільського ун-ту (1887–1893), ун-ту в Ренні (1893–1895), проф. теор. фізики ун-ту в Бордо (з 1894). Основ. його праці присвячено проблемам гідродинаміки, електродинаміки, магнетизму, клас. термодинаміки та теорії пружності. Автор праці «Физическая теория. Ее цель и строение» (СПб., 1910).

Дюлої. Граф, військ. міністр Угорщини.

Дяківський Олександр Петрович (1878–?). Закінчив правн. ф-т Петроградського ун-ту, працював старшим бухгалтером в Держ. Канцелярії та Всеукр. вид-ві.

Дяконенко Віра Миколаївна. Закінчила філол. від-ня Петроградських вищ. жіт. курсів; працювала бібліотекарем літ. гуртка Вищ. жіт. Бестужевських курсів; вчителювала в гімназіях Києва, викладаючи укр., рос. письменство, укр. мову. У ВБУ зарахована бібліотекарем (1918–1919).

Еган Едвард (1851–1901) — відомий угорський економіст (шотландського походження), юрист, керівник «Верховинської господарської акції», суть якої полягала в поліпшенні екон. становища населення верховинських районів. Тв.: Економічне положення руських селян в Угорщині, Львів, 1901. — 40 с.; перевидана в Празі 1922.

Ейхенвальд Олександр Олександрович (1864–1944) — рос. фізик. Д-р фізики Московського ун-ту (1908). Акад. УАН (1919). Закінчив С.-Петербурзький ін-т інженерів шляхів сполучення (1888). Слухав лекції у Страсбурзькому ун-ті (1895–1897); здобув ступінь д-ра природознавства. Працював у Московському ін-ті інженерів транспорту (від 1897): дир-р (1905–1908), проф. (від 1910). Викл. також на Вищ. жіт. курсах (1901–1917), в ун-ті (1906–1919) та Комерц. ін-ті (1907–1917) у Москві. Акад. каф. фізики Фіз.-мат. від. УАН (з 1919), позаштат. акад. УАН (з 1920). Виїхав до Берліна (1920), жив у Празі (від 1923), брав участь в роботі Рос. Вільного ун-ту, від кінця 1920-х у Мілані. Наук. дослідження присвячені питанням магнітного поля рухомих електрично заряджених тіл та аналізу світлових хвиль.

Ернст Микола Львович (1889–1956) — історик, видатний кримознавець. Закінчив гімназію в Глухові, Берлінський ун-т зі званням д-ра філософії за спеціалізацією рос. історії. Служив у Київському ун-ті пом. бібліотекаря (з 1911), бібліотекарем Київського комерц. ін-ту (з 1914), в Публічній б-ці Петрограда (1918), бібліотекарем (1918), прив.-доц. та проф. на каф. рос. історії та нім. мови Таврійського ун-ту (з жовт. 1920). За сумісництвом працює зав. археол. від. та заст. дир-ра з наук. роботи Центрального музею Тавриди (нині — Кримський краєзнавчий музей) (1921–1937). Одночасно бере активну участь у роботі Кримського ком. в справах музеїв і охорони пам'яток мистецтва, старовини та нар. побуту; працює постійним секр., а пізніше й головою Таврійського т-ва історії, археології та етнографії. Був заарештований та засуджений до восьми років позбавлення волі (1938). Покарання відбував в Горьківській обл., де працював лісрубом. Був знову засуджений та на п'ять років засланий у табір Кемеровської обл. (1948). Отримавши дозвіл повернутися в Крим, помер від інфаркту. Чл. Іст. т-ва Несторалітописця, Союзу архів. діячів у Петрограді, Всерос. т-ва бібліотекарів. С.І. Єфремов рекомендував його на посаду старшого бібліотекаря ВБУ.

Ернст Теодор Ріхард (Федір) Людвігович (Львович) (1891–1942) — мистецтвознавець, історик, проф., держ. діяч. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту, спеціалізувався по каф. історії мистецтва під кер. Г.Г. Павлуцького, чл. іст.-етногр. гуртка М.В. Довнар-Запольського. Підготував конкурсну роботу «Киевская архитектура XVII–XVIII веков» (1912–1913), за яку отримав золоту медаль. Співпрацював з Київ. музеєм старовини і мистецтва. В серпні 1914 як нім. підданий висланий до Оренбурзької губ. До Києва повернувся 1917, працював у Ген. секретаріаті освіти при УЦР. Одержав диплом Київ. ун-ту (1918), залишений стипендіатом при каф. історії мистецтва для підготовки до викл. роботи. Займався пам'яткоохоронною роботою, інструктор Всеукр. ком. охорони пам'яток мистецтва і старовини (з 1919). працював у коміс. по орган. Лаврського музею культур та Київської картинної галереї (1922–1923), зав. худ. від. Всеукр. іст. музею ім. Т. Шевченка (з груд. 1923). Читав лекції в Археол. ін-ті, проф. (1923) До 1933 —

проф. Київ. худ. ін-ту. 1930 керував створенням пугівника «Київ». Дійсний чл. Іст. т-ва Нестора-літописця (1918), чл. УНТ, Т-ва діячів укр. пластичного мистецтва, Укр. т-ва архітекторів та ін. 24.10.1933 заарештований, відбував покарання на будівництві Біломоро-Балтійського каналу. Створив музей Біломор.-Балт. каналу в с-щі Повенець (Карелія, РФ). Завідував музеєм буд-ва каналу Москва-Волга в м. Дмитров (місто Моск. обл., РФ) (1936–1937). Працював у Алма-Аті, Уфі: заст. дир-ра Башкирського худ. музею (1938). Вдруге заарештований (16 липн. 1941), засуджений та розстріляний за звинуваченням у антидерж. пропаганді (через нац. приналежність) (1942). Реабілітований (1989). Автор численних праць про Т.Г. Шевченка, І.Ю. Рєпіна, М.І. Мурашка (не опубліковані), архітектуру Києва.

Ертель Василь Андрійович (1793–1847) — автор популярних у свій час підручників та посібників. Служив гувернером і учителем нім. мови в Царськосельському ліцеї (1817–1819), надалі викл. в Уч-щі св. Катерини (Катерининський ін-т) (нім. мова. та словесність), в Смольному ін-ті, бібліотекарем рукописного від-ня Б-ки АН (1844), змінивши на цій посаді акад. Х.Д. Френа, бібліотекарем Академії художеств, викладав нім. мову і словесність у Військової академії, був учителем нім. мов. у великого князя, майбутнього імператора Олександра II. Його «Немецко-руський словник» відзначений АН Демидовською премією.

У нашому виданні йдеться про купівлю «Полного зоологического и ботанического словаря на французском, русском и латинском языках» (СПб., 1843).

Есманський Павло Матвійович (1887–?) — інженер, дослідник вугілля. Старший асистент Катеринославського гірничого ін-ту, співроб. Постійної коміс. для вивчення природничих багатств України УАН; зав. наук.-техн. від. Уккруднаргоспу (1919). Викл. Хім. технікуму в Лисичанську, співроб. Донецького содового заводу (в 1920-х). Від ВБУ їздив по б-ку Кочубея в Яготинський повіт.

Єгоров Іван Васильович (1869–?) — хімік, проф. неорганічної та технол. хімії в Київському комерц. ін-ті. Закінчив Московський ун-т. Асистент в Петровській с.-г. академії (з 1893), екстраорд. проф. Київського ун-ту по каф. технол. хімії (з 1906), чл. пед. ради Київських вищ. жіні. курсів. Автор наук. праць з технології та технол. хімії. Проф. ін-тів нар. освіти та нар. госп-ва у Києві (з 1928).

Єлачич Йосип (1801–1859) — бан Хорватії, генерал австрійської армії (1848), учасник придушення повстання у Відні в жовт. 1848, революції в Угорщині 1848–1849.

Єфименко Олександра Яківна (дівоче прізвище — Ставровська, 1848–1918) — історик, етнограф, педагог. Перша жінка, яка одержала ступінь рос. д-ра історії honoris causa, проф. рос. історії на Бестужевських курсах у С.-Петербурзі (1907–1917). Автор праць про політ. та соц.-екон. устрій України XVII–XVIII ст. З грудня 1917 разом із донькою Тетяною жила на хуторі Любочка Вовчанського повіту на Харківщині, писала популярні підручники з історії для нар. шкіл. В ніч на 18 грудня 1918 на хутір напали бандити, які по звірячому вбили її разом із донькою.

Єфименко Петро Савич (1835–1908) — історик, етнограф і фольклорист. Праці з етнографії рос. Півночі і України («Кустарні, відхожі та деякі сільські промисли в Сумському повіті» (Х., 1882); «Матеріали для вивчення економічного становища селян Харківського повіту» (Х., 1884).

Єфремов Михайло Миколайович. Закінчив гімназію в м. Суми. Слухач мат. ф-ту Київського ун-ту (1919). Зарахований на посаду старшого бібліотекаря ВБУ (1919).

Єфремов Сергій Олександрович (1876–1939) — громад., політ. і держ. діяч, публіцист, літературознавець. Ідеолог і теоретик укр. революції 1917–1921. Дійсний чл. НТШ. Акад. УАН (1919). Навчався в Київській духовній семінарії (1891–1896). Закінчив юрид. ф-т Київського ун-ту (1901). Літ.-публіцистичною діяльн. займався з середини 1890-х, один із фундаторів вид-ва «Вік» (1895–1918). Був одним з ініціаторів і учасників утворення УЦР, заст. голови УЦР, чл. Малої ради, генеральним секр. міжнаціональних справ у першому укр. уряді — Генеральному секретаріаті УЦР (1917–1918). Член Тимчасового ком. зі створення НБУ. У часи Директорії відійшов від активної політ. діяльн. Позаштат. акад. УАН класи красного укр. письменства (з 1919). Акад. каф. історії укр. письменства Іст.-філол. від. УАН, голова каф. історії укр. письменства Першого відділу ВУАН (з 1921). Зазнав переслідувань від радянської влади та денікінського режиму. На прохання ВУАН був амністований (1921). Голова Постійної коміс. для видавання пам'яток новітнього укр. письменства, Коміс. для складання біогр. слов. діячів України (1922–1923). Опікувався виданням творів Т. Шевченка, М. Драгоманова, В. Антоновича, І. Франка. Віце-президент ВУАН (1922–1928), чл. господарської управи (1924–1928), фактично керував повсякденною роботою Академії. Опублікував низку ґрунтовних наук. досліджень з історії л-ри та літературознавства (1920-ті). Звільнений з усіх посад в УАН (1928). Заарештований (21 липн. 1929) та засуджений в справі «Спілки визволення України» (квіт. 1930).

Жантіль Луї (Gentil Louis Émile, 1868–1925) — фр. мінералог і географ. Проф., заст. ректора Сорбонни, чл. Фр. АН (1923). Активно сприяв наук. роботі В.І. Вернадського у Франції.

Жедрінська Ніна Єгорівна (1871–1936) — дочка Є.П. та М.І. Старицьких.

Житецький Ігнат (Гнат) Павлович (1866–1929) — історик, літературознавець, педагог, громад. та бібліотечний діяч, син П.Г. Житецького. Чл. Археогр. коміс. ВУАН. Вищу освіту отримав в Київському ун-ті на іст.-філол. ф-ті (1889). Виїхав до С.-Петербурґа (1890), де працював викл. в різних навч. закл. Працював ред. від. рос. та укр. історії вид-ва «Просвещение» (1898–1903). Друкувався в багатьох часописах, зокрема «Киевской старине», «Русской мысли», «Вестнике Европы», «Современной литературе», «Педагогическом сборнике» тощо, співробітничав з редакцією Енциклопедичного слов. Брокгаузена і Єфрона. Був чл. укр. т-ва «Громада». У Києві працював вчителем Фундуклеєвської жін. гімназії. Чл. та голова Тимчасового ком. зі створення ВБУ, ред. журн. «Книжний Вісник», старший бібліотекар та зав. від. рукописів (1919–1929); проводив значну наук.-методичну роботу в Б-ці, чл. Наук.-дослідн. коміс. бібліотекознавства та бібліографії (1926–1927), чл. Археогр. коміс. УАН, Укр. біблiологічного т-ва ВУАН. Праці присвячені проблемам культ. і громад. життя України ХІХ ст.

Житецький Павло Гнатович (1837–1911) — філолог, перший історик укр. літ. мови, педагог, публіцист, громад. діяч. Закінчив Полтавське повітове духовне уч-ще (1851), Полтавську духовну семінарію (м. Переяслав) (1857), КДА (1860), Київський ун-т (1864); захистив кандидатську дис. (1865); викл. рос. мови та словесності у Кам'янець-Подільській гімназії (1865–1868); працював у навч. закл. Києва, зокрема в Колегії Павла Галагана (1874–1880, 1882–1893) та С.-Петербурґа, військ. навч. закл. і Академії

генерального штабу в С.-Петербурзі та в С.-Петербурзькому ун-ті (1880–1882). Дійсний чл. НТШ (з 1903), чл.-кор. С.-Петербурзької АН (з 1898), один із основоположників Київської «Старої Громади», чл.-засн. УНТ у Києві (1906), почес. д-р рос. словесності Київського ун-ту (1908).

Б-ка (понад три тис. томів) та особовий архів. фонд нині зберігаються в НБУВ (ф. 85).

Жук Кас'ян Миколайович — фізик, метеоролог; чл. Київського т-ва дослідників природи (з 1871); хранитель фіз. каб. (з 1885), керівник обсерваторії та її метеорол. сітки (з 1900) Київського ун-ту; керівник метеорол. обсерваторії Київського політехн. ін-ту. Розробив методику спостережень і безпосередньо брав участь у дослідженнях по вивченню теплового режиму ґрунту, снігового покриву і води в Дніпрі; разом з видатним рос. метеорологом Р.М. Савельєвим, який переїхав з Москви до Києва у 1887 р., вперше в Росії організував реєстрацію прямої сонячної радіації, а також виконав порівняння її інтенсивності у різних місцях Києва.

Жуковський Григорій Юлійович (1878–1939) — хімік-технолог, чл.-кор. АН СРСР. Закінчив С.-Петербурзький ун-т (1902). Асистент Н. Курнакова у С.-Петербурзькому політехн. ін-ті (1902–1911), проф. Варшавського політехн. ін-ту (з 1912), працює у Голов. артилерійському упр. в Петрограді (з 1915). Один з керівників (з 1916) будівництва Ізюмського заводу оптичного скла. Чл. секції підземних багатств УАН, чл. хім.-техн. секції Постійної коміс. для виучування природних багатств України (1919). Проф. Харківського технолог. ін-ту (1921–1924). Працював у вищ. навч. закл. Москви та Горького. Досліджував фіз.-хім. властивості оптичного скла, технол. властивості вогнетривких глин та каолінів, один із організаторів пром. вир-ва оптичного скла. Автор праці «Производство оптических стекол» (1918).

Жуно Микола Люціянович (1889–?) — юрист, закінчив юрид. та фіз.-мат. ф-т Київського ун-ту. Працював у ВБУ (1918).

Завадський Сергій Володиславович (1871–1943?) — юрист, громад., держ. діяч. До 1917 обіймав посади голови Петроградської судової палати, товариша оберпрокурора Св. Синоду. Товариш голови Надзвичайної слідчої комісії Тимчасового уряду (берез.-трав. 1917). За гетьманату П. Скоропадського — виконувач обов'язків голови Генерального суду, товариш (з 6 трав.) міністра судових справ. Держ. секр. Укр. Держави (з початку лип. 1918). Сенатор Загального зібрання Генерального суду (з 26 лип.). Емігрував у Прагу (1922). Викладав на Рос. юрид. ф-ті, очолював раду «Русского заграничного исторического архива». Автор статей на теми рос. л-ри та культури. Брав участь в складанні «Словаря личных имен в произведениях Достоевского» (під ред. А. Бема). Читав лекції для чл. «Кружка ревнителів русской старины» при т-ві «Гребеншиковское училище в Риге» (1927–1935).

Зайцев Павло Іванович (1886–1965) — громад.-політ. і культ. діяч, шевченкознавець. Дійсний чл. НТШ (1938; голова коміс. шевченкознавства від 1939), чл. Укр. Вільної АН (1946). Закінчив Олександрівську гімназію в Сумах (1904), юрид. (1908) та іст.-філол. (1913) ф-ти С.-Петербурзького ун-ту. Долучався до роботи УАН (у 1918) як чл. кількох її коміс. і ред. видань Першого від. та його «Записок...». Від 1921 жив у Варшаві — спочатку як секр. дип. місії УНР, потім секр. Укр. ЦК (1922–1924), заснованого укр. емігрантами в Польщі (1921–1939). Викл. історію укр. мови у Вар-

шавському ун-ті (1921–1939), латин. й укр. мови в «Studium Teologie Ortodokse». Займався виданням творів Т. Шевченка. Переїхав до Берліна (1941), дир-р Ін-ту шевченкознавства Укр. Вільної АН (від 1948); проф. (від 1958), декан філос. ф-ту Укр. Вільного ун-ту (Мюнхен) (від 1963).

Заславський Давид Йосипович. Закінчив юрид. ф-т Київського ун-ту, був співроб. та ред. часописів в Петрограді, Києві («Киевские Вести», «День», «Киевская мысль», «Современный Мир», «Северные записки», «Наша заря», «Былое»; працював в правлінні Громад. б-ки м. Києва (1907–1908). Організував б-ку при соціал-демокр. клубі в Петрограді, в Революційно-іст. архіві (1917), пом. зав. бібл. секції від. нар. освіти Київської ради робітничих депутатів (1918), чл. правління Бібл. т-ва у Києві (1919).

Затонський Володимир Петрович (1888–1938) — держ. і парт. діяч. Акад. ВУАН (1929; від 1936 — АН УСРР, від 1937 — АН УРСР). Закінчив фіз.-мат. ф-т Київського ун-ту (1912). Прив.-доц., викл. фізики в Київському політехн. ін-ті (1913–1917), одночасно зав. хім. лаб. дослід. полів Т-ва цукрозаводчиків (з 1914). Чл. Рос. соціал-демокр. робітничої партії (меншовиків) (з 1905). Чл. РСДРП(б)–ВКП(б) (з берез. 1917). Увійшов до складу (трав. 1917) та очолив (листоп. 1917) Київський ком. РСДРП(б). Одночасно став чл. новоутвореного Київського революційного ком. (в листоп.). Був одним з керівників збройного повстання в Києві після Жовтневого перевороту в Петрограді (1917). Обраний нар. секр. нар. освіти в Нар. секретаріаті радянської УНР. Очолив сформовану в Петрограді і невизнану країнами Четверного союзу делегацію радянської УНР для переговорів у Бресті-Литовському (лют. 1918). Прихильник територіальної укр. комуністичної партійної орг. Очолював ЦВК радянської УНР (25 берез. — 18 квіт. 1918). Чл. Тимчасового робітничо-селянського уряду України (28 листоп. 1918 — 6 берез. 1919), одночасно (до 19 черв. 1919) чл. Революційної військ. ради Червоної армії України, нарком освіти УСРР (січ. 1919 — 20 квіт. 1920). Зарештований (1937), страчений (1938). Реабілітований (1956).

Звенигородський Олександр Васильович (1837–1902) — відомий рос. меценат, власник унікальної колекції візантійської емалі, завдяки якому в світ вийшло видання Н.П. Кондакова «История и памятники Византийской эмали» (СПб., 1892). Звенигородський був ініціатором всієї роботи, пов'язаної з цим виданням та фінансував його. Усі примірники були авторизовані самим Звенигородським. В колекції рідкісних видань НБУВ сьогодні є примірник німецькомовного видання, присвяченого колекції Звенигородського з дарчим автографом О.В. Звенигородського — Ф. Бока «Die byzantinischen Zellen Schmelze der Sammlung Dr. Alex von Swenigorodski und das darüber veröffentlichte Prochtwerk» (Aachen, 1896; R. 1069). Текст дарчого напису: «Экземпляр Его Превосходительства Николая Ивановича Петрова от А.В. Звенигородского». У зв'язку з тим, що видання Ф. Бока має штамп НБУ у вигляді тризуба, допускаємо, що це видання й було придбано в цей період.

Здзеховський Маріан (1861–1938) — польс. філолог, історик л-ри, критик, публіцист. Навчався на іст.-філол. ф-ті Петербурзького ун-ту, потім у Дерптському ун-ті (1879–1883). З 1888 жив у Кракові, викл. у Ягеллонському ун-ті. Чл. АН у Кракові, один із засн. Слов'ян. клубу в Кракові (1901) і його друкованого органу «Слов'янський світ» (1901–1914). Зав. каф. всесвіт. л-ри Віленського ун-ту Стефана Баторія (з 1919). Читав лекції з рос. л-ри та європ. культури (1920–1931). Декан гуманітарного від. (1921–1922), ректор цього ун-ту (1925–1927). Був головою Професійного союзу польс. літераторів у

Вільні та головою Т-ва друзів науки у Вільні (1928). Основні праці присвячено літ. славістиці та компаративістиці, рос. релігійній думці та польс. політ. ідеям.

Зілов Петро Олексійович (1850–1921) — рос. фізик. Закінчив Московський ун-т (1873), вдосконалював знання в Гейдельберзькому та Берлінському ун-тах, працював в Московському техн. уч-щі (1877–1884), Варшавському ун-ті (1884). Був попечителем Київського учбового округу (1905–1912). Відомий своїм внеском в розвиток діелектричної проникності деяких рідких діелектриків, залежність проникності рідин від напруги магнітного поля тощо. Видавець журн. «Физическое обозрение».

Зусман С.С. — пом. бібліотекаря філос. від. Рос. публ. б-ки.

Іванець Григорій Антонович (1873–1928) — історик, співроб. Постійної коміс. для складання слов. живої укр. мови (1919), секр. правління УАН (1919), секр. господарчої управи ВУАН (з 1921), секр. Археогр. коміс. (1923).

Іванець Наталія Григорівна (1899–?) — бібл. діяч, дочка Іванця Григорія Антоновича, зав. канцелярією Неодмін. секретаря ВУАН. Закінчила київську гімназію (1919). Співроб. ВБУ (1919–1931), працювала каталогізатором, систематизатором, бібліотекарем-фахівцем заг. від. (Архів НБУВ, оп.1, спр. 140, арк.15 зв.).

Іваницький Віктор Федорович (1881–1956?). Закінчив КДА (1906), проф. КДА (1907–1919), стипендіат при каф. євр. історії, в.о. доц. на каф. євр. народу. Після захисту магістерської дис. (з 1912) — доц., екстраорд. проф., читав курси з історії Давнього Сходу, семінар з давньоєвр. та новоасирійської мов. Почав працювати в НБУ (1920). Зав. від. орієнталії (лип. 1921), заст. дир-ра ВБУ з наук. питань та певний час зав. від. бібліотекознавства, орієнталії та стародруків (1923). Звільнений внаслідок чисток (1933), переїхав до м. Йошкар-Ола (Марійська Автономна Республіка), де працював викл. Марійського пед. ін-ту, зробив значний внесок в організацію та розвиток бібліографії.

Іванів Іван Миколайович — голова Просвітньої коміс. Укр. нар. ун-ту (1918). Заарештований і розстріляний більшовиками (груд. 1918).

Іванов Євген Михайлович (1873–1929) — історик-архівіст, учень Д.І. Багалія. Закінчив іст.-філ. ф-т Харківського ун-ту (1892), архіваріус (1897), секр. Харківського іст.-філол. т-ва (1909), архіваріус Харківського ун-ту (1899). Ред. видань т-ва, зокрема «Сборника Харківського Історико-філологічного общества» та «Вестника Харківського Історико-філологічного общества», брав участь у розбудові Іст. архіву, зав. Центр. іст. архівом у Харкові (1922), співред. журн. «Архівна справа». Автор праць з архівознавства, історії архів. справи та історії Лівобережної України.

Іванов Леонід Лікаріонович (1877–1946) — мінералог. Проф. (1908). Чл. Рос. та Нім. мінералог. т-в. Закінчив природн. від-ня фіз.-мат. ф-ту Харківського (1897) та Московського ун-тів (1898–1902). Учень В.І. Вернадського. Позаштат. асистент при каф. мінералогії, зав. Мінералог. музеєм Московського ун-ту, позаштат. лаборант при каф. мінералогії та геології хім. від-ня та мінералог. музею Київського політехн. ін-ту, проф. каф. мінералогії, зав. геолого-мінералог. музеєм та товариш голови т-ва допомоги нужденним студентам Катеринославського вищ. гірничого уч-ща (пізніше — Гірничого ін-ту) (1908–1946); керівник секції мінералогії наук.-дослідн. каф. УАН (1922), проф.

мінералогії Катеринославських вищ. жін. курсів (з 1916), керівник каф. мінералогії Катеринославського ун-ту (з 1918), Катеринославського ІНО (1920), Дніпропетровського держ. ун-ту (з 1933). Наук. праці присвячені вивченню мінералів Кавказу, Нової Землі, Волині, Катеринославщини (Дніпропетровщини), Донбасу. Брав участь у роботі Особливої техн. коміс. для боротьби зі зсувами в Києві (1916), консультант техн. коміс. при упр. Мерефо-Херсонської залізниці з питань консервації і зсувів тунелю (1922–1924).

Ізраєльсон Яків Ізраїлевич (1856–1924) — видатний семітолог, історик. Закінчив С.-Петербурзький ун-т за спеціальністю арабістика, спеціалізувався на арабо-євр. л-рі. Через нац. обмеження не отримав в С.-Петербурзі академічного ступеню, тому деякий час працював як дописувач у журн. «Восход», перекладач, секр. С.-Петербурзької євр. громади, брав участь у виданні Євр. енциклопедії. Був помічником філантропа Полякова, разом з яким приїхав до Києва. Працював у ВБУ бібліотекарем-спеціалістом (1919), зав. від. «Гebraїка-юдаїка» (1920), співроб. Євр. (Жидівської, Гebraїстичної) іст.-археогр. коміс. ВУАН. Емігрував до Брюсселя (1922). Працював разом з проф. Хвольсоном, брав участь у підготовці вид. документів та протоколів процесу Бейліса. Вивчав історію євреїв Східної Європи. Автор численних наук. праць з питань гebraїки.

Передав частину власної євр. б-ки до ВБУ.

Іконников Володимир Степанович (1841–1923) — д-р рос. історії, засл. ордин. проф. по каф. рос. історії, акад. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1865). Приват-доц. по каф. рос. історії Харківського ун-ту (1866–1867). У Київському ун-ті: доц. (23 лют. 1868), екстраорд. (9 верес. 1870), орд. (5 листоп. 1871), засл. (1892) проф. по каф. рос. історії (1870–1872), зав. нумізм. каб. Декан іст.-філол. ф-ту (1877–1880, 1883–1887). Гол. ред. «Университетских известий» (1873–1913), «Чтений Исторического общества Нестора Летописца» (1874–1877), голова Бібл. коміс. при ун-ті (1889–1904). Чл.-засн. та голова Іст. т-ва Нестора-літописця (1874–1877, 1893–1895), чл. Попечительної ради Київського учбового округу (1871–1887), зав. Київськими вищих жінових курсів (1881–1889), чл. Ради Колегії Павла Галагана, голова Тимчасової коміс. для розбору давніх актів, голова від. Київського т-ва старожитностей та мистецтва. Делегат археол. з'їздів С.-Петербурга, Казані, Тифлісу (Тбілісі). Чл. Московського археол. т-ва (1878), чл. імп. Т-ва любителів природознавства, антропології та етнографії при Московському ун-ті (1878), дійсний чл. імп. Т-ва історії та рос. старожитностей при Московському ун-ті (1883), чл.-засн. Т-ва рос. писемності в Києві (1882), чл. Слов'янського благодійного т-ва (1882), почес. чл. Т-ва історії та старожитностей Прибалтійських губ. (1911), бібліогр. т-в при Московському та Новоросійському ун-тах (1912), Чернігівської (1897), Полтавської (1905), Вітебської (1909) та ін. архів. коміс. Чл.-кор. (29 груд. 1893), акад. С.-Петербурзької АН (1914), акад. УАН (1921). Почес. чл. Юр'ївського (1902), Харківського (1906), Київського (1908), С.-Петербурзького (1913) ун-тів, КДА (1902), Московського археол. ін-ту. Чл. (1890) та голова Коміс. для розбору давніх актів (1918–21). Автор праць з історіографії, джерелознавства, історії науки, культури і сусп.-політ. рухів у Росії і Україні.

ВБУ придбала б-ку В.С. Іконникова (укр. та рос. історія; близько 20 тис. томів, 3 тис. брошур) (1919–1921).

Іоффе Абрам Федорович (1880–1960) — фізик, піонер досліджень напівпровідників, акад. РАН (1920). Віце-президент АН СРСР (1925–1929, 1942–1945), голова Коміс. з проблеми атомного ядра (1935). Створив всесвітньо відому школу фізиків.

Серед його видатних учнів: І.В. Курчатов, П.Л. Капіца, М.М. Семенов, А.П. Александров, Б.П. Константинов та ін.

Істомін Михайло Павлович (1855 — після 1932) — історик, археограф, мистецтвознавець, літературознавець, педагог. Дійсний чл. Іст. т-ва Нестора-літописця (1880), Одеського т-ва історії та старожитностей (1890), Московського археол. т-ва (1898), Іст.-філол. т-ва при Новоросійському ун-ті, чл. Віленської археогр. коміс. (1901), Італ. іст. т-ва в Римі (1909). Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту, здобув ступінь магістра (1878). Учитель історії в Київському, Керченському та Одеському ін-тах шляхетних дівчат (1879–1899), учитель історії та л-ри у Віленській та Київській жін. гімназіях (1899–1919), викладав у київських трудових школах (1919–1924). Співроб. Істор.-філол. від. ВУАН, зокрема Коміс. Старого Києва та Правобережної України (1924–1930). Учасник археол. з'їздів у Вільно (1893), Ризі (1896) та Києві (1899). Для останнього влаштував першу в Україні виставку старожитнього малювання та іконографії XVI–XVIII ст. Разом з І. Каманіним уклав «Сборник исторических материалов, извлеченных из древних актовых книг Киевского Центрального архива при Университете св. Владимира» (вип. I, К., 1890). Праці в галузі історії мистецтва XII–XVIII ст.

Архів М.П. Істоміна зберігається в Ін-ті рукопису НБУВ.

Казанцев Леонід Миколайович (1854–1896) — юрист, д-р римського права. Закінчив Ярославський Демидовський юрид. ліцей (1875–1877), іст.-філол. ф-т Московського ун-ту. Прив.-доц. Київського ун-ту (з 1881), читав лекції з римського права (з груд. 1881). Отримав ступінь магістра (1884), захистив докторську дис. (1892), отримав звання екстраорд. проф. Наук. праці присвячені римському цивільному праву.

Калачевський (Колачевський) Сергій Миколайович (1849–1911) — лікар за освітою, д-р медицини, володів у Криворізькому районі (Херсонська губ.) залізним рудником.

Калиненко Кирило С[] — чл. УЦР від Харківщини (територіальне представництво). Належав до Укр. соціал-демокр. робітничої партії. Входив (з 17 черв. 1917) до складу фін. коміс. УЦР. Писар УЦР, чл. її ревізійної коміс., коміс. для розробки проекту статуту автономної України. За часів керівництва М.П. Василенка у М-ві освіти гетьманського уряду якийсь К.С. Калиненко очолював від. техн. освіти департаменту професійної освіти. У 1920-ті проф. К.С. Калиненко керував каф. ливарної справи Київського політехн. ін.-ту.

Каліхевич Віра Миколаївна (1897–?) — архівіст, бібліотекар. Закінчила Вищі пед. курси в Москві (1917), урядовець архів. від. М-ва закордонних справ (1919), працювала у Б-ці каталогізатором (з 1920).

Каліхевич Надія Миколаївна — закінчила Вищі жін. курси (правн. науки), працювала в Комісаріаті освіти на Холмщині, Підляшші та Поліссі.

Калішевський Антон Ієронімович (1863–1925) — бібліотекознавець, бібліограф, педагог. Закінчив іст.-філ. ф-т Московського ун-ту (1886). Помічник бібліотекаря та бібліотекар в Румянцевському музеї (з 1891), директор б-ки Московського ун-ту (з 1908). Викл. бібліотекознавство та бібліографію в імп. Строгановському уч-щі, на бібліотечних курсах при Нар. ун-ті ім. А.Л. Шанявського. Працював на курсах біб-

ліотекарів академічних б-к, очолював каф. бібліотекознавства Московського ун-ту (після 1917). Дійсний чл. і секр. Т-ва любителів рос. словесності (з 1908), дійсний чл. Рос. бібліогр. т-ва, учасник бібл. з'їздів (1924, 1925), Міждунар. конгресу з бібліографії та документації в Брюсселі (1910). Основні його праці присвячені бібліографії та бібліографознавству, питанням каталогізації, систематизації, зарубіжної бібліографії.

250 книжок з його особистої б-ки перейшло в 1933 р. до Держ. центр. кн. палати.

Калішевський Григорій Аврамович (1891–?) — історик, філолог, бібліограф. Закінчив іст. ф-т Археол. ін-ту в С.-Петербурзі (1913). Вільно володів гр., латин., нім., фр., польс. мовами. Викл. в гімназіях, технікумах, ін-тах Києва та Черкас (1913–1928). Вчений бібліотекар Черкаського ІНО (1921–1922). Брав участь у створенні в Києві «Спілки українських вчителів» (1917–1920), реліг. автокефальному русі в Україні (1921–1922), за що був засуджений до 10-ти років позбавлення волі. Реабілітований Генеральною прокуратурою України (1992).

Камані. Автор праці «Ungarn's vier Zetatler» (1868), посередник між нім. ліберальною партією та угорцями.

Каманін Іван Михайлович (1850–1921) — відомий укр. історик, архівіст, палеограф та археограф, проф. Київського ун-ту. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту. Учень В.Б. Антоновича та М.П. Драгоманова. Активний чл. Київської археогр. коміс., Іст. т-ва Нестора-літописця, Київського від. імп. Рос. воєнно-іст. т-ва, Т-ва охорони пам'яток старовини і мистецтва, НТШ, УНТ тощо. Працював на посаді бібліотекаря та архіваріуса (з 1883), очолював Київський Центр. архів давніх актів (1890–1921), фундатор укр. актового джерелознавства, палеографії, філігранознавства. Здійснював значну роботу з розшуку пам'яток історії та іст. джерел, документів в б-ках та архівах, в тому числі приватних, монастирських, церк. на Київщині, Поділлі, Волині. У ВУАН працював у Постійній коміс. для видання іст.-географ. слов. укр. землі, Постійної коміс. для вивчення історії західноруського та укр. права (1919). Автор багатьох праць, публікацій документів. Чл. Археогр. коміс. УАН. Підготував томи «Архива Юго-Западной России», збірники, присвячені часам Богдана Хмельницького, історії козаччини, «Палеографический изборник. Материалы по истории южно-русского письма в XV–XVIII вв.» (останнє видання отримало Уваровську премію С.-Петербурзької АН).

Камінський В'ячеслав Арсенович (1869–1938) — історик права, філолог, етнограф. Закінчив слов'ян. від. Варшавського ун-ту (1896), працював секр. іст.-філол. від. Т-ва історії і права при Варшавському ун-ті. Викл. у середній школі (1906–1918). За дорученням С.-Петербурзької АН працював над вивченням Волинського Полісся (1910–1913). Зав. від. укр. гімназій М-ва нар. освіти (1918). Чл. Коміс. по вивченню звичаєвого права ВУАН (багаторічним секр. цієї коміс.) (з трав. 1919), чл. Етногр. та Діалектологічної коміс. ВУАН (з квіт. 1921). Старший бібліотекар Вінницької філії ВБУ (1920–1921), чл. Ком. Філії, викл. київського худ. ін-ту (1927). Був відряджений ВУАН від НБУ на Поділля і Волинь для розшуку книжок та книгозбірень для Б-ки (лип. 1920), брав активну участь у створенні Вінницької філії ВБУ. Репресований.

Камінський Федір Іванович (1845–1891) — археолог, краєзнавець, педагог, зав. Лубенським музеєм К.М. Скаржинської (1882–1890). Перший дослідник Гінцівської пізньопалеолітичної стоянки (1873). *Каминский Ф.И.* Следы древнейшей эпохи каменного века по р. Суле и её притоках // Тр. III АС. — К., 1878. — Т. 1. — С. 147–152.

Караваєв Володимир Опанасович (1867–1939) — зоолог, проф., д-р біол. наук, мандрівник. Розробляв питання систематики, фауністики, зоопсихології, ембріології, ентомології, екології тварин, палеонтології та антропології. Дир-р Севастопольської біол. станції (1898), дир-р Зоол. музею АН України (1926–1934). Багато подорожував по Європі, Азії, Африці. Брав активну участь у громад. житті країни.

Караджич Вук Стефанович (1787–1864) — сербський філолог, історик, фольклорист, письменник, діяч нац. відродження. Дійсний чл. Одеського т-ва історії та старожитностей (1842), чл. багатьох європ. АН, зокрема Віденської (1848), Пруської у Берліні (1950), іноземний чл.-кор. Петербурзької АН (1851), почес. чл. Харківського ун-ту (1846). Тв.: «Малий слов'яносербський пісенник простого народу» (1814); «Сербські народні казки» (1821); «Сербські народні пісні» (т. 1–4; 1823–1833). Його творчість вплинула на розвиток галицького літ. відродження 1830-х.

Карпінська Марія Павлівна (1889–?) — бібліотекар, архівіст. Навчалася в Київському археол. ін-ті (1921–1924), закінчила Бібл. курси при ВБУВ (1927), Київські курси східних мов (1928). Працювала в Асоціації сходознавства, Архіві давніх актів та Археогр. коміс. ВУАН. У ВБУ — бібліотекар-каталогізатор (з 1919), зав. читальнею (1924), зав. від. книгокористування (1927), чл. Наук.-дослід. каб. бібліотекознавства (1927).

Карпінська Ольга Євдокимівна (1880–?) — бібліотекознавець, бібліограф. Закінчила київську гімназію (1887), іст.-філол. ф-т Варшавського ун-ту (1915), однорічні Пед. курси у Харкові (1916). Учителювала в середніх школах м. Харкова (1916–1918). У ВБУ працювала на різних посадах — від каталогізатора до зав. від. книгокористування, наук. співроб., чл. секції бібліотекознавства та книгокористування (1919–1933).

Карський Євфимій Федорович (1860/61–1931) — філолог-славист, етнограф, палеограф, спеціаліст з білоруського фольклору та історії білоруської мови, її діалектів. Проф. С.-Петербурзького та Варшавського ун-тів, акад. С.-Петербурзької АН (з 1916), РАН (з 1917), АН СРСР (з 1925).

Карташов Антон Володимирович (1875–1960) — теолог, історик рос. церкви, церк. та громад. діяч. Закінчив С.-Петербурзьку духовну академію (1899). Викл. історію рос. церкви в академії (1900–1905), на Вищ. жін. курсах (1906–1918). Голова Реліг.-філос. т-ва (1909–1917). Кадет (з 1917). Лідер правого крила конституційних демократів. Останній обер-прокурор Священного Синоду (з берез. 1917); міністр віросповідань Тимчасового уряду (1917). Підготував самоліквідацію ін-ту обер-прокуратури і передачу повноти церк. влади Помісному собору Православної церкви (1917–1918). Арештований більшовиками (жовт. 1917). Емігрував до Естонії (1919). Міністр віросповідань в уряді Юденіча. Активний діяч рос. еміграції — голова Рос. нац. ком. в Фінляндії, згодом в Парижі тощо. Викл. Рос. історію в Паризькому ун-ті. Один з засн. і проф. Свято-Сергієвського богословського ін-ту в Парижі (1925–1960).

Касперович Генрих Йосипович (?–1913) — хранитель Мінералог. каб. Московського ун-ту, учень В.І. Вернадського.

Кассо Лев Аристидович (1865–1914) — юрист, проф. Дерптського, Харківського, Московського ун-тів, міністр нар. освіти (1910–1914). У вищ. школі провадив антиліберальну політику.

Каченовський Дмитро Іванович (1827–1872/73) — юрист, педагог, проф. міжнар. права Харківського ун-ту, спеціаліст з держ. права. Захоплювався історією мистецтва.

Кащенко Галина Миколаївна (1896–?) — бібліотекар-каталогізатор.

Кащенко Микола Феофанович (1855–1935) — біолог, ембріолог, акліматизатор, селекціонер. Д-р медицини (1884), проф. (1888), д-р зоології (1901), акад. УАН (1919; з 1921 — ВУАН). Вступив на мед. ф-т Московського ун-ту (1875). Навчався в Харківському ун-ті (1876–1880), після закінчення розпочав у ньому викл. діяльн. Перебував у наук. відрядженнях в Німеччині та Італії (1886–1888). Викладав у Томськ. ун-ті (1888–1912), став його ректором (1894). Працював у Зоол. музеї С.-Петербурзької АН (1901). Брав участь у Томському міськ. управлінні (1897–1912). Працював у коміс. з реорганізації вищ. навч. закл. у С.-Петербурзі (1903). Переїхав до Києва (1912). Очолив каф. зоології на с.-г. від-ні Київського політехн. ін-ту. Запрошений до роботи в Коміс. з вироблення законопроекту про заснування УАН (1918). Очолював Другий фіз.-мат. від. УАН, каф. акліматизації, зоол. кабінет (1918–1921). 1918 Організував (1918) і був дир-ром (до 1933) Акліматизаційного саду УАН (1929 при установі був відкритий Музей акліматизації). Організував та очолював Зоол. музей УАН (1919–1926). Брав участь у Коміс. з вивчення природних багатств України, в Ком. з вивчення фауни України. Чл. наук. т-в дослідників природи при Харківському та Київському ун-тах, Харківського т-ва дослідн. наук, Київського т-ва дослідників природи та ін. Автор понад 200 наук. досліджень з ембріології, гістології, мікроскопічної техніки, археол. палеонтології, зоології, акліматизації култь. рослин в умовах Сибіру і України.

Керенський Олександр Федорович (1881–1970) — юрист, лідер фракції трудовиків у IV Держ. думі. Есер (з 1917). У Тимчасовому уряді: міністр юстиції, потім військ. і морський міністр, міністр-голова (з 8 лип. 1917), верховний головнокомандувач (з 30 серп. 1917). Після захоплення влади більшовиками разом з П.Н. Красновим почав похід на Петроград (жовт. 1917), що закінчився провалом. Емігрував у Францію (1918) та у США (з 1940).

Кибальчич Микола Іванович (1853–1881) — революціонер-народоволець, винахідник. Навчався в С.-Петербурзькому ін-ті інженерів шляхів сполучення (з 1871), Мед.-хірургічній академії (С.-Петербург) (з 1873). Долучився до народницького руху (у сер. 1870-х). За революційну діяльність був заарештований, ув'язнення відбував у Києві, в Лук'янівській тюрмі. Зблизився з організацією «Земля і воля» (поч. 1879), увійшов до групи «Свобода або смерть», вступив до «Народної волі» (з серед. 1879) і став керівником її лаб., в якій виготовлялися вибухові речовини, металльні снаряди. Брав участь у підготовці замахів на життя імператора Олександра II. Був заарештований (29(17) берез. 1881) і за судовим процесом про вбивство імператора Олександра II засуджений до смертної кари. Перебуваючи у в'язниці, створив оригінальний проект реактивного літального апарата.

Кибальчич Надія Матвіївна (1856–1918) — укр. письменниця. Писала під псевдонімом Наталка Полтавка, переважно оповідання та нариси. Велику популярність здобула її п'єса «Катерина Чайківна». Багато інших праць, мабуть, пропало у роках революції ще не друкованими. Померла в Лубнах. Мати Кибальчич Надії Костянтинівни (1878–1914) — укр. письменниця. Закінчила гімназію. З першими творами виступила 1898. Писала вірші, оповідання, які друкувалися в різних альманахах. Їй належать також

переклади з італ. та фр. мов. Онучка відомого укр. етнографа і фольклориста М.Т. Симонова (М. Номиса).

Архів. збірки обох письменниць зберігаються в Ін-ті л-ри ім. Т.Г. Шевченка НАНУ.

Кириченко Ніна Сергіївна. Працювала другим архіварієм при Архіві Держ. канцелярії та пом. секр. «Державного Вісника».

Кир'яков Григорій Степанович (1805–1883) — краєзнавець, колекціонер, громад. діяч, дійсний чл. Рос. географ. т-ва, поміщик с. Гінці. Вперше виявив Гінцівську пізньопалеолітичну стоянку (1871), є учасником вивчення цієї археол. пам'ятки.

Ківелюк Володимир — діловод редакції «Вісника Української республіки».

Ківлицький Євген Олександрович (1861–1921) — історик, літератор, видавець, педагог, бібліограф, бібліотекознавець. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1889). Служив у Київському дворянському депутатському зібранні (1880–1882, 1889–1916). Викладав у середніх навч. закл. м. Києва історію, географію, рос. мову та словесність (1891–1917). Працював пом. бібліотекаря в Київському ун-ті (1891–1898). Працював інспектором Київського учбового округу (1917) та зав. справами рос. школи в Департаменті нар. освіти УНР (1918). Співроб. редакцій та газ., в тому числі у журн. «Киевская старина» — головний ред. (1889-1893), опублікував бібліогр. огляди (з історії Русі), статті, критичні нариси тощо. Активно співпрацював з наук та просвіт. т-вами: Іст. т-вом Нестора-літописця, Укр. наук. т-вом, Київським пед. т-вом та ін. Останні роки життя Є.О. Ківлицького були пов'язані ВБУ, де він працював бібліотекарем, старшим бібліотекарем із виконанням обов'язків зав. Б-кою на час її організації, керував бібл. від., був головою Ради бібліотекарів (1919–1920).

Особовий архів Є.О. Ківлицького зберігається в Ін-ті рукопису НБУВ (ф. 71).

Кієвщинська (Радченко) Тетяна Федорівна. Закінчила Пед. курси, працювала в Петроградській б-ці АН, складала каталоги книг та нот.

Кістяківський Богдан (Федір) Олександрович (псевдоніми Українець, Хатченко) (1868–1920) — філософ, соціолог, правознавець, історик політ. думки, публіцист і громад. діяч. Д-р держ. права (1917), проф. (1917), акад. УАН (1919). Син О.Ф. Кістяківського, брат І. Кістяківського та В. Кістяківського, батько Дж. Кістяковського, племінник П. Чубинського. Магістр (1906), викл. теорії права та держ. права Комерц. курсів Московського т-ва, прив.-доц. Московського комерц. ін-ту та Московського ун-ту (1909), прив.-доц. Демидовського юрид. ліцею в Ярославлі (1911), штатний доц. Московського комерц. ін-ту (1914). Викл. Київського ун-ту та приватного Київського юрид. ін-ту (1917), Укр. нар. ун-ту в Києві (1918), проф. 1918), декан юрид. ф-ту. (1919), позаштат. акад. УАН по каф. держ., адм. і міжнар. права (1919), штат. акад. по каф. соціології. (1919). Ген. суддя Адм. департаменту Генерального суду Укр. Держави (1918), сенатор Держ. сенату Укр. Держави (1918). Організатор і ред. журн. «Освобождение», ред. журн. «Критическое обозрение» (1907–10), співроб. часописів «Русская мысль», «Свобода и культура» та «Вопросы жизни».

Кістяківський Олександр Федорович (1833–1885) — правознавець і громад. діяч, д-р кримін. права. Співроб. межевого департаменту урядового Сенату (1858), старший пом. столоначальника департаменту М-ва нар. освіти (1860), засн. журн. «Основа»

(1861), доц. каф. кримін. права і судочинства (1867). Екстраорд. проф. (1969), орд. проф. каф. кримін. права і судочинства (1870), присяжний повірений, гласний Київської думи, голова Київського юрид. т-ва (1879), дир-р Київського тюремного ком. (1865–1870). Чл. Південно-Західного від-ня Рос. географ. т-ва, Іст. т-ва Нестора-літописця (1873).

В Ін-ті рукопису НБУВ міститься збірка рукописів, зібраних О.Ф. Кістяківським та переданих Кістяківською Олександрою Іванівною (в дівочтві — Міхель) (1846–1920) — дружиною О.Ф. Кістяківського — у 1919.

Кістяківський Ю.А. — голова ліквідаційної коміс. установ військ. часу (1918).

Ковалевський Володимир Іванович (1848–1934) — держ. діяч, учений і фінансист. Чл. С.-г. вченого ком. М-ва землеробства і держмайна (1883–1902). Товариш міністра фінансів (1900–1902). Голова Рос. техн. т-ва (1906–1916). Один з засн. С.-Петербурзького політехн. ін-ту та Ін-ту дослід. агрономії в Ленінграді. Разом з Д.І. Менделєєвим організував Голов. палату мір і ваги (1893). Голова Вченого ком. Наркомзему (1919–1929). Працював над проектом по створенню ВДНГ СРСР. Разом з акад. А.Ф. Йоффе організував у Ленінграді агрофіз. ін-т (1932).

Ковалевський Максим Максимович (1851–1916) — історик, юрист, проф. Московського, а згодом С.-Петербурзького ун-тів. Як і В.І. Вернадський, обраний чл. Держ. Ради від АН та ун-тів (1907). Пам'яті М.М. Ковалевського Вернадський присвятив статтю «Ковалевский в Московском университете», опубліковану в газ. «Русские ведомости» (1916, 24 березня, № 69).

Коваль-Медзвецкий Микола Опанасович (1868–1929) — військ. діяч, генерал-поручик Армії УНР. Закінчив військ.-училищні курси при Московському юнкерському уч-щі, Геодез. від-ня Академії Генштабу (1901). Пом. нач. геодез. від. Генштабу (1905–1909). Нач. військ.-топогр. уч-ща в С.-Петербурзі (1911–1917), генерал-майор (1913). Керівник Київської військ.-топогр. станції, також нач. Голов. геодез. упр. Генштабу Армії УНР (з весни 1917). За Укр. Держави — керівник Голов. геодез. управи армії, чл. коміс. з організації військ. освіти. Входив до складу Військ. ради УНР (від кінця 1919), генерал-поручик (1920), працював в укр. військ. місії у Варшаві (1920). Чл. укр. уряду в еміграції (1921–1922). Керував астроном. обсерваторією Краківського ун-ту, працював у Варшавському бюро мір і ваги.

Кованько Петро Леонідович (1876–1938?) — укр. правознавець і економіст, проф. (1914). Закінчив юрид. ф-т Київського ун-ту (1899). Проф., стипендіат каф. фін. права Київського ун-ту (1900–1902). Викладав в ряді жін. навч. закл. та в 1-му Київському комерц. уч-щі, Київському ун-ті (1900–1910). Перебував у наук. відрядженнях в Німеччині та Франції (1911–1914). Проф. Київського ун-ту (1919), одночасно викладав на Вищ. жін. курсах. Доц. (1913), екстраорд. проф. каф. приклад. економіки (1914) Київського комерц. ін-ту; декан екон. ф-ту цього вузу (1917–1919). Викладав у Кубанському політехн. ін-ті і Кубанському ун-ті (Краснодар) (верес. 1919 — черв. 1921). Повернувся до Києва (1921). Декан соц.-прав. (юрид.) ф-ту, декан соц.-екон. ф-ту (з груд. 1921), проф. Київського ін-ту нар. госп-ва (з жовт. 1926). За сумісництвом працював у Київському кооп. ін-ті (в т. ч. у 1926–1927 — деканом кредитного ф-ту) та в Торгово-пром. технікумі. Був також чл. Коміс. для виучування фін. та банківських питань ВУАН (1926–1928). Звільнений з роботи у зв'язку з реорганізацією Київського ін-ту нар. госп-ва (жовт. 1930). Емігрував до Німеччини, де продовжив дослідження фін. проблематики.

Працював в Ін-ті вивчення ССРСР у Мюнхені як П.Л. Кованько-Кованьковський. Належав до провідних укр. вчених у галузі фінансів і фін. права. Основні праці: «Курс торговельних знань» (1903), «Зміст і сутність бюджетного права», «Податок зі спадщини у Німеччині» (обидві — 1910), «Реформа 19 лютого 1861 р. та її наслідки з погляду фінансів. (Викупна операція 1861–1907 рр.)» (1914), «Фінансові проблеми землеволодіння російських міст» (1919), «Місцевий бюджет Київської губернії в сучасних її териториторіальних межах та адміністративно-територіальному поділі напередодні світової війни (за період 1912, 1913, 1914)» (1925).

Козленко Григорій Васильович — дир-р комерц. школи Другого т-ва вчителів, дир-р Другої укр. держ. гімназії ім. Кирило-Мефодіївського братства (з 16 груд. 1917), яка відкрилась на підставі постанови Тимчасового уряду від 8 серп. 1917 у складі 9 класів (1 підготовчий і 8 основних).

Козловська Валерія Євгенівна (1889–1956) — археолог і музеєзнавець. Дійсний чл. археол. групи Укр. Вільної АН та Наук. т-ва ім. Шевченка. Вищу освіту здобула на Київських вищ. жіні. курсах (диплом Київського ун-ту, 1915). Працювала під керівництвом В. Хвойки. Після смерті останнього (1914) зайняла його посаду зав. археол. від. міськ. музею, що був згодом перетворений на Археол. музей ВУАН. Була співроб. (певний час — ученим секр.) Всеукр. археол. коміс. при ВУАН, а також ученим секр. мистецької секції ВУАН. Провела 44 розвідки та розкопи. Звільнена з усіх займаних посад «як ідеологічно ворожий елемент» (1933). Залишила бл. 40 наук. праць, присвячених дослідженням трипільської культури, ранніх слов'ян та князівської доби, а також статті про Е. Штерна та Д. Щербаківського. Під час Другої світової війни працювала у Львівському археол. музеї (1943) та Ін-ті археології у Гохштедті (нині м. Гюхштедт-ан-дер-Донау, Німеччина; 1944–1945). Від 1945 перебувала в таборах Адміністрації допомоги і відбудови Об'єднаних Націй в Ашаффенбурзі, Мюнхені (Варнер-Казерне) та старечому будинку Піонір-Казерне Міжнар. орг. у справах біженців в Розенхаймі. Виїхала до США (1950).

Козловський Іван Павлович (1868–?) — магістр рос. історії, прив.-доц. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту. Працював там само — прив.-доц. з рос. історії (1907–1908), проф. по каф. рос. історії Варшавського ун-ту. Працював у Ростові на евакуйованому іст.-філол. ф-ті (з 1915). На матеріалах архіву М-ва закордонних справ відтворив принципи роботи поштової лінії. Статський радник, чл. Варшавського т-ва історії, філософії і права. Автор праць у галузі рос. історії XVII–XIX ст.

Колбасьєв Віктор Вікторович (1862–1919) — юрист. Закінчив імп. Уч-ще правознавства (1886). товариш голови Петроградського окружного суду. Чл. Правн.-термінол. коміс. УАН (1919). Страчений Київською ЧК в порядку «червоного терору» разом із синами (серп. 1919).

Коллар Ян (1793–1852) — діяч словацького і чеського нац. відродження, поет, історик, культ. діяч, вчений, виступав із програмою культ. зближення слов'ян.

Колубовський Яків Миколайович (1863–1929) — історик укр. та рос. філос. думки, бібліограф, педагог. Пом. ред. журн. «Вопросы философии и психологии» (1891), працював в імп. Публ. б-ці (С.-Петербург) (1892–1904), викл. педагогіку та психологію на Пед. курсах С.-Петербурзької жіні. гімназії (1892–1901), секр. «Журнала Минис-

терства народного просвещения» (1904). Чл Правління каси взаємодопомоги при Т-ві для допомоги нужденним літераторам і вченим, діловод Ради попечительства імператриці Марії Олександрівни щодо сліпих (з 1893). Брав участь у міжнар. конференціях та з'їздах у справах сліпих, пізніше опублікував з цього приводу низку статей. Брав участь в установчих зборах Спілки рос. письменників (1917). Дир-р Колегії Павла Галагана (1918–1920). Чл. Постійної коміс. зі складання біогр. слов. діячів укр. землі при УАН (з 1919). Ректор Глухівського місцевого учительського ін-ту (1920), Ректор, декан, проф. Ніжинського ІНО (1924). Автор статей у наук.-практ. виданні НБУ «Книжний вістник».

Коль Йоган Георг (1808–1878) — нім. мандрівник, географ і письменник. Подорожував по Прибалтиці, Росії та Україні. Жив у Дрездені (1838–1854), у США (1854–1857), у Бремені (1857–1878). Об'їхав за цей час майже всі країни Європи і частину Північної Америки. На основі зібраного матеріалу і власних спостережень опублікував ряд книг з географії, а також з краєзнавства, в яких розповів про економіку, іст. минуле, зовнішній вигляд міст, освіти, торгівлю різних країн. Залишив один з найкращих у ХІХ ст. опис подорожей по Україні, опублікований в книгах «Мандрівки в Південну Росію» (1841), «Мандрівки по Росії і Польщі. Україна, Малоросія» (1841), «Мандрівки по Росії і Польщі. Буковина, Галичина, Краків і Моравія» (1841). В них автор вмістив багаті відомості про природні умови, економіку і культуру України, захоплено змалював побут і звичаї, відзначив красу і багатство укр. іст. пісень та дум, підкреслив етнічну єдність народу на всіх укр. землях (Наддніпрянина, Галичина, Буковина, Закарпаття). В описі подано основні відомості з історії України ХІ–ХVІІІ ст.

Кон Фелікс Якович (Feliks Kon, 1864–1941) — польс. революціонер. Під час навчання у Варшавському ун-ті став чл. польс. соціалістичної партії «І Пролетаріат». Був засуджений на 10 років каторги і заслання до Сибіру. У засланні займався дослідженнями корінного і рос. старожитнього населення Сибіру, проводив перепис, антроп. та етногр. дослідження. Після закінчення терміну заслання в повернувся до Варшави (1904). Чл. ЦК польської соціалістичної партії (з 1906), брав участь у роботі С.-Петербурзької ради робітничих депутатів під час революції 1905–1907. Перебував в еміграції, працював директором робочої лікарняної каси в Дрогобичі та Бориславі (1907–1917), перебрався до Швейцарії (листоп. 1914). Повернувся до Росії (трав. 1917) і вступив до РКП (б), з заліком партстажу з 1906 (1918). Комісар Харківської губ. у польс. справах (з 1917), чл. колегії Нар. комісаріату закордонних справ УСРР, Польс. бюро при ЦК РКП (б), Оргбюро по скликанню І з'їзду КП України, голова Галицького оргкомітету КПУ. В Києві керував польс. орг. і редагував польськомовну газ. «Голос комуніста» (1919). Після зайняття України армією Денікіна переїхав до Москви, де був чл. колегії Нар. комісаріату освіти. Чл. Польревкому (1920). Секр. ЦК КПУ, начальник Політупр. Укр. Червоної Армії, ред. «Рабочей газеты». Ред. газ. «Красная звезда» (1925–1928). Зав. сектором мистецтв Нар. комісаріату освіти РРФСР (1930–1931). У 1930-ті обіймав різні посади в радянському і партійному апараті: голова Всесоюзного радіоком., зав. музейним від. Нар. комісаріату освіти. Автор іст. і мемуарних робіт. Помер під час евакуації з Москви.

Кондра Сергій Григорович (1880–1938) — бібліограф. Закінчив реальне уч-ще та ін-т у Москві, за фахом — геодезист. Зав. картогр. від. Наук.-дослід. ін-ту геології АН УРСР; викл. у Київському ун-ті; учений секр. Українського наукового інституту книгознавства (1928–1931). В «Бібліологічних вістях» опублікував 12 статей і заміток. Чл.

Т-ва ім. Леонтовича (з 1927). Брав участь у складанні рос.-укр. слов. муз. термінів в Ін-ті мовознавства. Репресований як учасник націоналістичної орг.

Коневська Євгенія Володимирівна. Прослухала 3 курси природн. ф-ту Московських вищ. жіні. курсів, слухачка Київських вищ. жіні. курсів. Рекомендована для роботи в НБУ 16 берез. 1919 В.І. Вернадським.

Коновалець Євген (1891–1938) — військ. і політ. діяч. Вивчав юриспруденцію у Львівському ун-ті (1909–1914). Чл. Укр. націонал-демокр. партії. Брав участь у боротьбі студентства за укр. ун-т, за що був арештований (1910). Під час Першої світової війни був мобілізований до австро-угорської армії. Потрапив у рос. полон (1915). Звільнившись з полону у 1917, виступив у Києві як організатор Галицько-Буковинського куреня, після реорганізації останнього — командир Куреня Січових Стрільців (1918), які стали частиною Армії УНР. Після приходу до влади гетьмана П. Скоропадського полк Січових Стрільців було роззброєно та реорганізовано. В листоп. 1918 полк на чолі з Є. Коновальцем підтримав Директорію УНР у протигетьманському повстанні. Комендант Києва (січ. 1919). Перебував в польс. полоні (1919–1920). Після поразки нац.-визвольних змагань емігрував. Брав участь у створенні та очолював Укр. військ. орг. (1920–1921), Орг. укр. націоналістів (1929). Вбитий у Роттердамі агентом НКВС.

Константинович (діво́че Красницька) Вікторія Мартинівна (?–1863) — дочка майора у відставці, дружина Петра Христофоровича Константиновича (1785–1850). Бабуся В.І. Вернадського по матері.

Константинович Володимир Миколайович (1872–1920) — медик. Закінчив мед. ф-т Київського ун-ту (1896). Працював на посаді пом. прозектора при каф. паталогічної анатомії Київського ун-ту (1897). Залишений стипендіатом для підготовки до проф. звання тієї ж каф. на 2 роки. Захистив докторську дис. на тему: «К вопросу о жировом перерождении» на мед. ф-ті Київського ун-ту (1903), прив.-доц. каф. паталогічної анатомії Київського ун-ту (з 1904). М-вом нар. освіти відряджений на 2 роки за кордон для приготування до проф. звання (1905). Прозектор каф. паталогічної анатомії Київського ун-ту (1909), екстраорд. (1913), орд. проф. ун-ту кафедри паталогічної анатомії (січ. 1914) (ДАК, ф. 16, оп. 465, д. 4789, арк. 58–94).

Копилов Мина Семенович — купець першої гільдії, гласний міськ. думи м. Катеринослава (1893–1918), комерції радник, почес. громадянин Катеринослава, власник вугільних шахт та будівельних компаній, підрядник у спорудженні залізниць, добродійник. У 1911 отримав найвище купецьке звання — радника комерції. Будував залізницю і Брянський завод. Чл. Біржового ком., власник друкарні «М.С. Копылов», засн. газ. «Приднепровский край» (1898–1917). Благодійник. Дир-р дитячого притулку, голова правління т-ва незможних учнів комерц. уч-ща і чл. його опікунської ради. Щедрий жертвоовець на користь міста і його учбових закл., зокрема на будівництво Вищ. гірничого уч-ща він пожертвував 50000 крб. Копилов був одним з ініціаторів заснування у Катеринославі Вищ. жіні. курсів, перетворених у 1918 на ун-т.

Кордт Веніамін Олександрович (1860–1934) — картограф, дослідник та археограф картогр. джерел, архівіст, бібліотекознавець, бібліограф, фундатор НБУВ. Закінчив Дерптський університет (1883), працював зав. б-кою ун-ту (до 1894 р.). Одночасно (з 1894) — зав. б-кою Київського ун-ту, зав. Центр. архівом давніх актів Київської,

Волинської та Подільської губ., бібліотекар КІНО. Чл. іст. та географ. т-в Європи, Археогр. коміс. ВУАН. Проф. бібліотекознавства Археол. ін-ту в Києві, викл. по різних учбов. закл. Чл. і голова Тимчасового ком. зі створення ВБУ (1918–1923). В 1926 р. Працював у ВБУ на посадах зав. картогр. від., бібліотекарем, наук. співроб., чл. секції бібліотекознавства Наук.-досл. каб. бібліотекознавства (з 1926 р.)

Кореневський Микола Іванович (1889–?) — педагог. Закінчив Козелецьке уч-ще, Першу київську гімназію (1894–1901), іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1906), викл. історії київської гімназії Ігнатієвої (1905–1911), історії в київському Другому комерц. уч-щі (1911–1914), дир-р Фастівської гімназії т-ва «Група родителів» та Фастівського реального залізничного уч-ща.

Кореньов Василь Олександрович — чл. юрид. секції Правописно-термінол. коміс. (1919).

Корнілов Олександр Олександрович (1862–1925) — історик, автор першого систематичного курсу історії Росії XIX ст., монографій про М.О. Бакуніна. Секр. ЦК кадетської партії; проф. С.-Петербурзького політехн. ін-ту (1909–1923). Близький друг В.І. Вернадського.

Короленко Євграф Максимович (1810–1880) — двоюрідний дядько В.І. Вернадського (по батькові), що жив у Полтавській губ., відставний офіцер. (Докл. про нього див: *Баландин Р.К.* Отсвет вечности // Природа. — 1987. — № 3. — С. 125–128).

Корчак-Ченурківський Овксентій Васильович (1857–1947) — санітарний лікар, епідеміолог і гігієніст, дослідник історії охорони здоров'я. Навчався у Київському ун-ті, був виключений за участь у студентському русі й висланий з Києва під нагляд поліції. Закінчив Харківський ун-т. Був земським лікарем в Полтавській та Херсонській губ., проводив санітарно-оздоровчу роботу, в т. ч. в Бессарабському земстві. Був учасником Пироговських з'їздів. Від 1899 працював у Києві, викладав на мед. ф-ті Київського ун-ту, у Київському комерц. ін-ті, читав курси соціальної гігієни, фабричної, залізничної, шкільної та харчової гігієни. Завідував медико-санітарною частиною Всерос. земського союзу при 8-й армії Південно-Західного фронту (1915–1917). За Гетьманату П. Скоропадського (1918) — дир-р Санітарного департаменту М-ва нар. здоров'я та опікування Укр. Держави, проф. Укр. держ. ун-ту в Києві, декан його мед. ф-ту. Дійсний чл. ВУАН (1921), Неодм. секр. ВУАН (1928–1934). У складі ВУАН організував і очолив каф. нар. здоров'я, основне завдання якої вбачав у розробці укр. мед. термінології, зокрема, доклав чимало зусиль до опрацювання і видання укр. мовою «Міжнародної номенклатури хвороб і причин смерті». Очоловав санітарно-статистичний від. Ін-ту демографії і санітарної статистики ВУАН (1934–1938). Після закриття цього ін-ту працював консультантом в Ін-ті клінічної фізіології АН УРСР (1938–1941). Наук. і наук.-орг. роботу поєднував із громад. діяльністю: був чл. Київської міськ. ради, окружних з'їздів робітничих та селянських депутатів Київської округи, чл. ВУЦВК.

Корш Федір Євгенович (1843–1915) — рос. філолог-класик, славіст, сходознавець, поет-перекладач. Син Євгена Корша, який працював бібліотекарем 6-ки Московського ун-ту (1836–1841), ред. низки періодичних видань, тридцять років був бібліотекарем 6-ки Румянцевського музею (1862–1892). Закінчив Московський ун-т (1864), проф. римської словесності в Московському (з 1883) та в Новоросійському (з 1890) ун-тах.

Викл. персидську філологію в Лазаревському ін-ті східних мов (з 1892), чл.-кор. (1895), акад. С.-Петербурзької АН (1900). Голова Східної коміс. Московського археогр. т-ва (з 1888), Діалект. коміс. С.-Петербурзької АН (з 1909), Коміс. для редагування укр. перекладу Євангелія (з 1905), Т-ва слов'ян. культури (з 1908), чл. Копенгагенського філол. т-ва, дійсний чл. НТШ у Львові, Угро-фінського т-ва (Фінляндія), почес. чл. багатьох ун-тів.

Косинський Володимир Андрійович (1864–1938) — економіст, статистик. Д-р політекономії (1907), акад. УАН (1918). Закінчив фіз.-мат. ф-т Московського ун-ту, одночасно склав екстерном іспити за курс юрид. наук (1887). Працював учителем математики в гімназіях. Проф. стипендіат каф. політекономії і статистики Московського ун-ту (1892–1894). Прив.-доц. каф. політ. економії і статистики Московського ун-ту (1900), ад'юнкт-проф. Ризького політехн. ін-ту (1902–1904). В.о. екстраорд. проф. каф. поліцейського права (від берез. 1904), декан юрид. ф-ту Новоросійського ун-ту (1905). Брав участь у підготовці проекту рос. конституції (1905). За посадовий злочин (“потурання безпорядкам”) Звільнений з посади декана і притягнутий до кримін. відповідальності, але був виправданий (1907). Проф. каф. політекономії с.-г. від-ня Київського політехн. ін-ту (від 1909). Водночас працював у Київському комерц. ін-ті. За Тимчасового уряду брав участь у роботі Голов. земел. ком., Держ. екон. наради. Чл. УЦР від кадет. партії (1917). Чл. утвореної М-вом нар. освіти і мистец. Коміс. з вироблення законопроекту про заснування УАН (1918). Працював над пропозиціями щодо складу каф. «юрид. класу» УАН. Товариш міністра праці (1918), міністр праці в Раді Міністрів УНР (листоп. 1918). Акад. Соц.-екон. від. УАН (з 14 листоп. 1918), дир-р Постійної коміс. по виучуванню нар. госп-ва (з 5 груд. 1918), голова каф. економіки сільс. госп-ва при Третьому від. УАН (з 7 груд. 1918). Працював в УАН і Київському політехн. ін-ті (з 1919), Кам'янець-Подільському ІНО (1921). Емігрував до Польщі, Чехії, Литви. У Варшаві очолював руську академічну групу (1921), в Празі був обраний проф. Рос. нар. ун-ту і Рос. юрид. ф-ту (1922), проф. каф. політ. економії Латвійського ун-ту (1928); викладав у Рос. ін-ті університетських знань у Ризи (1931).

Косоногов Йосип Йосипович (1866–1922) — фізик, геофізик, метеоролог. Екстраорд. проф. каф. фізики (1901), орд. проф. (1904), акад. ВУАН (1922), акад. АН УРСР (1922). Закінчив Київський ун-т (1889). Керував Метеорол. обсерваторією та Придніпровською метеорол. мережею (1895–1902). Працював на різних посадах та викладав курси експерим. та теор. фізики в Київському ун-ті, викладав фіз. географію на курсах підвищення кваліфікації учителів-географів м. Києва (1903–1922). Чл. Коміс. по виробленню законопроекту про заснування УАН (з лип. 1918); акад. каф. фізики Фіз.-мат. від. ВУАН (з 2.01.1922), голова каф. мат. фізики Другого від. (з черв. 1922), чл. редкоміс. Фіз.-мат. від. ВУАН (1919), виїхав за кордон, позаштат. акад. ВУАН (з 3.07.1922); чл. АН УРСР (з 1922). Автор курсів лекцій «Основания физики», «Теория света», підручників «Концентрический учебник физики для средних учебных заведений», «Первые беседы по физике», «Начальная физика. Курс первой степени». Неодноразово ставив питання про заснування при Київському ун-ті Фіз. ін-ту. Найважливіші наук. праці стосуються дослідження опт. резонансу та електролізу за допомогою ультрамікроскопа.

Костомаров Микола Іванович (1817–1885) — громад. і політ. діяч, дослідник історії України, Росії та Польщі, археограф і архівознавець, фольклорист і етнограф, письменник і публіцист. Д-р історії (1864), чл.-кор. С.-Петербурзької АН (1867). Закінчив Харківський ун-т (1836). Володів кількома європ. і клас. мовами. Юнкер

Кінбурнського драгунського полку в м. Острогожськ (нині місто Воронежської обл., РФ) (1837). Вивчав минуле Слобожанщини, епоху Б. Хмельницького. Займався літ. творчістю, публікував поезії. Збирав і вивчав фольклор. й етногр. матеріали. Відстоював право на самостійний і вільний розвиток укр. мови і л-ри. Викладав історію в гімназіях та ін. навч. закл. Рівного і Києва (1844–1845), ад'юнкт-проф. Київського ун-ту, чл.-співроб. Тимчасової коміс. для розбору давніх актів у Києві (від 1846). Один із засн. таємного політ. т-ва «Кирило-Мефодіївське (Україно-Слов'янське) братство» (1845–1847), за діяльність в якому був арештований та ув'язнений на рік у Петропавлівську фортецю (1847), згодом засланий до м. Саратова. Амністований (1855). Проф. каф. рос. історії С.-Петербурзького ун-ту (1859). На знак протесту проти дій царської влади під час студент. заворушень залишив ун-т за власним бажанням (1862). Чл. Археогр. коміс. (1860), співпрацював із журн. «Современник», «Отечественные записки» та ін., був одним з організаторів і співроб. часопису «Основа». Виступав як впливовий діяч укр. громади в С.-Петербурзі. Входив до складу багатьох вітчизн. та зарубіж. наук. установ, закл. і т-в (Іст. т-во Нестора-літописця, Південнослов'ян. академія та ін.), почес. чл. Київського ун-ту (1884). Ред. та рецензент «Актів Южной и Западной России» (т. 1–9, 11, 13) та «Архива Юго-Западной России». Автор серій іст. творів з рос. та укр. історії, створив життєписи вітчизн. політ. та культ. діячів, досліджував склад козацтва, козацькі рухи тощо.

Костомарова Аліна Леонтіївна (уродж. Крагельська, за першим чоловіком — Кисіль) (1830–1908) — дружина М.І. Костомарова. Навчалася в пансіоні Лаури Де-Мельян у Києві, де викладав Костомаров. Була його нареченою, однак призначене на 30 берез. 1847 вінчання не відбулося, бо Костомарова напередодні заарештували й відправили до С.-Петербурга, а потім на заслання. Після смерті чоловіка М.Д. Кисіля одружилася із Костомаровим (1875).

Косюра (Коцюра) П.С. — чл.-співроб. Т-ва дослідників укр. історії, письменства і мови (Петроград, 1923). (Коцюра П.С. — управляючий держ. дібр Київщини).

Кочубей Віктор Сергійович (1860–1923) — князь, власник земельних володінь у Полтавській губ., начальник Голов. упр. уділів м-ва імп. двору (1899–1917), генерал-лейтенант, генерал-ад'ютант за часів царювання Миколи II.

Кочубей Петро Аркадійович (1825–1893) — учений хімік, історик техніки, голова рос. техн. т-ва (з 1870 р.), відомий дослідженнями в галузі мінералогії, хімії та історії техніки. Очоловав імп. Рос. техн. т-во (1882), був почес. чл. РАН. У 1859 Т.Г. Шевченко виконав на його замовлення олійними фарбами портрет генерального судді В.Л. Кочубея (1640–1708), нащадком якого він був. Із згаданих сюжетів, замовлених Шевченкові, зберігся лише малюнок сепією «Русалки» та три етюди окремих постатей русалок. Був багатим землевласником у Полтавській та Чернігівській губ., де йому належало 16,5 тис. десятин землі. Після його смерті власником Згурівки став його син Василь Петрович, кандидат С.-Петербурзького ун-ту.

Б-ку П.А. Кочубея прагнула врятувати НБУ.

Кочубинський Олександр Олександрович (1845–1907) — славіст, дослідник історії слов'ян. мов та л-р, кириличних пам'яток XIII–XV ст. Закінчив іст.-філол. ф-т Московського ун-ту (1868). Викл. слов'ян. філології Новоросійського ун-ту (з 1873), захистив магістерську (1873) та докторську (1877) дис., проф. Чл. Одеського т-ва історії та старожитностей, голова Іст.-філол. т-ва при Новоросійському ун-ті (1896–1900).

Кошут Лайош (1802–1894) — угорський громад. діяч, вождь нац.-визвольної боротьби угорського народу (1848–1849), працював адвокатом, був ред. газ. «Pesti Hírlap» (1841–1844). Створив Опозиційну партію (1847), від якої був обраний депутатом від комітату Пешт. Під час революції в Угорщині з верес. 1848 р. керівник Ком. захисту батьківщини (з жовт. 1848 — фактично уряд), у трав.–серп. 1849 — верховний правитель Угорщини. Ініціатор створення угорської нац. армії (лип. 1848), видання Декларації незалежності (квіт. 1849 р.), яка оголосила про позбавлення влади Габсбургів. Угорська революція була придушена царськими військами Росії. Емігрував спочатку до Туреччини, 1851 до Англії, згодом до США. Був одним із засн. Угорського нац. упр. 1859 (угорського уряду в екзилі). Помер у Будапешті.

Кралицький Анатолій Федорович (псевдоніми І. Васильович, Аскольд, Іван Нодь) (1835–1894) — церк. діяч і педагог, письменник, етнограф. Вивчав теологію в монастирських школах Краснобрідському та Маріяповчанському василіанських монастирях. Був висвячений на греко-католицького священника (1858), викладав у школі Маріяповчанського монастиря, 1869 — ігумен Мукачівського монастиря св. Миколая. Був учнем і послідовником О. Духновича, романтик-просвітител, який проповідував ідею слов'ян. єдності. Автор оповідань, повістей, коротких статей з історії русинських монастирів, географ. досліджень про русинів, що жили на Півдні Карпат, біогр. нарисів про видатних русинських діячів. Тв.: «Северо-восточная Угорщина: топографическо-географическое описание» (1866); «Русини Лаборскии в Угорщине» (1865); «Грамота князя Кориатовича» (1874) та ін.

Красіцький Ігнаци (1735–1801) — польс. поет, драматург і публіцист епохи Просвітництва, діяч католицької церкви, чл. АН в Берліні (1786). Навчався в єзуїтській колегії у Львові (1743–1750) і в католицькій семінарії у Варшаві (1751–1754). Був висвячений на священника (1759), став секр. примаса. З обранням Станіслава Августа Понятовського королем Польщі став королівським капеланом. Єпископ Вармії, сенатор Речі Посполитої (з 1766); архієписком гнезненський і примас Польщі (з 1795). Один із засн. Т-ва друзів науки у Варшаві (1800). Автор комедій, сатири, байок та першого польс. роману «Пригоди Миколая Досвядчиньського...» (1776).

Краснов Петро Миколайович (1869–1947) — генерал-лейтенант, донський отаман (1918), один з керівників Білого руху. Емігрував у 1920. Жив у Франції, Німеччині. Під час Другої світової війни активно співпрацював з нацистами. Здався в полон англійцям (1945), але був виданий радянському командуванню. За вироком Верховного суду СРСР був страчений в Москві.

Красуський Іван Адамович (1866–1937) — хімік, інженер-технолог. Закінчив Київський ун-т. Працював в лаб. політехн. ін-тів Цюріха, Брауншвейга. Був практикантом, згодом хіміком цукрового заводу в Німеччині. Прив.-доц. з техн. хімії Харківського ун-ту (1898), зав. техн. лаб. Закінчив Харківський технол. ін-т (1900). Ад'юнкт-проф. (1900), проф. (1903) цього ін-ту. Проф. Варшавського політехн. ін-ту (1904–1905). Знову проф. Харківського технол. ін-ту (з 1906). Прив.-доц. (1908–1916), проф. Харківського ун-ту; зав. каф., лаб. живильних речовин Харківського технол. ін-ту, викл. орг. хімії Харківського вет. ін-ту, технол. ін-ту, жін. мед. ін-ту, чл. навч. корпусу Харківських вищ. комерц. курсів (1900–1916), ректор Харківського технол. ін-ту (1919, 1922), дир-р Укр. ін-ту приклад. хімії (1923–1927), голова Всеукр. асоціації інженерів (1925–1929), проф. Харківського хім.-технол. ін-ту (1930). Ред. «Известий Харьковского Технологи-

ческого Інститута» (1908–1917), «Известий Южно-Русского Общества технологов» (1910–1911, 1916).

Крашевський Юзеф Ігнацій (1812–1887) — польс. письменник, публіцист, видавець, історик, філософ, громад. і політ. діяч. Почав навчання на мед. від-ні Віленського ун-ту (верес. 1829), незабаром перейшов на л-ру. У 1838 поселився на Волині. Через господарські невдачі переїхав до Житомира (1847–1858), у якому жив та написав головні твори. Тут був попечителем губернської гімназії, дир-ром добродійного т-ва та дворянського клубу, нач. стат. ком., дир-ром Житомирського театру. В 1863 змушений був емігрувати до Дрездена, де зайнявся допомогою учасникам січневого повстання. Заснував 1868 власну друкарню у Дрездені та вже 1871 змушений був продати її, з великими фін. втратами. З 1873 присвятив себе виключно літ. справі. Написав 29 романів у 76 томах, що утворювали цикл «Діяння Польщі» (1876–1887).

Кресус. Барон, міністр фінансів Австрії.

Криворотченко Михайло Григорович (1882–1937?) — укр. громад. діяч, журналіст, ред., педагог, музеєзнавець, краєзнавець. Навчався у імп. Московському технолог. уч-щі (з 1910). Переїхав до Харкова і став студентом Харківського технол. ін-ту (1914). Чл. УСДРП. 1917 повернувся на Полтавщину. Підтримав київську частину I зїзду Рад — УЦР (груд. 1917). Вступив до КП(Б)У (1920; у груд. 1917 залишив УСДРП). Ред. екон. від. газ. «Вісті ВУЦВК» (1921–1922), працював у від. інформації про Україну в «Ежегоднике Коминтерна», секр. бібліогр. журн. «Книга», «Червоний шлях». Друкувався у «Голосі друку», «Знання», «Народний вчитель». Викладав соц.-екон. і сусп.-політ. науки у різних навч. закл. Співробітник Укр. н.-д. ін-ту педагогіки при Харківському ІНО, викладав у Комуністичному ун-ті ім. Артема, зав. Всеукр. музею ім. Артема у Харкові (1922). Інсп. екскурсійно-виставкової та музейної роботи (з 1924 до 1930-х), зав. музейної секції при Укрнауці (з 1926). Входив до Укр. ком. краєзнавства, заст. голови (до 1928) та незмінний вчен. секр. Відпов. ред. журн. «Краєзнавство». Заарештований за сфабрикованою справою (1934). Засуджений до 5 років ув'язнення. За деякими відомостями, загинув у 1937. Реабілітований (1989).

Кривченко Георгій (Юрій) Олексійович (1883–1960) — економіст, географ, статистик. Навчався у С.-Петербурзі в Політехн. ін-ті, з якого його виключили за антиурядову агітацію (1905). Закінчив Мюнхенський ун-т (Німеччина) (1910). Співроб. Демогр. ін-ту УАН (1919–1920). Керівничий над працями Демогр. ін-ту (1919). Чл. президії Коміс. краєзнавства (1924–1927). Проф. Київського ін-ту нар. госп-ва (1922–1931, 1956–1960); проф. Київського ун-ту. Заст. голови Т-ва економістів (1924–1928); штат. співроб., ред. соц.-екон. від. Ін-ту укр. наук. мови (1926–1928); заст. голови Коміс. (Семінару) для виучування нар. госп-ва України (1927–1928); чл. пленуму, голова секції олійних і текстильних рослин Коміс. для виучування продукційних сил України (1928). Автор моногр., стат. збірників і екон. оглядів України, статей з питань розвитку сільс. госп-ва тощо.

Крижановський Всеволод Йосипович (1885–1938) — філолог, історик культури та права. Закінчив Київську духовну академію (1905). Продовжив навчання на юрид. ф-ті Юр'євського ун-ту. 1908 залишив навчання. Працював у Голов. упр. землеробства і землеустрою у Семіпалатинську, пом. зав., зав. Павлоградського підрайону, канцелярії Іркутського генерал-губернатора (архіваріус, пом. діловода, в.о. діловода) (1910–1917).

Переїхав до Києва (1917). Діловод, начальник від. канцелярії в секретарстві генерального писаря УНР (1917–1918). За часів гетьманства П. Скоропадського — нач. 1-го від. департаменту заг. справ Держ. канцелярії, тимчасовий чл. термінол. коміс. при департаменті законодавчих справ. За Директорії УНР — канцелярист 2-го рангу головн. інтендантського упр. військ. м-ва УНР. На постійній роботі в УАН з 1919. Чл. Правописно-термінол. коміс. (1919); в. о. чл. співроб. Коміс. для складання іст. слов. укр. мови (1919); постійний чл. секції правн. термінології (1921); голова правн. від. (1922); позаштат. постійний співроб. від. правн. мови (1923) Ін-ту укр. наук. мови; чл. Коміс. ВУАН для виучування візант. письменства та його впливу на укр. мову (1927). Звільнений з ВУАН (1931). Працював ред. укр. мови в друк. «Пролетарська правда». Архіваріус у «КиївЕнерго» (1935), на Київському радіозаводі (1937). Заарештований і засуджений «трійкою» НКВС УРСР до смертної кари (1938). Похований біля с. Биковня. Реабілітований (1989).

Криловський Арсеній Семенович (1853–1930) — історик, археограф, бібліотекар, бібліограф, джерелознавець, реліг. діяч. Отримав середню та вищу духовну освіту — закінчив КДА (1886) і отримав ступінь кандидата богослов'я. З 1886 й до 1919 р. — незмінний бібліотекар КДА. Йому належить значний внесок у формування та каталогізацію фондів, створення абеткового та систематичного каталогів, врятування б-ки КДА (1918–1923). Після припинення діяльн. КДА б-ка передавалася спочатку до Київського ун-ту, потім — до ВБУ (1923–1925). За наук. праці одержав ступінь магістра історії. Бібліотекар ВБУ (з 1923). За тривалий час своєї діяльн. в б-ці КДА взяв на себе всю складну роботу з комплектування фондів б-ки ВУАН, облік та каталогізацію, роботу з читачами, листування з вид-вами та книгарнями тощо. Чл. Т-ва Нестора-літописця та Археогр. коміс. при ВУАН.

Особовий архів. фонд А.С. Криловського зберігається в Ін-ті рукопису НБУВ.

Кримський Агатангел Юхимович (1871–1942) — філолог, сходознавець, славіст, письменник, орієталіст, історик укр. мови і л-ри, дослідник фольклору, перекладач з араб. та західноєвроп. мов. Акад. УАН (1919). Засл. діяч науки УРСР (1940). Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1940). Закінчив Лазаревський ін-т схід. мов (Москва) (1889–1892), іст.-філол. ф-т Московського ун-ту (1892–1896). Перебував у наук. відрядженнях в Лівані та Сирії (1896–1898). Повернувшись, працював у Лазаревському ін-ті: доц. (1898), проф. по каф. араб. л-ри та історії мусульм. Сходу (1900–1918); одночасно обіймав посаду неодм. секр. Схід. коміс. Московського археол. т-ва. Повернувся до Києва (1918), один із чл. Коміс. по виробленню законопроекту про заснування УАН у Києві (з лип. 1918), акад. Іст.-філол. від. УАН (з 14 листоп. 1918); Неодмін. секр. Президії УАН (з 27 листоп. 1918, з 17 жовт. 1921, з 6 берез. 1922), голова Першого від. (з 30 берез. 1921), голова і голов. ред. Постійної коміс. для складання слов. живої укр. мови, голова Правописної ред.-вид. коміс., Правописно-термінол. коміс., керуючий працями Коміс. для видання пам'яток нового укр. письменства, представник Ради для заснування б-ки УАН, чл. Прав.-термінол. коміс., Тимчасового ком. ВБУ у Києві, господарчої управи Академії від Іст.-філол. відділу, Коміс. вищ. школи при Нар. комісаріаті освіти від УАН, представник-чл. угової Коміс. у справі об'єднання УАН та Укр. наук. т-ва у ВУАН, чл. Всеукр. ком. сприяння вченим, Ком. охорони пам'яток старовини та мистец., дир-р Ін-ту укр. наук. мови (з 1921), голова Постійної жидівської іст.-археол. коміс. ВУАН (1922). Дир-р Ін-ту укр. наук. мови (1921–29). Під тиском парт.-держ. керівництва залишив посаду секр. ВУАН (1929). У Київському ун-ті: проф. всесвіт. історії (1918–1921). Вивчав історію укр. мови. Збирав фольклор.-етногр. мате-

ріал українців з родинної, весільної обрядовості, розробив програму для діалект. записів укр. мови. Відомі переклади з араб. та західноєвроп. мов. 1972–1973 вийшли його «Твори» у 5-ти томах. звинувачений у націоналізмі, заарештований (20 лип. 1941), вивезений до Казахстану. Помер у кустанайській в'язниці (25 січ. 1942). Наук. доробок складає бл. 1 тис. наук. праць. Автор низки досліджень з історії сходу, історії ісламу, історії араб., перс. та тур. л-р. Друкувався в «Этнографическом обозрении», «Зорі», «Записках історично-філологічного відділу Української Академії Наук» та ін. Автор худ. перекладів Антари, Омара Хайяма, Сааді, Хафіза, Міхрі-Хітум, Фірдоусі та ін., у тому числі західноєвроп. поетів.

Архів А.Ю. Кримського зберігається в Ін-ті рукопису НБУВ (ф. 36, ф. I, III).

Кротевич Костянтин Максимович (1882 — після 1931) — правник, адвокат, прокурор Полтавського окружного суду, один з фундаторів укр. гімназії ім. Івана Котляревського. Непостійний чл. Правн.-термінол. коміс. УАН (1919). Священик (висвячений 1921) УАПЦ, архієпископ Полтавський (1922–1924), Вінницький (1924–1929). Перебував у Казахстані й Киргизії, де знаходилися тоді укр. парафії (1925–1926). У 1929 проживав у м. Лубни Полтавської обл., був заарештований (жовт. 1929), проте засуджений не був. За відсутністю документальних свідочств щодо подальшої долі, за однією з версій був заарештований у верес. 1930, висланий до Сибіру, де загинув 1937. За іншою — зрікся сану, працював на держ. службі, але дата смерті невідома.

Круліковський Леонід Костянтинович (1864–1920) — ентомолог, дійсний чл. Рос. ентомологічного т-ва, лепидоптеролог і натураліст. Закінчив Казанський ун-т. З юних років колекціонував і вивчав лускокрилих і жуків. Під час експедицій зібрав велику колекцію палеарктичних лускокрилих, переважно центральних і південних регіонів Росії, Сибіру, України. Його колекцію метеликів пізніше придбав Л.А. Шелюжко. У ній представлені типові екземпляри таксонів, описаних Л.К. Круліковским. Його колекція жуків зберігається в Зоол. ін-ті РАН (С.-Петербург). Співроб. Ком. для виучування фауни (1919).

Крупнов Семен Герасимович — адвокат, кадет, чл. партії нар. волі (1917), чл. Київської міськ. управи. Чл. УЦР.

Крушельницький Михайло (1874–?) — філолог, громад. діяч. Закінчив філол. ф-т Львівського ун-ту. Під час навчання в ун-ті брав активну участь у роботі студент. об'єднання «Академічна громада», з ініціативи якого у Львові було скликано перше віче (з'їзд) укр. студентства вищ. шкіл (13 лип. 1899). Як чл. ком. з проведення віча зібрав і видав «Пам'ятну книжка першого віча студентів українців-русинів всіх вищих шкіл Австрії в справі основи університету». Викл. латин. та гр. мови в гімназії (1900–1914). Обрано на посаду підстаршого бібліотекаря НБУ (1919).

Кубей Ілля. Працював в редакції «Нової Ради».

Кудрявцев Петро Петрович (Павлович) (1868–1940) — літературознавець, історик, філософ, теолог. Закінчив Київську духовну академію. Викладач філософії в Подільській духовн. семінарії. В. о. доц. (1897), доц. (1908), екстраорд. проф. (1918) Київської духовн. академії. Ініціатор створення та перший голова Київського реліг.-філос. т-ва (1908–1918). Позаштат. проф. каф. історії та стародавньої філософії Таврійського ун-ту. Проф.; позаштат. постійний співроб. Коміс. складання біограф. слів.

діячів України (1925–1928); в. о. керівника Коміс. для виучування візантійського письменства та його впливу на Україну (1928); позаштат. постійний співроб. Євр. іст.-археогр. коміс. (1928), Візантологічної коміс. ВУАН. Співроб. Першого від. з окремих наук. доручень (1919, 1921). Арештований за підозрою в антирадянській та контрреволюційній діяльності (1938). Звільнений (1939). Очолював Вчений ком. при м-ві сповідань за часів гетьмана П. Скоропадського (1918), який займався організацією перекладів Біблії та богослужбних книг укр. мовою, виданням україномовної реліг. л-ри.

Кузнев М. Депутат австрійського парламенту.

Кузнецов Микола Іванович (1864–1932) — ботаніко-географ, засн. рос. школи систематиків і ботаніко-географів. Проф. Юр'євського (1895–1915), Таврійського (1918–1921), Петроградського (з 1921) ун-тів. Дир-р Нікітського ботан. саду (1915–1918), зав. від. геоботаніки Голов. ботан. саду АН СРСР (1922–1932).

Кулаковський Юліан Андрійович (1855–1919) — історик, археолог, філолог класичних мов, візантиніст, перекладач. Проф. (1884). Чл.-кор. С.-Петербурзької АН (1906). Магістр Московського ун-ту (1881), викл. Київського ун-ту (1881), доц. (1883), екстраорд. проф. (1884), заст. декана іст.-філол. ф-ту Київського ун-ту (1890–1906), чл. Рос. археол. т-ва (1890), чл. Одеського т-ва історії та старожитностей (1891), голова Іст. т-ва Нестора-літописця (1904–1919), орд. проф. каф. клас. філології Київського ун-ту (1906), ініціатор створення Київського т-ва охорони пам'яток старовини та мистецтва (1910), гол. ред. «Чтений в Историческом обществе Нестора-летописца» (1911–1914), позаштат. проф. каф. клас. філології.

У 1919–1921 ВБУ придбала бібліотеку Ю.А. Кулаковського (клас. філологія та стародавня історія, археологія України, педагогіка, близько 5 тис. томів).

Кульженко Василь Стефанович (1865–1934) — культ. діяч, книговидавець, педагог, проф. естетики, історії і техніки книгодрукування. Заснував власну фотолітодрукарню «В.С. Кульженко», де були видані альбом «Нова рада», твори М. Старицького, «Всередині» М. Метерлінка (1908), «Розбійники» Ф. Шіллера (1911) та ін. Входив до Київського літ.-артистичного т-ва. Заснував Київську школу графіки та друкарства і музей друкованої справи при ній (1903). Видавав і редагував часопис «Искусство и печатное дело» (1909–1914). Друкарня друкувала держ. папери, грошові знаки, поштові марки УНР та Укр. Держави (1917–1919). Приватна друкарня «В.С. Кульженко» та її видання сприяли комплектуванню фондів НБУ. Проф. Київського худ. ін-ту (поліграфічний ф-т) (1924).

Брати Олексій, Василь, Михайло Степановичі Кульженки на вул. Пушкінській, 4 утримували типо-літографію, фотоцинкографію, фотографію, виробництво каучукових штепелів (1906).

Кульжинський В. — гімназичний товариш В.І. Вернадського.

Кульмер. Барон, міністр шляхів сполучень Австрії.

Кулябка-Корецький Микола Григорович (1846–1931) — революціонер-народник, публіцист, земський статистик. Співроб. Полтавського губернського земства (1889–[1896]), співроб. журн. «Вперед», «Знание» (1897–1900), секр. «Императорського Вольно-экономического общества» (1897–1900).

Купен Анрі (Coupin Henri Eugène Victor, 1868–1937) — фр. зоолог, проф. Сорбонни.

Курдиновський Віктор Ілліч — юрист, проф. Одеського ун-ту, магістр громадянського права юрид. ф-ту ім. Новоросійського ун-ту, статський радник, проф. права Московського комерц. ін-ту (1912–1916), Таврійського ун-ту (1918–1919), в еміграції (з 1920). Був короткий час дир-ром Музею старожитностей Воронезького ун-ту (кол. ім. Юр'євського ун-ту, переведеного у Вороніж в 1916, під час Першої світової війни, в тому числі з б-кою та музеєм ун-ту). Колекція експонатів Музею красномистецтва при Юр'євському ун-ті була об'єднана з худ. зібранням міськ. музею. Основні праці пов'язані із розробкою питання права власності.

Курило Олена Борисівна (1890–1946). Мовознавець. Укладач «Словник хемичної термінології. (Проект)» (ВУАН, ІНМ, Природничий відділ. Матеріяли до української природничої термінології та номенклатури, т. 3. Київ: ДВУ, 1923. — X, 142 с. (репр.: К., 2008).

Курнаков Микола Семенович (1860–1941) — фізико-хімік, проф. С.-Петербурзького політехн. ін-ту, дир-р Держ. ін-ту приклад. хімії, акад. С.-Петербурзької АН (1913). Організатор і дир-р (1934) Ін-ту заг. та неорганічної хімії АН СРСР. Один із заст. В.І. Вернадського по Коміс. природничих виробничих сил Росії (1915–1926) Після від'їзду В.І. Вернадського в Україну він залишився головою ради коміс., але роботою коміс. керували М.С. Курнаков і О.Є. Ферсман.

Кустодієв Костянтин Лукич (1837–1875) — рос. публіцист, священник та історик церкви. Був рос. православним священником (рукоположений 1864), який дістав призначення в каплицю в м. Урьом, біля Будапешта і займав цю посаду від 1870. Автор праць про Угорську Русь: «Из истории разочарований австрийских славян: посольство угорских русских в Вене в 1849 г.», «Конгресс католиков Венгрии и Угорские-Русские», «Церковь угорских русских и сербов в их взаимоотношении». Виявив в архіві рукопис О. Духновича «История Пряшевской епархии», переклав його з латин. на рос. мову (вийшов в Петербурзі 1877).

Кушакевич Сергій Юхимович (1873–1920) — зоолог, прив.-доц. (1911), орд. проф. зоології (1915). Вступив на природн. від-ня Новоросійського ун-ту (1898). Працював в Київському ун-ті (1912–1918). Започаткував на кафедрі зоології ун-ту курс «Учение о наследственности», який він викладав з позицій клас. генетики (1911). За його ініціативи почав роботу Фауністичний ком. (під головування М.Ф. Кащенко). Дир-р Дніпровської біостанції в с. Старосілля. Товариш голови Ком. для виучування фауни (1919), чл. Постійної коміс. для виучування природних багатств України УАН (1919). Сфера наук. досліджень: порівняльна анатомія, фізіологія, ембріологія тварин. Вивчав зародкові листки, утворення статевих клітин (сперматогенез), досліджував проблеми вивчення статі. Зробив вагомий вклад у вивчення ембріогенезу та філогенетичних зв'язків у найпростіших та багатоклітинних. У листах, спогадах, записках В.І. Вернадський завжди з особливою повагою його згадував. Пропозиція академікам щодо збирання для Б-ки АН листівок, маніфестів, декретів, відозв свідчить про громадянську позицію й широкий світогляд С. Кушакевича. Емігрував в 1920, помер від тифу в дорозі.

Лавров Петро Лаврович (1823–1900) — рос. соціолог, філософ, публіцист і революціонер, один з ідеологів народництва, редагував журн. «Вперед» (1873–1877) і однойменну двотижневу газ. (1875–1876). Виходили в Цюриху, пізніше в Лондоні.

Лавровська Марія Йосипівна прослухала три курси іст. від. Вищ. чотирирічних жін. курсів А.В. Жекуліної, служила в Генеральному суді, Сенаті та Найвищому суді. На роботу до НБУ прийнята не була.

Ладизжніков Іван Павлович (1874–1945) — видавець, редактор. За дорученням ЦК РСДРП організував в Женеві вид-во «Demos», яке в тому ж році в Берліні відкрилося під назвою «Издательство И.П. Ладыжникова». В 1914 повернувся до С.-Петербурга, де працював у вид-ві «Парус» та в часописі «Летопись». Чл. редкол. вид-ва «Всемирная література», співроб. газ. «Новая жизнь» (1917–1918).

Лазаревський Олександр Матвійович (1834–1902) — історик, археограф, судовий і громад. діяч, архівіст. Закінчив іст.-філ. ф-т С.-Петербурзького ун-ту (1858). Досягач б-ки графа Уварова. Служив урядовцем С.-Петербурзького губернського правління, чиновником С.-Петербурзької Археогр. коміс. (1859–1860), брав участь у здійсненні селянської реформи в Чернігівській губ., був секр. Чернігівського Стат. ком. Переїхав до Києва (1880), працював товаришем голови Київського окружного суду. Сприяв впорядкуванню та вивченню архівів Чернігівщини. Глибоко досліджував документи з історії Лівобережної України XVII–XVIII ст., зокрема її соц.-екон. та культ. життя. Автор багатьох праць з історії селянства, козацької старшини та шляхетства, колонізації та землеволодіння в Україні, адм.-судового устрою Гетьманщини, укр. історіографії XVIII–XIX ст. Підготував публікації таких джерел, як щоденники М. Ханенка, Я. Марковича, матеріали фамільних архівів Лівобережжя: Сулими, Милорадовича, Полетики. Зібрав значну колекцію рукописів (бл. 20 тис.) і б-ку (1 тис. назв), яку передав 1901 б-ці Київського університету (нині частково зберігаються в Ін-ті рукопису НБУВ) та заповів Чернігівському музеєві В. Тарновського (Чернігівський держ. музей укр. старожитностей).

Лакруа Альфред Франсуа Антуан (Lacroix Alfred Antoine François, 1863–1948) — фр. мінералог, проф. Нац. музею природної історії (1893), чл. Фр. АН (1904), її неодм. секр. (з 1914), почес. чл.-кор. С.-Петербурзької АН, почес. чл. АН СРСР (1924). Був близько знайомий з В.І. Вернадським з 1911, відіграв велику роль у запрошенні його для наук. роботи до Франції (1922–1925). В архіві В.І. Вернадського збереглися листи Лакруа (1909–1939).

Ламанський Володимир Іванович (1833–1914) — рос. філолог, етнограф, історик, акад. Петербурзької АН (1900), громад. діяч, слов'янофіл і панславіст. Закінчив іст.-філол. ф-т Петербурзького ун-ту (1854). Доц. (з 1865), екстраорд., орд. проф. каф. (1871–1888) слов'ян. філології Петербурзької духовн. академії. Проф. Академії генерального штабу (1900–1910). Голова етнограф. від-ня Рос. географ. т-ва (1865–1871, 1887–1910). Чл. багатьох закордонних наук. т-в, академій. Мандрував та вивчав документи і л-ру в архівах та бібліотеках слов'ян. країн. Праці з історії слов'ян. філології, палеографії, етнографії.

Лашкар'ов Петро Олександрович (1834–1899) — екстраорд. проф. по каф. церк. права. Закінчив КДА (1859), магістр богослов'я, бакалавр КДА по каф. канонічного права і церк. археології. Екстраорд. проф. (1866), засл. екстраорд. проф. (1885) КДА. В Київському ун-ті: прив.-доц. (1885), орд. проф. (1886), екстраорд. проф. (1891) по каф. церк. права. Діяльн. присвячена розвитку церк. археології, ґрунтовні праці з історії архітектурних пам'яток давньоруського періоду та історії церк. права.

Лебедєв Володимир Олександрович (1867–?) — інженер, льотчик і власник заводу аеропланів. Першим побудував аероплан та літав на ньому, в аероклуб привіз літак «Фарман-4», став першим шеф-пілотом аероклубівської школи. Здійснив рекордний політ на «Фармані» з чотирма пасажирами (1911). В уряді Всевеликого Війська Донського був керуючим від. торгівлі та промисловості (з травн. 1918). Чл. Особливої наради — начальник упр. торгівлі, промисловості та постачання. Емігрував (берез. 1920), жив у Белграді, де працював у банку, був представником фр. фірм по продажу моторів «Гном» та «Рон». Переїхав до Парижа (1926). За заслуги перед фр. авіацією отримав титул кавалера Почесного легіону.

Лебедєв Микола Йосифович (1863–1931) — гірничий інженер, проф. геології (з 1901), засл. діяч науки і техніки України (з 1924). Закінчив С.-Петербурзький гірничий ін-т (1888). Працював в Катеринославському вищ. гірничому уч-щі (1901–1931): зав. каф. іст. геології та палеонтології (1901–1931), ректор (1908–1919, 1921–1924), перший ректор Катеринославського ун-ту (з 1918). Організатор наук.-дослід. Ін.-ту геології в Дніпропетровську (1929), засн. наук. школи стратиграфії Донбасу. Основні праці присвячені геологічним дослідженням Донбасу.

Лебедєв Олександр Олександрович — бібліограф, археограф, дійсн. чл. Саратовської вченої архів. коміс. (1907), випускник КДА (1911), продовжив видання наук. опису фондів ЦАМ М.І. Петрова. Видання побачило світ у 1916 р. у Саратові. У каталозі представлено 909 рукописних пам'яток з колекцій ЦАМ.

Лебединцев Олександр Никандрович (1878–1941) — агроном. Учень В.І. Вернадського. Дир-р Шатилівської дослід. с.-г. станції в Орловській губ. (1906–1927). Проф. Московського держ. ун-ту, співроб. Всесоюзного ін-ту буряківництва (з 1931). Активний співроб. В.І. Вернадського в постановці біогеохім. досліджень зернових культур.

Лебединцев Петро Гаврилович (1819–1896) — протоієрей, історик церкви та археолог, педагог, реліг. та культ.-просвіт. діяч. Викладав рос. л-ру (Орловська духовна семінарія), богослов'я (Білоцерківська гімназія) (1851–1960). Дир-р Київського жін. уч-ща духовн. відомства (1863). Кафедральний протоієрей Київського собору (1868–1891). Заснував та редагував газ. «Киевские епархиальные ведомости» (1862–1874, 1886–1896). Почес. чл. Іст. т-ва Нестора-літописця, Одеського т-ва історії і старожитностей, Церк.-іст. і Церк.-археол. т-тв при КДА, Київського ун-ту. Найцінніші раритети з власної б-ки заповів КДА.

Лебідь-Юрчик Харитон Михайлович (1877–1945) — економіст, держ. діяч. Працював податковим інспектором Могилівського повіту Очолював департамент М-ва фінансів (1918), був заст. міністра фінансів УНР та Укр. Держави, дир-ром Держ. скарбниці. заст. міністра фінансів УНР (1919–1921). Його прізвище — як підпис дир-ра Держ. скарбниці — зазначене на перших укр. паперових грошових знаках. Емігрував 1921 до Польщі, Німеччини, проф. Укр. наук. Ін.-ту в Берліні.

Леваковський Іван Федорович (1828–1893) — геолог, проф. Харківського ун-ту (з 1864), один з організаторів Харківського т-ва дослідників природи, головою якого був з 1870. Досліджував крейди та третинні відкладення півдня Росії.

Левинський Іван (1851–1919) — інженер, архітектор, будівничий, промисловець, проф. Львівського політехн. ін-ту. Проектував та збудував багато міськ. споруд: під його керівництвом в Києві в районі вул. Нижньої Кудрявської (Ново-Павлівської) було збудовано дерев'яний греко-католицький храм, засновник у Києві агр.-техн. т-ва «Праця», пізніше воно продовжило діяти у Львові, куди він повернувся 1918.

Левицький Орест Іванович (1848–1922) — історик, правознавець, архівіст, археограф, етнограф і письменник. Акад. УАН (1918), акад. ВУАН (1921). Вступив на юрид. ф-т Київського ун-ту (1870); перевівся на іст.-філол. ф-т і закінчив його (1874). Відпов. секр. Тимчасової коміс. з розбору давніх актів у Києві (1874–1921). Працював викл. рос. мови і письменства в Четвертій київській гімназії (до 1906, за ін. джерелами — 1909), викл. географії в муз. уч-щі (1876–1877), а також пом. зав. Центр. архівом в Києві (1879–1887). Чл. Київської Громади, дійсний чл.-співроб. (від 1876), дійсний чл. (від 1878), чл. ради (1885–1902) та заст. голови Південно-Західного відділу Рос. географ. т-ва (1902–1905). Чл. наук. т-в, зокрема, Іст. т-ва Нестора-літописця, Київського юрид. т-ва (з 1881) і НТШ (від 1911), Укр. наук. т-ва в Києві (1907–1914), почес. чл. Полтавської губернської вченої архів. коміс. (з 1906) та Полтавського церк.-іст.-археол. ком. (з 1906). Очоловав громад. і держ. коміс. з питань укр. прав. термінології (1917). Чл. Ком. для охорони пам'яток історії та мистец. (1918). Акад. Соц.-екон. від. УАН (з 14 листоп. 1918), голова каф. звичаєвого права України (з 7 груд. 1918), секр. Третього від., дир-р Постійної коміс. по виучуванню звичаєвого права України при Соц.-екон. від. (з берез. 1919), чл. Постійної коміс. для складання біограф. слов. діячів України, Постійної археограф. коміс. при Іст.-філол. від., Постійної коміс. для виучування західноруського та укр. права при Третьому від., правління Академії, голова президії Соц.-екон. від. (1920), Правн.-термінол. коміс., Т-ва правників, чл. Коміс. для видання пам'яток письменства, мови та історії (1919–1921), яка входила до складу Археограф. коміс. (з 1921), при Першому від. ВУАН (з 27 берез. 1922), чл.-секр. та голов. ред. Коміс. для розбору давніх актів (1918–1921). В. о. Президента УАН–ВУАН (з груд. 1919); голова Правн. т-ва при ВУАН (1921); Президент ВУАН (берез. 1922). Працював у галузі археографії. Готував наук. видання літописів, іст. творів, актових матеріалів «Архива Юго-Западной России». Автор понад 200 наук. праць з правознавства й історії України XVI–XIX ст.

Левицький Антон Михайлович — відряджувався Тимчасовим ком. в справі заснування НБУ до Лохвицького повіту на Полтавщині за книжками (верес. 1920).

Левін Ісаак Йосипович (Осипович) (1876–1944) — історик, правник, економіст, публіцист. Оглядач газ. «Русские ведомости», журн. «Русская мысль». Співроб. Коміс. для виучування соц. питання УАН (1919). В еміграції в Німеччині, потім у Франції. Співроб. газ. «Руль», «Русские записки», журн. «На чужой стороне». Автор книги «Эмиграция Французской революции». Чл. «Отечественного объединения русских евреев за границей». Загинув у нацистському концтаборі.

Левинсон-Лессинг Франц Юлійович (1861–1939) — геолог, петрограф, проф. Юр'євського (1892–1902) і Ленінградського ун-тів, а також С.-Петербурзького політехн. ін-ту, акад. (з 1925), дир-р Грунтового (Почвенного) ін-ту АН СРСР (1927–1930). Учасник полтавської експедиції В.В. Докучаєва. За матеріалами експедиції видав працю: *Левинсон-Лессинг Ф.Ю.* сост. Материалы к оценке земель Полтавской губернии. Естественно-историческая часть: Отчет Полтавскому губернскому земству. — СПб.: Издание Полт. губ. земства, 1889. — Вып. II: Лубенский уезд. — 91 с.

Леонтович Володимир (1866–1933) — громад.-політ. діяч, письменник, меценат. Закінчив юрид. ф-т Московського ун-ту. Земський діяч на Полтавщині (до 1914). Був чл. Київської «Старої Громади» та ТУП. Землевласник, поміщик і власник цукроварні на Полтавщині. Брав участь у роботі Ком. союзу міст Південно-Західного фронту (з 1915), співпрацював у журн. «Літературно-науковий вістник». Обраний до УЦР (квіт. 1917) від Союзу автономістів-федералістів. За гетьманату — міністр земельних справ у кабінеті Ф. Лизогуба. В еміграції жив у Берліні, був близький до гетьманського руху. Літ. діяльн. розпочав у 1890-х, автор повістей. Співроб. газ. «Громадська думка» (видавав разом з Є. Чикаленком у 1905–1906). «Нова громада» (ред., 1906 р.), «Рада». Голова Т-ва підмоги укр. л-рі, науці і штуці.

Леонтович І.Н. [М.] — міністр Південноросійського уряду, радник зі справ України генерала Врангеля (з жовтня 1920).

Леонтович Федір Іванович (1833–1911) — історик права. Д-р держ. права (1868). Проф. (1888). Навчався на юрид. ф-ті Київського ун-ту (1856–1860). Працював позаштат. учителем у Першій київській гімназії, викладав кримін. право в Київському ун-ті (1860). Переїхав до Одеси, де працював у Рішельєвському ліцеї (1861). Повернувся до Києва, зайняв посаду прив.-доц. Київського ун-ту, надрукував працю «Историческое исследование о правах литовско-русских евреев» (1863). Після перетворення Рішельєвського ліцею на Новоросійський ун-т призначений доц. каф. історії цього ун-ту (1865). Д-р держ. права з наступним затвердженням екстраорд., а згодом орд. проф. (перший, хто захистив докторську дис. в цьому навч. закл.) (1868). Ректор Новоросійського ун-ту (1869–1877). Чл. Сербського наук. т-ва у Белграді (1870). Декан юрид. ф-ту (1878–1881), проректор Новоросійського ун-ту (1881–1884). Одночасно працював дир-ром Одес. комерц. уч-ща (1884–1892). Розробив «задружно-общинну» теорію політ. устрою давньої Рос. держави. Висунув ідею про монгольські впливи у московському праві. Видав «Краткий очерк истории русского права» (1889). Переїхав до Варшави, займав там посаду зав. каф. історії рос. права у Варшавському ун-ті (1892–1902). Читав курс історії руського права, редагував «Варшавские университетские ведомости». Опублікував «Очерки истории литовско-русского права» (СПб.; відзначені Уваровською премією) (1894), став головою утвореного при Варшавському ун-ті Т-ва історії, філософії і права (1901); вийшов у відставку, але продовжував наук. роботу (1902). Розробляв питання історії та права Великого князівства Литовського. Підготував до друку понад 750 актів 1413–1507 з литовської метрики. Вважається засн. (разом з М. Владимирським-Будановим) київської іст.-юрид. школи. Похований у м. Кисловодськ.

Леруа Едуард (Le Roy Édouard) (1870–1954) — фр. філософ, математик, представник католицького модернізму, проф. Коллеж де Франс (1921–1941). Намагався об'єднати філософію Бергсона з католицизмом. Чл. Академії моральних і політ. наук (з 1919), чл. Фр. Академії (з 1945). Займався також палеонтологією і антропологією. Його твори неодноразово вносилися католицькою церквою в «Індекс заборонених книг». Розвиваючи ідеї філософа Анрі Бергсона, Леруа, разом із Тейяром де Шарденом, ввів поняття «ноосфера», уклав концепцію еволюції від біосфери до ноосфери, сфери розуму. У подальшому це поняття стало основою вчення В.І. Вернадського. Основні праці: «Потреба в ідеалізмі й факт еволюції», «Походження людини й еволюція інтелекту», «Інтуїтивне мислення», «Проблема Бога».

Ледніцький Олександр Робертівч (1866–?) — польс. політ. діяч, прибічник польс. автономії та ідеї польс.-рос. зближення. Будучи студентом Московського ун-ту, був висланий із Москви і закінчив навчання у Демидовському ліцеї. Працював присяжним повіреним у Москві, був дописувачем «Русских Ведомостей», «Русской Мысли». У 1906 обраний чл. І Держ. думи, належав до лівого крила конституційно-демокр. партії.

Леконт Джозеф (1823–1901) — американський геолог, викладав у Каліфорнійському ун-ті (Берклі, США), де був першим проф. геології та природн. історії. Вивчав рухи земної кори, їхні причини, особливості поверхні Землі. Його праця «Еволюція» (1888) співзвучна з ідеями П. Тейяра де Шардена. Відомий також своєю активною діяльн. щодо збереження природних ландшафтів С'єрра-Невади (США), де нині розташовані великі нац. парки.

Литвинович Спиридон Ілліч (1810–1869) — церк. діяч, Галицький митрополит Укр. греко-католицької церкви (1863–1869). Ректор духовної семінарії у Відні (з 1852), львівський митрополит (з 1863). Був віце-маршалком Галицького сейму, чл. Держ. ради Австрійської імперії, співголовою Палати послів австрійського парламенту. Автор патріотичних поезій, зокрема пісні «Руський молодець». Його великою заслугою було прийняття «Конкордії» з римо-католицькою церквою — угоди, яка стала перешкодою в колонізації Галичини (1863). Відстоював укр. нар. мову в школах і проповідях, боронив права укр. народу перед поляками і уклав проект адм. поділу Галичини.

Лихутін М.Д. Автор праці «Записки о походе в Венгрию в 1848 г.» (М., 1875).

Линник Володимир Павлович (1889–1984) — фізик-оптик. Проф. (1934), д-р фіз.-мат. наук (1935), акад. АН СРСР (1939). Закінчив Київський ун-т (1914). Викл. в Ольгинській жіні. гімназії, працював у фіз. лаб. ун-ту (1915 там була створена опт. майстерня). Викл. фізику у Білоцерківському с.-г. технікумі (1918–1923), Київському політехн. ін-ті (1923–1926). Завлаб. точних пристроїв, зав. опт. лаб. Держ. опт. ін-ту (з 1926). Викл. у Ленінгр. держ. ун-ті (1933–1941). Працював у Пулковській обсерваторії АН СРСР, чл. Астроради при АН СРСР (1946–1968). Розробляв такі напрями фізики та оптотехніки, як оптика рентгенівських променів та дослідження структури кристалів, мікроскопія, опт. методи дослідження деформацій та контролю форми та чистоти поверхні, астрономія і об'єктивобудування. Зробив ряд наук. відкриттів у галузі опт. фізики. В 1930-ті винайшов пристрої для контролю чистоти поверхні різного класу (мікроінтерферометр Линника і подвійний мікроскоп Линника), створив інтерферометр для контролю прямолінійності профілю великих поверхонь (до 5 м) (1945); «зірковий інтерферометр» для вимірювання відстані між подвійними зірками (1946), встановлений в Пулковській обсерваторії.

Липський Володимир Іполитович (1863–1937) — укр. ботанік, флорист, систематик, історик науки, знавець і організатор ботан. садів (Ботан. саду Київського ун-ту (1887–1894), Голов. ботанічного саду у С.-Петербурзі (1894–1917), дир-р Ботан. саду ВУАН (1919), дир-р Одеського ботан. саду (1928–1937). Закінчив Колегію Павла Галагана із золотою медаллю (1881) та Київський ун-т (1887). Брав активну участь у формуванні ВУАН, очолював каф. ботаніки ВУАН, обраний акад. ВУАН (з 1919). Президент ВУАН (1922–1928), чл.-кор. АН СРСР (з 1924). Наук. праці присвячені питанням флористики, систематики та географії вищих рослин, гербарній справі, принципам організації ботан. садів, історії ботаніки. Автор клас. флористичних праць по

флорі Кавказу та Середньої Азії. Одним з перших дав наук. опис флори Індонезії, Тунісу, Алжиру, Середньої Азії. Був обраний чл. Тимчасового ком. НБУ — представником ВУАН в Раді бібліотекарів (1924), працював за сумісництвом як бібліотекар-фахівець (1926–1927) під час обговорення принципів організації предметного каталогу ВБУ.

Лисенко Мар'яна Миколаївна (1887–1947?), дочка М.В. Лисенка, піаністка, педагог. Закінчила Московську консерваторію, викл. у Києві та Львові. Викл. і дир-р Муз.-драм. школи ім. М. Лисенка в Києві (1912–1918), концертмейстер Київської (1939–1944) і Львівської опер; уклала підручник «Школа навчання на піано».

Лисенко Микола Віталійович (1842–1912) — укр. композитор, піаніст, педагог, хоровий диригент, муз.-громад. діяч, основоположник укр. клас. музики. Навчався у Харківському та Київському ун-тах, мав звання кандидата природн. наук (1864). Продовжив освіту як музикант: у Лейпцізькій консерваторії у К. Райнеке і Е. Ріхтера (1867–1869); у С.-Петербурзькій консерваторії у Римського-Корсакова (1874–1876). Брав участь у Філармонічному т-ві любителів музики і співу, підготовці «Словника української мови», в роботі Південно-Західного від-ня Рос.геогр. т-ва. Працює вчителем фортепіанної гри у Києві (з 1869), відкриває власну музично-драматичну школу (1904). Разом з О. Кошицем був організатором муз. т-ва «Боян» (1905), голова ради правління «Українського клубу» (1908–1912). Викл. у приватних муз. школах, муз. Уч-щі Рос. муз. т-ва, Ін-ті шляхетних дівчат (1865–1867, 1890–1904). Відкрив у Києві муз.-драм. школу (1904, з 1913 р. — його імені). Записував та обробляв нар. пісні, організовував хори, записував пісні та думи (зокрема, кобзаря Вересая) Серед великої кількості муз. творів — відомі збірники укр. пісень і хорових творів, оперети та опери, муз. драми, рапсодії, сюїта, соната, полонези, ноктюрни тощо. Один з перших інтерпретаторів «Кобзаря» Т. Шевченка (понад 80 вокальних творів різних жанрів).

Лісін Борис Савелійович (1881–1970) — учений-хімік, фундатор силікатної науки в Україні. Закінчив Київський політехн. ін-т. Очолив Раду викладачів ін-ту (1917). Займався вивченням мінерально-сировинних ресурсів для силікатної промисловості в Коміс. з вивчення природних багатств України. Заснував каф. силікатів Київського політехн. ін-ту (1921) і впродовж багатьох років очолював її. Одночасно декан хім. ф-ту цього ж ін-ту (1923–1928). Акад. АН України (1939), дир-р Ін-ту мінеральної сировини АН України.

Лисун Юхим Федотович (1873–1958) — зоотехнік, зав. Зоотех. від. С.-г. вченого ком. (з 1914), проф. Лісотехн. ін-ту в Петрограді (з 1918), проф. С.-г. академії ім. К. Тімірязєва (з 1923). Акад. ВАСГНІЛ (1934).

Ліанозов Степан Георгійович — рос. промисловець-нафтовик, активний противник Радянської влади. Голова створеного групою партій кадетів, есерів, меншовиків в Ревелі за генерала М.М. Юденіча «Північно-західного уряду» (11 серп. 1919). Уряд припинив своє існування шляхом саморозпуску 5 груд. 1919 після поразки наступу Юденіча. Чл. англ. місії у Прибалтиці, створеної генералом Ф.Д. Маршем.

Лінде Самуїл Богуміл (Linde) (1771–1847) — польс. вчений, дир-р варшавського ліцею, пізніше — генеральний дир-р нар. освіти. Склав слов. польс. мови («Słownik języka polskiego», Варшава. 1807–1814; Львів, 1854–1860), в якому польс. слова порів-

нюються з іншими слов'ян. та іншомовними та подано багато пояснюючих прикладів. Чл. Рос. АН. Наук. праці в галузі польс. лексикографії.

Лічков Борис Леонідович (1988-1966) — геолог, д-р геолого-мінералог. наук (1943). Закінчив Київський ун-т (1912). Проф. (з 1948) в Києві, Ташкенті, Самарканді, Ленінграді. Почес. чл. Геогр. т-ва СРСР (з 1962). Перший дир-р, а згодом заст. дир-ра Укр. геолог. ком. (1918–1927), зав. від. підземних вод Гідрол. ін-ту в Ленінграді (1924–1934). Основні праці з гідрогеології, геоморфології. В останніх працях розвивав гіпотезу про процес перетворення великого астероїда в планету Земля. Учень В.І. Вернадського.

Лобода Андрій Митрофанович (1871–1931) — фольклорист, літературознавець, етнограф, педагог, історик театру. Акад. ВУАН (з 1922), чл.-кор. Рос. АН (1924), д. чл. НТШ (1924). Закінчив Катеринославську класичну гімназію (1890) та слов'яно-рос. відня іст.-філол. ф-ту Київського ун-ту (1894). Проф. стипендіат, прив.-доц. (1895–1897) та на посаді екстраорд. проф. (1904) Київського ун-ту. Один з ініціаторів повторного відкриття і проф. Вищ. жін. курсів у Києві (1906). Орд. проф. (1917), зав. каф. Київського ун-ту. Голова Етногр.-фольклор. коміс., Коміс. краєзнавства при УАН (з 1921), заст. голови Іст.-літ. т-ва при Першому від. (з 1922), голова господарчої управи УАН (1919–1923). Віце-президент ВУАН (1923–1925). Очолив секцію л-ри Київської наук.-дослід. каф. мовознавства (1923), став чл. Центр. бюро краєзнавства при Рос. АН. Тривалий час був секр. Іст. т-ва Нестора-літописця. Засн. і голов. ред. часопису «Етнографічний вісник» (1925–1930). Основні праці присвячені дослідженням східнослов'ян., переважно рос., героїчного епосу, історії укр. і рос. фольклористики. Нагороджений Великою золотою медаллю Всесоюзного геогр. т-ва за значний внесок в укр. народознавство, розвиток краєзнавчого руху (1927). За деякими даними, був арештований на початку 1920-х, за ін. — в листоп. 1928.

Архів А.М. Лободи зберігається в ІР НБУВ.

Лозинський Іван Федорович — пом. керівничого над працями Постійної коміс. для виучування соц. питання (1919).

Лозієв (Лозій, Лозєєв) Павло Никифорович (Нечипорович) (1894–1981) — сходознавець, іраніст, тюрколог. Закінчив юрид. ф-т Московського ун-ту і водночас Лазаревський ін-т східних мов (1917), учень А.Ю. Кримського. Прибув до Києва разом з А.Ю. Кримським, допомагав у багатьох організаційних справах, зокрема, в перевезенні з Москви орієнталістичної б-ки. Вивчав сходознавство, мовознавство, перську, турецьку мови, іраністику, нову перську мову та л-ру. 1918 переїхав до Києва. Чл. президії Київського відня Всеукр. асоціації сходознавства, дир-р курсів сходознавства у Києві (1928), викл. на персидській каф. Ін-ту зовнішніх відносин (заснований в 1918 як Ін-т східних мов) (до 1923), позаштатн. постійний співроб. Каб. арабо-іранської філології Іст.-філол. каф. ВУАН (1926–1928). У ВБУ працював бібліотекарем-каталогізатором (з 1920). Заарештований, засланий до Таджикистану (1933). Після Другої світової війни викл. в Ленінабадському пед. ін-ті, кандидат філол. наук, брав участь у складанні таджицько.-рос. слов., займався творчістю Омара Хайяма, вивчав історію та л-ру Персії.

Лопухіни-Демидови — князівський та дворянський рід, поміщики Київської губ., меценати, власники Корсунського маєтку. Займалися колекціонуванням шедеврів живопису, скульптури, нар. мистецтва, писемних джерел. Частина унікальної князівської б-ки (до 20 тис. примірників видань), що містила дуже цінні й коштовні книги, одержала ВБУ 1919. Остання власниця маєтку Ольга Валеріанівна Лопухіна-Демидова (1841–

1926) виїхала до Німеччини (1918). Частково збережений і архів, що міститься в Ін-ті рукопису НБУВ. У серп. 1919 Луценко Кирил Якович привіз з Корсуня один вагон (325 пудів) книжок з б-ки Лопухіної-Демидової та два з шести каталогів б-ки, які демонстрували велику цінність б-ки: «вона, як видно складалася не випадково, а підбиралася по певному плану (відділи мемуарів, географічний, записки чужоземців), багато рідкісних книжок».

Лотка Альфред Джеймс (1880–1949) — американський математик, фізикохімік, статистик. Відомий своїми працями про динаміку популяцій. Навчався у Бірмінгемському ун-ті у Великобританії. Працював у Нац. бюро стандартів, був ред- «Scientific American Supplement» (1911–1914). Керував мат. дослідженнями в великій американській страховій компанії «Metropolitan life insurance» (1924–1947), був президентом Асоціації населення Америки, Американської стат. асоціації. Досліджував природний приріст населення, використовуючи мат. методи. Вивчав процес зміни поколінь, демогр. розвитку сім'ї, засн. сучасного демогр. аналізу й екон. географії, автор теорії стабільного населення.

Лубківський Рудольф Карлович — видавець, фольклорист. Голова Київського «Громадського зібрання», де розміщувалася велика і цінна книгозбірня Київської громадської б-ки, власником якої він юридично був. Заснував друкарню (1900), яка виготовляла запрошення, проспекти, рекламні оголошення, друквані газети. Видавець щоденної популярної газети ліберального спрямування з щотижневим ілюстрованим додатком «Киевская Мысль» (1906–1918).

Лубкін Семен Дмитрович — доглядач Акліматизаційного саду (1919–1922).

Лук'яненко Олександр Митрофанович (1879–1974) — укр. і рос. славіст, педагог. Прив.-доц. Київського ун-ту (1907–1920), зав. каф. слов'ян. філології (1911–1912), проф. каф. слов'ян. філології та каф. порівняльного мовознавства (1912–1920). Викл. КІНО (1918, з 1920 — Київський пед. ін-т), Таврійського ун-ту (1920–1928), Кримського ун-ту (1921), Кримського пед. ін-ту (1925). Брав участь у роботі ініціативної групи, що займалася створенням філії Київського ун-ту в Криму (1920). Залучався до складання *Desiderata* слов'янознавства (1919).

Лук'янов Дмитро Петрович (1888–1937) — ботанік, підстарший технік акліматизування (1919), старший технік акліматизування (1921), наук. співроб. (1922); позаштат. постійний співроб. Акліматизаційного саду (1927).

Луцицька Марія Вікторівна (дружина І.В. Луцицького, в дівочстві Требінська) — перекладачка, громад. діячка, видавець, знавець скандинавської л-ри. За її редакцією вийшли 22 томи зібрання творів Віктора Гюґо і 48 томів Еміля Золя.

Архів зберігається в Ін-ті рукопису НБУВ (ф. 66).

Луцицький Володимир Іванович (1877–1949) — геолог, петрограф, дійсний чл. АН УРСР (1945), засл. діяч науки УРСР (1947). Закінчив Київський ун-т (1899). Проф. Київського ун-ту (1913–1923, 1945–1949), Московської гірничої академії (1923–1930, з 1930 — Московського геологорозвідувального ін-ту), дир-р Ін-ту геолог. наук АН УРСР (з 1947). Вивчав петрографію та мінералогію укр. кристалічного масиву, стратиграфію докембрія України та східноєвроп. платформи, гідрогеологію Криму та корисних копалин УРСР (фосфорити, боксити, каолін, графіт).

Луцицький Іван Васильович (1845–1918) — укр. і рос. історик-медієвіст. Чл.-кор. С.-Петербурзької АН (1908). Прив.-доц. із загальної історії Київського ун-ту (1870), доц. кафедри загальної історії (1874), проф. Київського ун-ту (1877–1907), проф. Вищ. жін. курсів у С.-Петербурзі (1908), чл. ЦК Конституційно-демокр. партії (1905), депутат III Держав. думи від Києва (1907). Чл. «Старої Громади». Один із засн. УНТ у Києві. Ред. газ. «Киевские отклики» та «Свобода и право» (1904). Почес. д-р ун-ту в Глазго (Велика Британія) (1910).

1919–1921 та 1931–1932 ВБУ придбала від М.В. Луцицької архів О.І. Луцицького, до якого увійшли збірка книжок та рукописів з історії Західної Європи періоду фр. революції (2331 том). Архів І.В. Луцицького зберігається в Ін-ті рукопису НБУВ (ф. 66).

Льоше Л.О. — викл. іноземних мов однієї з київських гімназій. Автор кн.: (Лёше Л.О. Новые методы преподавания иностранных языков в связи с вопросом о наглядности при преподавании их. — Киев, 1901. — 73 с.; Его же. В защиту натурального метода преподавания новых иностранных языков. «Русская школа», 1901, № 10–11).

Любавський Матвій Кузьмич (1860–1936) — історик, проф. (1901), ректор (з 1911) Моск. ун-ту, акад. АН СРСР (1929). Закінчив іст.-філол. ф-т Московського ун-ту (1882). Був залишений в ун-ті для підготовки до проф. звання. Водночас працював у Московському архіві М-ва юстиції, досліджував матеріали Литовської метрики. Також викл. у приватній жін. гімназії О. Виноградової (з 1886), в 2-й жін. гімназії імператриці Марії (з 1887), у Маріїнському уч-щі, на Вищ. жін. курсах. Ректор Московського ун-ту (1911–1917). Голова Т-ва історії і старожитностей рос. при Московському ун-ті (1917), чл.-кор. Рос. АН (груд. 1917). Займав ряд відповідальних посад у Голов. упр. архів. справами (з 1918 був керівником його Московського від-ня: спочатку — чл. колегії, потім — заст. голови Головархіву). В.о. заст. голови Коміс. з централізації архів. документів і їхнього видання (з 1919). Став одним із авторів декрету «О губернских архивных фондах» (підготовлений 1919), працював експертом-консультантом з архів. питань у Наркоматі закордонних справ РСФРР/СРСР та в урядових коміс. Брав участь у Ризькій конференції по укладанню мирного договору між РСФРР і Польщею (див. Ризький мирний договір між РСФРР і УСРР та Польщею, 1921). Дир-р Московського від-ня юрид. секції Єдиного держ. архів. фонду РСФРР (1920–1929). Одночасно викладав на Московських курсах (1918–1930), згодом — у Московському ун-ті. Читав іст.-архів. дисципліни. Засл. орд. проф. (1919), понадштат. проф. ф-ту сусп. наук (з 1922), понадштат. проф. етнологічного ф-ту Московського ун-ту (з 1925). Дійсний чл. АН СРСР по від-ню гуманітарних наук (рос. історія) (1929). Заарештований в “академічній справі” (9 серп. 1930), отримав 5 років заслання до м. Уфа. Позбавлений звання акад. Співроб. Башкирського наук.-дослід. ін-ту нац. культури (верес. 1931 — січ. 1935).

Любецька Антоніна Іванівна (1892–?) — бібліотекар-каталогізатор (з 2.06.1919), була відряджена керівництвом Б-ки на Київщину, до Бердичівського уїзду, для встановлення зв'язків з установами та окремими особами у справі придбання рукописів та стародруків для Б-ки (жовт. 1920).

Любомирський Єжи (1817–1831) — князь, польс. громад.-політич. діяч у Східній Галичині.

Любоцінська Ганна Єгорівна (1865–1930) — дочка Є.П. та М.І. Старицьких.

Любченко Панас Петрович (1897–1937) — держ. і громад. діяч. Активний чл. УПСР (з 1913), чл. її ЦК (з 1917). Один з організаторів УКП(б), чл. Київської ради та ревкому, голова Чернігівського губвиконкому. Після самоліквідації УКП(б) діяч КП(б)У (1920). Займав керівні партійні і держ. посади: секр. ЦК КП(б)У та голова Всеукр. кооп. ради (1927–1934), заст. голови Ради Нар. Комісарів УСРР (1933), голова РНК УСРР (1934), чл. Політбюро ЦК КП(б)У і кандидат у чл. ЦК ВКП(б) (1934). Звинувачений у належності до т. зв. буржуазно-націоналістичної антирадянської організації колишніх «боротьбистів» (1937).

Лям Ян (1838–1886) — польс. сатирик, романіст, журналіст, учитель. Брав участь у повстанні 1863, за що потрапив до австрійської тюрми. Навчався в Бучачі, потім — у Львівському ун-ті. Заснував періодичний орган «Dziennik Polski» (з 1869), був його редактором. Автор творів «Пан військовий комісар», «Панна Емілія» та ін., у яких критично відобразив польс. спільноту Галичини свого часу.

Лятошинський Микола Леонтійович — педагог, батько композитора Б.М. Лятошинського (1895–1968), дядько історика В.В. Міяковського (1888–1971). Дир-р Немирівської (1906–1908), Златопольської чол. гімназії і жін. прогімназії (1908–1911), Житомирської комерц. школи, зав. Немирівською б-кою та б-кою Першої київської гімназії.

Ляхницький Клавдій Васильович — чл. юрид. секції Правописно-термінол. коміс. (1919). (Докладніше див.: Історія Академії наук України 1918–1923. Документи і матеріали. — К., 1993. — С. 529).

Ляхоцький (Кузьма) Антон (1853–1918) — видавець, громад. діяч, послідовник М.П. Драгоманова. Емігрував до Женеви (1878); керівник друкарні Драгоманова та укладач женецьких драгоманівських видань, співвидавець мініатюрного женецького «Кобзаря» (1878), якого видавці підписали іменами Кузьма і Сірко (Кузьма Ляхоцький і Федір Вовк). Цей мініатюрний «Кобзарик» зробив свого часу велику сенсацію в Галичині і тисячами примірників був перевезений до Росії.

Майборода Сергій Миколайович (1859–?) — правознавець, суддя, держ. діяч. Закінчив юрид. ф-т Харківського ун-ту (1883). Був на посаді в.о. судового слідчого в Катеринославському та Єлисаветградському окружному суді (1888–1894) та в Окружному суді по громадянським відділенням в м. Баку та Катеринославі (1894–1900). Товариш голови Кишиневського окружного суду по громадянському від-ню (1900–1904). Чл. Харківської Судової Палати про громадському департаменту (від 1904 — до жовт. 1911, коли отримав призначення товаришем Обер-прокурора Громадського Касаційного департаменту Урядового Сенату, а 6 листопада 1912 р. переміщений на таку ж посаду до 2-го (Селянського) департаменту). Призначений в Консультацію при М-ві юстиції (1916) «... з залишенням на посаді Товарища Обер-Прокурора 2-го Урядового Сенату», яку виконував і за часів Тимчасового Уряду до відміни Урядового Сенату після Лютневої революції 1917. При Тимчасовому Уряді на посаді чл. Консультації перейменованний чл. ради М-ва юстиції. Сенатор Укр. Держ. Сенату (28 лип. 1918). Просив прийняти в дарунок книги його юрид. б-ки, що знаходилася в Наук. т-ві та в Петрограді (25 лют. 1919), з берез. 1919 подав заяву на роботу в НБУ, але з невідомих причин не був зарахований. (Архів НБУВ оп. 1, спр. 13, арк. 14, 70–71).

Май-Масєвський Володимир Зіновійович (Зенонович) (1867–1920) — військовий, генерал-майор, командуючий Добрармією (трав.–листоп. 1919), зміщений з цієї посади Денікіним за розкладання тилу і гулянки, замінений генералом П.М. Врангелем. Помер у Севастополі.

Макаренко Андрій Гаврилович (1886–1963) — інженер. Служив в упр. Південно-Західної залізниці (Київ) (1914–1918). Голова Всеукр. профспілки залізничників (1917), за часів Укр. Держави очолював департамент залізниць у М-ві шляхів. До Директорії був обраний як представник від залізничників, оскільки у підготовці повстання був задіяний генерал О. Осецький — командир Корпусу залізничної охорони. 15 лист. 1919 виїхав з дипломатичними дорученнями за кордон. Перебував в еміграції в Чехословаччині та Австрії (1920–1930-ті). Разом з О. Андрієвським та Ф. Швецем організував Укр. нац. раду за кордоном (1928–1929). Після Другої світової війни жив у Німеччині, з 1951 — у США. Помер у м. Хьюстон (США).

Макаренко Андрій Прокофійович (1857–?) — історик мистецтв. Брат Григорія і Павла Макаренків. Закінчив іст.-філол. ф-т Московського ун-ту (1881). Викл. клас. мови в різних середніх навч. закл.: Бельській 6-класній прогімназії в Смоленській губ, повній 8-класній гімназії в Тулі, Нижегородській губернській гімназії. Вихователь і викладач латин. мови в Колегії Павла Галагана (з 1907), в різні роки неодноразово був в.о. дир-ра Колегії.

Макаренко Костянтин Гнатович — кандидат в чл. правління Катеринославської дворянської каси взаємодопомоги. Чл. Катеринославської міськ. управи. Полковник у відставці, гласний Катеринославської міськ. думи (1912).

Макаренко Микола Омелянович (1877–1938) — історик, мистецтвознавець, археолог. Закінчив С.-Петербурзький археол. ін-т (1902), де й залишився працювати (1902–1904); викл. історію мистецтва на Вищ. жіні. архітектурних курсах. Працював в С.-Петербурзькій археол. комісії (1902–1919), проводив розкопки на території від Новгородської до Херсонської губ., викл. у імп. Уч-щі техн. малювання (1906–1914), дир-ром якого був М.К. Реріх. Працював в Московському археол. ін-ті, був відряджений «Товариством заохочення художеств» у Лейпціг для вивчення музейної справи (1914), С.-Петербурзькою АН — до Туреччини (1917), в міста, зайняті рос. військами, для вивчення іст. пам'яток у Трапезунді. Брав активну участь в діяльн. Укр. т-ва ім. Т. Шевченка в С.-Петербурзі. Працював у Ермітажі спочатку причисленим, потім кандидатом, асистентом, пом. хранителя від. (1902–1919) Упорядковував величезну археол. колекцію музею і видав путівник по колекції (1916). Чл. Ради імп. Рос. археол. коміс., заст. голови Коміс. по вивченню орнаменту народів Росії; почес. чл. Псковського археол. т-ва, УНТ (у Києві), Полтавської, Чернігівської, Володимирської, Тверської, Оренбурзької археол. коміс. Дир-р Музею мистецтв ім. Ханенків (1919). Обраний до складу Ком. охорони пам'яток старовини і мистецтва (трав. 1920), чл. Всеукр. археол. коміс. У Київському ун-ті читав курси з археології та історії мистецтв (1921–1935), керував Ольвійською та ін. археол. експедиціями. Виступав проти широкомасштабного нищення давніх храмів у Києві. Заарештований за звинуваченням у контрреволюційній діяльн. (1934). Виїхав у Казань (наприкінці 1934), працював у місцевому худ. технікумі. 1936 заарештований вдруге, 1938 розстріляний. Реабілітований 1969, вдруге реабілітований 1 черв. 1989. Автор багатьох праць з мистецтвознавства та археології.

Максимович Михайло Олександрович (1804–1873) — укр. і рос., історик, фольклорист, етнограф, чл.-кор. Петербурзької АН (1871), проф. Московського ун-ту, перший ректор Київського ун-ту (1834–1835). Автор праць з ботаніки, археології, іст. географії, історії України XVI–XVIII ст., видав три збірники укр. пісень.

Малиновський Йоаникій (Оникій) Олексійович (1868–1932) — юрист, історик права, громад. діяч. Проф. (1899), д-р держ. права (1912), акад. ВУАН (1925). Закінчив Київський ун-т (1892). Викл. законодавство у Київському кадетському корпусі, був приватним учителем (з 1892). Проф. стипендіат каф. руської історії Київського ун-ту (з 1895). Проф. Томського ун-ту (1899–1911). Виступав за демократизацію вищ. школи. Звільнений з ун-ту і притягнений до кримін. відповідальності за публікацію книги проти смертної кари і каральної політики самодержавства (1911), у зв'язку з амністією не був заарештований. Проф. Варшавського ун-ту (1913). Під час Першої світової війни разом з Варшавським (з 1917 Донським) ун-том евакуювався до Ростова-на-Дону (1915). Після революції 1917 і під час білогвардійського режиму на Півдні Росії — голова Ростовського міськ. комісаріату, гласний думи і голова культ.-просв. коміс. міськ. управи, чл. ради при нач. упр. нар. освіти; — в. о. нач. упр. нар. освіти Особливої наради при головнокомандувачі збройних сил Півдня Росії (з серпня 1919 — впродовж двох тижнів). Позаштат. акад. каф. історії західноукр. та укр. права (1919); голова Коміс. для вивчення звичаєвого права України; ред. праць цієї коміс. Заарештований більшовиками (черв. 1919), знаходився у таборі під Москвою (до 1924). В період ув'язнення залучався до роботи за фахом в Ін-ті радянського права Нарком'юсту РСФСР (1921–1922). Переїхав до Києва (1926). У ВУАН очолював Коміс. для виучування звичаєвого права, секцію кримін. права у Коміс. для виучування радянського права, Правн. т-во. Звільнений з ВУАН через т. з. «чистки» (1930). Офіційно поновлений у списках АН України 1992, реабілітований юридично (у справі 1920) в січ. 1993.

Маляренко Теодосій Йосипович (1885–?) — бібліограф. Закінчив філол. ф-т Новоросійського ун-ту (1904). Давав приватні лекції, працював бібліотекарем у Кисловодську (1908–1910). Співроб. упр. Кавказьких вод (1912). Мобілізований до війська (1915–1917). Пом. діловода в Заг. від. канцелярії М-ва закордонних справ урядовцем 1-го ряду (з 16 черв. 1918), співроб. Комісаріату закордонних справ (1918–1919). У ВБУ працював на різних посадах (1919–1934): каталогізатором, вченим діловодом, бібліотекарем, зав. кн. фондами (1924), бібліотекарем-спеціалістом, старшим наук. співроб. тощо. Бібліограф Вид-ва ВУАН. (Архів НБУВ, оп. 1, спр. 396, арк. 155).

Мамуровський Володимир Антонович (1893–1974) — мистецтвознавець, музеєзнавець, знавець рос. та західно-європ. мистецтва, організатор мережі провінційних музеїв, чл. Т-ва вивчення рос. садиби. Консультант Ком. з охорони пам'ятників при Президії Всесоюзного виконавчого ком., співроб. музейного від. Наркомпросвіти, Музею образотворчих мистецтв ім. Пушкіна, Центр. держ. реставраційних майстерень. За постановою Особливої наради при наркомі внутрішніх справ СРСР від 7.07.1935 був засуджений на 3 роки «за контрреволюційну діяльність». Реабілітований в 1960. Працював в Московській міськ. інспекції з охорони пам'ятників.

Мануїльський Дмитро Захарович (1883–1959) — більшовик, чл. рос. делегації на переговорах з Укр. Державою влітку 1918. Чл. Всеукр. ревкому (1919–1920), нарком землеробства УСРР. Чл. Політбюро ЦК КП(б)У, міністр закордонних справ УРСР (1944–1953). Акад. АН УРСР (1945).

Мануйлов Олександр Аполлонович (1861–1929) — економіст, держ. та політ. діяч. В 90-х ліберальний народник, надалі — чл. ЦК партії кадетів. Опрацьовував проекти агр. реформи. Ректор Московського ун-ту (1908–1911). Пішов у відставку на знак протесту проти утисків студентства поліцією. Міністр нар. просвіти Тимчасового уряду 1-го складу (1917). Після 1917 викл. в Московському ун-ті та Ін-ті нар. госп-ва ім. Г.В. Плеханова, чл. правління Держбанку (з 1924).

Марголін Арнольд Давидович (1877–1956) — укр. політ. діяч; адвокат з Києва, оборонець у політ. процесах, чл. ЦК рос. партії нар. соціалістів; чл. Генерального суду УНР (1918), заст. міністра закордонних справ, чл. укр. делегації на Паризькій мирній конференції, посол УНР у Великій Британії; в еміграції в США (з 1922), чл.-кор. Укр. Вільної АН, проф. Укр. техн. ін-ту в Нью-Йорку. Численні публіцистичні праці, в тому числі на захист пам'яті С. Петлюри; «Україна та політика Антанти», «Євреї Сх. Європи», «З політичного щоденника: Росія, Україна та Америка» (1905–1945).

Марголіна Ашан Натановна. Середню освіту отримала в 2-й Тифліській жін. гімназії, вищу — в Паризькому ун-ті (спеціальність — нова історія), де працювала з питань бібліотекознавства. Володіла фр. та нім. мовами. Співроб. дитячої б-ки Д.Ю. Доброї (з 1915).

Маркович Дмитро Андрійович — правник. Закінчив ф-т права С.-Петербурзького ун-ту. Працював мировим суддею, головою з'їзду мирових суддів, чл. С.-Петербурзької Судової Палати, товаришем обер-прокурора Цивільного Касаційного і II-го департаменту Рос. Сенату, прокуратором в Найвищому Суді.

Марковський Михайло Миколайович (1869–1947) — укр. та рос. літературознавець, критик. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1894). Працював у Києві вчителем словесності у Колегії Павла Галагана, викл. ун-тів (після 20-х), зав. каф. іноземних мов Вет. ін-ту. Автор численних праць з історії словесності XVII–XVIII ст., писав про Шевченка, Гоголя, Тургенева, Котляревського, співпрацював з часописом «Шлях» тощо. Чл. Постійної коміс. для видавання пам'яток новітнього укр. письменства (з 1919). Дійсний чл. Наук.-дослід. каф. історії України М.С. Грушевського (у 1920-х). Чл. Ради бібліотекарів ВБУ, старший бібліотекар ВБУ (з серп. 1919). 1920 брав участь у передачі бібліотеки «Старої Громади» до ВБУ, яка в той час знаходилася у тимчасовому користуванні УНТ. Лектор Київського ін-ту нар. госп-ва (1927). У 1930-ті викл. у київських вищ. навч.закл. На початку 1941 викл. латин. мову у Київському вет. ін-ті.

Марр Микола Якович (1864/65–1934) — сходознавець, лінгвіст, етнограф і археолог. Акад. С.-Петербурзької АН, (з 1912), віце-президент АН СРСР (з 1930), президент організованої ним Академії історії матеріальної культури (1919–1934). Близький знайомий В.І. Вернадського.

Масленікова Катерина Миколаївна (1884–?) (старша дочка М.В. Лисенка) — піаністка, одна із засновниць нотного від. Б-ки АН України (1929), дружина відомого художника В. Масленікова. 1937 передала до бібліотеки видання М. Лисенка (Арх. НБУВ, оп. I, спр. 160, арк. 113).

Маслов Василь Іванович (1884–1959) — літературознавець, історик. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1909). Прив.-доц. Київських вищ. жін. курсів (1917),

викладав рос. мову і л-ру в 1-й і 4-й київських гімназіях. Працював на Вищ. пед. курсах м. Прилук, дир-р Прилуцького окружного краєзнавчого музею (1920–1930). Асистент, наук. співроб. фольклор.-етногр. коміс. АН УСРР (1930–1935), наук. співроб. Ін-ту історії матеріальної культури (1935–1937), в.о. проф. по каф. рос. л-ри в Київському пед. ін-ті (1937–1947), наук. співроб. Ін-ту укр. л-ри АН УРСР (1946–1948). У Київському ун-ті: прив.-доц. по каф. рос. мови та словесності (1915–1921); старший викл. (1937–1941), в.о. проф. (1944–1949), доц. по каф. рос. л-ри (1946). Керував студ. «Гуртком рос. л-ри XIX ст.» (1946–1955), читав заг. курс історії рос. л-ри I пол. XIX ст. на рос. від-ні філол. ф-ту та курс рос. л-ри XVIII ст. на від-ні психології і логіки. Автор праць з історії рос. л-ри кін. XVIII — поч. XIX ст., етнографії та археології України. Почес. чл. Іст. т-ва Нестора-літописця, Іст.-літ. т-ва при Київському ун-ті.

Масловський (Мстиславський) Сергій Дмитрович (1876–1943) — письменник, публіцист, бібл. діяч. Закінчив фіз.-мат. ф-т С.-Петербурзького ун-ту. Працював в б-ці Миколаївської воєнної академії (Академія Генерального штабу). В перші дні Лютневої революції в якості голови воєнної комісії Петроградської Ради намагався підпорядкувати йому військ. частини столиці. Після II з'їзду Рад — чл. Всесоюзного виконавчого ком., чл. Президії ВЦВК (грудень 1917 — січень 1918), чл. делегації Йоффе, яка підписала мирову угоду (листоп. –груд. 1917). Брав участь в громадянській війні, був чл. ЦК партії укр. комуністів (боротьбистів). З 1921 формально безпартійний літератор, брав участь в більшовицькій пропаганді. Чл. організаційного ком. для скликання I Всерос. з'їзду з бібл. справи. Керував бібл. секцією Мосради, входив до складу коміс. Наркомпросвіти України, чл. коміс. з регулювання бібл. справи. Був співроб. бібл. підвід. Наркомпросвіти України, чл. коміс. з реорганізації бібл. справи. Автор «Положення о библиотечном подотделе», завданням якого як центр. органу була організація єдиної мережі наук. та спеціальних б-к. Один з засн. та чл. редакції журн. «ЛОКАФ» («Знамя»). Ред. вид-ва «Федерация». Автор книг з історії революційного руху в Росії: «На крови», «Партионцы», «Накануне. 1917 год» и др.

Массена Андре (André Masséna, 1758–1817) — професійний військовий. У 1793 — дивізійний генерал. В італ. кампанії придбав славу видатного полководця (1796). Командував військами в Швейцарії і переміг рос.-австрійську армію під Цюрихом (1799). Прославився обороною Генуї (1800). При становленні імперії отримав звання маршала (1804). Був призначений головнокомандуючим фр. армією в Португалії (1810).

У швейцарському поході О.В. Суворова рос. війська, продемонструвавши високе тактичне мистецтво і героїзм, 14 (25) верес. 1799 з боєм пройшли по Чортовому мосту в Альпах (20 м міст через р. Рейс, північніше Сен-Готтардського перевалу, противник вважав міст неприступним, ще й частково підірвав).

Маяковський Яків Лукич (1870 — після 1941) — філолог, історик л-ри, бібліотекознавець, чл. секції бібліотекознавства, зав. від. ВБУ. Закінчив літ. від. КДА (1894); прослухав курси українознавства для вчителів середніх шкіл у Києві (1918). Учителював по різних містах України, викладав укр. та рос. мови й л-ри, історію, історію іноземної л-ри, латин. та гр. мови (1894–1920). Чл. Коміс. при Канівській повітовій народній школі (1920–1921). У ВБУ працював з 30 серп. 1922 на посадах ученого секр., пом. зав. від. підвід. каталогізації секції книгоопрацювання (1931), надалі — молодший та старший наук. співроб. Ін-ту мовознавства (1938–1941).

Меленевський Юрій Флорович (1880–?). Закінчив Другу київську гімназію, 4 курси мед. ф-ту Київського ун-ту, 5-й курс Московського ун-ту (1908). Працював ординатором шпитальної хірургічної клініки при Московському ун-ті у проф. Драконова і Мартинова. Пом. зав. мед. частиною Союзу міст в Москві (1916), голова загальнодерж. Ком. допомоги військово-покаліченим в Петрограді (1917). Обраний Всеукр. з'їздом лікарів чл. Медико-санітарної ради України (жовт. 1917). З квітня 1918 перейшов до М-ва нар. здоров'я і опікування на посаду ред. «Вісника Міністерства» (квіт. 1918), зав. книгозбірні того ж м-ва (поч. 1918), потім — Нар. комісаріату охорони здоров'я (1918). Проф. стипендіат по каф. історії та енциклопедії медицини мед. ф-ту Київського ун-ту (груд. 1918)

Мельник-Антонович Катерина Миколаївна (1859–1942) — археолог, історик та громад. діячка. Друга дружина В. Антоновича (від 1902), чл. НТШ, Укр. наук. т-ва в Києві; Львівського т-ва «Просвіта», імп. Московського археол. т-ва та ін. Закінчила іст.-філол. від. Вищ. жін. курсів у Києві (1883). Вивчала історію у проф. В. Антоновича. Записувала та літографувала його виклади з історії давньої Русі, козацтва та джерелознавства, які видані як посібники 1879, 1882 та 1884. Вивчала пам'ятки старовини в Австро-Угорщині та Італії (1880). Під керівництвом В. Антоновича упорядковувала судові справи в Київському центр. архіві (1882–1886). Працювала як лаборант та консерватор в археол. музеї Київського ун-ту. Описала й склала каталог музейної колекції О. Поля в Катеринославі (1892–1893). Спільно з В. Антоновичем відвідувала Італію (1896, 1900). Брала участь в організації археол. з'їздів у Києві (1899) та Харкові (1902). Працювала в УАН: зав. б-кою Першого від., співроб. коміс. для складання іст.-географ. та біограф. слов. (з 1919). Ред. та 2-й голов. ред. коміс. з проблем мови та перекладів, коміс. для видання праць В. Антоновича (від 1920); заст. голови археол. від. Археол. комітету при Першому іст.-філол. від. ВУАН (від 1921). Дійсний чл. Іст. секції при ВУАН (від 1924). Керувала археол. розкопками на території Софійського собору та на Кременчужчині (1925), на Золотонощині (1927). Відпов. співред. коміс. з видання праць В. Антоновича (1928). Протягом 1928–1930 редагувала й готувала до друку 1-й та 2-й томи повного зібрання праць В. Антоновича. Звільнена з роботи після чистки в апараті ВУАН (1930). 1934 розкритикована за «націонал-фашистські настанови» у виданні 1-го т. «Творів» В. Антоновича, що вийшов 1932. Померла в окупованому Києві. Її археол. праці доповнювали студії В. Антоновича. Здійснювала археол. розкопки язичницького кладовища в Старому Києві, поховань скіфської доби на Полтавщині та Київщині, палеолітичної культури поблизу м. Студениця на Поділлі, неолітичних стоянок на Волині, Катеринослащині, Київщині, Полтавщині та Слобожанщині та ін. Автор низки перекладів.

Мельник Микола — студент-агроном Київського політехн. ін-ту; працював журналістом господарчого від. Військ.-юрид. упр.

Мешков Микола Васильович (1851–1933) — купець, меценат і громад. діяч, ініціатор створення Пермського ун-ту, на який пожертвував 500 тис. руб. Восени 1916 в Пермі відкрили від-ня Петроградського ун-ту, яке отримало в трав. 1917 статус самостійного Пермського ун-ту. Після революції Мешков не захотів емігрувати, жив у Москві, був репресований, але звільнений завдяки заступництву Л.Б. Красіна, через якого свого часу він субсидував більшовицьку партію. До 1931 — консультант Наркомату шляхів сполучення.

Митрак Олександр Андрійович (псевдонім Материн) (1837–1913) — священик, поет, публіцист, етнограф, фольклорист, лінгвіст. Навчався в Ужгородській богословській семінарії (1856–1862). Висвячений на греко-католицького священика (1862). Служив у русинських парафіях Підкарпатської Русі (Ільницька, Великі Лучки, Мукачево) (до 1869), Пряшівщині (Ясенів та Кленові). 1892 знову повернувся в Підкарпаття. Вийшов на пенсію і присвятив себе літ. та наук. діяльн. (1900). Частина фольклор. записів О. Митрака ввійшла до 4-томного збірника Я. Головацького «Народные песни Галицкой и Угорской Руси» (М., 1878). Він склав і видав «Русско-мадьярській словарь» (1881).

Михайлов Костянтин Олександрович (1872–1920) — земський лікар. Закінчив Московський ун-т. Голов. лікар Корейзької лікарні (з 1907).

Михальчук Костянтин Петрович (1841–1914) — мовознавець, публіцист, громад. діяч. Основоположник наук. укр. діалектології. Чл.-кор. імп. С.-Петербурзької АН. Навчався у Київському ун-ті (1859–1863). Перед польс. повстанням 1863 змушений був залишити навчання в ун-ті; від 1873 до кінця життя працював бухгалтером і зав. гол. контори Т-ва Київського пивоварного заводу. Активний діяч Старої Громади. Чл. Південно-Західного від. Рос. географ. т-ва (1873–1876). Дійсний чл. НТШ, чл. філол. секції і голова коміс. мови УНТ в Києві, відп. ред. «Записок Українського наукового товариства в Києві» (1908–1914). Чл. Іст. т-ва Нестора-літописця. Брав участь у підготовці рос.-укр. слов. і «Української граматики» Є. Тимченка, «Словаря української мови» Б. Грінченка. Уперше розробив класифікацію укр. мови на основі визначення мовних ознак її різновидів і описав їх, склав першу мапу діалектів (1871). Його авторитет у галузі укр. філології визнавали акад. О. Шахматов, Ф. Корш, В. Ягіч.

Міклошич Франц (1813–1891) — австрійський і словацький філолог, славіст, учень О. Огоновського, проф. слов'ян. філології Віденського ун-ту (1850–1886), чл. Віденської АН (1851), чл.-кор. Петербурзької АН (1856). Розробив граматику старослов'ян. мови, згодом і інших слов'ян. мов. Один з перших серед західноєвроп. мовознавців відстоював думку про самобутність укр. мови. Автор праць: «Порівняльна граматики слов'янських мов» у 4-х томах (1852–1875); «Vergluchende Grammatik der slavischen Sprachen» (1852), «Die Bildung der Ornstnamen aus personennamenim Slavischer (1864)».

Мініцький Микола Васильович (1862–1919) — бібліотекар Київського ун-ту (1884–1897); голов. бібліотекар Томського ун-ту (1903–1912); бібліотекар Петроградської духовн. академії (1913); зав. міськ. публ. б-кою м. Астрахань (1914–1918).

Мірза-Авак'яни (дівоче прізвище — Дворянська) Наталія Юстівна (Іванівна) (1889–1942) — історик. Проф. (1920). Закінчила Київську міністерську гімназію святої княгині Ольги (1907) і Київські вищ. жін. курси (1913). Склала іспит за курсом іст. ф-ту в Москві. Викладала в жін. гімназії у Москві (1913–1917), у Київській комерц. жін. школі Т-ва вчителів та зразковій школі при пед. курсах А. Жекуліної (кін. 1917 — поч. 1918), на іст.-філол. ф-ті Полтавського ун-ту (1918–1924). Аспірантка при каф. історії укр. культури (1922); проф. Харківського ін-ту професійної освіти та Всеукр. ін-ту комуністичної освіти (1924); після відновлення Харківського ун-ту — зав. каф. історії України. Проф. історії України та українознавства, керівник підвищеного семінару з історії України та голова Предметної коміс. соц.-екон. від-ня Харківського ІНО (з 1925) Паралельно працювала в Ін-ті червоної професури. Викладала загальну історію в

Луганському пед. ін-ті, зав. каф. історії України в Київському ун-ті (від 1934). Була ув'язнена (1938) та страчена (1940). Реабілітована (1959).

Міссунна Анна Болеславівна (1868–1922) — одна з перших жінок-геологів Росії. Навчалася у приватній жін. гімназії у Ризі, на Приватних жіночих курсах у Москві (1893–1896), де слухала лекції В.І. Вернадського, А.П. Павлова, В.Д. Соколова. За рекомендацією В.І. Вернадського і Є.С. Федорова вивчала кристалічні форми сіркокислого амонію. Працювала асистентом, потім викл. петрографії, палеонтології, іст. геології на Московських вищ. жін. курсах (1906–1922). Прив.-доц. геолог. ф-ту Московського ун-ту (з 1919). Вивчала геолог. будову центр. та західних регіонів Білорусії, проводила пошуки залізної руди та кам'яного вугілля в Тульській губ., гідрогеолог. пошуки у Тверській губ. Дала наук. пояснення льодовиковому рельєфу Білорусії.

Мітіліно Михайло Іванович (1875–1930) — юрист. Проф. (з 1914). Закінчив юрид. ф-т Київського ун-ту з дипломом I ступеня (1905). Залишений в ун-ті для приготування до проф. звання по каф. громадянського права та процесу. Водночас (жовт. 1906 — лист. 1908) — молодший кандидат на посади при Київській судовій палаті. Склавши магістерські іспити, виїхав для продовження навчання на два роки до Берлінського і Паризького ун-тів (1909). Доц. каф. судочинства імп. Варшавського ун-ту (1911), прив.-доц. громад. судочинства Київського ун-ту (1912). Захистив магістерську дис. (1914). В.о. екстраорд. проф. каф. торг. права й торг. судочинства (1914). Викл. страхового права (з квіт. 1916), позаштат. екстраорд. проф. (з груд. 1917), декан екон. ф-ту (з серп. 1919) Київського комерц. ін-ту. Один із засн. і товариш дир-ра Київського юрид. ін-ту (1917–1920). Викл. також на Вищ. жін. курсах, у Київському кооп. ін-ті й торг.-пром. технікумі. Після реорганізації влітку 1920 Київського ун-ту працював (1920–1923) в утвореному на базі ун-ту КІНО. Основним місцем роботи був утворений на базі Київського комерц. ін-ту Київський ін-т нар. г-ва, де був проф. каф. торг.-пром. права (з 1920), а також деканом соц.-екон. ф-ту (1920–1924, з перервою), ректором (1921–1922), проректором (1927–1930), деканом фін.-госп. ф-ту (1928–1930). Викл. у багатьох ін. навч. закл., зокрема — проректор Торг.-пром. технікуму (з 1925). За сумісництвом працював (1920–1923) в органах Наркомфіну УСРР: зав. екон. бюро Держбанку, зав. фін. курсів, а також нач. екон. упр. Київського раднаргоспу (1922–1924), голова фін. коміс. Київського губплану (1922–1923) та ін. Активно співпрацював з кодифікаційним від. Нарком'юсту УСРР (1920–1923). Голова коміс. Наркомосу УСРР з реформи вищої школи (1919–1922). Голова Київської секції наук. працівників, що входила до структури профспілки працівників освіти. (груд. 1921 — жовт. 1922). Чл. Київської міськ. ради (1921–1922, 1926–1927). Брав активну участь у діяльн. наук. установ ВУАН: заст. голови Коміс. для виучування фін. та банк. питань (з 1926), співроб. Коміс. для виучування рад. права (з 1927). Був також співроб. Ін-ту радянського права у Москві.

Міцкевич Адам (1798–1855) — один із найвидатніших польс. поетів, засн. польс. романтизму, діяч нац.-визвольного руху. Засн. польс. романтичної драми. У 1815 був зачислений «казеннокоштным» студентом Віленського ун-ту. За організацію та участь у підпільних т-вах був висланий у віддалені губернії Польщі (1824), згодом прибув до Петербурга, звідки потрапив в Одесу, де працював учителем у Рішельєвському ліцеї. В Україні перебував понад дев'ять місяців, постійно цікавившись сусп. і культ. життям, фольклором та історією. Тут було написано більшість його сонетів, в тому числі «Кримських», балади «Воевода» і «Дозор». За поему «Конрад Валленрод» його знову починають переслідувати. Врятувався виїздом за кордон (трав. 1829), більше до Польщі

не повернувся. Читав курс слов'ян. л-ри в Коллеж де Франс у Парижі (1840–1842). Останні роки життя провів у великій скруті. Тільки 1852 вдалося влаштуватися бібліотекарем книгозбірні Арсенал в Парижі. Відомий передусім як автор поетичної новели «Дзяди» та нац. епосу «Пан Тадеуш», який вважають останнім великим епосом шляхетної культури Речі Посполитої.

Мищенко Федір Іванович (1874–1933) — історик Візантії, фахівець з історії церкви та церк. права. Закінчив Київську духовну академію. Працював в ній (1900–1920); проф. церк. права. (від 1906) Водночас проф. каф. церк. права Київ. юрид. ін-ту і проф. Київського ун-ту (1918–1920). Чл. передсоборної ради по утворенню Укр. автокефальної православної церкви (1917), вченого ком. і коміс. законодавчих внесень при М-ві віросповідань Укр. Держави (1918). Обраний акад. УАН (1920), очолив Коміс. з вивчення візантійського письменства і його впливів на Україну. Голова Візантологічної коміс. ВУАН (1926). Очоловав іст.-етногр. від. Всеукр. наук. асоціації сходознавців. Виключений з числа акад. колегією Наркомосу УСРР (берез. 1928), звільнений з усіх посад (1929). (Архів НБУВ, ф. X., спр. 5802 (автобіографія).

Міаковський Володимир Варламович (1888–1972) — літературознавець, історик, архівознавець, культуролог. Вступив на юрид. ф-т Київського ун-ту (1906), пізніше закінчив іст.-філол. ф-т С.-Петербурзького ун-ту (1913), Викл. рос. мову й л-ру у гімназіях С.-Петербурга. Служив у Коміс. для наук. опису архіву М-ва освіти (з 1916). Чл. Всерос. учительського союзу (1917). Працював в архів.-бібл. від. Голов. упр. мистецтв і нац. культури під керівництвом В. Модзалевського (1918), в архів. упр. (1919). Входив до складу Губернського ком. охорони пам'яток мистецтва і старовини у Києві (1920); пізніше очолював Київське губернське архів. упр., Київський центр. Іст. архів ім. В. Антоновича. Ред. іст.-літ. від. Постійної коміс. для складання біогр. словн. діячів України ВУАН (керівник Коміс. в 1919–1920), чл. Археогр. коміс. та Археол. ком. Працював як наук. співроб. Іст.-філол. від. УАН (з берез. 1919). Увійшов до Тимчасового Ком. з організації ВБУ (з 12.07.1920). Арештований у справі «Спілки визволення України» (20 серп. 1929), перебував на засланні в Карелії (до 1933). Дир-р Голов. іст. архіву ім. В.Б. Антоновича у м. Києві (1941–1943). Виїхав до м. Праги (1943), потім до м. Аусгсбурга (Німеччина) (1945) та до м. Нью-Йорка (США) (1950). Один із засн. Укр. Вільної АН, керівник її Музею-архіву у Нью-Йорку (з 1948). Співроб. з Укр. іст. т-вом. Дійсний чл. Наук. т-ва ім. Т. Шевченка (з 1947) і Укр. Вільної АН (з 1948). Реабілітований (1989).

Могильовцев Семен Семенович (1946–1917) — київський купець 1-ї гільдії, лісо-промисловець, щедрий благодійник. Обирався гласним міськ. думи (1883–1894), дир-ром-скарбником міськ. кредитного т-ва (1886–1896), головою Київського біржового ком., головою ради старшин Київського рос. купецького зібрання тощо. Очоловав численні ком. й коміс. по спорудженню різних громад. закл., мав гарну книгозбірню з мистецтва, колекцію картин, був почес. попечителем Київського худ. уч-ща, скарбничим міськ. Т-ва шанувальників старовини й мистецтв. Дарував музеям мистецькі предмети, побудував лікарню, фінансував будівництво в Києві. Найбільш відомим є внесок у спорудження власним коштом (500 тис. руб.), за проектом інженера П. Альошина, Пед. музею (вул. Володимирська, 57). Музей відкрито в 1911. В 1917 став місцем перебування УЦР.

Могілянська Марія Дмитрівна. Викладала в Темішевському уч-щі (м. С.-Петербург) (з 1898), по обранню Пед. ради зайняла посаду зав. гімназії т-ва вчителів «Василеостровская Новая Школа», керувала шкільною б-кою (з 1906). Рекомендована на посаду в НБУ В.І. Вернадським.

Модзалевський Вадим Львович (1882–1920) — історик, архівіст, археограф, громад. діяч. Закінчив Миколаївське інж. уч-ще (1902), викладав у Першому Кадетському корпусі (1907–1911), дир-р Музею укр. старожитностей В. Тарновського (1911–1912), керуючий справам Чернігівської губернської вченої архів. коміс., секр. Чернігівського дворянського зібрання (1912–1918). Очолював Архів.-бібл. від. Голов. упр. мистецтв і нац. культури (1918), Голов. архів. упр. та Всеукр. голов. архів. В.о. секр. Коміс. для заснування УАН (1918), голова Коміс. для складання біогр. слов. при УАН (1919–1920), чл. Археогр. коміс., Коміс. для вивчення західного та укр. права, ін. коміс. УАН. Чл. наук. т-в, в тому числі УНТ та Іст. т-ва Нестора-літописця. Значний внесок зробив у розвиток архів. та музейної справи, публікацію іст. джерел. Автор численних праць з історії Лівобережної України XVII–XVIII ст., генеалогії, геральдики, мистецтвознавства. Зібрав значну колекцію генеалогічних джерел, що зберігається в Ін-ті рукопису НБУВ.

Молчановська Олена Людвигівна. Як близьку знайому та вдову Н.В. Молчановського рекомендував на роботу в НБУ акад. О. Левицький.

Молчановський Василь Никандрович (1903–?) — син Н.В. Молчановського. Закінчив київську гімназію (1920). Прийнятий на посаду бібліотекаря-спеціаліста в НБУ (з 5 жовт. 1920).

Молчановський Никандр Васильович (1858–1906) — історик, археограф, джерелознавець, видатний дослідник минулого України, держ. та громад. діяч. Вступити до Київського ун-ту на іст.-філол. ф-т (1877), учень В.Б. Антоновича та І.В. Луцицького. Працював секр. Київського окружного суду, зав. від. у канцелярії генерал-губернатора, зав. всією канцелярією (1892), тасмний радник (з 1904). Опублікував багато праць з історії Поділля, Волині, колонізації Лівобережної України в XV–XVII ст., приділяв увагу публікаціям укр. актових джерел з історії козацтва з архівів Швеції на сторінках «Киевской старини» та іншим джерелам, опублікованим після його смерті.

Цінна б-ка Н.В. Молчановського (історія Західної Русі та Польщі), бл. 1300 назв, була передана до складу ВБУ в 1919.

Моргулева Офелія Мойсейвна — лаборантка по аналітичній хімії Петроградського жін. політехн. ін-ту.

Морозевич Юзеф (1865–1941) — польс. вчений, мінералог, петрограф, видатний польс. організатор геолог. науки. Навчався на природ. від-ні фіз.-мат. ф-ту Варшавського ун-ту (1885–1889). Був залишений при ун-ті як хранитель Мінералог. музею. Займався геолог. дослідженнями на Волині та в Малих Карпатах і Татрах (1889–1893). Працював у Геолог. ком. в С.-Петербурзі на посаді геолога (з 1897). Чл.-кор. Краківської АН (1902) та Рос. АН (1904). У 1919 постав Держ. геолог. ін-т, організований і керований Ю. Морозевичем (1920–1937). Був засн. і творцем «краківської петрографічної школи».

Морозов Георгій Федорович (1867–1920) — рос. вчений-географ, лісівник, один з основоположників ландшафтознавства, фітоценології у Росії. Закінчив Третій Олександр-

рівський корпус (1884); в 1886 р. був випущений офіцером після закінчення Першого Павловського училища. Прослужив в армії три роки. Навчався в С.-Петербурзькому Лісовому ін-ті (1889–1893). Чл. Постійної природоохоронної коміс. при імп. Рос. географ. т-ві (1913). Ред. «Лесной журнал» (С.-Петербург, 1904–1918). Проф. С.-Петербурзького лісового ін-ту (1901–1917), керівник Жін. с.-г. («Стебуновських») курсів, проф. Таврійського ун-ту (1918–1920). Вивчав Шипів ліс в Воронежській області, Бузулукський ліс на межі Куйбишевської області та Оренбурзької області, а також лісництва Радомської та Варшавської округ. Один із основоположників Кримського заповідника. Вважав лісівництво галуззю приклад. географії. Його ім'ям названа одна з аудиторій Таврійського нац. ун-ту ім. В.І.Вернадського, кращі студенти біол. ф-ту нагороджуються стипендією ім. проф. Морозова.

Мотрич-Шамрай Вероніка Олександрівна — спеціаліст в галузі бібл. каталогізації, працювала в НБУ (з 25 лют. 1919).

Мотрич-Шамрай Олександр Іларіонович (1858–?). Освіта — реальна школа (1882), Петровсько-Розумовська с.-г. та лісова академія (1882–1884), Петроградський лісовий ін-т (1884–1888); служба лісничим, лісовим ревизором на Волині, Гриднищені та Воронежській губ. (до 1918); ревизор-іструктор при УЦР (1918). Не був обраним на посаду у ВБУ.

Мощенко Костянтин Васильович (1876–1963) — архітектор, музеєзнавець, зав. Іст.-етногр. від. Полтавського краєзнавчого музею (1906–1924). Звільнений з роботи “як антирадянський елемент” (жовт. 1924)

Мстиславський — див. Масловський Сергій Дмитрович

Мурашко Олександр Олександрович (1875–1919) — укр. художник, педагог та громад. діяч. Навчався у Вищ. худ. уч-щі при Академії мистецтв в С.-Петербурзі (1894–1900). Студент майстерні І. Рєпіна (з 1906). Навчався в студії А. Ажбе в Мюнхені. Стажувався також у Італії, Франції. Картина «Карусель» (1906), виставлена на виставці у Мюнхені 1909, отримала «Золоту медаль» та принесла митцю визнання в Європі. Один з організаторів «Нового товариства художників» (1916). Чл. Т-ва пересувних худ. виставок (з 1916). Викл. у Київському худ. уч-щі (1909–1912), однак залишив його через консерватизм дирекції уч-ща. У будинку Гінзбурга на вул. Інститутській відкрив власну худ. студію (1913–1917). Експонент (1915), чл. Т-ва передвижників (1916). Фундатор, викл., проф. Всеукр. академії мистецтв, очолив одну з майстерень живопису (1917). Чл. худради Наркомосу. 14 черв. 1919 трагічно загинув.

Мухін Микола Теодосійович (Федосійович) (1868–1919?) — історик, проф. стародавньої історії та історії західноруської церкви Київської духовної академії. Закінчив КДА, працював там на посаді проф. Чл. Археогр. коміс. УАН (1919), наук. співроб. Першого від. УАН зі спеціальних наук. доручень (1919). Основні праці: «Киево-Братский Училищный монастырь» (1893); «Послание св. апостола Павла к Колоссянам» (1897, магістерська дис.); «Состояние Палестины и Финикии в XV веке до нашей эры в связи с вопросом об успехах изучения древне-исторического Востока в XIX столетии» («Труды Киевской Духовной Академии», 1899 та окремо) тощо.

Мюррей (Маррі) Джон (Murray John, 1841–1914) — океанограф і морський біолог. Відомий як «батько сучасної океанографії». Іноземний чл.-кор. С.-Петербурзької АН (1897).

Надєждін Микола Іванович (1804–1856) — рос. критик, журналіст, історик, етнограф. Закінчив Московську духовну академію (1824). Проф. Московського ун-ту по каф. теорії вишуканих мистецтв і археології (1831–1835). Подорожував Україною (1835), у 1838–1942 — жив. Очоловав Одеське т-во історії та старожитностей, ред. «Одеський альманах», «Записки Одесского общества истории и древностей», «Етнографічний збірник» тощо. Написав ряд розвідок з історії Південної України. Мандрував Австрійською імперією, побував в укр. Буковині. Працював у від-ні етнографії Рос. географ. т-ва, з 1848 — його керівник. Був одним із піонерів іст. географії в Росії.

Назаров І.М. Заст. наркома освіти В.П. Затонського, комісар вищ. шкіл (колишній студент-астроном Харківського ун-ту), керував реформою вищ. школи (1919), яка проводилася згідно з постановою Наркомосвіти від 11 берез. 1919 «Про організацію управління вищими учбовими закладами». В лют. 1919 при Наркомосвіти було утворено держ. коміс. у справі реформи вищ. школи, у складі якої переважали студенти. Було запроваджено посади комісара, якому доручалося управління вищ. навч. закл. Комісар, якого призначав нарком освіти, мав дуже широкі повноваження. При Наркомосвіти була створена Рада комісарів вищ. навч. закл.

Назимов Володимир Сергійович (1852–?) — правознавець, чл. Правн.-термінол. коміс. УАН (1919), штат. співроб., керівничий (1925) Коміс. для виучування звичаєвого (нар.) права.

Нарбут Георгій Іванович (1886–1920) — художник-графік, ілюстратор, автор перших укр. держ. знаків (банкнот і поштових марок). Худ. освіту здобув самостійно. Уперше виставив свої роботи на повітовій с.-г. виставці в Глухові (1904). Працював у мистецькій майстерні Е. Званцевої під керівництвом Л. Бакста та М. Добужинського, майстерні І. Білібіна в С.-Петербурзі. Як художник формувався під впливом мистецької спілки довкола журн. «Мир искусства». Навчався також у Мюнхені. Працював у С.-Петербурзі (1906–1917) над ілюстраціями до казок Г.-Х. Андерсена, байок І. Крилова, нар. казок, виконував замовлення відомих рос. вид-в, співпрацював із журн. «Гербовед» та «Лукоморье». Чл. редкол. журн. «Гербовед». З 1917 жив у Києві. Один з засн., проф. і ректор Укр. академії мистецтв (1917–1919), нач. від. образотворчих мистецтв Наркомосу УРСР. Виконав безліч гербів, оформлював, зокрема: «Малоросійський Гербовник» В. Лукомського і В. Модзалевського (1914), «Герби гетьманів Малоросії» (1915), «Старовинна архітектура Галичини» (Ю. Лукомського, 1905), «Стародавні садиби Харківської губернії» (1917). Визначним досягненням Нарбута є його «Українська абетка» (1917). Розробив проекти Держ. герба і печатки Укр. Держави. У лип. 1918 гетьман Скоропадський затвердив нарбутівський проект малої Держ. печатки — зображення козака з пищаллю на плечі на восьмикутному тлі, у верхній частині якого було розміщено володимирський тризуб.

Науменко Володимир Павлович (1852–1919) — громад.-політ. діяч, педагог, філолог, журналіст, етнограф. Викладав у гімназіях м. Києва, кадетському корпусі. Чл. «Старої Громади» (від 1874), згодом її керівник; ред. і видавець журн. «Киевская старина» (1897–1906); видавець журн. «Україна» (1907); один із фундаторів Укр. наук.

т-ва (1907), згодом його голова (1914–1917); видавець «Записок Українського наукового товариства» в Києві; ред.-видавець газ. кадетської партії «Свобода і право»; фундатор і голова Укр. федеративно-демокр. партії; чл. УЦР. Куратор (попечитель) Київської шкільної округи (від трав. 1917), діяч Укр. федеративно-демокр. партії, при М-ві віросповідань Укр. Держави займався перекладом укр. мовою Святого Письма (1918). Міністр освіти в уряді гетьмана П. Скоропадського (1918). Дійсний чл. Південно-Західного від. Рос. географ. т-ва та Наук. т-ва ім. Шевченка. Брав участь у роботі НБУ (ВБУ), організував придбання цінних колекційних рукописних та кн. комплексів та архівів. Розстріляний Всеукр. ЧК як «бувчий міністр гетьманський» (8 лип. 1919). В.І. Вернадський і А.Ю. Кримський звернулись 9 лип. до комісара Наркомосу з клопотанням про його звільнення, але запізнилися. Реабілітований у груд. 1991.

Після смерті В.П. Науменка його книгозбірню та архів придбала НБУ; крім документів В.П. Науменка в архіві були документи М.О. Максимовича та архів журн. «Киевская старина».

Наумович Володимир Миколайович (?–1919) — хімік. Був мобілізований до гетьманської армії, проте продовжував працювати в лаб. у В.І. Вернадського. Загинув під час однієї з атак військ Директорії, В.І. Вернадський присвятив йому некролог (1919).

Нейолова (дівоче Константинович) Єлизавета Петрівна (1824–1889) — тітка В.І. Вернадського. Була одружена з генералом О.П. Нейоловим (1816–1900) (з 1842).

Нестеровський Петро Артемович (1870–?) — закінчив філол. ф-т Варшавського ун-ту (1897). Вискл. у гімназіях Варшави, Москви. В квіт. 1918 виїхав на Україну, займав посаду діловода у від. вищ. шкіл в Нар. комісаріаті освіти (з 1919). Працював у ВБУ на посаді підстаршого бібліотекаря (з 15 серп. 1919), зав. від. періодики (з 1924), зав. від. реєстратури (1926–1927), де здійснювався облік та опрацювання книжок, від. орієнталії (з 1927), працівником секції комплектування (1931). Збирав фонд «бессарабіка». Мав друковані праці, зокрема з етнографії Бессарабії.

Ніковський Андрій Васильович (1885–1942) — громад. і політ. діяч, активний чл. ТУП і УПСФ, літературознавець і публіцист. Закінчив Новоросійський ун-т (1912). Був ред. газ. «Рада», «Нова Рада». Керівничий Коміс. для складання слов. живої укр. мови, а також Правописно-термінол. коміс. (1919–1920) Емігрував разом з урядом УНР до Польщі, міністр закордонних справ уряду УНР (26 трав. 1920 — січ. 1922), очолював Коміс. з розроблення Конституції УНР (1920–1923). Восени 1924, відійшовши від політ. діяльн., повернувся в УРСР. У ВУАН займався складанням «Словника живої української мови». Видав укладений ним «Українсько-російський словник» (1926, 1927), писав літературознавчі статті, присвячені творам класиків укр. письменства — І. Нечуя-Левицького, Г. Квітки-Основ'яненка, Лесі Українки, Ольги Кобилянської та ін., перекладав худ. л-ру (Гоголя, Лондона, Шекспіра), друкувався в журн. «Життя й революція», «Червоний шлях» тощо. Заарештований у справі «Спілки визволення України» (1929), засуджений до 10 років позбавлення волі та 5 років поразки в правах. Відбував покарання на Соловках. По закінченні терміну ув'язнення в квіт. 1940 був звільнений, жив у доньки в Ленінграді. За договором працював в Коміс. АН СРСР по підготовці словн. рос. мови (в січ. 1941). Помер в 1942 в блокадному Ленінграді, місце поховання невідоме. Реабілітований у 1989.

Нікольський Олександр Михайлович (1858–1942) — зоолог, перекладач; засл. проф. (1912); акад. АН України (з 1919). Закінчив природн. від-ня С.-Петербурзького ун-

ту (1876–1881). Зав. від. холонокровних хребетних Зоол. музею АН (1896–1903). Проф. Харківського ун-ту (1903–1920), зав. каф. Харківського ІНО (1921–1931), одночасно проф. Харківського мед. ін-ту (1921–1926). 1930 відійшов від викл. роботи. Акад. каф. зоології Фіз.-мат. від. УАН (з 3.05.1919); чл. Коміс. по преміюванню наук. робітників України від ВУАН (1923); позаштат. акад. УАН (з 21 січ. 1920). За перебування Денікіна в Харкові балотувався до Харківської міськ. думи (1919). З цієї причини був арештований радянською владою, однак через відсутність складу злочину його виправдали (1921). Наук. праці присвячені вивченню тварин. Описав ряд нових видів і підвидів хребетних тварин. Видав 7 фауністичних робіт і 17 робіт із систематизації плазунів. Перекладач і ред. широковідомих праць: «Життя моря» Келлера та «Життя тварин» Брема. Помер в окупованому Харкові (8 груд. 1942).

Новаковський Єгуда (Ієремія) Соломонович (1879–1933) — промисловець, володів вугільними копальнями на півдні Росії. У 1905–1907 — соціаліст-революціонер і чл. Соціалістичної євр. робітничої партії; захоплювався євр. фольклором. 1919 вступив в РКП (б). У 1920-ті на дипломатичній роботі в Празі, Берліні, Лондоні. Наприкінці 1920-х — ред. антирелігійного журн. «Безбожник», що виходив у Москві на ідиш. Відомостей про те, що він був комісаром фінансів, знайомим Тарановського, який допоміг затвердити штати і кошторис на 1919, як згадує В.І. Вернадський в щоденнику, бракує. (*Вернадский В.И.* Дневники, 1917–1921. — К., 1994. — Кн. 1. — С. 130).

Новгородцев Павло Іванович (1866–1924) — юрист, філософ, громад. діяч, один з близьких друзів В.І. Вернадського. Проф. Московського ун-ту, чл. ЦК кадетської партії. Після Жовтневої революції — чл. підпільного «Национального центра» в Москві (1918). Брав участь у роботі Особливої наради при генералі А.І. Денікіні, не маючи офіційних посад. В еміграції з 1912, жив у Чехословаччині, де в Празі створив Рос. юрид. ф-т і став його деканом (1922).

Носів (Носов) Анатолій Зіновійович (1883–1941) — учений-антрополог, етнолог і археолог. Закінчив С.-Петербурзький ун-т (1913). Чл. УНТ (з 1918), наук. співроб. Музею антропології та етнології ВУАН, в.о. зав. Каб. антропології та етнографії (1922). Увійшов до складу Тимчасового ком. для заснування ВБУ як секр. (з лют. 1919), одним з перших був зарахований до штату Б-ки, працював бібліотекарем (з жовт. 1918 по 1919). Працював в Ін-ті укр. наук. мови, чл. Всеукр. археол. ком. ВУАН, чл. Коміс. краєзнавства ВУАН (у 1920-х). Брав участь у збиранні та опрацюванні матеріалів з антропології України, надрукованих у виданнях: «Етнографічний вісник», «Антропологія» та ін. Лектор Київського ін-ту нар. госп-ва. Був заарештований в справі «Української військової організації» (лют. 1933). Засуджений до 5 років ув'язнення у виправно-трудових таборах (трав. 1933). Після заслання, з середини 1930-х, працював в Ялті, в Краєзнавчому музеї. Реабілітований (1989).

Носович Володимир Павлович (1864–1936) — юрист, сенатор, прокурор Московської судової палати (1915–1916). Нач. упр. внутрішніх справ в Особливій нараді при генералі А.І. Денікіні (1918–1919). В еміграції у Франції.

Обручев Володимир Афанасійович (1863–1956) — рос. геолог, палеонтолог, географ, письменник-фантаст (автор відомих романів «Земля Саннікова» та «Плутонія»), акад. АН СРСР (1929). Навчався в С.-Петербурзькому гірничому ін-ті (1881–1886). Дослідник геології Сибіру, Центр. та Середньої Азії, відкрив декілька хребтів у горах

Тянь-Шань, хребти Даурський та Борщовочний, дослідив нагір'я Бейшань. В 1890-х займався проектуванням Закаспійської та Транссибірської залізниці. Працював у Томському технол. ін-ті (1901–1912) та був першим деканом гірничого від-ня; проф. Таврійського ун-ту (1918–1919), проф. Московської гірничої академії (1921–1929). За його ініціативою на базі Геолог. музею Петра I заснований Геолог. ін-т (1930). Акад.-секр. Від-ня геолого-географ. наук АН СРСР (1942–1946).

Огієнко Іван Іванович (Іларіон, митрополит) (1882–1972) — літературознавець, держ., політ. і церк. діяч. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1909), проф. стіпендіат (1911–14). Учень В.М. Перетца. У Київському ун-ті з 1915: прив.-доц. по каф. рос. мови та словесності, проф. (1918). Проф. Київського комерц. ін-ту. Належав до УПСФ. Громад.-політ. діяч, митрополит Укр. греко-православної церкви, історик церкви, педагог. Дійсний чл. НТШ (1922). За його участі організовані укр. держ. ун-ти в Києві та Кам'янці-Подільському. Засновник і перший ректор Кам'янця-Подільського ун-ту (з 1918). Обіймав посади міністра освіти та міністра віросповідань у I-му та II-му урядах Директорії УНР (1919–1921). Емігрував до Польщі (1920), де заснував вид-во Укр. автокефальної церкви, брав участь у заснуванні Укр. нар. ун-ту в Тарнові та займався наук. роботою. Проф. від. православного богослов'я Варшавського ун-ту (1926–1932). Прийняв чернечий постриг у Яблочинському монастирі (Польща) (1940). Архієпископ Холмський і Підляський, згодом з титулом митрополита (1943). Пізніше висвячений на диякона та ієромонаха, возведений в сан архімандрита, єпископа, архієпископа Холмсько-Підляського, митрополит (з 1944). 1945–1947 перебував у Швейцарії. На запрошення віруючих Канади переїхав до Вінніпегу (1947), де став митрополитом Укр. греко-православної церкви усієї Канади (1951). Розбудував богословський ф-т Манітобського ун-ту, де протягом багатьох років був деканом, організував і очолив Наук.-богословське т-во. Автор понад 1000 наук. праць з історії церкви, укр. культури та ряду літ. творів.

Оглоблин Дмитро Олексійович (1893–1942) — ентомолог. Працював на Полтавській с.-г. дослід. станції, в Полтавському с.-г. ін-ті; вченим фахівцем Всесоюзного ін-ту захисту рослин Академії с.-г. наук ім. Леніна (Ленінград, 1930). Зав. від. колеоптеро-логічного від-ня Зоол. ін-ту АН СРСР (з 1938). Помер під час блокади Ленінграда.

Оглоблин Олександр Олексійович (1891–1967) — ентомолог. опинився в еміграції, спочатку в Чехословаччині, де захистив дис. в Празькому ун-ті, переїхав працювати до Аргентини (1925), де прожив до кінця життя. Його ім'я відоме ентомологам у усьому світі.

Огоновський Омелян Михайлович (1833–1894) — укр. письменник, літературознавець, проф. Львівського ун-ту (з 1870), чл.-кор. АН у Кракові (1881). Чл. ряду наук. т-в, зокрема НТШ, Руського т-ва пед. (1881), ін-ту «Народний дім». Голова Т-ва «Просвіта» (1877–1894) у Львові. Автор праці «Дослідження в галузі русинської мови» (Спб, 1880), шеститомної «Історії літератури руської» (1887–1893), переклав «Слово о полку Ігоревім» (1876). Досліджував історію укр. мови, відстоював її окремішність.

О'Коннор-Вілінська Валерія Олександрівна (1866–1930) — укр. громад. діячка, письменниця і перекладач. По батькові ірландського походження, мати належала до роду Лисенків. У 1890-х разом з чоловіком — інженером О. Вілінським брала активну участь в укр. нац.-культ. русі Харкова, згодом — Києва. Одна із засн. УЦР, очолювала літ. секцію у М-ві культури УНР і Укр. Держави.

Олександров Андрій Миколайович (1853–?) — д-р медицини. Закінчив Чернігівську гімназію (1873), мед. ф-т Київського ун-ту (1878). Працював лікарем Петербурзького полку, 6-го Симбірського та 6-го Кавказького армійського корпусів. Мав більш 20 наук. праць, які послужили ґрунтом для розроблення автором нового методу електролізування. Рекомендований на посаду в НБУ акад. Ф. Тарановським.

Олександровська Ніна Василівна — каталогізатор, співроб. НБУ (з 1 січ. 1919).

Ольденбург Сергій Федорович (1863–1934) — сходознавець-індолог. Закінчив С.-Петербурзький ун-т (1885). Викл. в цьому ун-ті (1889–1899). Один із засн. рос. індологічної школи, археолог, етнограф, організатор науки, громад. діяч. Акад. (1900), екстраорд. акад. (1903), орд. акад. (1908), Неодм. секр. С.-Петербурзької АН та АН СРСР (1904–1929); акад. АН СРСР (1925). Дир-р Азіатського музею (1916–1930), згодом Ін-ту сходознавства АН СРСР (1930–1934). Голова етногр. від-ня імп. Рос. географ. т-ва. Кадет. Делегат IV Держ. думи, чл. Держ. ради від академічної курії (1912–1917). Чл. ЦК партії кадетів (з трав. 1917). Підтримував П.М. Мілюкова, який висловився проти проекту угоди з УЦР про автономію. Міністр нар. освіти Тимчасового уряду (заст. стали графиня С.В. Паніна та акад. В.І. Вернадський) (24 лип. — 25 верес. 1917). Очолював Коміс. по вченим установах та підприємствах, був чл. Коміс. з реформи вищ. навч. закл. Під його керівництвом обговорювалися проекти організації франко-рос. ін-ту з техн. спрямуванням та створення УАН. Від кадетів увійшов до Передпарламенту, в якому працював товаришем Коміс. у нац. справах. Засуджував більшовицький жовтневий переворот 1917. Відійшов від політ. діяльн. (з 1918). Був заарештований (4 верес. 1919), звільнений та продовжував працювати. Керував археол. експедиціями до Східного Туркестану (1909–1910, 1914–1915). Зібрані там древньо-індійські рукописи дешифрував і інтерпретував. Ініціатор ряду рос. наук. експедицій до Центр. Азії і Тибету. Керівник видання міжнар. серії «Bibliotheca buddhica» (з 1897). Автор понад 150 наук. праць з фольклору, етнографії, мистецтва народів Сходу, буддизму, історії сходознавства, персидської та західної л-ри. Похований на Літераторських містках у С.-Петербурзі.

Ольденбург Федір Федорович (1862–1914) — педагог, статистик і громад. діяч (кадет). Брат С.Ф. Ольденбурга. Керівник жін. вчительської школи ім. П.П. Максимовича в Твері (1887–1914). Близький друг В.І. Вернадського.

Оппоков Євген Володимирович (1869–1937) — гідролог і гідрогеолог, акад. ВУАН (1929) і ВАСГНІЛ (1935). Випускник С.-Петербурзького технол. ін-ту. Чл. Постійної коміс. для виучування природних багатств України (1919), ряду секцій УАН, організатор першої в СРСР наук.-дослід. каф. гідрології при Київському політехн. ін-ті (1922), дир-р Ін-ту водного госп-ва ВУАН (з 1926). Був заарештований 15 жовт. 1937 за звинуваченням у контрреволюційній роботі та розстріляний 11 листоп. 1937. Вивчав водні ресурси Полтавської губ. (Оппоков Е.В., сост. Речные долины Полтавской губернии. СПб., 1905. — Ч. 2. — 475 с.). Реабілітований (1963). В.І. Вернадський у щоденнику 11.VI.1941 записав: «Оппоков сидит из-за своих исследований Днепра, сделанных до революции. Работы Выржиковского (сидит) полужасекречены» (Вернадский В.И. Дневники, 1935–1941: В 2 кн. — М., 2008. — Кн. 2. — С. 237).

Ореус И. И. Автор праці «Описание венгерской войны 1849 г.» (1880).

Орженцький Роман Михайлович (1863–1923) — економіст, статистик. Д-р (1912); акад. УАН (1919), ВУАН (1921). Закінчив юрид. ф-т Новоросійського ун-ту (1887).

Працював у держ. установах Одеси, викладав у комерц. школі, школі торг. мореплавства, у Демидовському лицейі в Ярославлі, в Петерб. ун-ті (до 1907). Очоловав стат. бюро Ярославського губернського земства (з 1910). Переїхав до Києва (1919). Акад. каф. статистики Соц.-екон. від. (з 14 черв. 1919), акад. каф. політ. економії (з 19 квіт. 1920) Третього від. УАН, голова каф. статистики, голова Коміс. для дослідників над бюджетами при Соц.-екон. від. (з 1 січ. 1920), засн. і голова президії Т-ва економістів (з 3 берез. 1922), голова президії Соц.-екон. від. ВУАН (1921–1922), керівник видання «Статистичного бюлетеня», ред. «Записок» Третього від., засн. та керівник стат.-екон., цивільничого семінарів та семінару звичаєвого права України (з 15 лип. 1921). Зав. каф. теор. економіки в АН УРСР (1920). Емігрував у Польщу (1922). Помер у Варшаві (24 трав. 1923).

Орлов Олександр Якович (1880–1954) — астроном, геофізик, фахівець у галузі вивчення коливань широти і руху полюсів Землі, один з творців геодинаміки, видатний гравіметрист. Акад. УАН (1919), чл.-кор. АН СРСР (1927); акад. АН УРСР (1939 р.), засл. діяч науки УРСР (з 1951); чл. Постійної сейсмічної коміс. при АН СРСР. Закінчив фіз.-мат. ф-т С.-Петербурзького ун-ту (1902). Стажувався та навчався в Сорбонні (Париж); Лунде (Швеція); Німеччині (1902–1905). Асистент Астроном. обсерваторії Юр'євського ун-ту (1905–1907); обчислювач Пулковської обсерваторії (Росія) (1901, 1906–1907), астроном-спостерігач Астроном. обсерваторії Юр'євського ун-ту (1905–1908). Зав. каф. астрономії та дир-р астроном. обсерваторії Новоросійського ун-ту (1912–1934); акад. каф. астрономії Фіз.-мат. від. УАН (з 21 черв. 1919). В 1919 висунув ідею створення в Україні Центр. астроном. обсерваторії в районі Канева, а також створює при УАН Астроном. обчислювальне бюро. Однак незабаром, без його відома, президія УАН це бюро ліквідує, і він на знак протесту оголошує про свій вихід з УАН (1921). Дир-р Астроном.-геодез. ін-ту (з 1921). Проф. астрономії Вищ. ІНО та дир-р Астроном. обсерваторії (1921). Чл. Коміс. для дослідів над питаннями геофізики (1922). Декан геодез. ф-ту Військ.-інж. академії (Москва) (1924). Заснував та очолював Полтавську гравіметричну обсерваторію (1926–1934 та 1938–1951). Працював в Держ. астроном. ін-ті ім. П.К. Штернберга Московського ун-ту (1934–1938); очолював Карпатську обсерваторію (1939–1941). Обраний акад. АН УРСР (1939, повторно, після виходу з ВУАН в 1921). Дир-р Голов. астроном. обсерваторії АН УРСР (1944–1948 та 1950–1951). Автор понад 140 наук. праць з геодезії, теор. астрономії, сейсмометрії та ін.

Остащенко-Кудрявцев Борис Павлович (1877–1956) — астрометрист-картограф, геодезист. Проф. (1935), д-р фіз.-мат. наук (1936), засл. діяч науки УРСР (1952). Закінчив Санкт-С.-Петербурзький ун-т (1898). Працював у Пулковській астроном. обсерваторії (з 1898), у її Одеському від-ні (1901–1902), очолював Миколаївське від-ня Пулковської обсерваторії (1909); ректор Миколаївського матроського ун-ту (1918). Декан і заст. ректора Миколаївського нар. робочого ун-ту (1917). Організував при Миколаївській губнаросвітлі школи для дорослих (1919), голова Коміс. з охорони пам'яток мистецтва та старовини, голова Миколаївського т-ва нар. ун-тів, проф. Миколаївського ІНО (1919–1923), в якому читав комплекс астроном. дисциплін. Працював у Харківській астроном. обсерваторії, був деканом, заст. дир-ра, зав. каф. Харківського геодез. та землевпорядного ін-ту, вченим консультантом Укр. геодез. упр., зав. картограф. сектором Укр. наук.-дослід. ін-ту геодезії і картографії (1924–1941); зав. каф. геодезії Гірничо-металургійного ін-ту у м. Алма-Ата (1941–1944); зав. каф. вищ. геодезії Харківського інж.-буд. ін-ту і нач. астрометричного від. Харківської обсерваторії (з 1944); зав. каф. маркшейдерської справи Харківського гірничого ін-ту (1955). Автор ряду наук. праць у галузі астрономії, з розробки проблем теорії картограф. проєкцій.

Павлик Михайло Іванович (1853–1915) — письменник, публіцист, перекладач, громад. діяч. Перебуваючи в Швейцарії та на півдні Франції, М. Павлик, М. Драгоманов і С. Подолинський видавали журн. «Громада» (1879–1881). Разом з Франком створив Русько-укр. радикальну партію (1890). Видав кілька томів досліджень про Драгоманова, його листування й творчу спадщину. В 1904 укр. громадськість широко відзначила тридцятиріччя літ. та громад.-культ. праці. Матеріали видано окремою книжкою: «Юбілей 30-літньої діяльності Михайла Павлика (1874–1904)» (Львів, 1905).

В архіві В.І. Вернадського зберігся лист М. Павлика (від 1913).

Павлов Олексій Петрович (1854–1929) — геолог і палеонтолог, проф. Московського ун-ту (з 1886), акад. С.-Петербурзької АН (1916). Друг, колега і почасти вчитель В.І. Вернадського. Закінчив фіз.-мат. ф-т Московського ун-ту. Хранитель Геолог. та Мінералог. каб. Московського ун-ту (з 1881). Наук. діяльн. пов'язана зі стратиграфією верхньоюрських та нижньокрейдяних відкладень Поволжя. Перший висунув гіпотезу про три періоди зледеніння Східноєвроп. рівнини, автор геоморфологічних праць щодо походження рельєфу рівнин. Досліджував зсуви Поволжя та методи їхнього попередження. Його високо оцінював В.І. Вернадський: *Вернадский В.И.* Памяти академика Алексея Петровича Павлова: [Речь на заседании Акад. наук в Ленинграде 2 марта 1930 г.] // Бюл. МОИП. Отд. геол.— 1999. — Т. 74. — Вып. 5. — С. 3–9].

Павлов-Сільванський [Микола Миколайович] (1877–?) — юрист, адвокат. Керівник (керуючим справами) першого складу Постійної коміс. для виучування звичаєвого права України (1919). До першого складу Коміс. входили О.І. Левицький (голова), Ф.В. Тарановський, Б.О. Кістяківський та М.В. Птуха. Належала до Третього (Соціально-економічного) від. ВУАН.

Павлова Марія Василівна (1854–1938) — палеонтолог, палеозоолог. Дружина О.П. Павлова. Закінчила Київський ін-т шляхетних дівчат і Сорбонну. Працювала в геолог. музеї Московського ун-ту (1886). Перша жінка-проф. (1919), очолила каф. палеонтології Московського ун-ту. На цій посаді пропрацювала до 1930. Почес. чл. АН СРСР (1930; чл.-кор. 1925), акад. ВУАН (1924).

Павлова-Сільванська Оксана Петрівна (1880–?) — історик, бібл. працівник, громад. діяч. Закінчила іст.-філол. ф-т Бестужівських курсів в С.-Петербурзі (1907), збирала матеріали до біогр. слов. Половцева по архівах та б-ках С.-Петербурга. Скінчивши курси, була вчителькою історії 1 рік в Петрограді, потім 5 років в Севастополі в жін. гімназії. Одночасно з цим працювала в громад. організаціях: в Петрограді в «Лиге Образования» в бібл. коміс., в Севастополі в «Обществе защиты детей», де завідувала школою та б-кою т-ва.

Павлович Олександр Іванович (1819–1900) — закарпатський поет, фольклорист, письменник, журналіст, культ. і громад. діяч, москвофіл, слов'янофіл. Навчався в духовн. семінарії в Трнаві (1843–1847). Працював приватним учителем (1848–1950), архіваріусом єпископської канцелярії у Пряшеві (з 1850), приходським священиком у Біловезі (1851–1864), у Свиднику (1864–1900). Брав активну участь у громад. і культ. житті краю. Співпрацював з багатьма періодичними виданнями («Слово», «Зоря», «Зоря Галицкая», «Свет», «Новий свет», «Листок» та ін.). Підтримував громад.-культ. зв'язки з О. Духновичем, А. Добрянським. Був співзасн. «Общества св. Іоанна Хрестителя», приймав участь у «Литературному заведенні» О. Духновича та ін. Збирав фольклор. та

етнограф. матеріал. Його називали «маковицьким солов'єм». Автор праць: «Став бідного селянина цілі бивніше описаніє долі земле дільця русина в неуродних долинах Карпат», «Батькови Духновичу»; «Отечественна любов подкарпатских русинов» та ін.

Павлуцький Григорій Григорович (1861–1924) — мистецтвознавець, д-р теорії та історії мистецтв, орд. проф. по каф. теорії та історії мистецтв. Закінчив Київський ун-т. Досліджував античні колекції у музеях і б-ках Берліна і Парижа, слухав лекції у Сорбонні (1886–1888, 1893–1897). В Київському ун-ті: прив.-доц. теорії і історії мистецтва (1888), проф. по каф. історії мистецтв (1897–1924), проректор КІНО, дир-р б-ки. Читав курс історії рос. мистецтва та архітектури (1910), мистецтва нового часу (рококо) (1914). У добу визвольних змагань брав участь у розробці Малого й Великого гербів України, грошових знаків. Був одним з ініціаторів відкриття Укр. держ. ун-ту, Укр. академії мистецтв, а також заснування Нац. картинної галереї. Нагороджений орденом св. Анни II ст. (1906). Чл. УНТ (голова секції історії мистецтва). Автор першого у вітчизн. мистецтвознавстві наук. розвідки про історію укр. орнаменту. Фахівець з історії клас. мистецтва, давнього укр. церк. будівництва, збирав, опрацьовував та опублікував результати своїх досліджень у вигляді фактологічного та аналітичного матеріалу з дерев'яної традиційної культової архітектури. Вивчав історію укр. архітектури, іконопис, ужиткове мистецтво.

Палацький Франтішек (1798–1876) — чеський політ. діяч, історик, філософ. Почес. чл. Київського ун-ту (від 17 трав. 1868). Один з авторів програми «будителів» (1818), організатор Матиці чеської (1831), ініціатор I слов'ян. з'їзду у Празі. Розвивав програму австрославізму (1848–1849).

Палієнко Микола Іванович (1869–1937) — юрист, проф. і проректор Харківського ун-ту (1912–1918), проф. юрид. ф-ту Таврійського ун-ту (1919–1921), акад. ВУАН (1930) по каф. держави і права.

Палладін Володимир Іванович (1859–1922) — ботанік, біохімік, чл.-кор. АН (1905), чл.-кор. Нім. ботан. т-ва, д-р медицини у Берліні, почес. д-р ун-ту в Упсалі (Швеція), чл. Харківського т-ва дослідників природи (1902), чл. С.-Петербурзького т-ва дослідників природи (1913); д. чл. С.-Петербурзької АН (1914). Закінчив Московський ун-т (1883). Був залишений для підготовки проф. звання. Згодом отримав місце інспектора і викл. ботаніки, нім. мови в Ново-Олександрівському ін-ті сільськ. госп-ва і лісівництва; захистив дис. на ступінь магістра (1886), докторську дис. (1889). Екстраорд. проф. анатомії та фізіології рослин Харківського ун-ту (1889). Перебував у наук. відрядження в Німеччині (1893–1894). Працював у Польщі: зав. каф. фізіології та анатомії рослин у Варшавському ун-ті; дир-ром помологічного саду; одночасно читав лекції у Варшавському політехн. ін-ті (1887–1900). Зав. каф. анатомії та фізіології рослин у С.-Петербурзькому ун-ті, зав. каф. ботаніки на Вищ. бестужевських курсах (1901–1917). З верес. 1914 перейшов працювати до АН. Перебував у Харкові та в Криму (1917–1920), працював у Таврійському ун-ті (1919–1920), дир-р Нікітського ботан. саду. Повернувся у Петроград у 1921 і очолив ботан. лаб. АН. Наук. праці присвячені вивченню процесу дихання та ферментів у рослин, автор підручників з біології та фізіології рослин.

Палладін Олександр Володимирович (1885–1972) — біохімік, акад. АН УРСР (1929), акад. АН СРСР (1942), акад. АМН СРСР. Президент АН УРСР (1946–1962), засл. діяч науки (1935). Закінчив С.-Петербурзький ун-т (1908), працював в Жін. пед. ін-ті,

Вищ. жін. с.-г. курсах в Петрограді (1908–1916), проф. Ново-Олександрівського ін-ту с.-г. та лісового госп-ва (1916), Таврійського ун-ту (1919–1920), зав. каф. Мед. ін-ту (1921–1931), дир-р Укр. біохім ін-ту (1925), Ін-ту біохімії АН УРСР (1931), одночасно — зав. каф. Київського ун-ту (1934–1954). Неодм. секр. Президії АН УРСР (1935–1938), віцепрезидент АН УРСР (1939–1946). Наук. праці присвячені біохімії нервової системи, м'язової діяльності, перший в СРСР дослідник вітамінів (1919), перший у світі синтезував вікасол під час війни. Заклав основи функціональної біохімії нервової системи. Дир-р Севастопольської біол. станції (1920). Чл. Коміс. з вивчення природних виробничих сил Криму.

Панченко Михайло Юрійович (1888–1938) — громад.-політ. діяч, письменник, критик. Навчався в Полтавській гімназії, на іст.-філол. ф-ті Московського ун-ту, де вступив до партії есерів. 1917 був обраний до президії Всеукр. ради військ. депутатів і УЦР. Чл. Малої Ради. На початку 1918 — голова губернського ком. УПСР, чл. ревкому, голова виконкому губради селянських депутатів. При розколі партії (трав. 1918) увійшов до боротьбистів. Після повернення більшовиків губкомісар освіти Полтавщини (1919), чл. ВУЦВК, заст. наркома внутрішніх справ, нарком освіти УСРР (трав.–черв. 1919). У 1920-ті — ред. низки вид-в, кіносценарист, ред. Закінчив аспірантуру Ін-ту л-ри, був там зав. сектором (1929–1933). Організатор і голова кількох асоціацій драматургів та кінематографістів: Всеукр. асоціації революційних драматургів і сценаристів, Всеукр. асоціації робітників революційного кінематографа. Заарештований за належність до Укр. військ. організації (1933), у 1938 заарештований вдруге і розстріляний.

Пастелій Іван (світське ім'я та прізвище: Іван Ковач) (1741–1799) — греко-католицький священик, педагог, історик та культ. діяч. Навчався в Ужгороді, Будині, Егері. Був викл. в Мукачівській богословській школі, згодом священиком в Гуменному, Хусті, Мукачеві та каноніком, єпископом Мукачівської єпархії в Ужгороді 1875 (1874–1891). Написав «Історію Мукачівської єпархії», яка дійшла до нас як додаток до «Історії карпатських русинів» Михайла Лучкая, а також працю «Про походження русинів» (написана латин. мовою і зберігається у Закарпатському обл. держ. музеї).

Пастер Луї (1822–1895) — фр. вчений, праці якого поклали початок розвиткові мікробіології; чл. Паризької АН.

Паула Іза Антонівна. Закінчила гімназію у Ризі. Працювала пом. бухгалтера голов. контори Т-ва Велико-Бобринського цукрового заводу (1916–1918), бібліотекар НБУ (з 1918).

Пачоський Йосип (Осип) Конрадович (1864–1942) — ботанік, зоолог. Закінчив Київський ун-т (1894). Переїхав у м. Дубляни (Львівська обл.) (1895), де працював асистентом каф. ботаніки у вищ. школі землеробства (до 1897). У цей час займався вивченням флори Східної Буковини і Угорщини. Повернувся в Рос. імперію (1897), досліджував флору Подільської і Волинської губ. і північної частини Бессарабії. Восени 1897 Херсонська губернська земська управа запросила на посаду губернського ентомолога. Організував ентомологічний каб., що перетворився потім на Херсонський природн.-наук. музей. Саме за його порадою Ф.Е. Фальц-Фейн виділив кілька ділянок цілинного степу в Асканії-Нова, які послужили основою для створення заповідника (1898), комісар Тимчасового уряду для охорони цього парку (черв.–жовт. 1917). Переїхав у Польщу (верес. 1923). Зав. Біловезьким нац. парком (1923–1928). З 1925 і до

кінця життя працював у Познанському ун-ті (Польща). Помер під час окупації (січ. 1942).

Пашкевич Василь Васильович (1856/57–1939) — фахівець з плодкових рослин, працював на Салгирській наук.-дослід. станції (1918–1922), проф. каф. помології та городництва Таврійського ун-ту (з 1920), зав. від. плідництва в Ін-ті приклад. ботаніки — Всерос. ін-ті рослинництва у М.І. Вавілова (з 1922). Акад. ВАСГНІЛ (1935).

Перволед І. Автор праці «Австрийские славяне в 1848–1849 гг.» (1879).

Перец Володимир Миколайович (1870–1935) — рос. і укр. літературознавець, фольклорист, мовознавець, акад. С.-Петербурзької АН (1914) і УАН (1919), чл. кількох зарубіж. академій. Закінчив С.-Петербурзький ун-т. Проф. Київського ун-ту (1903–1914). У різні роки очолював філол. секцію Укр. наук. т-ва у Києві, був дійсним чл. Наук. т-ва ім. Шевченка у Львові, головою Коміс. з давнього укр. письменства УАН-ВУАН. В Самарі брав участь в організації першого вузу — Пед. ін-ту, в роботі музею і архіву (1918–1921). З 1921 — в Петрограді. Автор праць з літературознавчої методології, текстолог, археограф, театрознавець, організатор великої роботи в галузі виявлення, опису та дослідження багатьох укр. пам'яток писемної культури. Під його керівництвом діяло засноване ним Ленінградське т-во дослідників укр. історії, письменства та мови (1921–1923). Організував Коміс. з давнього укр. письменства ВУАН, зусиллями якої було видано низку оригінальних праць, в тому числі укр. мовою «Слово о полку Ігоревім. Пам'ятка феодальної України-Русі XII віку» (1926), про творчість Г. Сковороди, укр. віршування, укр. л-ру XVII ст. тощо. Засуджений у справі «Російської національної партії» («справа славістів»). 1934 висланий на 3 роки до Саратова, де займався дослідженням рукописів у б-ці ун-ту. Похований у Саратові. Реабілітований (1957).

Перфецький Євген Юліанович (псевдонім Віктор Домонтович) (1888–1947) — історик. Закінчив С.-Петербурзький ун-т (1912). Був учнем відомого історика О.О. Шахматова, проф. Київського ун-ту. Увійшов до першого складу Тимчасового ком. із заснування НБУ Укр. Держави як секр., разом з В.О. Кордтом причетний до створення першого статуту НБУВ, докладав багато зусиль для врятування фондів монастирських б-к восени 1918 та турбувався про їхню передачу до фондів НБУВ. Емігрував до Чехословаччини (1921). Викл. в Братиславському ун-ті (з 1922). Чл. Братиславського наук. т-ва ім. Шафарика (з 1926). Помер в Братиславі (1947). Автор багатьох праць з історії Київської Русі, Угорщини, Польщі, Закарпаття XII–XVIII ст., в тому числі з історії церк.-слов'янс. книги Угорської Русі. Автор праць з історії Закарпаття: «Обзор угрорусской историографии» (Петербург, 1914); «Религиозное движение в XVI и начале XVII века в Угорской Руси» (1915), «Угорська Русь-Україна в першій половині XII віку» (1917), «Socialne-hospodarske pomery Podkarpatske Rusi ve stoletii XIII–XV» (1924).

Петерсон. Автор праці «Венгрия и ее жители» (СПб., 1876).

Петефі Шандор (1823–1849) — видатний угорський поет-революціонер. Основоположник угорської нац. л-ри. В 1847 побував на Закарпатті, збирав і обробляв нар. пісні, написав кілька віршів («У Мукачівській фортеці», «Жаркий полудень»). Брав активну участь у угорській революції 1848–1849.

Петлюра Симон Васильович (1879–1926) — укр. держ. і політ. діяч, публіцист, літ. і театр. критик, організатор укр. збройних сил. Головний отаман військ УНР (з листоп. 1918), голова Директорії УНР (13 лют. 1919 — 10 листоп. 1920). Чл. РУП (з 1900). У 1900-х займався активною політ. та публіцистичною діяльн. Був одним із провідних діячів укр. нац.-демокр. революції: чл. УЦР (з берез. 1917), Головний Отаман Армії УНР (з листоп. 1918). У лют. 1919 вийшов із УСДРП і став головою Директорії УНР, отримавши практично диктаторські повноваження. Виїхав у Варшаву для організації воєнно-політ. союзу із Польщею проти більшовицької Росії (5 груд. 1919). Керував роботою екзильного уряду УНР у Польщі (з листоп. 1920). У 1923 виїхав до Австрії, а згодом — до Угорщини, Швейцарії. Оселився в Парижі (жовт. 1924), де організував видання тижневика «Тризуб» і продовжував виконувати обов'язки голови Директорії УНР і Голов. Отамана УНР.

Петров Микола Іванович (1840–1921) — історик укр. л-ри і науки, археограф, етнограф, проф. богослов'я. Закінчив Київську духовну академію (1865), викл. у Волинській духовн. семінарії та в Київській духовн. академії (з 1870), її проф. (з 1876), організатор і зав. її Церк.-археол. музею. Чл. УНТ у Києві (з 1907), численних наук. церк.-археол. т-в, чл. НТШ (з 1911), чл.-кор. Петроградської АН (1916), акад. ВУАН (1918). Автор численних праць з історії укр. л-ри, а також досліджень з археології, етнографії, музеєзнавства, образотворчого мистецтва, ґрунтовних публікацій оповідних та актових джерел з історії церкви, підготовки та видання перших наук. описів рукописних книг та документів Церк.-археол. музею й монастирських та церк. зібрань Києва.

Приватна б-ка М.І. Петрова з історії л-ри нараховує бл. 3 тис. томів; була придбана ВБУ в 1919–1921.

Петров Олексій Леонідович (1859–1932) — історик, філософ, проф. Петроградського ун-ту, фахівець з історії Закарпаття. Вперше відвідав Угорську Русь 1885, згодом приїздив у Закарпаття 1885, 1897, 1908, 1910. Був знайомий з А. Кралицьким, листувався з ним. Автор праці «Задачи карпаторусской историографии» (Прага, 1930).

Пипін Олександр Миколайович (1833–1904) — історик рос. сусп. думки, дослідник рос. і зарубіж. л-ри і фольклору, акад. Петербурзької АН (1896), почес. чл. НТШ (з 1903). Співроб. «Вестника Европы», прихильник укр. руху.

Писарева Наталія. Закінчила Іст.-філол. ф-т Бестужевських вищ. жін. курсів в С.-Петербурзі (1913); вчителювала в вищ. початковій школі — викладала історію та географію (1913–1918); архіваріус-секр. при дир-рі департаменту М-ва нар. освіти (1918).

Письменний Степан Петрович. Працював секр. «Бюро по Зоотехнії Ученого Комітету Міністерства Землі». Обрано на посаду діловода в НБУ (лют. 1919).

Пілецький-Урбанович Мартин Степанович (1780–1859) — містик, наглядач з навч. та моральної частини в Царськосельському ліцеї (1811–1813). Намагався ввести в ліцеї поліцейський нагляд, шпигунство. Дир-р Ін-ту сліпих (1819–1825). Чл. секти К.П. Татаринової, книга Урбановича-Пілецького «О скопцах» (СПб., 1819) стала програмним документом секти. Працював слідчим приставом в с.-петербурзькій поліції і був вилучений зі столиці в 1837 за участь в секті.

Піскорська Ніна Володимирівна (1894–) — філолог, бібліотекознавець, дочка Володимира Костянтиновича Піскорського (1867–1910) — видатного вченого-історика, проф. всесвіт. історії Ніжинського іст.-філол. ін-ту князя Безбородька та імп. Казанського ун-ту, учня І.В. Луцицького. Закінчила іст.-філ. ф-т Київських вищ. жіноч. курсів по слов'яно-рос. від. (1918), працювала в б-ці Київського ун-ту (1916) та Голов. кн. палаті (1919). Працювала на різних бібл. посадах як бібліотекар-спеціаліст в галузі каталогізації, наук. співроб., зав. від. (з трав. 1920), входила до редкол. «Бібліотечного журналу» (1925); чл. секції бібліотекознавства Наук.-дослід. каб. бібліотекознавства. Звільнена внаслідок ідеологічних чисток (1934). Має праці в галузі каталогізації та створення системи каталогів.

Піч Йозеф (1847–1911) — чеський археолог, етнограф та історик. Ряд робіт присвятив історії слов'ян, у т.ч. історії Росії. Пропагував ідеї слов'ян. єдності.

Подолінський Сергій Андрійович (1850–1891) — революціонер-демократ, один з перших популяризаторів учення К. Маркса. Закінчив фіз.-мат. ф-т Київського ун-ту, а потім у Німеччині — мед. ф-т Бреславльського ун-ту. З 1875 в еміграції, у Відні організував видання соціалістичної л-ри, з 1880 разом з М.П. Драгомановим і М.І. Павликом видавав в Женеві л-ру укр. мовою, зокрема журн. «Громада». У 1880–1883 опублікував статтю «Труд человека и его отношение к распределению энергии» (рос. і італ.) (перевид. у кн.: *Сергей Андреевич Подолинский*. — М., 1991), в якій розглядав працю людини під кутом природних процесів не лише як екон., а й моральну категорію, накопичення на земній поверхні енергії як наслідок праці людини і домашніх тварин, говорив про перехід до синтетичних продуктів харчування на неорганічній основі. У щоденнику під час перебування у Франції В. Вернадський записав 3 липня 1923: «Очень любопытен Подолинский. Он давно меня интересуе. Его энергетическая постановка, не понятая Марксом и Энгельсом, во многом новая. Он — один из предшественников и новаторов. Раньше Joly [Джолі Джон — ірландський геолог, один з засновників радіогеології. — Укл.] и своеобразно — но не полно» (цит. за: *Вернадский В.И. Дневники: март 1921 — август 1925*. — М., 1998. — С. 114). В «Очерках геохимии» (1924) Вернадський писав: «История идей, относящихся к энергетике жизни, взятой в рамках космоса, указывает на почти непрерывный ряд мыслителей, ученых и философов, приходивших более или менее независимо к одним и тем же идеям, но не улублявших поставленных ими проблем [...] Мы находим краткие, но совершенно ясные указания, мысли и факты на энергетическое отличие живого и мертвого — уже в трудах основателей термодинамики — у Р. Майера, В. Томсона (лорда Кельвина), Г. Гельмгольца. Эти указания не были поняты и оценены. Уже позже и самостоятельно, рано умерший С.А. Подолинский понял все значение этих идей и старался их приложить к изучению экономических явлений». (Цит. за: *Вернадский В.И. Избранные сочинения: В 5 т.* — М: Изд-во АН СССР, 1954. — Т. 1. — С. 218).

Покровський Михайло Миколайович (1868–1932) — історик. Закінчив Московський ун-т, учень В.О. Ключевського. Більшовик (з 1905), заст. наркома освіти РРФСР (1918–1932). Очолював Комуністичну академію, Ін-т червоної професури, Центрархів. — Акад. АН СРСР (1929). М.М. Покровський поручився за В.І. Вернадського щодо від'їзду за кордон в 1922 р., потім сприяв його відновленню як академіка РАН у 1925. В.І. Вернадський помилився щодо посади Покровського, наркомом тоді був А.В. Луначарський.

Полозов (Полоз) Михайло Миколайович (бл. 1890–1937) — політ. і військ. діяч, прапорщик, згодом — хорунжий. Навчався в Московському нар. ун-ті. Чл. ЦК УПСР. Входив до складу УЦР та УГВК. Представляв інтереси УГВК при Тимчасовому уряді в Петрограді, у складі делегації направлений до Брест-Литовського на мирові переговори. З рядом лівих укр. есерів приєднався до ідеї створення уряду прорадянської орієнтації, за що був заарештований. З 1919 боротьбист, чл. радянського уряду України, 1920 — в КП(б)У, чл. її ЦК. Нарком фінансів УСРР. Чл. Президії ВУЦВК (1929). 1933 ув'язнений і 1937 розстріляний органами держбезпеки.

Полонська-Василенко Наталія Дмитрівна (1884–1973) — історик, археограф. Закінчила Вищі жін. курси (Київ) і Київський ун-т. Прив.-доц. Київського ун-ту (з 1916), де була зав. археол. музеєм. Одна із фундаторів та вчений секр. Київського археол. ін-ту (1917–1924). Проф. Київського худ. ін-ту (1927–1931). Наук. співроб. різних кафедр і комісій ВУАН (1924–1933); чл. Постійної коміс. для складання біогр. слов. діячів України (з 1929); вчений секр. Коміс. для вивчення соц.-екон. історії України XVIII–XIX ст. (1929–1934); дійсний чл. Археогр. коміс. ВУАН (1930–1934); наук. співроб. рукописного від. ВБУ (1934–1938); старший наук. співроб. сектору історії України доби феодалізму Ін-ту історії АН УРСР (1938–1941). В роки нім. окупації Києва очолювала Археол. ін-т і Київський центр. архів давніх актів. Проф. Укр. Вільного ун-ту в Празі (1944–1945) та Мюнхені (1945–1973), проф. Укр. православної академії в Мюнхені. У 1923–1935 — дружина М.П. Василенка.

Збереглися листи В.І. Вернадського та Н.Д. Полонської-Василенко.

Полянський Василь Васильович — пом. керівничого над працями Ін-ту для вивчення екон. кон'юнктури і нар. госп-ва України (1919).

Понятенко Прокіп Дмитрович (1880 –?) — громад. і політ. діяч, активний чл. РУП у Полтаві й Катеринодарі, чл. ред. видань РУП і часопису «Вільна Україна» в С.-Петербурзі. Чл. УЦР, чл. Київського виконкому, заст. секр. міністра внутрішніх справ, дир-р канцелярії м-ва (1917–1918). За УЦР: консул УНР при Кубанській раді в Катеринодарі, чл. дип. місії у Варшаві (1919–1920), пізніше повернувся на Кубань, подальша доля невідома. Короткий час був діловодом НБУ (1919).

Понятовський Станіслав Август (1732–1798) — останній польс. король. Походив з магнатського роду Понятовських. Обраний королем Польщі 1764. Після трьох розподілів Польщі 1795 зрікся престолу. Останні роки життя провів у Гродно і С.-Петербурзі, де і помер.

Власник значної універсальної б-ки доби Просвітництва (бл. 25 тис. од.), що зберігалася у королівському Замку в Варшаві, колекціонер зібрань естампів, графіки, монет, медалей, камей, мінералів, мап, фіз.-мат. і астрон. інструментів, що зберігалися у королівському Замку у Варшаві. Його книгозбірня, т. зв. Collectio Regia (15 тис. од.), разом із різбленими шафами із Варшавського Замку, а також частина ін. його збірок були придбані у спадкоємців для б-ки Волинської гімназії Т. Чацьким 1805. Після закриття Ліцею королівська книгозбірня у складі кременецької б-ки надійшла до б-ки новоствореного Київського ун-ту (1833–1834). Разом із зібранням Київського ун-ту надійшла до ВБУ (1932), де зберігається й тепер.

Попель Костянтин Іванович — голова пед. ради, викл. математики в старших класах Катеринославської третьої міськ. жін. гімназії ім. Юлії Йосифівни Нестелей;

викл. фізики та космографії в гімназії Н.Н. Тіблен. Товариш голови Постійної коміс. з техн. та професійної освіти та вечірніх курсів для дорослих Катеринославського від-ня імп. Рос. техн. т-ва.

Попов Микола. Автор праць: «Очерк истории словаков» (1875), «Мадьяры и национальная борьба в Венгрии» (1877), «Вамберг о начальной культуре ...» (1879).

Попов Микола Миколайович (1891–1937) — радянський парт. діяч та історик комуністичної партії, спершу меншовик, з 1919 — більшовик. Секр. Харківського губкому КП(б)У (1921–1923); зав. від. агітпропу ЦК КП(б)У і ред. газ. «Коммунист» (1925–1927). У 1928–1932 — на відповідальних партійних посадах у Москві. Опублікував «Очерки истории РКП(б)» (1926), «Нариси історії КП(б)У» (1928). Разом з П. Постишевим прибув на Україну і був призначений секр. ЦК та зав. від. пропаганди і преси (берез. 1933). Виступав проти М. Скрипника, М. Хвильового, В. Юринця й ін. укр. комуністів, на форумі Комінтерну — проти Комуністичної партії Західної України; поширював культ Постишева, але незабаром був заарештований і проголошений одним з керівників фіктивної нац.-фашистської організації України.

Попов Микола Михайлович (1882–?) — юрист. Навчався в Харківській та Астраханській духовних семінаріях, на юридичному факультеті Юр'євського та Харківського університетів. Голова повітової ради, повітової земської управи. З жовтня 1917 харківський губерньський комісар. Український лівий есер (1917).

Попов Олександр Миколайович (1820–1877) — історик, слов'янофіл, чл.-кор. Петербурзької АН (1873).

Попов Павло Іванович (1896–1937) — політ. діяч, учений-аграрник. Навчався у Московському комерц. ін-ті (від 1914). Голова Київського повітвиконкому, уповноважений ЦК КПУ у військах проти отамана Зеленого (1919). Наполягав на цілковитій незалежності від Москви УСРС та її уряду. 1920 заявив Політбюро ЦК РКП про вихід з партії. Нетривало заарештований, у квіт. 1921 поновлений у КП(б)У, призначений головою Правобережної коміс. з націоналізації земель. Зав. Київським губерньським земельним від. (від 1922), нач. упр. землеустрою і меліорації Наркомзему УСРР (1924–1925), згодом — пом. 2-го секр. ЦК КП(б)У І. Клименка (до 1928). Керівник каф. усупільнення земель Укр. наук.-дослід. ін-ту економіки сільс. госп-ва (1928–1929). Працював у Наркомземі України (1930–1932). Віце-президент Всеукр. академії с.-г. наук, звідки усунено 1933. Заарештований і страчений (1937).

Попович Василь (1796–1864) — церк. діяч, греко-католицький священник у Сваляві, Мараморш Сегеті. Призначений єпископом Мукачівської єпархії (1837), на цій посаді намагався, щоб кожна парафія мала школу, а кожний священник і дяк вміли читати, писати і викладати основи віри руською (укр.) мовою.

Попович Григорій Григорійович (1882–1937) — бібліотекознавець, проф. Закінчив Київську духовну академію. Викл. Пензенської духовн. семінарії (1907–1911), доц. Київської духовн. академії (1911–1919), викл. Ін-ту зовнішніх зносин (1920–1923), бібліотекар КІНО (1921–1927). Чл. Гебраїстичної коміс. ВУАН (1923). Бібліотекар-фахівець у галузі наук. систематизації (з 1927). Звільнений внаслідок ідеологічних чисток (1933). За завданням Тимчасового ком. із заснування ВБУ розбирав книги «Трудов Киевской Духовной Академии» (серп. 1919).

Розстріляний (1937). Реабілітований (1989). (Архів НБУВ, оп. 1л, спр. 39, арк. 10).

Попович Євменій. Очевидно, брат єпископа В. Поповича, одного із засн. т-ва «Русская беседа» в Сегеті (1856).

Потебня Олександр Опанасович (1835–1891) — укр. мовознавець, філософ, фольклорист, етнограф, літературознавець, педагог, громад. діяч, чл.-кор. С.-Петербурзької АН (з 1875). Закінчив Харківський ун-т (1856). Учитель рос. мови в гімназії, ад'юнкт Харківського ун-ту з правом викладання історії рос. мови (з 1861). Був у наук. відрядженнях (Німеччина, Чехія, Австрія) (серп. 1862 — серп. 1863). Після повернення — доц. каф. слов'ян. мовознавства і секр. іст.-філол. ф-ту, екстраорд. (від 1875), згодом — орд. проф. каф. рос. мови і словесності Харківського ун-ту. Один із засновників Харківської Громади, Харківського іст.-філол. т-ва (був його головою у 1877–1890). Основоположник т. з. психол. напрямку в слов'ян. мовознавстві. Автор праць із загального мовознавства, фонетики, наголосу, граматики, семантики, етимології, діалектології, теорії словесності, фольклору, етнографії, досліджень про походження мови, взаємозв'язок мови й мислення тощо.

Похитонов Микола Данилович (1857–1897) — офіцер, чл. «Народної волі» і найактивніший діяч її воєнної організації. Відмовився перейти на нелегальне становище. Засуджений до довічної каторги (1884). Останні роки провів у Петропавлівській фортеці в стані невиліковної душевної хвороби. Друг сім'ї Вернадських (див.: *Фигнер В.Н.* Николай Данилович Похитонов (род. в 1857 — умер в 1897 г.) // Полн. собр. соч.: В 7-ми т. Изд. 2-е, пересмотр., доп. и испр. — М., 1932. — Т. 4. — С. 117–134).

Прахов [Адріан Вікторович] (1846–1916) — мистецтвознавець, археолог, критик. Закінчив С.-Петербурзький ун-т (1867); викл. історію і теорію мистецтва у С.-Петербурзькому ун-ті (1873–1887, з 1897), Київському ун-ті (1887–1897), С.-Петербурзькій академії мистецтв, проф. (1880). Досліджував історію мистецтва стародавніх Єгипту і Греції, Київської Русі та давніх пам'яток церк. архітектури на Волині (1886). Автор однієї з перших публікацій про мистецьку спадщину Т.Г. Шевченка. Відкрив фрески XII ст. у Кирилівській церкві. Керував будівництвом і внутрішніми опоряджувальними роботами у Володимирському соборі в Києві (1885–1896). Автор праць з історії та теорії античного, єгипетського мистецтва, походження та розвитку основних принципів давньоєгипетського будівництва гробниць та храмів, давньоруської архітектури.

Прокопович В'ячеслав Костянтинович (1881–1942) — громад.-політ. і держ. діяч, педагог, історик, публіцист. Навчався в Київському ун-ті. Викл. історії в київських гімназіях, ред. пед. журн. «Світло». Чл. Укр. радикально-демокр. партії і ТУП (чл. Ради). Чл. УЦР та її Ком. (обраний від Укр. союзу автономістів-федералістів). Входив до складу коміс. УЦР для скликання з'їзду народів Росії в Києві. Чл. УПСФ (з черв. 1917), обраний до складу ЦК партії. Представник укр. організацій в Київській земській управі. Міністр нар. освіти УНР (січ.–квіт. 1918). Входив до складу політ. коміс. укр. мирової делегації на переговорах з РСФРР (трав.–жовт. 1918). Голова Ради Нар. Міністрів УНР (трав. 1920). Один з соратників С. Петлюри. Міністр нар. освіти УНР (січ.–берез. 1921). Емігрував до Польщі, згодом до Франції. Займав ключові посади в уряді УНР в екзилі: голова уряду УНР (1926–1939), заст. голови Директорії (жовт. 1939 — трав. 1940), Голов. отаман УНР. Голов. ред. журн. «Тризуб» (1925–1939).

Прокопович Сергій Миколайович (1871–1955) — економіст, чл. ЦК кадетської партії, міністр продовольства (верес.–жовт. 1917), торгівлі та промисловості (серп. 1917) Тимчасового уряду; висланий з Радянської Росії в 1922.

Прус Болеслав (справжнє ім'я — Олександр Гловацький) (1847–1912) — польс. прозаїк, найвидатніший представник польс. критичного реалізму. Брав участь в Польському повстанні 1863. Був заарештований (1864) і на 3 місяці ув'язнений. По закінченні ліцею в Любліні вступив на фіз.-мат. ф-т Голов. школи у Варшаві (1866–1868). Залишив навчання через матеріальні проблеми, спробував навчатися в Уч-щі сільс. і лісового госп-ва в Пулавах, але незабаром повернувся у Варшаву. У л-рі дебютував 1872. Згодом став співпрацювати з варшавськими газ. (1874–1903), був ред. журн. «Новини» (1882–1883). Написав соц.-психол. роман «Лялька» (1887–1889). Інші найвідоміші твори — соц.-психол. роман «Емансиповані жінки» (1890–1893) та іст. роман «Фараон» (1894–1895).

Птуха Михайло Васильович (1884–1961) — видатний економіст, демограф, статистик, акад. АН України (з 1920), чл.-кор. АН СРСР (з 1943). Закінчив С.-Петербурзький ун-т (1910), стажувався в Берлінському ун-ті, викл. в С.-Петербурзькому ун-ті (з 1913). Дир-р Ін-ту демографії ВУАН (1919–1938; до 1934 — Демогр. ін-т). Акад. Соц.-екон. від. ВУАН (1920), дійсний чл. Міжнар. стат. ін-ту. Організував стат. дослідження населення України, розробив низку нових методів аналізу смертності й шлюбності, працював у галузі вивчення демогр. перспектив України. Представник ВУАН в Раді бібліотекарів ВБУ (1924–1925), зарахований до штату ВБУ як бібліотекар-фахівець (1926). Секр. Соц.-екон. від-ня АН України (1919–1938). Голова Від-ня сусп. наук і чл. Президії АН України (1945–1950). Засуджений за звинуваченням в участі в укр. націоналістичній організації (1938), в 1940 звільнений. Реабілітований (1989).

Пухтинський Микола Дем'янович — юрист-практик, київський адвокат, проф. римського права Київського ун-ту. За часів УЦР генеральний суддя (1918). Чл. Правн.-термінол. коміс. УАН (1919). Є відомості, що як офіційно призначений захисник брав участь у процесі «Спілки визволення України» у 1930 (*Шановал Ю.І.* Справа «Спілки Визволення України»: погляд із відстані 75 років // Український історичний журнал. — 2005. — № 3. — С. 133). Репресований (1938).

Пфейффер Георгій (Юрій) Вільгельмович (Васильович) (1872–1946) — укр. математик. Закінчив Київський ун-т (1896), після чого залишився при ун-ті для підготовки до проф. звання. Викл. у Київському політехн. ін-ті (1899–1909), у Київському ун-ті (1909–1946). Акад. Фіз.-мат. від. УАН (з 1920), голова Коміс. вищ. математики Другого від., дир-р Ін-ту математики і фізики ВУАН (1921–1923), дир-р об'єднаного Ін-ту математики та фізики АН УРСР (1941–1944). Основні праці стосуються теорії диференціальних рівнянь із частинними похідними. Створив загальний спосіб формального інтегрування нелінійних рівнянь і повних систем нелінійних рівнянь із частинними похідними першого порядку.

Пчілка Олена (псевдонім, справжнє ім'я і прізвище Олена Косач) (1849–1930) — укр. письменниця, публіцист, етнограф, ред. журн. «Рідний край» (1907–1916), мати Лесі Українки.

Рабатин Іван. Солдат рос. армії, втікач, що підняв повстання у Шароському комітаті (1831–1832).

Радецький Йозеф (1766–1858) — граф, австрійський фельдмаршал, головнокомандувач австрійською армією в Північній Італії і генерал-губернатор австрійських володінь у Північній Італії (1831–1857). Придушував революцію 1848–1849 в Італії.

Радченко Олександр Федорович (1858–?) — дійсний чл. Петроградського археол. ін-ту. Закінчив Київську військ. гімназію, 2-ге військ. Константинівське уч-ще при Академії Генерального штабу. Працював старшим ад'ютантом Штабу 4-го армійського корпусу, був земським гласним Могилевської губ.

Раковський Іван Іванович (1815–1885) — відомий русинський громад. діяч, публіцист, один із перших, хто зробив спробу надати боротьбі русинського населення проти мадяризації та окатоличення організований і цілеспрямований характер. Навчався в Ужгородській духовній семінарії (1835–1836). Висвячений на греко-католицького священника (1839). Був священником Вишна Рибніца на Пряшівщині (1839–1844). У другій половині 1840-х був переведений до Ужгорода вчителем, потім став проректором Ужгородської греко-католицької вчительської семінарії. Ред. «Земского правительственного вестника для королевства Угорщини» в Будапешті (1850), видавав російськомовне періодичне видання «Церковна газета» (1856–1858), в якому пропагував ідею іст. єдності Карпатської Русі з Росією. Священик в с. Іза (з 1859). Один із засн. та керівників «Общества Св. Василя Великого».

Раковський Християн Георгійович (1873–1941) — політ. та держ. діяч. Учасник соціалістичного руху в Болгарії, Румунії, Франції, Росії. Закінчив мед. ф-т у Відні. Звільнений з румунського ув'язнення рос. гарнізоном у Яссах (1 трав. 1917), перебрався до Петрограда і вступив до РКП(б). Голова ЧК в Одесі, Севастополі (1917), голова урядової делегації РРФСР на мирових переговорах з Укр. Державою (трав.–черв. 1918). Голова Верховної автономної колегії по боротьбі з контрреволюцією в Румунії та в Україні (1918). Голова Ради Нар. Комісарів Тимчасового робітничо-селянського уряду (з січ. 1919; з 29 січ. — РНК УСРР) і ЧК по боротьбі з «бандитизмом». Чл. Реввійськради Південно-Західного фронту Червоної армії, голова Особливої коміс. по паливу і продовольству, голова Економічної ради України (1920). Один з засн. Комінтерну. Чл. Політбюро ЦК КП(б)У, ЦК РКП(б), ВУЦВК, ВЦВК. З 1923 — посол в Англії, потім — у Франції, звідки 1927 був відкликаний за підривну революційну діяльність. У 1928 виключений з партії як активний діяч т. зв. «троцькістсько-зінов'євського блоку». Перебував на засланні (1928–1934), після повернення — голова місії Червоного Хреста в Японії (з 1934). Репресований (1938), розстріляний (1941).

Раячич І. Архієпископ Сербії, патріарх Австрії.

Регель Роберт Едуардович (1867–1920) — ботанік, зав. бюро прикладн. ботаніки С.-г. вченого ком. М-ва землеробства і держмайна. (з 1905) Як свого наступника офіційно рекомендував майбутнього акад. М.І. Вавілова.

Рей Миколай (1505–1569) — польс. письменник, музикант, політик та громад. діяч. Автор перших текстів польс. драматургії («Життя Іосифа» 1545, «Купець» 1549). Також переробив у прозовій формі псалми Давида, прокоментував Апокаліпсис, уклав кілька збірок повчально-дидактичного характеру («Звіринець» 1562, «Зерцало» 1568). Вважається батьком польс. л-ри, був одним з перших поетів, який писав польс. мовою, а не латиною.

Рейтлінгер Лідія Миколаївна — дружина Рейтлінгера Миколи Олександровича, юриста, товариша В.І. Вернадського зі студентських років. Після евакуації з Криму (1920) вони проживали в Варшаві.

Рейтлінгер Микола Олександрович (1865–1931) — юрист, статистик, друг В.І. Вернадського, випускник юрид. ф-ту С.-Петербурзького ун-ту, пом. статс-секр. Держ. ради, був зарахований до М-ва фінансів, займався екон. статистикою, пом. управляючого справами пенсійної каси службовців на казенних залізницях. Добродійник П.Б. Струве, неодноразово забезпечував його грошима на літ. заходи. Секр. «Теософічного товариства». Керівничий над працями Постійної коміс. для виучування соц. питання УАН (1919). Дві його дочки Марія і Лідія померли від висипного тифу (про це зазначав В.І. Вернадський у щоденнику 1919–1920 рр.). Виїхав до Варшави, де служив у школі при Американській місії методистів. Помер у Парижі.

Рейхінштейн (Reichinstein) Давид Григорович (1882–1955) — фізико-хімік. Закінчив Лейпцизький ун-т, прив.-доц. Політехн. ін-ту в Цюріху (1911–1917), проф. фіз. хімії в Нижегородському ун-ті (1918). Чл. хім.-техн. секції Постійної коміс. для виучування природних багатств України (1919), в.о. старшого асистента по кат. фіз. хімії УАН. В еміграції проф. Укр. госп. академії в м. Подєбради (Чехословаччина) (1924–1933). Працював у приватній лаб. в Цюріху (1938). В.І. Вернадський високо оцінював Д. Ріхтенштейна. У листі до А.П. Віноградова з Праги 28.VIII.1936 Вернадський писав: «Здесь профессор Рейхинштейн — русский еврей (говорит без всякого акцента), ученик и биограф Эйнштейна, очень интересный физикохимик. Он стремится вернуться на родину, хлопчет; теперь — человек немолодой, но очень интересный. [...] Он давно интересуется биогеохимией (хотя мало, мне кажется, разобрался, но разбирается). Он сейчас хлопчет о кафедре химии в Нижнем (Новгороде). Спрашивал меня, что хотел бы работать у нас (он физико-химик с широкими связями) [...] Человек это очень интересный по мысли и его экспериментальные работы (давние) интересны. [...] Мысль живая и глубокая, оригинальная — не знаю, сохранилась ли техника и лабораторная сноровка» (цит. за: Переписка В.И. Вернадского и А.П. Виноградова. — М.: Наука, 1995. — С. 215–216).

В архіві В.І. Вернадського зберігся лист до нього Рейхінштейна 1933 з Берліна.

Ренгартен Володимир Павлович (1882–1964) — геолог, чл.-кор. АН СРСР (1946), співроб. Геолог. ком. Автор праці з регіональної геології (Кавказ, Памір, Урал), стра-тиграфії, палеонтології і геоморфології.

Репнін (нар. кн. Волконський) Микола (1778 –1845) — рос. держ. і військ. діяч, генерал-губернатор Саксонії (1813–1814), 1816–1834 згодом генерал-губернатор Лівобережної України, чл. Держ. Ради, співчував укр. автономістському рухові, відстоював укр. інтереси перед рос. урядом, 1830–1831 склав проект відновлення козацьких полків (1830–1831), був усунутий з посади ген.-губернатора. Останні роки жив в Яготині, де бував Т. Шевченко. В с. Яготин Пирятинського повіту Полтавської губ. зберігався фамільний архів Репніних, заснований кн. Миколою Репніним (1734–1801). Вміщав фамільні папери Розумовських; Репніних (М.В. Репніна, М.Г. Репніна-Волконського); господарські документи обох родів; матеріали до «Історії» Д.Н. Бантиша-Каменського, зібрані ним за сприяння М.Г. Репніна; частину документів із збірки А. Чепи, а також живопис. Архів значно постраждав під час Укр. революції 1917–1921; на початку 1920-х потрапив до Полтавського іст. архіву; втрачений під час Другої світової війни.

Рибінський Володимир Петрович (1867–1944) — історик, археолог, біблеїст. Закінчив Київську духовну академію зі ступенем кандидата богослов'я (1891), магістр богослов'я (1893), проф. (1904), ред. «Трудов КДА» (1906–1910), д-р богослов'я (1913), викл. каф. священної історії Старого Заповіту КДА, чл. Помісного Собору за вибором від КДА (1917–1918). Працював в євр. від. УАН (1920). Брав участь в укладанні коментарів до «Тлумачної Біблії» та «Православної Богословської Енциклопедії». У колі його наук. інтересів була історія культури та релігії давньоєвр. народу, досліджувана в контексті історії Стародавнього Сходу — «Самаряне. Обзор источников для изучения самарянства. История и религия самарян» (1913). Низка нарисів була присвячена біблійній археології — «К вопросу об отношении Библии к Вавилону. Раскопки храма Бэла в Ниппуре» (1904), «По поводу новейших археологических раскопок в Палестине» (1908).

Рогович Микола Опанасович (1855–1913) — лікар і громад. діяч, доц. хірургії Київського ун-ту, згодом проф. хірургії Томського ун-ту, пізніше лікар у Катеринославі, діяч Катеринославської «Просвіти».

Розенталь Леонард Михайлович (1877(?)–1955) — фр. підприємець, виходець з Росії (м. Грозний). Власник торгової справи діамантами в Парижі. Покровитель рос. письменників в еміграції. Фінансував виробництво фр. звукового фільму «Сентиментальний романс» (1930), який знімали Г. Александров і С. Ейзенштейн. З субсидованого Розенталем Fondation Rosenthal В.І. Вернадський отримав перший грант на дослідження живої речовини (див.: *Сорокина М.Ю.* Аймек Гуарузим — Fondation Rozenthal // Евреи России — иммигранты Франции. — М.; Париж; Иерусалим, 2000. — С. 35–68).

Розумовський Кирило Григорович (1728–1803) — син реєстрового козака з с. Лемеші на Чернігівщині, проголошений у віці 22-х років гетьманом Лівобережної України (1750). Останнім гетьманом він став з ласки імператриці Єлизавети, що 1742 вийшла заміж за його брата Олексія. Гетьманство К. Розумовський суміщав із посадою президента С.-Петербурзької АН, на яку його призначила Єлизавета (1746). Нова імператриця Катерина II у 1764 примусила К. Розумовського відмовитися від гетьманства, призначивши йому велику пенсію й надавши у власність великі маєтки. Ін-т гетьманства було скасовано.

Романенко-Араджіоні Ніна Михайлівна (1900–?). Закінчила київську гімназію (1917). Працювала в НБУ на різних посадах у галузі каталогізації, систематизації кн. фонду (з черв. 1919), була зав. від. польс. л-ри (1935). (Архів НБУВ, оп. 1, спр. 140, арк. 15 зв.; *Дубровіна Л.А., Онищенко О.С.* Історія Національної бібліотеки України. — С. 31).

Романовський Віктор Олександрович (1890–1971) — історик-архівіст, археограф, джерелознавець, д-р іст. наук (1947). Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1914). Чл. Київського обласного ком. кадетської партії, у часи гетьмана П. Скоропадського служив нач. інформаційного від. М-ва праці Укр. Держави. Викл. на Київських вищ. жін. курсах (1916–1919), у Київському археол. ін-ті (1918–1924). З 1919 чл.-ред. Постійної коміс. для складання біогр. слов. діячів України, чл. Постійної коміс. для складання іст.-географ. слов. укр. землі, чл. Постійної археогр. коміс. (у 1921–1931, у 1930–1931 її керівничий). Викл. у Київському ун-ті (1919–1930). Дир-р Центр. архіву давніх актів у Києві (1921–1931). Наук. співроб. Харківської наук.-дослід. каф. історії укр. культури ім. акад. Д.І. Багалія (1926–1930). За сфабрикованим звинуваченнями у контррево-

люційній діяльн. кілька місяців перебував під арештом (1923, 1931). Був звільнений з роботи в архіві й ВУАН (1931). Утретє арештований в 1935 і відправлений до виправно-трудоного табору строком на 5 років у м. Караганду. Після звільнення працював зав. учбовою частиною на пед. курсах при Карагандинському пед. ін-ті, доц. цього ін-ту (1940–1947). Розробляв теор. та методологічні питання архівознавчої та джерелознавчої справи, автор першого укр. підручника з архівознавства. Реабілітований (1989).

Ростовцев Михайло Іванович (1870–1952) — письменник, історик античності, археолог. Вчився в Київському і С.-Петербурзькому ун-тах. Викл. в Олександрійському ліцеї, С.-Петербурзькому ун-ті, Вищ. жін. курсах; прив.-доц. (1898), проф. давньої історії і клас. філології, чл. С.-Петербурзької АН (1917), чл.-кор. Британської академії (1917). Захистив докторську дис. «Римские свинцовые тессеры», яка була видана на нім. мові (1905). Автор статей з римської історії Енциклопедичного слов. Брокгауза й Єфрона. Емігрував в США (1918), проф. в Мадісоні (штат Вісконсин) (1920–1925), проф. Сльського ун-ту в Нью-Гейвені (1925–1944).

Рубель Аркадій Миколайович (1867–1938) — терапевт і фтизіатр. Закінчив Військ.-мед. академію в С.-Петербурзі; прив.-доц. терапевтичної клініки Жін. мед. ін-ту (з 1911). Проф. Держ. ін-ту мед. знань (з 1920). У 1910 вперше в Росії застосував штучний пневмоторакс як метод лікування туберкульозу легенів. Пропагував методи трудової терапії при туберкульозі.

Рудницький Михайло Іванович (1889–1975) — громад. діяч, літературознавець, дослідник, критик, письменник, перекладач. Закінчив Львівський ун-т (1914), дис. на тему «Іван Франко як письменник і критик», за яку отримав звання д-ра філософії. Викладав нім. мову у Другій укр. держ. гімназії ім. Кирило-Мефодіївського братства (1918). Перебував у Парижі та Лондоні, де здобув глибокі знання світової л-ри (1910–1911 та 1919–1922). Зав. літ. від. газ. «Діло» (1922–1929), Працював у редакції газ. «Вільна Україна» (1939–1940). Очоловав каф. англ. філології у Львівському держ. ун-ті ім. Івана Франка (з 1944), до 1974 обіймав посаду декана ф-ту іноземних мов. Автор монографій, новел, нарисів, оповідань, численних статей, перекладів, театральних і кінорецензій.

Русов Олександр Олександрович (1847–1915) — земський статистик, етнограф, фольклорист. Закінчив Київський ун-т (1864–1868), вчитель рос. словесності в Першій київській гімназії (1869). Працював у Ніжинському повітовому земстві (1878–1880), очолював оціночно-стат. роботу в Херсонській та Харківській губ. (1882–1892), розробляв баланс Чернігівської губ. (1893–1898), зав. Стат. бюро Полтавської губ. (1899–1902). Примусово висланий у С.-Петербург (1902). Повернувшись в Україну викл. в Київському комерц. ін-ті (1909). Праці з статистики, етнографії, фольклористики.

Русов Юрій (1895–1962) — біолог, іхтіолог. Син Олександра і Софії Русових. Співроб. наук. установ України, ЧСР, Румунії, Канади.

Русова Софія Федорівна (1856–1940) — громад. і культ.-освітня діячка, педагог, дружина О.О. Русова. Стояла біля витоків жін. демокр. руху в Україні. Була близькою до народовольців. Активно організовувала дошкільну та позашкільну освіту. Чл. УЦР (1917). За Гетьманату — голова департаменту дошкільної та позашкільної освіти. Емігрувала до ЧСР (1922). Проф. педагогіки Укр. високого пед. ін-ту ім. Драгоманова у

Празі, почесний голова Всесвітнього союзу українок (1934). Автор праць у галузі мистецтва і літератури, педагогіки.

Руссо Жан Жак (1712–1778) — фр. письменник і філософ. Представник сентименталізму. З позицій деїзму засуджував офіційну церкву і релігійну нетерпимість.

Сабов Кирило Антонович (1838–1914) — педагог, публіцист, видавець, журналіст. Закінчив академію в м. Сату Маре та Центр. теологічну семінарію у Відні (1857–1860). Проф. рос. мови, історії і географії Ужгородської гімназії (1862–1872). Написав «Граматику письменного русского языка» (1865). Разом із Ю. Ігнатовичем редагував першу підкарпатську газ. «Свет» (1867–1869), співпрацював із сатиричною газ. «Сова» (1871). Голова Т-ва Св. Василя Великого (1870–1871).

Саввін Микола Миколайович (1877–1954) — інженер-механік, проф. Закінчив С.-Петербурзький технол. ін-т (1900). Працював на Балтійській судобудівній верфі (з 1900). Асистент і дир-р дослідн. лаб. Політехн. ін-ту Петра Великого в С.-Петербурзі (1904–1909). Досліджував технологію металів. Захистив докторську дис. про опір металів різанню (1909), отримав премію Т-ва інженерів-механіків. Проф. Петроградського політехн. ін-ту (1909–1917). При Тимчасовому уряді був пом. міністра торгівлі (1917) Емігрував в Королівство сербів, хорватів і словенців. Проф. у Загребському політехнікумі, голов. інженер дослідн. лаб. заводів «Шкода» в Чехословаччині. Створював динамометру для ріжучих машин, апарату для швидкого вимірювання питомої температури рідини, машини для вимірювання зношування металів та інших матеріалів та вимірювання діаметрів циліндрів великого діаметру. Автор 24 наук. праць, опублікованих в американських та англ., нім., фр., польс. і чеських техн. журн. З 1949 проживав у США. Чл. [«Русской Академической Группы»] та почес. чл. Т-ва рос.-американських інженерів в США.

В.І Вернадский записував у щоденнику в січні 1920 р.: «Встретил Н.Н. Саввина. Умная, характерная фигура крупного инженера-дельца. У него колебались интересы власти и богатства. Ругает Д[обробольческую] А[рмию] и критикует ее беспощадно. По существу правильно. Выборы на Кубани делают положение чрезвычайно трудным. Думает, что Ден[икин] падет. Грузия будет помогать казакам. Саввина не выпускают из-за лет (43). Он хочет уехать в Крым пережить большевизм, работая в огороде у себя в Алуште». (В.И. Вернадский. Дневники 1917–1921. — К., 1997. — С. 15).

Савицька Віра Миколаївна. Служила канцеляристкою в Упр. Київської місцевої бригади.

Савицька Марія Костянтинівна. Служила поштово-телеграфним чиновником 5 разряду Петрозаводської поштово-телеграфної контори (1916–1917), конторщицею канцелярії Упр. Мурманської залізниці. Рекомендована В. Кордтом до роботи в НБУ.

Савицька Олена Миколаївна. Знала фр, нім. мови. Служила друкаркою в Упр. голов. інспектора техн. військ.

Савінський — можливо син Савінського [Леонарда], (1831–1887) — перекладач творів Кобзаря на польс. мову.

Савченко Іван Григорович (1862–1932) — укр. патолог, мікробіолог та імунолог, спеціаліст з інфекційної патології та онкології. Закінчив мед. ф-т Київського ун-ту, учень Г.М. Мінха, сподвижник І.І. Мечникова. Був у закордонному наук. відрядження до Ін-ту ім. Пастера (1896), де працював над проблемою фіз. природи та механізму фагоцитозу. Екстраорд. проф. каф. загальної патології Казанського ун-ту (з 1897). Першим почав викладати студентам бактеріологію (1903), створював Бактеріологічний ін-т. 1905 оприлюднив повідомлення про своє відкриття скарлатинозного токсину. З 1919 повернувся на Полтавщину. У 1920 виїхав на Кубань.

Разом з інш. проф.-біженцями (М.М. Петров, М.Ф. Мельников-Разведенков та ін.) організував у Краснодарі мед. ін-т, де викл. загальну патологію і мед. мікробіологію. Був засн. та дир-ром Кубанського хіміко-бактеріологічного ін-ту.

Савченко Яків Митрофанович — агроном. Викладач Харківського технол. ін-ту (з 1916). Викл. курс лекцій із сільс. госп-ва. Чл. Ради Харківського т-ва сільс. госп-ва (1915–1916). Проф., зав. каф. Харківського вет. ін-ту (1927).

Сазарда Микола Іванович (1870–1943) — видатний історик, бібліограф, теолог, філософ, педагог. Закінчив С.-Петербурзьку духовну академію (1896), проф. стипендіат. Працював у Полтавському духовн. уч-щі, Полтавській духовн. семінарії. Протягом 90-х років XIX ст. було надруковано цілу низку його праць з історії, теології, філософії. В С.-Петербурзькій духовн. академії захистив магістерську дис. (1904), надалі працював там на каф. патристики духовн. семінарії в званні екстраорд. проф., захистив докторську дис. (1916). Очолював журн. «Христианское чтение» (1912). Після ліквідації С.-Петербурзької духовн. академії повернувся до Полтави. (1918). Прив.-доц. Київського ун-ту для викладання історії візантійської л-ри, одночасно — проф. Укр. держ. ун-ту (каф. клас. л-ри) (1919). Працював у ВБУ на посаді каталогізатора (з трав. 1919), надалі обраний зав. від. українки та постійним чл. Тимчасового ком. із заснування НБУ, де він працював весь термін (до 1923). Займався розшуком та комплектуванням колекційних фондів, рукописних матеріалів, особливу увагу він приділяв церк. бібл. зібранням. Проф. каф. історії всесвіт. л-ри Полтавського укр. ІНО, де викладав спочатку історію візантійської культури, а потім історію середньовічної культури (1920–1924). Повернувся до ВБУ (1924) на посаду зав. від. періодики, входив до складу Наук.-дослідн. каб. бібліотекознавства, зав. секцією бібліографії, керував роботою аспірантів у галузі теорії й методології бібліографії та історії іноземної бібліографії. Теоретик укр. бібліогр. репертуару, бібліографії укр. періодики, чл. Бібліогр. коміс. при УАН, співред. «Журналу бібліотекознавства та бібліографії» (1927–1930). Заст. голови Візантологічної коміс. ВУАН. Звільнений внаслідок ідеологічних переслідувань у 1932. Працював коректором у Вид-ві АН. Помер під час нацистської окупації. Автор ґрунтовних праць з історії церкви та християнської л-ри.

Салазкін Сергій Сергійович (1862–1932) — біохімік. Дир-р С.-Петербурзького жін. мед. ін-ту (1905–1911), міністр нар. освіти Тимчасового уряду (верес.–жовт. 1917), проф. Таврійського ун-ту, його ректор (1924–1925), проф. Ленінградського мед. ін-ту (з 1925), дир-р Ін-ту експерим. медицини (1927–1931).

Саливон Григорій Дмитрович (псевдонім Григорій Тисяченко) (1888–1927) — книгознавець, видавець і популяризатор укр. книги, автор бібліогр. статей, краєзнавець. Трудовий шлях розпочав електромеханіком на Південній залізниці, працював на будівництві трамвайної лінії в Одесі. В 1912 вступив до Київського політехн. ін-ту на

архітектурний ф-т, але не закінчив. Автор публіцистичних статей у різних виданнях, зокрема в «Одесских новостях», київській «Раді», а згодом у журн. «Червоний шлях», «Бібліологічні вісті», «Книгарь». Очоловав друкарню «Товариства допомоги літературі й науці» (1917), де він швидко налагодив роботу з видання укр. книги. У ВБУ: працював старшим писарем, зав. будинком ВБУ (21 лют. 1919 — 30 трав. 1920). У 1920 повернувся на Полтавщину, працював у Лохвицькому повітовому від. нар. освіти на посаді інспектора б-к, зав. друкарнею (1920–1923), зав. б-кою в місті Лубни, займав посаду співроб.-фахівця І Держ. Музею Губкопмису (до 15 черв. 1921). Проводив культ.-просв. роботу щодо пропаганди і популяризації укр. л-ри (Г.С. Сковороди, творчої спадщини Т.Г. Шевченка).

Книги з особистої б-ки (606 примірників) та архів передано до НБУВ.

Саліковський Олександр Федорович (1866–1925) — громад. і політ. діяч, журналіст. Співред. і ред. часописів «Киевские отклики» (1904–1909), «Украинская жизнь» (1912, 1915–1917) та ін. Голова ком. «Української Ради» в Москві, київський губернський комісар УЦР (1917). Посол УНР у Ризі (1918–1919), ред. журн. «Трибуна», міністр внутрішніх справ УНР (1920), ред. укр. часописів «Українська трибуна» (1921–1922), «Трибуна України» (1922–1923) та ін. Помер у Варшаві.

Сангушко [Роман Владиславович], князь (1832–1917) — останній власник родових маєтків в Слауті та Ізяславі на Волині, меценат. Отримав у Франції чудову освіту, присвоєно вчений ступінь (1854). Переїхав у Росію (1855), прийняв російське підданство, вступив у С.-Петербурзьку лейб-кінну гвардію як юнкер, удостоєний звання ротмістра гвардії (1862). Переїхав жити у Волинську губ. з головною резиденцією в Слауті (1864). Був почесним мировим суддею, гласним земства, кореспондентом вищих установ. Князь Р.В. Сангушко отримав титул шталмейстера (головного придворного царського двору його величності Миколи II) (1910). Виділяв кошти на медицину, освіту, культуру. У князівському палаці була чудова б-ка, яка розташовувалась у двох величезних залах і нараховувала у своїх фондах понад 25 тис. примірників-томів книг багатьма мовами, серед яких були стародавні книги та рукописи. Найважливішою справою стало видання родинного архіву у Львові на свої кошти.

Сафроніїв Микола Семенович (1873–?) — бібліотекар Київського політехн. ін-ту. Вчитель київської гімназії святої княгині Ольги. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту. Помічник бібліотекаря Київського ун-ту (з 1 груд. 1897). За часи перебування на цій посаді виконував ряд бібліогр. робіт по реєстрації справ Держ. Ради (1896–1899) по запису кн. зібрань нумізматичного та археол. каб. у проф. В.Б. Антоновича. В 1902 був обраний Радою Київського політехн. ін-ту голов. бібліотекарем ін-ту. Був відряджений ін-том до Харкова та Одеси для огляду б-к вищ. шкіл (восени 1902), а також до С.-Петербурга, Москви, Варшави (1903), до Германії, Франції, Італії, Швейцарії (1904, 1906, 1908). За постановою Ради Київського політехн. ін-ту був відряджений на Всесвіт. конгрес бібліотекарів і архівістів до Брюсселя (серп. 1910) та на перший Всерос. з'їзд бібліотекарів (черв. 1911; був секр. академічної секції). Зав. б-кою Київського політехн. ін-ту (1929–1930).

Сахаров О.В. — голова ліквідаційної коміс. військ.-пром. ком. Коміс. для вироблення законопроекту про заснування УАН звернулася до цієї установи з проханням надати УАН необхідні матеріали для роботи.

Свєнтославський Войцєх Алоїзій (Świętosławski Wojciech Alojzy, 1881–1968) — фізико-хімік. Закінчив Київський політехн. ін-т, викл. в Московському ун-ті (1910–1918). Проф. Варшавського політех. ін-ту (1918–1939, 1946–1951) і Варшавського ун-ту (1918–1929, 1947–1960), міністр вищ. освіти Польщі (1935–1939). Працював в США (1940–1946). Дир-р Ін-ту фіз. хімії Польс. АН (1955–1961).

Семашко Микола Олександрович (1874–1949) — лікар за професією, секр. закордонного бюро ЦК РСДРП (більшовиків) (1905–1917). Нарком охорони здоров'я РРФСР (1918–1930). Проф. Московського ун-ту (1921–1949), акад. АМН СРСР (1944) і АПН РРФСР (1945). Навчався на мед. ф-ті Московського ун-ту (1893–1895) і слухав лекції В.І. Вернадського — проф. мінералогії і кристалографії.

Семенкевич Юліан Миколайович (?–1943) — хранитель Зоол. музею, співробі. Ін-ту ботаніки ВУАН, асистент каф. зоології Київського ун-ту.

Семперович Леонід Петрович (1890–?) — в.о. агента-експерта для особливих доручень (1919).

Сенека Луцій Аней (біля 4 до н.е. — 65 н.е.) — римський політ. діяч, філософ, письменник, представник стоїцизму. Вихователь Нерона, звинувачений ним у змові, і за його наказом покінчив життя самогубством. Автор творів: «Листи до Луція», «Медея», «Едіп».

Сенкевич Генрик (1846–1916) — польс. прозаїк, лауреат Нобелівської премії з л-ри (1905). Навчався на мед. і іст.-філол. ф-тах у Голов. школі (1866–1870; з 1869 — Варшавський ун-т). У пресі дебютував студентом у тижневику «Пшегльонд Тигодньови» (1869), згодом постійний фейлетоніст «Газети польської» (з 1873). Зав. літ. від. тижневика «Нива» (з 1874), пізніше ред. консервативної газ. «Слово» (з 1882). Відвідавши США (1876–1879), опублікував «Листи з подорожі» (1876–1878). Після повернення до Європи певний час жив у Парижі, 1879 був у Львові, потім побував у Венеції і Римі. З того часу багато подорожував, часто змінюючи місце проживання. З початком Першої світової війни виїхав до Швейцарії. Очолив Ком. допомоги жертвам війни у Польщі. Автор іст. трилогії «Вогнем і мечем» (1883–1884), «Потоп» (1884–1886), «Пан Володийовський» (1887–1888) та ін.

Симеон Тимофієвич (др. пол. XVII ст. — після 1670) — панотець Симеон (по батькові чи за прізвиськом) Тимофієвич з с. Решетилівки. Він видав 1670 книжку «Наука християнская из Евангелія вкоротце сложенная на каждую неделю на увесь рок борзе простою мовою и диалектом, их и найпростийшому човекови snadно понятная». Найважливішим є слово автора про те, як треба казати промови в церкві до людей.

Симиренко Василь Федорович (1835–1915) — промисловець, інженер-конструктор, технолог у ділянці цукроварства, меценат. Серед укр. громадянства відомий, як «Великий Хорс». Закінчив Політехн. ін-т у Парижі, побудував власну цукроварню в Сидорівці (Корсунь-Шевченківський р-н Черкаської обл.) і зробив її на високому техн. рівні. Один з перших запровадив виробництво пастили. Займаючись благодійництвом, передавав одну десяту своїх прибутків на укр. культ. цілі. Покривав дефіцити журн. «Киевская старина», згодом «Україна», україномовної газ. «Громадська Думка», «Рада», «Ukrainische Rundschau», вид-ва «Вік» та ін. Підтримував фінансово укр. діячів і

письменників (М. Драгоманова, М. Коцюбинського, Б. Грінченка тощо). У 1912 пожертвував, за посередництвом М. Грушевського, 100 тис. карб. для НТШ на купівлю нового будинку, б-ку, друкарню тощо. У Сидорівці заснував один з кращих нар. театрів, побудував школу, лікарню. Весь свій маєток (ціною бл. 10 млн. крб.) відписав Т-ву допомоги укр. л-рі, мистецтву і науці. Воєнні події й революція перешкодили реалізувати цю фундацію. Ним була зібрана унікальна б-ка, що розміщувалась як у Сидорівці, так і в його власному будинку в Києві. Крім б-ки й музею унікальними були обладнання хім. лаб., а також фізичних приладів на Сидорівському цукровому заводі.

Синявський Олексій Наумович (1887–1937) — мовознавець. Провідний діяч у нормуванні укр. літ. мови. Закінчив Харківський ун-т (учень С. Кульбакіна). Залишений при каф. слов'ян. філології (1917). Комісар при Харківській шкільній окрузі (з грудня 1917), голова Комісаріату у справах Харківської шкільної округи (квіт.–верес. 1918). Перевівся на каф. укр. мови (1919). Прикомандирований до Першого від. УАН (лип. 1919). Проф. Харківського ун-ту (1920–1928). Очоловав Діалект. коміс. ВУАН (з 1928), зав. від. діалектології Ін-ту мовознавства ВУАН (з 1930), одночасно проф. Київського ун-ту та пед. ін-ту (1932–1937). Ред. остаточного варіанту «Українського правопису», ухваленого в 1927 на Правописній конференції у Харкові. Заарештований і страчений 1937. Реабілітований 1957. Як діалектолог виступав з позицій фонологічного принципу, досліджував мову творів класиків укр. л-ри, розвиток укр. правопису.

Сирокомля Владислав (справжнє ім'я — Людвік Кондратовіч) (1823–1862) — польс. поет і прозаїк. Навчався у Несвіжі та Новогрудці. Служив в упр. радзивілівськими помістями в Несвіжі. Орендував фільварок у Залуччі (1844–1853) та у Борейківщині (1853), де займався сільс. госп-вом і літ. творчістю. Був чл. Віленської археол. коміс. Постійний дописувач газ. «Віленський вісник» (1860–1862).

Ситін Іван Дмитрович (1851–1934) — рос. книговидавець, що заснував книговидавниче т-во «И.Д. Сытин и К^о», що відіграло провідну роль на рос. ринку. Видавав лубочні картини, букварі, календарі, худ., наук.-популярну та наук. л-ру, газ., журн., енциклопедії («Народная», «Детская», «Военная»), тематичні серії («Великая реформа», «Отечественная война и русское общество»), зібрання творів тощо.

Сікорський [Іван Олексійович] [Васильович ?] (1842–1919) — психіатр, психолог, проф. Київського ун-ту, публіцист, громад. діяч. Закінчив мед. ф-т Київського ун-ту (1869). Працював прив.-доц. в клініці при Воєнній медико-хірургічній академії в С.-Петербурзі (1873). Призначений на посаду чиновника з особливих доручень при нач. Голов. Упр. воєнно-учбових установ (1880). Проф. каф. душевних та нервових хвороб Київського ун-ту (1885), де пропрацював 26 років. Ред. київського мед. журн. «Вопросы нервно-психической медицины» (1896–1905), засн. та голова низки наук. мед. т-в, почесний чл. Київської духовн. академії, Т-ва рос. лікарів, чл. Іст. т-ва Несторалітописця, чл. Київського психіатричного т-ва, ініціатор створення у Києві Лікарсько-пед. ін-ту для розумово відсталих та нервових дітей. Наук. праці стосувались різних питань паталогічної анатомії, клінічної психіатрії та педагогіки.

У 1919 книгозбірня проф. Сікорського передана до ВБУ.

Скловська-Кюрі Марія (фр. Marie Curie, польс. Maria Skłodowska-Curie, 1867–1934) — полька за походженням, фр. фізик і хімік, одна з основоположників теорії радіоактивності. Спільно з чоловіком П. Кюрі відкрила полоній і радій. Лауреат

Нобелівських премій (1903, 1911). Чл.-кор. С.-Петербурзької АН (1907) і почес. чл. АН СРСР (1926). В.І. Вернадський в 1924–1925 працював у Парижі в Радієвому ін-ті, в її від.

Скоропадський Павло Петрович (1873–1945) — укр. громад., політ. діяч, військовик. Офіцер армії Рос. імперії. Учасник рос.-японської (1904–1905) та Першої світової (1914–1918) воєн. Гетьман Укр. Держави (29 квіт. — 14 груд. 1918). Один із лідерів та ідеологів монархічного гетьманського руху. Його універсалом створюється УАН; заснуються два держ. укр. ун-ти — в Києві та Кам'янці-Подільському, 150 укр. гімназій. Також вийшло друком кілька млн. примірників укр. підручників; засновано широку мережу загальнокультур. закл. та установ (Нац. архів, Нац. галерея мистецтв, Нац. іст. музей, Нац. б-ка, Укр. театр драми та опери, Укр. держ. капела, Держ. симфонічний оркестр тощо).

Скрипник Микола Олексійович (1872–1933) — держ. і партійний діяч УРСР, один із засн. КПУ, професійний революціонер, акад. АН БРСР і УРСР. Вступив до С.-Петербурзького технол. ін-ту (1900), однак включився в революційну роботу. 7 разів перебував на засланні. Входив до лєнінської фракції соціал-демократів, чл. більшовицької партії (з 1917), чл. Петроградського воєнно-революційного ком., чл. коміс. з організації Вищ. ради нар. госп-ва (1917). Виїхав до Харкова (груд. 1917), де став чл. першого уряду Радянської України — нар. секр. у справах праці. З берез. 1918 очолив Нар. Секретаріат. На Таганрозькій нараді більшовиків (1918) висловився за створення незалежної від РКП(б) більшовицької партії в Україні. Після з'їзду був усунений від керівництва КП(б)У, деякий час був чл. колегії Всерос. ЧК, зав. від. боротьби з контрреволюцією, з квіт. 1920 в Україні — нар. секр. Робітничо-селянської інспекції, працював наркомом внутрішніх справ (з 1921); наркомом юстиції і генеральним прокурором (1922–1927); нарком Комісаріату освіти (1927–1933). Голова Держплану і заст. голови Раднаркому УРСР (1933). Сприяв проведенню українізації середньої і вищ. школи, надавав підтримку становленню газетно-журнальної та книговидавничої справи укр. мовою, сприяв доопрацюванню нового правопису, що було затверджено 1928. Був звинувачений у сприянні націоналізму і усунений з керівних посад, закінчив життя самогубством (1933).

Скрипчинська Тетяна Олександрівна (1893–?) — бібліотекар-спеціаліст. Працювала у ВБУ (1920).

Скрипчинський Петро Васильович (1879–?). Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту. Викл. в київських гімназіях. Зав. б-кою Союзбанку, а після перетворення останнього в Сільськосекцію Губсоюзу, завідував б-кою Кооп. школи Сільськосекції, б-кою Київського кооп. технікуму. Працював як бібліотекар, секр. і спеціаліст в Термінол. бюро С.-г. наук ком. України. У 1920-х виконував обов'язки наук. співроб. при Іст. секції ВУАН та її б-ці, був прийнятий на посаду в.о. наук. співроб. (1928), в.о. бібліотекаря-фахівця (1929). Постійний позаштат. наук. співроб. Ін-ту укр. наук. мови (з 13 берез. 1924).

Скуп Альфред (Schoep Alfred, 1881–1966) — бельгійський мінералог і кристалограф, доц. (1919), проф. (1929) ун-ту в м. Гент, секр. Королівської фламандської академії (1938). Автор численних праць з мінералогії урану. На честь нього названий мінерал скупит.

В архіві В.І. Вернадського збереглися його листи 1930-х.

Славік Франтішек (František Slavík, 1876–1957) — чеський мінералог, геохімік і петрограф, засновник чехословацької геохім. школи. Проф. Карлового ун-ту в Празі (1910–1947) (від 1913 — дир-р його Мінералог. ін-ту), декан природознавчого ф-ту (1924–1925), ректор ун-ту (1937–1938). Чл. Чеської академії наук та мистецтв (з 1922), акад. Чехословацької АН (з 1952).

Словацький Юліуш (1809–1849) — польс. поет і драматург. Вчився у Віленському ун-ті (1825–1829). 1830 писав для газет повстанські вірші, виступав за незалежність Польщі. Але небезпека поразки повстання змусила залишити Польщу. Виїхав у Дрезден, а потім з дип. місією в Лондон, згодом до Парижа та Женеви. Здійснив дворічну подорож на Схід, побувавши у Греції, Єгипті, Палестині, Сирії (1836). Чл. гуртка «Коло» Тов'янського (1842), намагався створити свою філос.-містичну систему. 1848, коли стало відомо про підготовку Краківського повстання, поспішив у Познань. Знову писав повстанські вірші. Хворий на туберкульоз, 3 квіт. 1849 помер.

Сльозкін Петро Родіонович (1862–?) Закінчив Петровську с.-г. академію (1885). Провів півтора роки в США, де вивчав культури бавовни. Читав лекції в Петровській с.-г. академії. Після закриття академії організував с.-г. дослідну станцію в Сочі, насінневу станцію та с.-г. лаб. в Києві. Екстраорд. проф. Київського політехн. ін.-ту (з 1899).

Смаль-Стоцький Степан Йосипович (1859–1939) — мовознавець і педагог, громад.-політ., культ. і екон. діяч Буковини. Учився в Чернівецькому і Віденському ун-тах (1878–1884). Проф. Чернівецького ун-ту (1885–1918), Укр. Вільного ун-ту в Празі (з 1921). Дійсний чл. НТШ (з 1899), ВУАН (з 1918), Слов'ян. ін-ту в Празі (з 1928) та ін. Секр. Іст.-філол. від. УАН (з 1918), чл. господарчого правління. Один з керівників нац.-культ. відродження Буковини. Посол від нац.-демокр. партії до буковинського сейму (1892–1911), посол до віденського парламенту (1911–1918). Під час Першої світової війни як діяч Союзу Визволення України вів культ. працю в таборі укр. полонених у Раштаті; голова Бойової Управи Січових Стрільців (1917). Посол ЗУНР у Празі (1919), де жив до смерті; крім праці в Укр. Вільному ун-ті, — голова Музею Визвольної Боротьби, перший голова Укр. Могилянсько-Мазепинської АН.

Смоленський Ілля Леонідович (1872–?) — історик, займався питаннями історії рос.-турецьких відносин XVIII ст., міста Одеси, збирав матеріали про діяльність Одеської «Громади» та «Просвіти», ідеологом, керівником та активним діячем яких був його батько — Смоленський Леонід Анастасієвич (1844–1906) — укр. громад.-культ. діяч, учитель історії (серед його вихованців — Т. Зіньківський, Є. Чикаленко та ін.).

Смоленський Леонід Анастасійович (1844–1906) — одеський громад. діяч, чл. Одеської «Громади», її ідеолог, викладач історії Рішельєвської та Одеської жіп. гімназій. Його ім'ям заснований фонд для видання іст. книжок в одеській «Просвіті».

Сно Ольга Павлівна (1882–?) — геолог, картограф, бібліограф. Працювала в НБУ бібліотекарем-каталогізатором (з квіт. 1919). Наук. співроб. геолог. каб. ВУАН (з 1920). Дочка акад. П.А. Тутковського.

Соболєв Дмитро Миколайович (1872–1949) — геолог та палеонтолог, д-р геолого-мінералог. наук (1934), засл. діяч науки і техніки УРСР (1935). Фундаментально досліджував геологію (палеозойські відкладення та тектоніку) Келецько-Сандомирського

кряжа (Польща), України та Рос. платформи; має великий внесок у дослідження викопних головоногих. Закінчив Костромську духовну семінарію та Варшавський ун-т з золотою медаллю та ступенем кандидата природознавчих наук (1899). Працював асистентом каф. геології Варшавського політехн. ін-ту. Захистив дис. в Московському ун-ті, отримав магістерський ступінь з мінералогії та геогнозії (1911). Обраний на посаду зав. каф. геології Харківського ун-ту (1914) (перетворену в 1922 в наук.-дослідну каф. геології, а в 1935 — в Наук.-дослідн. ін.-т геології).

Соколов Василь Петрович — бібліотекознавець, бібліограф. Закінчив КДА кандидатом богослов'я (1907), був залишений проф. стипендіатом; викладав л-ру в середніх школах в Києві та в С.-Петербурзі (з 1913). Чл. Петроградського «Общества бібліотековедень», 5 років завідував б-кою Київської Фундуклеєвської жін. гімназії, працював в бібл. секції Петроградського т-ва «Культура и Свобода», скінчив Перші бібл. курси у С.-Петербурзі. Співроб. богословських журн. («Христ. мысль»). Рекомендував для роботи у ВБУ акад. П.П. Кудрявцев.

Соколов Іван Іванович (1865–1939), філолог-класик, візантиніст, неоелініст, історик церкви і канонічного права. Закінчив Казанську духовну академію (1890), кандидат богослов'я, проф. стипендіат. Викл. Казанської духовн. семінарії (з 1891). Проф. по каф. історії Греко-Східної Церкви з часів відходу західної церкви від вселенської (1903). Ред. журн. «Церковний вісник». Брав активну участь у роботі Помісного собору 1917–1918, чл. Вищ. церк. ради (одного з 3-х центр. вищ. органів упр. Православної Церкви). Займав у Київському ун-ті каф. візантології (1919). Чл. Археогр. коміс., співр. Першого від. УАН з особливих доручень. Проф. Петроградського богословського ін-ту та Іст.-лінгвістичного ін-ту (1920–1924). Проф. Ленінградського ін-ту історії, філософії і лінгвістики (1924–1933). Штат. співроб. Першого від. ВУАН з окремих наук. доручень (1927). У 1933 заарештований, помер на засланні, в Уфі.

Соколов Микола Олексійович (1856–1907) — геолог і палеонтолог, чл.-кор. С.-Петербурзької АН. Старший геолог Геолог. ком. (з 1897). Праці з дослідження стратиграфії нижньотретинних відкладів України та описування їхньої викопної фауни.

Соколов Олександр Михайлович — хімік, проф. С.-Петербурзького практ. технол. ін-ту. Автор фундаментальних досліджень з технології кераміки. Очолював від. глиняних матеріалів Коміс. природничих виробничих сил. Ідея створення Керамічного ін-ту обговорювалася ще в черв. 1918 на раді цієї коміс. в Петрограді.

Спаський Микола Васильович (1894–?). Закінчив гімназію в м. Плоцькому, юрид. ф-т Петроградського ун-ту (1916). Викл. Іркутської гімназії та ун-ту (1917–1921); юриконсульт Київської Губпрофради, редакції газ. «Пролетарська правда», викл. польс. Пед. технікуму (1922–1926); консультант Нар. комісаріату юстиції (1926–1928); відпов. секр. Всеукр. наук. асоціації сходознавства (1928); референт Всеукр. ради сільс. госп-ва (Харків, 1929); юриконсульт Всеукр. т-ва політкаторжан та засланців (1929). Мав декілька статей в юрид. журн. Досліджував історію укр. права під керівництвом проф. Максимейка.

Спекторський Євген Васильович (1875–1951) — укр. і рос. філософ і правознавець, проф. (1913), д-р держ. права (1917), чл.-кор. Сербської АН (Белград). Закінчив юрид. ф-т Варшавського ун-ту зі ступенем канд. права за працю «Жан Жак Руссо як полі-

тичний діяч» (1898) і був залишений для підготовки до проф. звання, для чого студіював у б-ках Парижа, Берліна, Геттінгена, Гейдельберга (1901–1903). Обраний прив.-доцент. каф. енциклопедії та історії філософії права Варшав. ун-ту (1903). Отримав ступінь магістра права в Юр'євському ун-ті (1910); обраний проф. каф. філософії права юрид. ф-ту Київського ун-ту (1913); одночасно викладав на Вищ. жін. курсах. Очолював Київське філос. т-во (1914). Здобув ступінь д-ра держ. права у Московському ун-ті (1917). Декан юрид. ф-ту (1918), ректор Київського ун-ту (1918–1919). Емігрував до Королівства сербів, хорватів і словенців (1920). Проф. Белградського ун-ту (1920–1924); проф. і декан Рос. юрид. ф-ту при Карловому ун-ті в Празі (1924–1927). 1927 повернувся до Белградський ун-ту. Проф. Люблянського ун-ту (1930–1945). Брав активну участь в наук. та громад. житті рос. еміграції: був, зокрема, першим головою Рос. наук. ін-ту (Белград), головою нац.-просвіт. організації «Русская Матица» (1930–1945) та словенського Т-ва філософії права і соціології у м. Любляні. Співголова «Рос. академічної групи» в США (1948).

Сперанський Олександр Васильович (1865–1919) — д-р хімії. Закінчив Московський ун-т (учень І. Каблукова), працював в лаб. В.Ф. Оствальда (Лейпціг) (1889–1891). Виклад. Московського ун-ту (з 1892). У Київському ун-ті: засн. і перший зав. каф. фіз. хімії, створеної 1905–1910, проф. Київського ун-ту. Автор відомого «Краткого курса химии», «Курса физической химии» та багатьох наук. статей. Першим в Росії став викладати аналітичну хімію, базуючись на основах фіз. хімії. Брав участь в Коміс. для заснування УАН (1918). Чл. секції приклад. фізики Другого від. УАН, а також хіміко-техн. секції Постійної коміс. для виучування природних багатств. Загинув 26 серп. 1919. Основні праці присвячені вивченню фізико-хім. властивостей і термодинаміки розчинів. Автор оригінальних підручників із загальної та фіз. хімії.

Спіцин Олександр Андрійович (1858–1931) — археолог, співроб. Археол. коміс. та Рос. академії історії матеріальної культури (з 1919). Закінчив іст.-філол. ф-т С.-Петербурзького ун-ту (1882). Викл. історії Вятської жін. гімназії. Співроб. імп. Археол. коміс. (з 1892), Рос. академії історії матеріальної культури (з 1919), Держ. академії історії матеріальної культури (з 1926). Читав лекції з археології в С.-Петербурзькому ун-ті (з 1909) та Ахеол. ін-ті (з 1914).

Срезневський Борис Ізмайлович (1857–1934) — метеоролог і кліматолог, проф., дійсний чл. УАН (з 19 квіт. 1920), організатор метеорол. служби в Україні, дир-р Київської метеорол. обсерваторії (1919–1934), засн. Геофіз. коміс. ВУАН (1921) (згодом каф. геофізики АН УРСР), каф. с.-г. метрології при Нар. комісаріаті освіти УРСР, ряду періодичних укр. метеорол. наук. видань. Закінчив фіз.-мат. ф-т С.-Петербурзького ун-ту (1879). Викл. метеорологію та загальну фізику у Московському, С.-Петербурзькому та Воронежському ун-тах, працював у Дерптському ун-ті, у КІНО. Голова метеорол. закл. ВУАН (1919–1923). Обраний акад. каф. приклад. фізики Фіз.-мат. від. УАН (1920), голова Коміс. для дослідів над питаннями геофізики (1921), голова каф. приклад. фізики, дир-р Фіз.-географ. ін-ту (1923). Один з активних засн. Укр. метеорол. служби та перший наук. керівник її Служби погоди. Після створення Гідрометеорол. ін-ту з 1931 водночас завідував секцією заг. метеорології ін-ту і керував обсерваторією.

Станіславський Микола Олексійович. Закінчив семінарію, основний ф-т психоневрологічного ін-ту в С.-Петербурзі, два курси іст.-філол., в 1917 перевівся до Київського ун-ту. Скінчив курс по позашкільній освіті. Брав участь в облаштуванні книго-

збірень «Просвіти». У Петрограді за дорученням відомого укр. бібліографа В. Дорошенка працював в Публ. б-ці для укладання ювілейного покажчика л-ри про Т.Г. Шевченка. Працював в Комісаріаті праці (1919), співроб. Постійної коміс. по складанню слов. живої укр. мови та Іст.-філол. від. АН УРСР (1919).

Старинкевич-Борнеман Ірина Дмитрівна (1890/91–1988) — хімік, мінералог, учениця і співроб. В.І. Вернадського. З ним працювала в Києві (1918–1919), потім в Радієвому ін-ті. Зав. хім. лаб. Хібінської гірської станції АН СРСР (1932–1936). На її честь названо новий мінерал — іриніт.

Старицька (дівоче Зарудна) Марія Іванівна (1830–1914) — дружина Є.П. Старицького, мати Наталії Єгорівни, дружини В.І. Вернадського. Походила з багатого поміщицького роду, її батьки володіли великими маєтностями в Харківській губ.

Старицька Марія Єгорівна (1870–1942) — дочка Є.П. та М.І. Старицьких.

Старицька Наталія Єгорівна (1860–1943) — дочка Є.П. та М.І. Старицьких.

Старицький Георгій Єгорович (1867–1946) — син Є.П. та М.І. Старицьких.

Старицький Єгор Павлович (1825–1899) — відомий судовий діяч. Закінчив Уч-ще правознавства, служив в московських департаментах Сенату, потім у М-ві юстиції. Голова Комерц. суду в Тифлісі (1853), голова Межової палати (1862), сенатор, чл. Держ. Ради (1879), голова Департаменту законів. Після виходу у відставку (1886) оселився в Полтаві.

Старицький Микола Єгорович (1859–1975) — син Є.П. та М.І. Старицьких.

Старицький Павло Єгорович (1862–1942) — син Є.П. та М.І. Старицьких.

Сташевський Євген Дмитрович (1884–1938) — укр. історик, економіст. Закінчив юрид. та іст.-філол. ф-ти Київського ун-ту (1908). Екстраорд. проф. Київського комерц. ін-ту (з 1914), проф. Київського ун-ту та Київських вищ. жін. курсів (з 1915). Д-р іст. наук (1919). Обраний до складу Ін-ту по вивченню екон. кон'юнктури України УАН (1918), брав участь у роботі й очолював (1919) Близькосхідний ін-т. Викл. іст. дисципліни у Кам'янець-Подільському ІНО (1921–1923). З його ініціативи у місті було створено наук.-дослід. каф. при ІНО (1922). Працював у Коміс. нар. госп-ва ВУАН. Дир-р Всеукр. с.-г. музею в Києві (1924–1933). Співроб. Ін-ту історії України АН УРСР (1937–1938). Фахівець з рос. історії, екон. історії України, Росії, Західної Європи, зокрема історії податків та податкової політики. Заарештований 1938, загинув під час допиту.

Стебницький Петро Януарійович (1862–1923) — укр. громад.-політ. діяч, учений, публіцист. Закінчив фіз.-мат. ф-т Київського ун-ту (1886). З 1886 проживав у С.-Петербурзі, брав активну участь в діяльн. укр. громади, зокрема, в організації укр. фракцій I і II Держ. дум, у виданні журн. «Украинский вестник» і газ. «Рідна справа: Думські вісті». Чл. багатьох громад. орг. Друкувався як публіцист і письменник в «Киевской старине», «Літературно-науковому вістнику» та ін., був дійсним чл. НТШ, разом із М.С. Грушевським створював ТУП і очолив його с.-петербурзький осередок, Укр. нац. раду в

Петрограді. Разом з О. Лотоцьким підготував для Тимчасового уряду записку про нагальне задоволення нац. інтересів укр. народу (берез. 1917). Чл. ЦК УПСФ. Комісар у справах України при Тимчасовому уряді (1917). В уряді УНР В. Голубовича — чл. фін.-екон. ради, входив до дирекції Укр. держ. телеграфного агентства. За гетьманату П. Скоропадського 1918 — заст. голови делегації Укр. Держави на мирових переговорах з РСФРР (з 10 серп.), сенатор Адм. Генерального Суду Держ. Сенату. Міністр нар. освіти і мистецтва Укр. Держави (24 жовт. — 14 листоп. 1918). Керівник Коміс. ВУАН для складання енциклопедичного слов. З 1919 працював у ВБУ (як чл. Тимчасового ком. зі створення Б-ки), а згодом як зав. від. україніки та ВУАН (був чл. Постійної Коміс. для складання біогр. слов. укр. діячів УАН), виконував обов'язки голови т-ва «Просвіта» в Києві. Значний внесок має у концепцію та формування фонду україніки ВБУ.

Особовий архів П.Я. Стебницького нині зберігається в Ін-ті рукопису НБУВ.

Стеллецький Гнат Якович (1888–1949) — археолог, історик, спелеолог. Відкрив печери Іотопати та Абула в Палестині. Навчався в Харківській духовн. семінарії та в Київській духовн. академії (з 1901). Перебував у Палестині, викладав у Назаретській учительській семінарії (1905–1907); служив у Московському архіві М-ва юстиції (з 1907). За дорученням Д. Самоквасова керував археол. розкопками курганів у Полтавській губ. (1908–1914) Закінчив Московський археол. ін-т (1910), того ж року обраний чл.-кор., згодом — дійсним чл. Московського археол. т-ва (1911). Під час Першої світової війни перебував на Кавказькому фронті, вивчав археол. пам'ятки вірменських територій Туреччини. Зав. Лубенським укр. нар. музеєм (з 1920). Проводив археол. розкопки в Лубнах, Чигирині, Києві та ін. містах України, співробітничав з установами ВУАН (1921–1923). У 1923 виїхав до Москви, де продовжував археолог. та бібліогр. дослідження Кремля, читав лекції у Військовій академії, 1-му держ. ун-ті, Московському археолог. ін-ті. Помер у Москві.

Степаненко Василь Пилипович (псевд. Василь Літописець) [70-ті роки XIX ст. — 30-ті роки XX ст.] — діяч Братства Тарасівців (засноване 1891 у Каневі), Харківського укр. гуртка (чл. якого були С. Левандовський, С. Русова, І. Липа), Чернігівської та Київської Громад, збирач нар. творчості, учитель, працював у Полтавському земстві (1897–1898), керівник укр. книгарні при редакції «Киевской старины» (1899–1919). Був одружений на Марії Стешенко, сестрі відомого політ. діяча, який трагічно загинув у Полтаві 31 лип. 1918.

Степаненко Олександр Філіп — громад. і політ. діяч, кооператор. Ред. газ. «Село» (1909–1911). Чл. РУП, згодом — Укр. нар. партії, один з провідників Укр. партії соціалістів-самостійників, яку представляв в УЦР (1917). Входив до складу Київського губерніального виконавчого ком. Обраний секр. парламентської фракції самостійників (груд. 1917). Чл. фін. коміс. при М-ві фінансів УНР (1918, до квіт.). За Директорії — представник УНР з екон. питань у Відні. Повернувся в Радянську Україну з еміграції (1922). Був висланий до РСФРР, де й помер.

Степанов Павло Іванович (1880–1947) — геолог. Співроб. Геолог. ком. (з 1903), одночасно викладав у С.-Петербурзькому геолог. ін-ті (1919–1926), дир-р Геолог. музею ім. Ф.М. Чернишова (1920–1947), старший геолог Центр. наук.-дослід. геолого-розвідувального ін-ту (до 1938), співроб. Ін-ту геолог. наук АН СРСР (з 1938). Акад. та акад.-секр. Від-ня геолого-географ. наук (1939). Спеціаліст в галузі геології вугілля, один з авторів докладних геологічних мап Донбасу, автор підручників з геології вугільних родовищ.

Степович Андроник Іоаникійович (Оникійович) (справжнє прізвище Дудка-Степович; 1857–1935) — історик-славіст, літературознавець, історик л-ри, перекладач творів слов'ян. письменників, дир-р Колегії Павла Галагана, доц. і проф. Київського ун-ту. Закінчив Колегію П. Галагана (1875) та Київський ун-т (1879). Учень О.О. Котляревського та П.Г. Житецького. Працював інспектором нар. уч-щ Волинської губ. Викл. рос. словесність у київських гімназіях (1879–1888), слов'ян. філологію у Київському ун-ті (1895–1917). Дир-р Колегії Павла Галагана (1893–1906). Заснував у Києві приватну чол. гімназію (1907). Проф. славістики в КІНО (1920–1924), читав слов'ян. філологію аспірантам ВУАН (до 1930). Помер у Києві. Похований на Лук'янівському цвинтарі. Автор шкільних підручників з історії слов'ян. л-р, статей і рецензій в рос. і укр. журн.; редагував «Ежегодник Коллегии П. Галагана» (з 1894), збірки «Славянская Беседа» (2 тт., 1888–1891), «Рассвет» (1893), публікував матеріали з архівів П. Галагана та студії до соц. історії Правобережжя.

Стешенко Іван Матвійович (1873–1918) — громад. і політ. діяч, педагог, літературознавець і письменник. Чл. таємних укр. орг. «Молода Україна», «Стара Громада», РУП. Брав участь у створенні РУП. Разом з Лесею Українкою заснував одну з перших соціал-демокр. орг. Викладав у середніх та вищ. школах Києва. Очолив Тетянінську гімназію для біженців (1915). Комісар з учбової частини і заст. голови Ради громад. орг. м. Києва (лют. 1917). Окружний інспектор Київської шкільної округи (влітку 1917). Засн. і співголова Т-ва шкільної освіти, фундатор Всеукр. вчительської спілки. Один з організаторів УЦР, очолював її шкільну та редакційну коміс. Чл. Малої Ради. Призначений генеральним секр. освіти (26 черв. 1917). В січ. 1918 разом з урядом В. Винниченка пішов у відставку. Наук. діяльн. пов'язана з Т-вом Нестора-літописця, УНТ. Дійсний чл. НТШ (1917).

Стешенко Оксана Михайлівна (1875–1942) — укр. письменниця, перекладач і педагог. Дочка письменника Михайла Старицького, дружина Івана Стешенка. Працювала під началом І. Стешенка у від. позашкільної освіти. Автор хрестоматій та книжок для дітей середнього шкільного віку.

Після вбивства Івана Стешенка (29 лип. 1918) продала особисту б-ку І.М. Стешенка (літературознавство, історія України) до фондів НБУВ. Загинула у засланні в Казахстані.

Її син, Стешенко Ярослав Іванович (1904–1939) — укр. книгознавець і бібліограф. Батько — громад.-політ. діяч, педагог, літературознавець, письменник Іван Стешенко, мати — культ. діячка Оксана Старицька, дід — відомий класик укр. л-ри Михайло Старицький, бабуся — Софія Старицька (Лисенко) була рідною сестрою композитора Миколи Лисенка. Закінчив київську гімназію (1920). Навчався на бібл. курсах та ф-ті профосвіти літ. циклу КІНО (1920–1921).

Столяров Микола Олександрович (1870–?). Викл. математики Київського політехн. ін-ту (1895–1914), проф. теор. механіки Харківського техн. ін-ту (1914–1915). Позаштат. акад. ВУАН, голова мат. секції ВУАН, викл. математики в КІНО та Київському худ. ін-ті (1927).

Сумцов Микола Федорович (1854–1922) — фольклорист, етнограф та літературознавець, громад. діяч. Закінчив іст.-філол. ф-т Харківського ун-ту (1875); перебував на стажуванні у Німеччині. Прив.-доц. (1878), проф. Харківського ун-ту (1888). Незмінний секр. (1880), голова (1887) Іст.-філол. т-ва при Харківському ун-ті, очолював Етногр. музей при ньому (1905). Чл. НТШ (з 1908), чл.-кор. С.-Петербурзької АН (з 1905), чл.

Чеської АН. Почес. чл. наук. т-в дореволюційної України і Росії. За заслуги в розвитку етнографії отримав «Велику золоту медаль» (1916). Акад. каф. укр. письменства з класу укр. нар. словесності Іст.-філол. від. УАН (з 25 трав. 1919). Автор бл. 800 наук. праць. Досліджував весільні обряди та сімейні звичаї слов'ян, історію і побуту Слобідської України; займався питанням нар. освіти, орг. б-к (засн. Харківської громад. б-ки (тепер Держ. наук. б-ка ім. В. Короленка), музеїв (етногр. музею Харківського іст.-філол. т-ва, музею Слобідської України ім. Г.С. Сковороди) (1920).

Сушицький Феоктист (Теокіст) Петрович (1883–1920) — доц. при каф. рос. мови і словесності, ректор Укр. держ. ун-ту (1917–1918). Закінчив КДА (1907), іст.-філол. ф-т Київського ун-ту. Учень В.М. Перетца та А.М. Лободи. Наук. праці почав друкувати ще в студентські роки. Читав лекції з історії л-ри на Київських вищ. жін. курсах (з 1914); доц. при каф. рос. мови та словесності Київського ун-ту (1915–1918); з відкриттям Укр. держ. ун-ту обраний проф. (1917) та ректором (з 1918). Очолював департамент вищ. та середньої освіти М-ва нар. освіти (1918). Співроб. та керівник Археограф. коміс. ВУАН (1919–1920). Автор багатьох літературознавчих праць.

Талієв Валерій Іванович (1872–1932) — ботанік, проф. Петровської с.-г. академії (з 1919), дослідник флори Криму, опрацьовував питання еволюційного вчення, біології рослин, приклад. ботаніки, охорони природи; автор низки підручників та наук.-популярних книжок. Закінчив природн.-іст. від-ня фіз.-мат. ф-ту Казанського ун-ту (1894), мед. ф-т Харківського ун-ту (1897). Працював військ. лікарем в м. Феодосії (1897–1899). Прив.-доц., проф. та декан Харківського ун-ту (до 1919). Одночасно викл. ботаніку в Харківському вет. та мед. ін-тах. Керівник Харківського т-ва любителів природи. Зав. каф. ботаніки Петровської (тім'язевської) с.-г. академії та керівник ботан. саду академії (1919). Проф. каф. методики с.-г. ботаніки на Вищ. пед. курсах (з 1925), проф. агро-ботаніки Московського зернового ін-ту (з 1931).

Тарановський Федір Васильович (1875–1936) — укр. правознавець, д-р держ. права (1911), акад. УАН (1918), акад. Сербської АН (1933). Закінчив юрид. ф-т Варшавського ун-ту (1896). В.о. прив.-доц. на каф. енциклопедії права (з 1899); на каф. історії рос. права Варшавського ун-ту (з 1906). Проф. Демидовського юрид. ліцею (м. Ярославль) (1906); екстраорд. проф. Варшавського (1906) та Дерптського (після 1918 — Тартуського) ун-тів (1908). Водночас викладав у ряді ін. навч. закл. 1917 переїздить у Петроград. Проф. Петрогр. ун-ту. З кінця 1917 — в Україні. Був проф. і деканом відкритого юрид. ф-ту Катеринославського ун-ту (верес. 1918), брав активну участь в орг. юрид. ф-ту в Полтаві. Акад. першого складу УАН по Від-ню соц.-екон. наук (14 листоп. 1918). Згодом стає головою каф. порівняльної історії права (з 7 груд. 1918), секр. Соц.-екон. від., чл. господарського упр. УАН (з 16 груд. 1918), головою Третього від. УАН (з 15 берез. 1919). Засн. і голова Постійної коміс. для виучування західноноруського й укр. права (з 27 січ. 1919), чл. Постійної коміс. для виучування звичаєвого права України при Третьому від., Археогр. коміс. Викладав у Харківському ун-ті, працював у новоствореному Таврійському ун-ті (1919–1920). У берез. 1920 емігрував до Югославії. В еміграції викладав на юрид. ф-ті Белградського ун-ту, працював у Рос. наук. ін-ті, створеному 1928 (Белград) (з 1920). Підтримував зв'язки з УАН. В кінці 1920-х його з політ. мотивів виключили зі списків УАН. Обраний дійсним чл. Сербської королівської академії, чл.-кор. Слов'янського ін-ту в Празі, головою Рос. наук. ін-ту в Белграді, почес. чл. т-ва «Матиця сербська», чл. польс. Львівського наук. т-ва.

Таркович Григорій Андрійович (1754–1841) — літератор, славіст, проф. теології, церк. діяч, греко-католицький священник в Гайдудорозі (з 1793), Ужгороді (з 1793), цензор у Будапешті (1803–1813), вікарій Кошицький (з 1813), капітулярний вікарій в Ужгороді (1815). Перший владика новоствореної Пряшівської єпархії (з 1816); єпископ Пряшівський (1818–1841). Відкрив велику публічну б-ку при греко-католицькій єпархії в Пряшеві.

Тарновський Василь Васильович (молодший; 1837–1899) — поміщик, власник земельних володінь у Чернігівській, Полтавській, Київській губ. Походив з козацької старшини. Закінчив Київський ун-т. Листувався з Т. Шевченком. Заповів свою унікальну колекцію, яка складалася з худ. творів та рукописів, Чернігівському земству. Для її розміщення було переобладнано й добудовано приміщення ремісничого класу сирітського будинку (1900–1901), з 1902 було відкрито загальнодоступний Чернігівський музей укр. старожитностей В.В. Тарновського.

У 1919, завдяки наполегливості Тимчасового ком. із заснування ВБУ, було придбане зібрання В.В.Тарновського.

Тейяр де Шарден П'єр (1881–1955) – фр. теолог і філософ, священник, палеонтолог, чл. Паризької АН (1950), один із творців теорії ноосфери, засновник нового напрямку в науці — тейярдизму. Навчався у Сорбонні. Працював в Ін-ті палеонтології людини при паризькому Музеї природн. історії. Після захисту докторської дис. став проф. каф. геології Католицького ун-ту в Парижі (1922). Брав участь у геолог. експедиціях у Китаї (1926–1935). Під час вимушеної ізоляції через воєнні дії створив у Китаї Геобіол. ін-т та журн. «Геобіологія» (1939–1946). Здійснював геолог., палеонтолог. та археол. дослідження в Китаї, Індії, Бірмі, на Яві й ін. Його філос. роботи були визнані такими, що суперечать вченню церкви, йому заборонили публікації та публ. виступи. У своїх працях розробив синтезу католицької християнської традиції й теорії космічної еволюції. Головна робота — «Феномен людини» (1955). До 1952 жив у США. В.І. Вернадський звернув увагу на його ідеї.

Терновський Пилип Олексійович (1838–1884) — історик церкви, рос. історії, доц. Закінчив Московську духовну академію зі ступенем магістра богослов'я (1862). Працював у КДА на каф. рос. історії (1862–1866), екстраорд. проф. (з 1866), додатково викладав нім. мову (з 1868). В Київському ун-ті з 1869, продовжуючи викладати у КДА: прив.-доц. (1869–1872), доц. (1872–79), екстраорд. проф. (1879) — обраний, але не затверджений — по каф. церк. історії, читав курс рос. церк. історії (1872–1884). Викл. рос. історію на Київських вищ. жін. курсах та в жін. єпархіальному уч-щі. Наказом Синоду позбавлений каф. через публікацію матеріалів з історії Синоду 1820–1840 (1883). Автор численних праць з рос. церк. історії, діяльн. рос. держ. діячів XVII–XVIII ст., укр. проповідництва XVI–XVII ст. та ін. Чл.-засн. Іст. т-ва Нестора-літописця, дійсний чл. імп. Одеського т-ва історії та старожитностей (1874), імп. Московського археол. т-ва, Церк.-археол. т-ва при КДА. Надвірний радник.

Теуфель Адольф Юлійович — власник магазину конторського, креслярського та канцелярського приладдя в Києві (1920-ті).

Тизенгаузен Олексій Олексійович (1862–1919) — юрист. Закінчив імп. Уч-ще правознавства (1886). До революції був товаришем обер-прокурора кримін. касаційного департаменту Сенату. Чл. Правничо-термінол. коміс. УАН (1919), чл. юрид. секції

Правописно-термінол. коміс. (1919). Страчений Київською ЧК в серп. 1919 в порядку «червоного терору».

Тимошенко Володимир Прокопович (1885–1965) — економіст. Закінчив Ін-т комунікацій та екон. від-ня Політехн. ін-ту в С.-Петербурзі (1911). Чл. НТШ та Укр. Вільної АН. Працював у М-ві шляхів та хліборобства. Переїхав в Україну (1917), був екон. консультантом укр. урядів та керівничим над працями Ін-ту для виучування екон. кон'юнктури та нар. госп-ва України при УАН (1919). Екон. радник укр. дип. місії на конференції в Парижі (1919). Емігрував у Відень (1922). У Празі — проф. Укр. господарчої академії та Укр. Вільного ун-ту. 1926, отримавши стипендію Рокфеллера, проходив докторантуру з екон. наук у Корнельському ун-ті. З 1928 постійно жив у США. Викл. в Мічиганському ун-ті (до 1934), був с.-г. наук. дорадником у Вашингтонському м-ві (1934–1936). Проф. Стенфордського ун-ту (1936–1950). Був експертом з економіки СРСР з урахуванням укр. проблематики. Автор 50 великих наук. праць з сільськ. госп-ва та с.-г. політики. Помер в Менло Парк (Каліфорнія).

Тимошенко Степан Прокопович (1878–1972) — вчений у галузі теорії пружності, опору металів та буд. механіки. Акад. АН СРСР (1928), Польс. (1935), Фр. (1939), Італ. (1948) АН, Лондонського королівського т-ва (1944). Д-р Лехайського ун-ту (США, 1936), Мічиганського ун-ту (1938), Цюріхського вищ. техн. ун-ту (1947); Болонського ун-ту (1954), Загребської політехіки (1956) та ін. Закінчив С.-Петербурзький ін-т інженерів шляхів (1901). Працював там викладачем. Проф. Київського політехн. ін-ту (1906–1911; 1917–1920), Політехн., Електротехн. ін-тів та Ін-ту інженерів шляхів у С.-Петербурзі (1912–1917). Стажувався у Геттінгенському ун-ті (1905). Дир-р Ін-ту техн. механіки УАН (1919–1920). 1920 емігрував до Югославії, де був проф. Загребського політехн. ін-ту. 1922 переїхав до США. Наук. консультант компанії «Вестінгауз». Проф. каф. механіки Мічиганського ун-ту (1927–1936), Стенфордського ун-ту (з 1936). Автор праць з опору металів, теорії пружності та коливань в інж. справі. Видав підручники «Курс опору металів» (1911), «Курс теорії пружності» (дві частини, 1914, 1916). Двічі приїжджав в Україну (1959, 1964). Видав книгу споминів. Чл. Коміс. по виробленню законопроекту із заснування УАН (з 07.1918), акад. Фіз.-мат. від. УАН (з 14 листоп. 1918), дир-р Ін-ту техн. механіки (з 30 листоп. 1918), голова каф. техн. механіки, секції буд. матеріалів Коміс. для виучування природних багатств України, заст. голови Постійної коміс. для виучування природних багатств України при Фіз.-мат. від., чл. теплової секції, секції підземних багатств, гідрол. секції Постійної коміс. для виучування природних багатств України при Другому від., ред. видань цього від.; позаштат. акад. ВУАН (за станом на 1 жовт. 1923).

Тимченко Євген Костянтинович (псевд. Богун; 1866–1948) — мовознавець-україніст, перекладач. Дійсний чл. НТШ, чл. Київської Старої Громади, проф. Київського, Варшавського, Кам'янець-Подільського ун-тів. Акад. АН УРСР, чл.-кор. АН СРСР. Голова Постійної Коміс. для складання іст. слов. укр. мови УАН (1919).

Тиркова-Вільямс Аріадна Володимирівна (1869–1962) — письменниця, член ЦК кадетської партії. Одна з ініціаторів відозви групи рос. емігрантських діячів до президента США з проханням про порятунок Росії шляхом інтервенції. У лип. 1919 повернулася з чоловіком до Росії, працювала у від. пропаганди при уряді А.І. Денікіна. В еміграції в Англії, США; в Лондоні заснувала і протягом 20 років очолювала Т-во допомоги рос. біженцям.

Титов Федір Іванович (1864–1935) — історик церкви, археограф, книгознавець, священник київської церкви св. Апостола Андрія Первозванного (1896). Закінчив Курську духовну семінарію (1886), Київську духов. академію (1890), проф. стипендіат по каф. давньої загальної громадянської історії КДА (з 1890), доц., проф. КДА (1904–1909), чл. Іст. т-ва Нестора-літописця (з 1897), відпов. ред. неофіційної частини «Киевских епархиальных ведомостей» (з 1901). Працював у духовн. цензурному ком. (з 1898) Прийняв священницький сан і був призначений священником Андріївської церкви (1896), протоіерей (1905), проф. богословського ф-ту Белградського ун-ту (1920). Автор праць з церковн. історії і богослов'я, фундаментальних публікацій, присвячених 300-річному ювілею КДА.

Б-ка надходила до ВБУ у 1919. Особовий архів нараховує понад 4 тис од. зб. колекційних матеріалів та документів із загальної історії та історії церкви в Україні, надійшов до фондів Ін-ту рукопису в 1927–1931.

Тиховський Ювеналій Іванович (1868–1919) — історик, бібліограф, педагог, літ. критик. Закінчив Московську духовну академію (1891–1895), здобув ступінь кандидата богослов'я. Працював вчителем церковно-парафіяльної школи (1895–1896), викл. в Єдинецькому духовн. уч-щі Бессарабської єпархії (1896–1899), викл. рос. мови Верхньодніпровського с.-г. уч-ща ім. Е.К. Бродського Катеринославського губернського земства, пом. бібліотекаря Київського політехн. ін-ту, пом. інспектора в Волинській духовн. семінарії (1902–1904), викл. словесності та історії рос. л-ри (1904–1906), викл. в Тиврівському духовн. уч-щі Подільської єпархії (1906). Займався краснавчими дослідженням на Волині. Склав покажчик неофіційної частини видання «Волынские епархиальные ведомости» за 20 років (1888), «Село Белев Ровенского уезда (Летописный набросок)» (1891), «Мнимая типография Почаевского монастыря» (1895). Співроб. журн. «Киевская Старина», «Волынские епархиальные ведомости» та ін.

Тімірязєв Климент Аркадійович (1843–1920) — д-р ботаніки (1875), чл.-кор. С.-Петербурзької АН (1890); чл.-кор. РАН (1917). Навчався спочатку на камеральному, згодом на фіз.-мат. ф-ті С.-Петербурзького ун-ту (1861–1866). Стажувався за кордоном для підготовки до проф. звання (1868). Захистивши магістерську дис., викладав у Петровській с.-г. академії (1870–1892), у Московському ун-ті (1877). Був чл. багатьох іноземних та вітчизн. наук. т-в та ун-тів. Природознавець, один з перших пропагандистів дарвінізму в Росії, основоположник рос. школи фізіології рослин, популяризатор та історик науки. Брав участь у роботі Наркомпросу и Соц. академії сусп. наук; депутат Мосради (1920).

Товстоліс Микола Миколайович (1872–1938) — правознавець і судовий діяч. Закінчив юрид. ф-т Київського ун-ту (1895). Був залишений у ньому проф. стипендіатом каф. цивільного права. Прив.-доц. Комерц. ін-ту у м. Вільно (1898); чл. Віленського окружного суду (1901); товариш голови цього суду (з 1905), чл. Віленської судової палати (з 1908), товариш обер-прокурора рос. сенату по цивільному департаменту (1912). Викладав у середніх навч. закл. (1902–1915). Проф. Комерц. ін-ту у Вільно (1906), проф. каф. цивільного права Вищ. жін. курсів у С.-Петербурзі (Петрограді) (1911–1915). 1917 з Росії переїхав до України. Читав лекції у Київському юрид. ін-ті (1918–1919). За правління П. Скоропадського — сенатор Цивільного генерального суду Держ. сенату Укр. Держави. Чл.-співроб., згодом постійний позаштат. співроб. Коміс. для виучування звичаєвого права України, чл. Правничо-термінол. коміс. УАН (берез. 1919), чл. (1919), старший наук. співроб. (з серп. 1921), позаштат. постійний співроб.

(1923) Коміс. для виучування нар. права. Співпрацював з Коміс. для виучування радянського права України ВУАН (з 1927). Викл. у торг.-пром. технікумі (1921–1927), Київському ін-ті зовнішніх зносин та Київському ін-ті нар. госп-ва: штат. проф. (з 1922). У 1930-ті, після закриття Ін-ту нар. госп-ва і правничих установ ВУАН, відійшов від науки та викл. діяльн. Арештований за «контрреволюційну діяльність» (1938). Помер у Лук'янівській тюрмі.

Товт Микола (1833–1882) — церковний діяч, греко-католицький священник, проф. Ужгородської семінарії, Будапештського ун-ту, Пряшівський єпископ (з 1876).

Толь Володимир Іванович — дійсний статський радник, голов. представник Другого Страхового т-ва (1906).

Толь Емеліна Миколаївна — дружина Едуарда Васильовича Толля (1858–1902) — рос. геолога, дослідника Арктики, який в 1900–1902 керував експедицією С.-Петербурзької АН до Новосибірських островів.

Толстомятов Михайло Олександрович (1836–1890) — мінералог; кристалограф, проф., хранитель Мінералог. каб. Московського ун-ту, зав. каф. мінералогії (з 1869). Після його смерті цю каф. очолив В.І. Вернадський — тоді прив.-доц. ун-ту.

Торо Жак (Thoreau Jacques, 1886–1973) — бельгійський мінералог, проф. католицького ун-ту в Лувені. Чл. Бельгійської королівської академії (з 1952).

В архіві В.І. Вернадського збереглися його листи 1930-х.

Точидловський Ігнатій Якович (1871–1942) — математик, фізик, спеціаліст в галузі кліматології, заг. та с.-г. метеорології, доц. (1908), екстраорд. проф. (1917), дир-р Одеської магнітнометеорол. обсерваторії (1917–1942). Проаналізував дані метеоспостережень за 60 років (1865–1925), отримані геофіз. обсерваторією на Малому Фонтані та університетською метеостанцією (розміщувалася в Одеському ун-ті) і написав книжку «Клімат Одеси» (1926). Цікавився питаннями с.-г. метеорології, довгий час вів щоденник магнітнометеорол. обсерваторії і систематично висвітлював її роботу. Був одним з ініціаторів створення в Одесі С.-г. ін-ту і став його першим дир-м (1918). Брав активну участь в обговоренні ідеї створення Ін-ту геофізики на засіданні Коміс. по виробленню законопроекту про створення УАН. Представник геофіз. школи Новоросійського ун-ту.

Трегубов Єлисей Кипріянович (1848–1920) — етнограф, ред., активний діяч «Старої Громади». Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1872). Працював вчителем словесності, історії та географії в Глухові, Курську, Сумах; інспектором в Керченському жін. ін-ті (1893–1898), учителем Колегії Павла Галагана, Володимирського Кадетського корпусу, Фундуклеєвської гімназії, співроб. по етнографії Першого від. ВУАН.

Трубецькой Григорій Миколайович (1873–1930) — князь, дипломат, чл. Особливої наради — нач. упр. у справах сповідань. В уряді П.М. Врангеля помічник, т. в. о. нач. упр. іноземних зносин. В еміграції у Франції.

Трубецькой Євген Миколайович (1863–1920) — князь, видатний релігійний філософ, послідовник і друг В.С. Соловйова. Закінчив Московський ун-т. Проф. Київського (з 1897) та Московського ун-тів (1906–1918). Один з лідерів правого крила партії

кадетів, організатор Партії мирного відновлення (листоп. 1906), чл. Держ. ради (1906–1908).

Туган-Барановський Михайло Іванович (повне прізвище — Туган-Мірза-Барановський) (1865–1919) — учений економіст, історик, акад. УАН (з 1918). Закінчив Харківський ун-т (1888), працював у С.-Петербурзькому ун-ті. Його праця «Російська фабрика в минулому і сучасному» (1898) відіграла значну роль у дослідженні рос. економіки. Міністр фінансів УЦР (кін. 1917 — січ. 1918). Ред. журн. «Київська кооперація». Чл. Коміс. по виробленню законопроекту про заснування УАН (з 24 липн. 1918), голова Третього від. УАН (з 7 груд. 1918), зав. каф. теор. економії Третього від. (з 7 груд. 1918), дир-р Ін-ту для виучування екон. кон'юнктури нар. госп-ва України, голова Постійної коміс. для виучування соц. питань при Третьому від. УАН.

Тун Лео (1811–1888) — граф, австрійський політик, намісник Чехії (1848), міністр нар. освіти і вірувань Австрії (з 1849).

Тутковська-Зак Ірина Павлівна (1896–?) — бібліотекознавець. Дочка П.А. Тутковського. Закінчила пед. курси фр. мови при гімназії Жеребцової (1918). Працювала в УАН над упорядкуванням б-ки проф. Антоновича (1919), бібліотекар-спеціаліст ВБУ (з кін. 1919 до кін. 1921). Закінчила бібл. курси при ВБУ (1927). Старший бібліотекар (1934). Звільнена у 1935.

Тутковський Вадим Павлович — каталогізатор, штат. співроб. ВБУ (з лют. 1919).

Тутковський Павло Аполлонович (1858–1930) — геолог, палеонтолог, фізико-географ, акад. АН України (1919), чл. Тимчасового ком. зі створення ВБУ (1920), д-р геогр. наук. Закінчив Київський ун-т (1882). Чл. багатьох наук. т-тв, Київського т-ва природничників, С.-Петербурзького мінералог. т-ва, Бельгійського т-ва геології і палеонтології в Брюсселі тощо. Зав. геолог. каф. Київського ун-ту (1884–1895). Викл. у гімназіях м. Києва (1896–1904). Інспектор нар. училищ на Волині, чл. та керівник Т-ва дослідників Волині (1904–1909). Отримав ступінь д-ра географії у Московському ун-ті (1911). Проф., прив.-доц. географії Київського ун-ту (з 1914). Брав активну участь у створенні УАН, голова Фіз.-мат. від. (1919–1930) УАН, організатор і керівник (з 1924) наук.-дослід. каф. геології УАН (згодом перший дир-р Ін-ту геолог. наук — з 1926), один із організаторів Нац. геолог. музею України (з 1927), голова Коміс. для вивчення природних багатств України. Наук. інтереси: розробив низку гіпотез та теорій по проблемах еолового походження лесів та постльодовикових пустель Північної півкулі, фіз.-географ. районування території України, мав праці у галузі регіональної геології, мінералогії, палеонтології і четвертинної геології, зокрема, Волині й Полісся. Як чл. Тимчасового ком. із заснування ВБУ доклав зусиль до комплектування бібл. фондів наук. л-рою та організації каталогів відповідно до предметизації геолог. наук.

Тушкан Павло Федорович — агроном, колезький секр. Родич М.В. Гоголя по материнській лінії. Приятелював з Д.І. Яворницьким. В образі козацького писаря позував Репіну при створенні картини «Запорозжці пишуть листа турецькому султану». Кандидат с.-г. наук, зав. Ерастівською дослід. станцією, перший дир-р та викл. історії, зоології, скотарства Верхньодніпровського с.-г. уч-ща імені Е.К. Бродського Катеринославського губерньського земства.

Улашин Генрик (Henryk Ułaszyn; 1874–1956), польс. мовознавець-славіст младограматичної школи, родом з-під Таращі на Київщині. Навчався у Київському ун-ті (1905–1907), у Кракові, Відні й Лейпцигу. Викл. мовознавство у Польс. університетському колегіумі в Києві (1917–1919), проф. слов'ян. філології в ун-ті у Львові (1918–1921), у Познані (1921–1939), в Лодзі (з 1945). Писав на укр. тематику.

Уляницький Володимир Антонович (1855 — бл. 1917) — юрист, історик, д-р міжнар. права (1900), проф. Закінчив юрид. ф-т Московського ун-ту (1874). Працював в Московському голов. архіві М-ва закордонних справ (1878–1899). Його дис. на тему: «Очерки дипломатической истории Восточного вопроса. Дарданеллы, Босфор и Черное море в XVIII веке» на ступінь магістра міжнар. права (1883) в 1885 удостоєна Рос. АН Уваровської премії. Прив.-доц. по каф. міжнар. права Московського ун-ту (1885–1899), де читав лекції з теорії міжнар. права та спеціальний курс з історії дипломатії. Чл. Археогр. коміс. М-ва нар. просвіти (з 1898). Постійний співроб. «Русских ведомостей» (1887–1901). Прив.-доц., орд. проф. по каф. і міжнар. права Харківського (1899–1901), Томського (1901–1912) та Казанського ун-тів (1912–1917).

Усанович Михайло Ілліч (1894–1981) — фізико-хімік. Закінчив Київський ун-т. Під керівництвом В.І. Вернадського проводив в 1919 в Києві дослідження «живої речовини». Техн. керівник хіміко-фармацевтичного заводу і співроб. Київського політехн. ін-ту (1924–1929). Проф. Томського (з 1930) та Середньоазійського (з 1935) ун-тів. З 1944 і до кінця життя зав. каф. Казахського ун-ту. Акад. АН КазССР (1962).

Усатий Семен Миколайович (1875–1944) — укр. учений у галузі електротехніки, д-р техн. наук. Один з засн. школи електромашинобудування. Закінчив С.-Петербурзький електротехн. ін-т. Викл. у Катеринославському вищ. гірничому уч-щі (1900–1902), де заснував фіз. та електричну лаб., з 1902 — у С.-Петербурзькому політехн. ін-ті (з 1914 — проф.). Проф. Київського індустріального (тепер політехн.) ін-ту (1918–1919). Чл. теплової секції (1919), чл. гідрол. секції (1919); чл. секції приклад. фізики (1919) Постійної коміс. для виучування природних багатств України. Проф. експерим. фізики в Таврійському ун-ті (1920–1923) (серед його учнів — майбутні акад. І.В. Курчатова та К.Д. Синельников). Пізніше переїхав до Баку, де викладав у Політехн. ін-ті. Помер в Ленінграді.

Успенський Федір Іванович (1845–1928) — рос. історик-візантолог; акад. Петерб. АН (1900). Закінчив іст.-філол. ф-т С.-Петербурзького ун-ту. Отримав ступінь магістра (1874). Викл. в Новоросійському ун-ті (1874–1894). Проф. (1879). Дир-р заснованого ним Рос. археолог. т-ва в Константинополі (1894–1914). Редагував «Візантійський часопис» (1915–1928). Читав курс лекцій у Ленінградському ун-ті (1922–1927). Основні праці «Історія Візантійської імперії», «Вазелонські акти» (у співавт.), приділяв увагу візантійсько-болгарським відносинам. Основположник рос. візантології.

Устянців (точніше Устьянцев) Василь Петрович (Павлович) (1875–1937) — агроном-зоотехнік, проф.; прив.-доц., чл. с.-г. секції Постійної коміс. для виучування природних багатств України (трав., 1919). Декан зоотехн. ф-ту Київського с.-г. ін-ту на базі агр. від-ня Київського політехн. ін-ту (1921), проректор Київського вет.-зоотехн. ін-ту (1922). Чл. пленуму Коміс. для виучування продукційних сил України (1928).

Фальц-Фейн Фрідріх Едуардович (1863–1920) — поміщик, барон. Заснував у 1883 заповідник «Асканія-Нова». У напівпустому степу виростив сад, організував зоопарк,

акліматизував десятки видів диких тварин і птахів, звезених з усіх континентів планети. У 1882 вступив до Дерптського ун-ту і протягом курсу об'їхав усі найбільші ботан. сади і зоопарки світу. Закінчивши ун-т в 1889, створив першу частинку майбутнього заповідника в урочищі Кролі. В 1898 заклав нові заповідні ділянки площею 500 і 120 десятин. У 1898 створив зоопарк і ботан. сад (з 1898 — заказник (природний музей). Практично всі свої прибутки витрачав на заповідник; провів в Асканію водопровід, телеграф, телефон, електрику, збудував пошту і лікарню, зібрав велику біб-ку. На початку 1917 залишив Асканію і переїхав до Москви, а ще через рік — до Німеччини. Був чл. Фр. та ін. т-в дослідників природи.

Фан-дер-Фліт Олександр Петрович (1870–1941) — інженер, вчений в галузі приклад. механіки, конструктор яхт та літаків. Син проф. С.-Петербурзького ун-ту Фан-дер-Фліта Петра Петровича. Закінчив фіз.-мат. ф-т С.-Петербурзького ун-ту (1895). Викл. суднобуд. від-ня С.-Петербурзького політехн. ін-ту (з 1902). Призначений екстра-орд. проф. (1904). Секр. суднобуд. від-ня (1906–1909), орд. проф. по каф. теорії судна Політехн. ін-ту (з 1909). Йому належить тритомний курс «Теорія корабля». Неодноразово в.о. декана Суднобуд. від-ня та дир-ра Політехн. ін-ту. З 1909 читав курс аеродинаміки на суднобуд. від-ні. Керував мережею учбових закл. авіаційного профілю. Серед його учнів ряд відомих авіаконструкторів та льотчиків. Проф. по каф. приклад. механіки (з 1908), дир-р (з 1911) імп. Лісового ін-ту. Призначений чл. Ради Міністра землеробства (1915). Постійний чл. Техн. ком. та наук. керівник з організації багато-профільного авіаційного комплексу «Авіагородок» під Херсоном Упр. воєнно-повітряного флоту (з 1916). Брав участь у створенні Херсонського політехн. ін-ту (1918–1920). Емігрував в 1920. Доц., згодом — проф. машинобудівно-електротехн. від-ня Чеського вищого техн. уч-ща. Брав участь в діяльн. Руського нар. ун-ту в Празі.

Федоров Михайло Михайлович (1858–1949) — фінансист, управ. М-вом торгівлі і промисловості (1906), чл. ЦК кадетської партії. Чл. Особл. наради без портфеля, голова «Национального центра». В еміграції у Франції. Голова Центр. ком. із забезпечення вищ. освіти рос. юнацтва за кордоном (1922), один з організаторів і віце-голова Нац. ком.

Федоровський Олександр Семенович (1885–1939) — геолог, палеонтолог, археолог, популяризатор наук. знань. Закінчив природн. від. фіз.-мат. ф-ту Харківського ун-ту (1911). Працював у геолог. музеях Бельгії, Франції (1914). Зав. музеєм археол. Харківського ун-ту (1919) та Археолог. музею м. Харкова (з 1920). Проф. Академії теор. знань, проф. каф. геології Харківського ІНО, голова секції археол. наук. досліджень каф. геології, антропології цього ж ін-ту, секції археології та мистецтва наук. асоціації сходознавців. Брав участь у складанні карти археол. пам'яток, був уповноваженим з координації діяльн. музеїв Лівобережної України в галузі охорони та досліджень пам'яток матеріальної культури та природи. Як голова Наркомпросу та чл. ВУАК брав участь у першій розвідувальній поїздки по Дніпру від Дніпропетровська до Кичкаса. Дир-р Укр. ін-ту матеріальної культури в Харкові. Перший дир-р Музею археології і етнографії Слободської України (тоді — Археол. музею) (1936–1939).

Федоровський Микола Михайлович (1886–1956) — чл.-кор. АН СРСР, д-р геолого-мінералог. наук, проф. Закінчив мінералог. від-ня фіз.-мат. ф-ту Московського ун-ту (1914). Голова Гірничої Ради при Вищ. раді нар. госп-ва (з квіт. 1918), де підготував два декрети Раднаркому про заснування Московської гірничої академії та Ільменського заповідника. За його ініціативою був створений Ін-т приклад. мінералогії, яким він

керував довгі роки. Здійснив велику роботу з підбору граніту для постійного мавзолею Леніна (1933). Заарештований (25 жовт. 1937) та засуджений на 15 років. Спочатку відбував покарання в Воркуті. В 1942 переведений до Москви, де працював в Ін-ті добрив. В 1945 відправлений до Норильська, де викладав мінералогію в геолог. технікумі, організовував мінералог. каб. та музеї, готував шосте видання підручника з мінералогії, пізніше працював на Норильському комбінаті. Реабілітовано 24 квіт. 1954. На його честь названо новий мінерал бура «федорівським».

Фельдман-Вельтман Карл Юрійович — бібліограф, бібліофіл, кандидат екон. наук. Закінчив Ревельсько-Петровське реальне уч-ще, комерц. від-ня Ризького політехнікуму, екон. від-ня Московського комерц. ін-ту (1911–1914). Зібрав 6-ку про Прибалтійський край. Знав нім., фінську, польс., латин. мови.

Феофілактос Костянтин Матвійович (1818–1901) — геолог, засн. Київської школи геологів. Проф. (з 1852), ректор (1880–1881) Київського ун-ту. Один із засн. (1869) і голова (1877–1898) Київського т-ва природничиків. Основні праці присвячені геології України, займався питаннями стратиграфії і тектоніки, вивчав кристалічні породи. Проводив геолог. дослідження в Лубенському повіті.

Ферман Олександр Євгенович (1883–1945) — геохімік, мінералог, акад. Рос. АН (1919), учень В.І. Вернадського. Закінчив Московський ун-т. Працював в Мінералог. музеї в Парижі та Гейдельберзькому ун-ті (Німеччина) (1907–1909). Проф. Нар. ун-ту ім. А.Л. Шанявського (1910), Вищ. жін. курсів у С.-Петербурзі (з 1912), одночасно старший охоронець Геолог. та мінералог. музею АН. Дир-р Радієвого ін-ту (1922–1926), Ін-ту кристалографії, мінералогії та геохімії АН СРСР, Ін-ту геолог. наук (1942–1945). Акад.-секр. Від. мат. та природознавчих наук АН СРСР (1927–1929). Один із основоположників геохімії. Автор ряду книг з мінералогії та геохімії. Організатор та ред. журн. «Природа» (з 1912).

Фівейська Ольга Анатоліївна — практикант Акліматизаційного саду (1919). (Вважала себе ображеною через поведження з нею акад. М.Т. Кашенка, прохала окремим листом у Спільного зібрання, щоб воно призначило між нею та акад. третейський суд).

Фігнер Віра Миколаївна (1852–1942) — революціонерка, терористка, чл. виконкому «Народної волі», пізніше есерка. Засуджена С.-Петербурзьким військ.-окружним судом до смертної кари (1884), яку замінено безстроковою каторгою. 20 років провела в одиночному ув'язненні в Шліссельбурзькій фортеці. Жовтневу революцію не прийняла, займалася організацією допомоги колишнім політкаторжанам і засланцям.

Філадельф (Пшеничников) — архімандрит Києво-Печерської лаври; управитель друкарні (1906), разом з архімандритом Михайлом (Чалим) створив синодальну общину, в користування якої в грудні 1924 державою були передані лаврські церкви.

Філіпченко Юрій Олександрович (1882–1930) — генетик, прив.-доц., проф. С.-Петербурзького ун-ту, автор першого університетського підручника з генетики рос. мовою, засн. першої університетської каф. генетики (1909 р.), першого в РАН Бюро з евгеніки (1921 р.), перетвореного 1933 на Ін-т генетики АН СРСР.

Флоринський Тимофій Дмитрович (1854–1919) — славіст і візантолог, доц. каф. слов'ян. філології Київського ун-ту (1882), викл. історії слов'ян. л-р на Вищ. жін. курсах у Києві (1884), проф. Київського уні-ту (1888), декан іст.-філос. ф-у, заст. голови київського неослов'янофільського і українофобського Слов'ян. добродійного т-ва, ред. «Славянського Ежегодника» (1884); чл.-кор. С.-Петербурзької АН (1898) та Південнослов'ян. АН в Загребі (1890), чл. Чеської академії імператора Йосифа (1898), чл. багатьох наук. т-в, зокрема, Іст. т-ва Нестора-літописця при Київському ун-ті, Королівського чеського т-ва наук в Празі (1891), Рос. археол. ін-ту у Константинополі (1895), імп. Московського археол. т-ва (1896), Сербської королівської академії (1897), Церк.-іст. та археол. т-ва при КДА тощо. Дир-р Київського приватного жін. комерц. уч-ща (1906–1907); головуєчий Київського тимчасового ком. в справах друку (1909).

Зібрання Т.Д. Флоринського передано до ВБУ у 1919 Флоринською Вірою Іванівною (в дівоцтві Кремкова), дружиною Т.Д. Флоринського.

Фокін Анатолій Михайлович (1892–1979) — історик, геолог. Був одружений на племінниці В.І. Вернадського Марії Марківні Любошинській. Закінчив іст.-філ. ф-т Московського ун-ту (1915) та був залишений для підготовки до проф. звання при каф. рос. історії. Інспектор Головархіву (1917), зав. сховищем приватних архівів «Хранчасара» («хранилище частных архивов») (1919–1920), де були зібрані 30 тис. приватних архівів з 14 повітів Росії. У 1920 установа ліквідована. Знаходився під арештом в Бутирській в'язниці (1924–1926). Працював в Московському від-ні Геолог. ком., в Ін-ті добрив (1926–1930). На засланні в Архангельській обл. (1930–1933). У 1934 звільнений, працював в галузі інж. геології. З 1942 р. викладав в Тбіліському політехн. ін-ті, був вченим секр. Грузинського від-ня Всерос. наук.-дослід. ін-ту мінерального добрива ім. М.М. Федоровського.

Фомін Олександр Васильович (1867–1935) — укр. ботанік, дійсний чл. ВУАН (з 1921). Після закінчення Московського ун-ту працював у Юр'єві і Тифлісі, де заклав ботан. сад; з 1914 в Україні. Проф. Київського ун-ту (1914–1927). Чл. Коміс. по виробленню законопроекту про заснування УАН (з 1918), чл. Коміс. для організації установ при Фіз.-мат. від. (1918–1919), голова Коміс. для вивчення флори України (з 1919), керівник Ботан. каб.-музею та гербарію УАН (з 1921), акад. Фіз.-мат. від. (з 1921), голова каф. ботаніки при Ботан. саду (з 1921), чл. Коміс. для виучування природних багатств України. Дир-р Ін-ту ботаніки АН УРСР (з 1931). Заснував журн. «Вісник Київського ботанічного саду» (1924). Праці присвячені питанням морфології, систематики і флори Кавказу, Криму, Сибіру, Далекого Сходу й України. В 1935 іменем О.В. Фомина в Києві названо Ботан. сад.

Франкфурт Соломон Львович — агроном, агробіолог, проф., член кадетської партії. Перед революцією завідував рядом дослід. установ, зокрема дослід. станцією Всерос. т-ва цукрозаводчиків. Чл. Коміс. по організації УАН. Чл. с.-г. секції Постійної коміс. для виучування природних багатств України (1919). Зав. дослід. полів і Центр. дослід. станцією (нині Миронівський ін-т пшениці ім. В.М. Ремесла Укр. агр. АН) Всерос. т-ва цукрозаводчиків, фактично координував с.-г. дослід. справу в Україні. Після революції емігрував у Німеччину (Вернадський В.И. Дневники 1917–1920. Январь 1920 — март 1921. — К., 1997. — С. 277).

Франц Йосиф I (1830–1916) — імператор Австрії і король Угорщини (1848), з династії Габсбургів. У 1867 перетворив австрійську імперію у двоедину монархію

Австро-Угорщину. З його іменем пов'язані придушення революції 1848–1849, а для Закарпаття — ліквідація руських шкіл та заміна кирилиці на латин. шрифт.

Фуке Фердинанд (Fouqué Ferdinand André, 1828–1904) — фр. геолог і мінералог, проф. природознавства і неорганічної хімії Collège de France (з 1877), чл. Фр. АН (з 1881). Першим запровадив сучасні методи петрографії у Франції. В архіві Вернадського збереглися листи Фуке (1889–1900). Йому присвячено видання: *Vernadsky W. La géochimie.* — Paris: Félix Alcan, 1924. — 404 р.

Ханенко Варвара Миколаївна (1852–1922). Дочка цукрозаводчика Миколи Артемовича Терещенка. Побравшись із нащадком укр. гетьмана Богданом Ханенком, вона все життя підтримувала свого чоловіка, розділяючи його пристрасть до колекціонування творів образотворчого мистецтва.

Харлампович Костянтин Васильович (1870–1932) — історик церкви, освіти. Чл.-кор. С.-Петербурзької АН (1916), акад. УАН (1.01.1920). Закінчив С.-Петербурзьку духовну академію (1890–1994). Досліджував західнорос. церк. братства XVI–XVII ст., їхню освітню діяльн. Викладав церк. історію у Казанському ун-ті, проф. (1921), голова Т-ва археології, історії, етнології в Казані. Акад. каф. історії укр. церкви Іст.-філол. від. УАН (з 7 черв. 1919), пізніше — каф. культури і шкільного руху в Україні XVII та XVIII ст. Першого від. УАН, чл. Археогр. коміс. 1924 було заарештовано та звинувачено у зберіганні й розповсюдженні контрреволюційної л-ри («Известия» Казанського т-ва археології) та «приховуванні церковного майна», вислано до Киргизії на три роки. В м. Тургай Актюбинської губ. працював рахівником у повітовому виконкомі. За клопотанням М.С. Грушевського, його включили до складу двох коміс. ВУАН — Старої історії України та Археогр. Проте 1928 Наркомос УСРР не затвердив його дійсним чл. ВУАН. До Києва повернувся 1930, перед тим провівши два роки заслання в Ніжині. Останні роки проживав у Ніжині, співпрацював у бібліогр. від. часопису «Україна» та Пед. коміс. Іст.-філол. секції ВУАН. Голов. праця — перший том книги «Малоросійські впливи на великоруське церковне життя» (Казань, 1914).

Хлонін Григорій Віталійович (1863–1929) — рос. гігієніст, педагог. Закінчив фіз.-мат. ф-т С.-Петербурзького ун-ту (1886) та мед. ф-т Московського ун-у (1893). Працював лаборантом в санітарній лаб. Пермського губернського земства та редагував «Сборник Пермского Земства», після закінчення мед. ф-ту — лаборантом Гігієнічного ін-ту Московського ун-ту під керівництвом проф. Ф.Ф. Ерісмана. Захистив дис. на звання д-ра медицини (1896), був призначений нештат. екстраорд. проф. гігієни, згодом орд. проф. Юр'євського ун-ту (з 1899) Ред. «Сборник работ гигиенической лаборатории Юрьевского университета». Проф. Новоросійського ун-ту (1903). Викл. на каф. гігієни С.-Петербурзького жін. мед. ін-ту (з 1904). Проф. в Клінічному ін-ті С.-Петербурга (з 1906). Викл. в Воєнно-мед. академії (з 1918). Очолив створений ним Ін-т профілактичних наук імені З.П. Соловйова (1925). Основні праці з проблем водозабезпечення та каналізації, шкільної та проф. гігієни, воєнно-санітарної справи, гігієни розумової праці. Розробив оригінальні методи гігієнічних досліджень (методи хім. аналізу харчових продуктів, підрахунку вмісту озону в повітрі, кисню у воді та повітрі та ін.).

Хойнацький Степан Миколайович — мировий суддя Київського повітового мирового з'їзду, чл.-співроб. Постійної коміс. для виучування звичаєвого права (берез. 1919).

Холодний Микола Григорович (1882–1953) — ботанік і мікробіолог, акад. ВУАН (1929), засл. діяч науки УРСР. Створив школу ботаніки. Ін-т ботаніки НАН носить його ім'я. Штат. співроб. Другого від. УАН з окремих наук. доручень (1921, 1923); позаштат. співроб. Дніпрянської біол. станції (1922). Зав. каф. мікробіології Київського ун-ту (1933–1941). У 1918–1919 тісно співпрацював з В.І. Вернадським, який високо цінував роботи свого укр. колеги, листувався з ним. Праця Холодного «Мысли натуралиста о природе и человеке» (1947) була наслідком листування з Вернадським. (*Холодный Н.Г.* Из воспоминаний о В.И. Вернадском // Почвоведение. — 1945. — № 7. — С. 325–326).

Холодний Петро Іванович (1876–1930) — громад. і пед. діяч, видатний художник, учений-хімік. Проф. Київського політехн. ін-ту. Чл. ТУП. Дир-р Першої укр. гімназії (1917), один з організаторів Т-ва шкільної освіти і Всеукр. учительської спілки. В ЦР репрезентував просвітні організації м. Києва (обраний на Укр. нац. конгресі). Належав до УПСФ, чл. її фракції в Ком. УЦР. Заст. генерального секр. освіти (з 12 верес. 1917). Залишався на цій посаді до 1920. Художник, чл. природн. секції Правописно-термінол. коміс. УАН (1919). Емігрував до Польщі. Співзасн. гуртка діячів укр. мистецтва у Львові.

Хрулев Степан (1807–1870) — рос. генерал-лейтенант (1853). В Кримську війну учасник боїв на Дунаї (1854), командував південно-східною ділянкою оборони Севастополя (1855).

Цитрон Єлизавета Емануїлівна. Закінчила філос. ф-т Бернського ун-ту (д-р філософії), балотувалася на посаду бібліотекаря НБУ, дружина видавця М. Цитрона, про якого згадує В.І. Вернадський.

Цицив Олександр Андрійович Брав участь в утворенні та упорядкуванні б-ки Бортневського в м. Одесі.

Чайковський (Чайківський) Микола Андрійович (1887–1970) — укр. математик, член НШТ. Навчався в Бережанській гімназії, Нім. вищ. техн. школі (Прага), Нім. Карловому ун-ті (Прага) (1905–1906), потім на філос. ф-ті Віденського ун-ту. Здобув ступінь д-ра філософії (1911). Викл. у школах Галичини, очолював приватні гімназії (1910–1929). У 1918 запрошений викладати до Кам'янця-Подільського ун-ту, куди приїхав у січ. 1919. Читав курси вищ. математики у Львівському таємному укр. ун-ті (1922–1924). Працював у приватних укр. гімназіях Східної Галичини (1924–1929). У 1929 переїхав до УРСР, працював в Одеському ІНО, брав активну участь в організації Фіз.-хім.-мат. ін-ту, був його першим завучем. 1933 заарештований за справою «Укр. військ. організації». Після реабілітації (з 1961) — доц., проф. Львівського ун-ту.

Чалий Михайло Корнійович (1816–1907), педагог, культ.-освітній діяч, організатор недільних шкіл для дорослих, шевченкознавець, приятелював з Т.Г. Шевченком та був його першим бібліографом, громад. діяч. Закінчив Київський ун-т (1844). Вчителював у Немирові, був дир-м гімназії в Білій Церкві, ліцею й гімназії князя Безбородька в Ніжині, організатор недільних шкіл у Києві. Був чл. редкол. журн. «Киевская старина». Друкувався в «Основі» (1862) і «Киевской старине» (1899), автор книги «Жизнь и произведения Тараса Шевченко» (1882). Співорганізатор, активний учасник похорону Т.Г. Шевченка в Україні, промовець над домовиною в Києві під час перевезення Кобзаря до Канева.

Чарторизький (Чарторийський) Адам Адамович (Czartoryski Adam Jerzy, 1770–1861) — попечитель Віленського навч. округу (1803), зреформував у ліберальному дусі Віленський ун-т. Один з найближчих радників Олександра I, міністр закордонних справ Росії (1804–1806). Сенатор Королівства Польс. (з 1815). Меценат. Після смерті Олександра I приєднався до консервативної опозиції, обраний президентом Тимчасового уряду (в груд. 1830) та президентом Нац. уряду (в серп. 1831). Після розгрому повстання емігрував до Англії і був заочно засуджений імператором Миколою I до смертної кари. Оселився в Парижі (1833), де активно підтримував революційні і націоналістичні рухи, в 1856 остаточно залишив активне політ. життя.

Чацькій Тадеуш (Czacki Tadeusz, 1765–1813) — польс. діяч у галузі освіти й культури. Куратор шкіл Волинської, Подільської та Київської губ. (1803–1813). Один із засн. Кременецької гімназії (1805), яку реорганізував у лицей (1819), а після польського повстання лицей було ліквідовано й переведено до Києва як базу для організації Київського ун-ту (1834).

Чачко Сергій Пантелеймонович Закінчив Переяславську гімназію. Працював на посаді пом. Переяславської міської б-ки.

Чепуренко Одарка — до зарахування в НБУ була співроб. Держ. Канцелярії (1918).

Черникін Микола Петрович — закінчив фіз.-мат. ф-т по від. природн. наук (1912), вступив на хім. ф-т Київського політехн. ін-ту (1913).

Чернявський В.О. — чл. секції підземних багатств Постійної коміс. для виучування природних багатств України (1919).

Чернявський Іван Михайлович — педагог. Закінчив духовну семінарію, два курси Комерц. ін-ту, один курс Петроградської с.-г. академії. Працював певний час в НБУ (з 21 верес. 1918).

Чернявський Микола Федорович (1868–1938?) — поет, прозаїк, педагог і земський діяч, статистик у Херсонському губернському земстві (1903–1919). Працював на посаді Голови Департаменту Судебної Палати, Генеральним суддею, а за радянської влади в Губ'юсті та Цукротресті. Бібліотекар-спеціаліст ВБУ (1921). Непостійний чл. Правн.-термінол. коміс. УАН (1919), працював під керівництвом О. Левицького у Коміс. ВУАН над складанням юрид. словн. Вперше був заарештований у 1929, вдруге — у 1933 «за контрреволюційну діяльність», страчений 1938. Реабілітований 1956.

(ІР НБУВ, ф. X, од. зб. 4868, арк. 1339; ф. 27, од. зб. 1597).

Чижевський Дмитро Іванович (1894–1977) — учений-енциклопедист, культуролог, філософ, літературознавець, релігієзнавець, лінгвіст, славист. Вищу освіту здобув у С.-Петербурзькому (1911–1913) та Київському (1914–1919) ун-тах. Чл. УЦР. У 1921 виїхав до Німеччини, де навчався в Гейдельберзькому та Фрайбурзькому ун-тах. Викладав у Празі (з 1924): в Укр. пед. ін-ті ім. М. Драгоманова та в Укр. Вільному ун-ті (з 1929). В Німеччині викладав в ун-ті в Галле (1932–1945) та в Мюнхені (з 1945). Проф. Гарвардського ун-ту (США) (1949–1956), зав. філос. від. Укр. Вільної АН у Нью-Йорку. З 1956 й до кінця життя обіймав посаду проф., керівника Ін-ту славістики Гейдельберзького ун-ту. Автор фундаментальних праць «Філософія на Україні» (Прага, 1926),

«Нариси з історії філософії на Україні» (Прага, 1931), «Філософія Сковороди» (Варшава, 1934), «Історія української літератури від початків до доби реалізму» (Нью-Йорк, 1956) та ін. (див. також: *Чижевський Д.И.* Избранное: в 3 т. М., 2007. — Т. 1: Материалы к биографии. — 848 с.)

Чикаленко Євген Харлампійович (1861–1929) — укр. громад. і культ. діяч, землевласник, меценат, теоретик і практик. Активний чл. «Старої Громади». З 1904 належав до Укр. демокр.-радикальної партії. Після заборони укр. організацій виступив одним з засн. ТУП (з 1908). Разом з В.Ф. Симиренком фінансував видання щоденних укр. газ. «Громадська думка» (1906), «Рада» (1906–1914) і журн. «Селяни». Виплачував гонорари та премії за найкращі іст., наук. та худ. твори в журн. «Киевская старина». Виділив 25 тис. крб. на будівництво «Академічного дому» у Львові, де мешкали укр. студенти. Написав «Розмови про сільське господарство» для селян (перший випуск 1897). Емігрував (з 1919) — спочатку до Галичини, далі до Польщі (Варшава), потім оселився в Австрії, працював в Укр. Громад. Ком. в Празі, а після його закриття переїхав до Чехословаччини (1925), де працював на посаді голови Термінол. коміс. при Укр. господарській академії в Подебрадах. Помер в еміграції у Чехо-Словацькій Республіці.

Чикаленко Лев Євгенович (1888–1965) — громад.-політ. діяч, археолог і етнолог (учень Ф. Вовка, разом з яким збирав археол. й етногр. матеріали), публіцист. Діяч УСДРП, чл. УЦР (її секр.) і Малої Ради. Викл. природознавства та географії Першої укр. гімназії (1917), лектор учительських курсів у Києві, Бердичеві, Кролевеці. Чл. підсекції природн. секції правописно-термінол. коміс. (1919), постійної коміс. для складання археол. карти України (1920). З 1920 в еміграції в Польщі, Чехо-Словащині, Франції, Німеччині й США (з 1948). У Празі вивчав неолітичні культури території Чехо-Словащини, орнаменти моравської мальованої кераміки, встановивши їхні зв'язки з неолітичною мальованою керамікою трипільської культури в Україні. Дійсний чл. НТШ (з 1932) й Укр. Вільної АН (з 1945).

Чикаленко-Келлер Ганна (1885–1964) — укр. журналістка, жіноча діячка, перекладач, бібліограф. Дружина д-ра філології Зігмунда Келлера. З дип. місією працювала в Берні в укр. посольстві перекладачем (1918). Після революції була педагогом. Одна з ініціаторів заснування в Кам'янці-Подільському Укр. жін. нац. ради (1920) та Союзу українок у США (1925). Учасниця міжнар. конгресів. Друкувалася в часописах «Львівський-науковий вісник», «Жіноча доля», «Нова хата». Викладала та працювала в університетській б-ці у Тюбінгені (Німеччина, 1931–1949).

Чирвинський Петро Миколайович (1880–1955) — геолог, проф. (1909) Донського політехн. ін-ту в Новочеркаську, проф. Пермського ун-ту (1934). Відгук про нього як про кандидата на заміщення вакантної посади голови каф. мінералогії в Катеринославському вищ. гірничому уч-щі був написаний В.І. Вернадським (12 листоп. 1907) на прохання Ради уч-ща та опублікований в журн. «Известия Екатеринославского высшего горного училища» (1908, т. 4, вип. 2. С. 9–10).

Чолгонська Ніна Леонтівна (1905–?) — учениця Катерининської гімназії (1920). Працювала у ВБУ з серп. 1920.

Чолгонська (Лучицька) Ольга Іванівна (1880–?) — бібліотекознавець, мовознавець, закінчила київську гімназію (1896). Молодший бібліотекар (квіт. 1919), бібліотекар-

фахівець заг. від. (1924–1927), бібліотекар-спеціаліст підвід. наук. систематики секції книгоопрацювання (1931). зав. наук. б-кою Київського рентгенівського ін-ту. Дочка І. Луцицького. Співроб. Постійної коміс. для складання слов. живої мови (1919).

Чопей Ласло (1856–1934) — педагог, перекладач, учений-мовознавець, викл. Будапештської гімназії. Видав граматику і читанку для початкових класів під назвою «Руська азбука і первонаочальна читанка для первого класа народних шкіл» (1871), опублікував у Будапешті перший «Русько-мадярський словник», відзначений премією Угорської АН (1883). Перекладав на угорську мову твори О. Пушкіна, І. Тургенєва, М. Гоголя, Ф. Достоєвського та ін. Доводив, що руська мова є самостійною і виступав проти тих учених, які вважали її діалектом рос. мови.

Чубинський Михайло Павлович (1871–1943) — правознавець і держ. діяч, д-р кримін. права, проф. (1905). Закінчив Київський ун-т (1893); був залишений при ньому проф. стипендіатом каф. кримін. права, прив.-доц. (з 1897) Навчався у європ. ун-тах (з 1898). Прив.-доц. Демидовського юрид. ліцею (Ярославль) (1899). Після захисту у Московському ун-ті магістерської дис. призначений в.о. екстраорд. проф. каф. кримін. права Демидовського юрид. ліцею (1900–1901). Працював у Німеччині, Франції та Швейцарії (1901–1902). Проф. каф. кримін. права, орд. проф. Харківського ун-ту (1902–1905). Дир-р та орд. проф. Демидовського юрид. ліцею; очолював каф. кримін. права і процесу в Олександрівському ліцеї (С.-Петербург); був проф. Вищ. жін. курсів, викладав у С.-Петербурзькому ун-ті, в Олександрівській військ.-юрид. академії; очолював каф. кримін. права Юр'євського ун-ту (1906–1916). Сенатор і позаштат. орд. проф. Петроградського ун-ту (з 1917). Був чл. Юрид. т-ва у Харкові, Києві та Ярославлі. 1917 переїхав в Україну. За гетьманату П. Скоропадського (8 трав. — 24 серп. 1918) — міністр судових справ (з 15 лип. — міністр юстиції) і водночас (трав.–лип. 1918) — в.о. заст. голови Ради Міністрів. Брав участь у підготовці законопроектів про заснування УАН, про громадянство тощо. Сенатор, голова Карного генерального суду Держ. сенату (лип. 1918). Після падіння режиму П. Скоропадського у 1919 перейшов до табору білих. Після поразки Денікіна емігрував до Королівства сербів, хорватів та словенців. Працював проф. каф. в Белградському ун-ті (1920); викладав на юрид. ф-ті Суботіцивського ун-ту (1922). Досліджував історію розвитку юрид. науки від найдавніших часів до кін. XIX ст.

Чубинський Павло Платонович (1839–1884) — укр. етнограф, автор слів гімну України. Під час заслання (з 1862) проводив економіко-етнограф. дослідження півночі Росії, редагував газ., займався наук. роботою; свої матеріали надсилав до Президії Рос. географ. т-ва, яке клопоталося про його звільнення. Повернувшись в Україну в 1869, здійснив три експедиції до Південно-Західного краю з метою його стат. й етнограф. вивчення. Зібрані за два роки матеріали лягли в основу семи томів «Трудов етнограф.-стат. експедиции в Юго-Западный край», які були видані в Петербурзі. За його ініціативою у Києві був відкритий Південно-Західний відділ Рос. географ. т-ва, який вивчав історію, культуру і побут укр. народу (1873). Його праця відзначена Золотою медаллю на міжнарод. конгресі в Парижі (1875), Уваровською премією РАН (1879).

Шанявський Альфонс Леонович (1837–1905) — генерал-майор, золотопромисловець, меценат. Закінчив Академію Генерального штабу в С.-Петербурзі (1861). Після виходу у відставку (1875) зайнявся видобуванням золота. Значну частину доходів віддавав на розвиток учбових закл. В 1905 заповів Миськ. думі кошти та будинок на Арбаті для організації ун-ту, заснованого в 1908 як Московський миськ. нар. ун-т імені

А.Л. Шанявського, муніципальний учбовий закл. (1908–1918), велика заслуга у відкритті ун-ту належала його дружині Л.А. Шанявській та видавцю М.В. Сабашнікову.

Шаміс (Шамьє) Катерина Антонівна (1888/89–1950) — фізик, математик, педагог. Навчалася в Новоросійському ун-ті, а також у Швейцарії, захистила в Женеві докторську дис. Працювала у фіз. лаб. АН у С.-Петербурзі (з 1913). В еміграції жила у Франції. В 1921 була запрошена М. Кюрі на роботу до Ін-ту радіоактивності, де пропрацювала до останніх днів. Була однією з найближчих співроб. М. Кюрі. Одночасно викладала в рос. школах і на курсах. Після Другої світової війни викладала в Рос. вищ. техн. ін-ті.

Шапошніков Володимир Георгійович (1870–1952) — хімік-технолог, органік, учений в галузі технології волокнистих речовин і барвників, акад. ВУАН (з 1922). Закінчив С.-Петербурзький технолог. ін-т (1893), проф. стипендіат, перебував за кордоном як стажер (1896–1897). До 1900 працював в цьому ін-ті. Прив.-доц. Київського ун-ту (з 1908), проф. Київського політехн. ін-ту (1900–1922), декан хім. від. Київського політехн. ін-ту, в.о. дир-ра цього ж ін-ту (1907), одночасно — в Київському ін-ті нар. госп-ва (1913–1934). Проф. Північно-Кавказського політехн. ін-ту в Катеринодарі (1919–1920). Чл. Коміс. по виробленню законопроекту про заснування УАН (з серп. 1918), акад. каф. приклад. хімії Фіз.-мат. від. ВУАН (з черв. 1922), керівник хім.-технол. секції Другого від., чл. Коміс. для виучування природних багатств України при Фіз.-мат. від. ВУАН. Дир-р Ін-ту хім. технології АН УРСР (1934–1938), засн. Ін-ту органічної хімії АН УРСР (1938–1941). Основні праці з технології волокнистих речовин та хім. барвників. Запропонував номенклатуру азобарвників. Розробив новий спосіб отримання азофенинів.

Шараневич Ісидор (Сидор) Іванович (1829–1901) — укр. історик, археолог, проф. Львівського ун-ту (з 1871), почес. д-р Київського ун-ту. Автор «Історії Галицько-Волинської Русі від найдавніших времен до року 1453» (Львів, 1863), яка на свій час була найкращим оглядом подій цього періоду. У 1880–1890-х проводив розкопки давнього Галича.

Шарко Вадим Вікторович — математик. Закінчив мат. від. фіз.-мат. ф-ту Київського ун-ту (1909). Учитель математики в 1-й та 2-й укр. держ. київських гімназіях (1917–1918). Дир-р Підготовчих курсів Укр. нар. ун-ту в м. Києві (1918), чл. правління Укр. підготовчих до ун-ту курсів (1918–1919). (Архів Київської області: ф. 142, оп. 1, спр. 47).

Шарлемань [Микола Васильович] (1887–1970) — зоолог. Закінчив курс агр. від-ня Київського політехн. ін-ту (1906–1910). Працював ентомологом Київського т-ва сільс. госп-ва, зав. від. ентомології на Київській обласній с.-г. дослідній станції (1914–1919). В 1919–1941 рр. Працював в УАН — співроб. зоол. каб. (1919), зав. від. фауністики і систематики в Ін-ті зоології (з 1930), у заповіднику «Конча-Заспа» (1921–1933). Кандидат біол. наук (1936), д-р біол. наук (1937), проф. за фахом «прикладна зоологія» (1939). Автор праць про фауну та мисливство навкруги давнього Києва за «Словом о полку Ігоревім» та стінописами Софії Київської.

Архів та б-ка нині зберігається у складі НБУВ.

Шательє Анрі Луї ле (Le Châtelier Henri-Louis) (1850–1936) — фр. фізик і хімік. Проф. Паризької Вищ. гірничої школи (École de Mines) (1877–1919), проф. Колеж де

Франс (1898–1907) і Паризького ун-ту (1907–1925). Чл. Паризької АН (1907), іноземний чл. АН СРСР (1927).

Шафарик Павло-Йозеф (1795–1861) — діяч словацького і чеського нац. руху в 1830–1840-х, історик, філолог, поет. Закінчив Ієнський ун-т. Чл. Віденської академії (1848). Іноземний чл.-кор. Петербурзької АН (1839). Дир-р сербської православної гімназії Нового Саду (Угорщина) (1819–1825). У 1830-ті переїхав до Праги: бібліотекар Празького університету (з 1841). Один із авторів програми «будителів» (1818), пропагував ідеї «слов'янської взаємності».

Шахматов Олексій Олександрович (1864–1920) — видатний російський мовознавець, акад. С.-Петербурзької АН. Навчався на іст.-філол. ф-ті Московського ун-ту. Досліджував давньоруську л-ру, руське літописання, проблеми руського та слов'ян. етногенезу, праатьківщини і прамови слов'ян. Голова Від-ня рос. мови й словесності АН (906), під його керівництвом виходило «Полное собрание русских летописей» та було підготовлено багатотомну «Енциклопедию славянської філології». У багатьох працях приділяв велику увагу фонетиці й граматиці укр. мови. Автор короткого нарису історії укр. мови у збірнику «Украинский народ в его прошлом и настоящем» (1916), докладних рецензій на граматики А. Кримського і С. Смаль-Стоцького, на рукопис слов. Б. Грінченка (його рецензія відкрила шлях до публікації слов.). Разом з іншими передовими рос. вченими брав участь у складанні декларації С.-Петербурзької АН «Про скасування обмежень малоруського друкованого слова» (1905–1906). Як типовий рос. ліберал (член партії кадетів) обстоював культурні права народів Росії, але при умові недоторканості Рос. імперії. 1917 зайняв негативну позицію щодо незалежності України і не підтримував утворення нац. укр. АН.

Шаховська Ганна Дмитрівна (1889–1959) — геолог, організатор музейної справи, діяч кооп. руху. Дочка Д.І. і Г.М. Шаховських. Закінчила Вищ. жін. курси в Москві, викладала в школі. Зав. музеєм Дмитровського краю (1919), була секр. П.А. Кропоткіна в період його життя в Дмитрові, пізніше — наук. співроб. в Іст.-худ. музеї Троїце-Сергієвої Лаври. Заарештовувалася в 1921 і 1928. Засуджена у справі «антирадянської групи чорносотенних елементів у м. Сергієво» (черв. 1928) і відправлена на заслання до м. Ростова. Після повернення працювала у від. фондів тресту «Мосгеоразведка» (1932–1933). Знову заарештована на два місяці в черв. 1933. Працювала в Москві, в Ін-ті геохімії та аналітичної хімії АН СРСР, була особистим референтом В.І. Вернадського (1937–1943). Засн. і перший хранитель Меморіального каб.-музею В.І. Вернадського в Москві в Геохім. ін-ті РАН (1953–1959). Реабілітована в 1991.

Шаховська (дівоче Сиротиніна) Ганна Миколаївна (1860–1951) — дружина Дмитра Івановича Шаховського. Вчилася на Вищ. жін. курсах у Москві та С.-Петербурзі. До заміжжя (1886) викладала в недільній школі для дорослих.

Шаховська-Шик Наталія Дмитрівна (1890–1942) — історик, письменниця, перекладач. Дружина священика о. Михаїла (Михайла Володимировича) Шика, розстріляного в 1937, мати п'ятьох дітей. Закінчила Вищ. жін. курси в Москві, працювала у видві К.Ф. Некрасова, де було опубліковано кілька її робіт. У 1920-ті працювала екскурсоводом в Іст. музеї в Москві. З 1931 жила в Малоярославці, де перебувала в нім. окупації. Померла в Москві.

Шаховський Дмитро Іванович (1861–1939) — історик, публіцист, дослідник творчості П.Я. Чаадаєва. Ідейний лідер «Братства». Найближчий друг В.І. Вернадського зі студент. років. Один із засн. кадетської партії, чл. її ЦК. Депутат і секр. І Держ. думи. Міністр держ. піклування Тимчасового уряду. Входив до «Тактического центра» — підпільної антибільшовицької організації в Москві (весна 1919). Після короткочасного арешту (1920) від політ. діяльн. відійшов, працював у кооперації, займався літ. працею. У 1938 заарештований і незабаром розстріляний.

Шашкевич Григорій (1809–1888) — укр. громад.-політ. і церк. діяч, греко-католицький священник. Вивчав теологію у Львівському ун-ті, закінчив греко-католицьку духовну семінарію. Священик у с. Угринів біля Станіслава (до 1848). Співзасн. і заст. голови Станіславської окружної руської ради філії Голов. руської ради (з 1848), посол до австрійського парламенту (рейхстагу), радник М-ва освіти у Відні, керував департаментом галицького шкільництва, був цензором шкільних підручників (1845–1865). Канонік, архіпресвітер капітули в Перемишлі (з 1852). Ректор греко-католицької духовн. семінарії у Відні (з 1858). Був послом Галицького сейму (1867). Відстоював позицію щодо поділу Галичини на дві адм. провінції (укр. і польсь.) за етнічною ознакою, противник москвофільської тенденції в письменстві, автор меморандуму, спрямованого проти проекту латинізації укр. писемності (1859). Був автором однієї з перших граматики укр. мови для нар. шкіл (1862) і «Німецько-руської правничої термінології» (1851), виданої у Відні у співавт. з Я. Головацьким та Ю. Вислобоцьким.

Шварценберг Карл Філіп (1771–1820) — князь, австрійський полководець, з 1788 р. на військ. службі, брав участь у війнах проти революційної, згодом наполеонівської Франції.

Швець Федір Петрович (1882–1940) — учений-геолог, громад.-політ. та держ. діяч. Закінчив природн. ф-т Дерптського ун-ту (1909). Викладав природн. науки у гімназії м. Дерпта (1909–1916). Доц. каф. палеонтології (1915). До кола наук. інтересів належали геолог. дослідження на Кавказі, в Криму, Керченському півострові. У берез. 1917 повернувся в Україну. На з'їзді діячів укр. села був обраний чл. ЦК Селянської спілки (6–7 квіт. 1917); чл. Всеукр. ради селянських депутатів від Черкаського повіту Київської губ. на I Всеукр. селянському з'їзді (28 трав. — 2 черв. 1917) та кооптований до УЦР. Одночасно викладав у Другій київській гімназії, працював у оргком. для створення Укр. нар. ун-ту. Призначений проф. геології та проректором Укр. нар. ун-ту (верес. 1917). Співпрацював з Термінол. коміс. природн. секції УНТ в Києві. У роки Укр. Держави входив до складу Укр. нац. союзу — опозиційної урядової організації; брав участь у підготовці антигетьманського повстання. Як представник Селянської спілки був обраний чл. Директорії (1918). Емігрував. В еміграції викладав геологію в укр. вищ. школах — був проф. Укр. Вільного ун-ту (з 1923), Укр. високого педагог. ін-ту ім. М. Драгоманова (з 1924 р.). Один з чл. керівництва Укр. нац. ради. Автор наук. досліджень з геології. Помер у Празі.

Шелухін Сергій Павлович (псевдонім С. Павленко) (1864–1938) — правник, історик, громад.-політ. діяч, журналіст, поет. Закінчив юрид. ф-т Київського ун-ту. Служив у судовому відомстві на посадах слідчого, прокурора й чл. окружного суду. Чл. Кишинівського, Одеського окружних судів (1902–1917). Голова революційного комітету в м. Одесі, чл. ЦК УПСФ, чл. УЦР (від Херсонської губ.), генеральний суддя, міністр судових справ у кабінеті В. Голубовича, чл. Найвищого (Генерального) суду УНР (1918).

За часів гетьмана Скоропадського — голова делегації Укр. Держави на мирних переговорах з урядом Росії, чл. делегації УНР на Паризькій мирній конференції (1919). В.о. міністра судочинства УНР (груд. 1918). З 1921 — в еміграції: проф. права Укр. Вільного ун-ту та Укр. пед. ін-ту ім. М. Драгоманова, голова Укр. т-ва в Чехословаччині, Укр. правн. т-ва в Чехії. Автор численних праць з історії, права, віршів тощо.

Шелюшко Лев Андрійович (1890–1869) — ентомолог, зоолог середнього складу (1921), позаштат. постійний співроб. Зоол. музею (1923–1927); постійний співроб. Зоол. каб. (1922). У трав. 1919 його цінній колекції лускокрилих загрожувало знищення, тому він разом з Л.К. Круліковським, не чекаючи Спільного зібрання, прийняв рішення про взяття її під охорону і тимчасове користування АН. Співроб. Зоол. музею ВУАН (1920–1933), котрому передав свою збірку лепідоптерів (метелики, моли), зав. лепідоптерного музею Київського ун-ту (1939). З 1943 в еміграції в Німеччині: наук. співроб. Зоол. колекції Баварії (1945–1969).

Шипов Іван Павлович (1865–1920) — фінансист. Міністр фінансів (1905–1906), торгівлі і промисловості (1908–1909), управляючий Держ. банком і голова його Ради (1914–1917). У листоп. 1917 відмовився визнати радянську владу і був звільнений без права на пенсію за саботаж. Член Особливої наради (без портфеля), брав активну участь у формуванні Центр. упр. Держ. банку. За деякими даними, помер у Ростові-на-Дону від тифу.

Шишманов Дмитро (1889–1945) — болгарський літературознавець, родом з Софії, белетрист і драматург, син І. Шишманова і Лідії, дочки М. Драгоманова. Автор статей з укр. л-ри, його заходами виходив у Софії журн. «Українсько-болгарський огляд» (з 1919) і переклади творів М. Коцюбинського, О. Олеся, І. Франка на болгарську мову. Зберігав частину епістолярної спадщини М. Драгоманова. Повноважний міністр посольства Болгарії в Афінах (Греція) (1935–1940). Заст. міністра закордонних справ Болгарії (1940–1943), міністр закордонних справ Болгарії (1943–1944). Розстріляний болгарськими комуністами.

Шишманов Іван Димитров (1862–1928) — болгарський літературознавець й етнограф, освітньо-політ. діяч. Зять М. Драгоманова. Проф. Софійського ун-ту (з 1894). Чл. Болгарської АН. Міністр освіти Болгарії (1903–1907). Дійсний чл. НТШ. Посол Болгарії у Києві (1918–1919). Знавець укр. л-ри, зокрема творчості Т. Шевченка. Досліджував вплив шевченкової поезії на болгарське відродження. Ініціатор і засн. Болгарського-укр. т-ва (1920), Нац. худ. академії.

Шмерлинг Антон (1805–1893) — австрійський політ. діяч, міністр юстиції Австрії.

Шмітт Генріх (1817–1883) — польс. історик, бібліотекар, представник лелевельської іст. школи. Навчався у Львівському ун-ті. Діяч конспіративних польс. організацій Галичини, за що отримав навіть смертний вирок, але потім був помилуваний. Чл. шкільної ради Галичини (з 1870), почес. чл. Познанського т-ва приятелів наук (1860–1883). Автор «Истории польского народа» (В 3-х томах. СПб., 1864, 1866) та інших праць з історії Польщі XVIII–XIX ст. та польс. історіографії.

Шраг Ілля Людвигович (1847–1919) — юрист, політ., держ., земський діяч у Чернігівській губ., чл. кадетської партії (з 1905), депутат I Держ. думи (1906). Один з

засн. УПСФ. Навчався в Мед.-хірургічній академії в С.-Петербурзі (з 1865) та на юрид. ф-ті ун-ту. Знаходячись у С.-Петербурзі, брав участь у роботі коміс. АН щодо скасування цензурних обмежень укр. мови (1904). Перебував під наглядом поліції в Чернігові. Дипломну роботу захистив у Київському ун-ті. Працював адвокатом в окружному суді (1875). Гласний Чернігівської міськ. думи, чл. міськ. управи, заст. міськ. голови (1879–1887). Очолював укр. фракцію в І Держ. думі (1906), одночасно був заст. голови Союзу Автономістів (1905–1906), згодом заст. голови ТУП, належав до радикально-демокр. партії. Чл. УЦР від Чернігівської губ. Відмовився 1918 за станом здоров'я очолити уряд при гетьмані П.П. Скоропадському. Публікував статті у львівській «Правді», «Записках НТШ», київській «Раді» та ін.

Шраг Микола Ілліч (1894–1970) — політ. діяч, економіст. Син І. Шрага. Студент Московського ун-ту (1917). Чл. УЦР (обраний за територіальним представництвом від укр. громади Москви). Заст. голови УЦР (17 черв. 1917 — 29 берез. 1918), чл. Малої Ради, коміс. для розробки проекту статуту автономії України. Учасник Демокр. наради в Петрограді. Належав до УПСР, обраний до ЦК партії (лип. 1917). Після розколу УПСР (1919) належав до «центр. течії». Радник дип. місії УНР в Угорщині (1919). Соратник і політ. одностудець М. Грушевського. 1920–1924 — в еміграції. 1924 повернувся в Україну. Працював економістом в Наркоматі зовнішньої торгівлі і заст. нач. пром.-екон. упр. Всеукр. ради нар. госп-ва. Засуджений в справі «Укр. нац. центру» (1931). Після звільнення (1952) працював в Ін-ті нар. госп-ва в Харкові та Львівському політехн. ін-ті.

Штейнфельд Федір Рудольфович, барон (1871–1946) — ентомолог, археолог, історик-краєзнавець, дипломат, громад.-політ., культ. діяч України, меценат і благодійник. Навчався на природн. від-ні фіз.-мат. ф-ту Варшавського ун-ту. Фундатор і власник краєзнавчого Городецького музею і б-ки на Волині (1896–1918). Був почес. чл. Т-ва дослідників Волині, заст. голови УНТ. Чл. ЦК конституційно-демокр. партії, ТУП, брав участь у роботі І Держ. думи (1906), голова Ком. Південно-Західного фронту Всерос. союзу міст (1915–1917), Голова Виконавчого ком. об'єднаних організацій м. Києва (1917), посол Укр. Держави в Берліні (1918). З 1940 жив поблизу Дрездена.

Кн. зібрання та архів надійшли до складу Б-ки в 1920.

Штур Людевіт (1815–1856) — ідеолог і керівник словацького нац. руху в 1840-х, поет, філолог. Учасник Празького повстання 1848. Один з авторів концепції «слов'янської єдності».

Шумський Олександр Якович (1890–1946) — парт. та держ. діяч. Вступив до Московського вет. ін-ту (1915). Належав до УПСР. На III з'їзді УПСР кооптований до складу ЦК, а згодом до складу УЦР. Заарештований з групою есерів як прихильник співробітництва з радянським урядом (16 січ. 1918). Входив до лівої течії УПСР (боротьбистів), яка 1919 перетворилася в УКП(б). Після її саморозпуску (1920) — чл. КП(б)У, згодом чл. її ЦК. Нарком освіти в укр. радянському уряді Х. Раковського (1919), нарком внутрішніх справ (1920), представник УСРР у Польщі (1921). Ред. журн. «Червоний шлях» (1923–1924), керував від. агітації та пропаганди КП(б)У. Нар. комісар освіти (1924–1927), активно проводив політику українізації. Звинувачений у «націоналістичному ухилі» (т. зв. шумкізм) (1927). Голова ЦК профспілок працівників освіти, чл. президії ВЦПРС в Москві (1931–1933). Засуджений до 10 років виправно-трудова таборів (1933). Засуджений до 10-річного ув'язнення у виправно-трудова таборі. Перебував на Соловках, потім у засланні до Красноярська (1933–1935).

Шупп Фальк — нім. діяч, видавець «Osteuropäische Zukunft», заснував в Берліні приватну організацію з метою зібрати велику б-ку з нім. книг для ВУАН. На його думку, при ВУАН мають бути зібрані всі твори на нім. мові з кожної області знання. Зробив такий самий подарунок Болгарській АН.

Шухерт Чарльз (1858–1942) — американський геолог, палеонтолог, палеограф, проф. Єльського ун-ту (з 1904) і Шеффільдської наук. школи, хранитель геолог. колекції Музею природн. історії Пібоді при Єльському ун-ті. Укладач атласу палеогеограф. карт Північної Америки та автор праць з іст. геології.

Щербаківський Вадим Михайлович (1876–1957) — археолог, етнограф, історик мистецтва, брат Данила Михайловича Щербаківського (1877–1927). Вступив на мат. ф-т С.-Петербурзького ун-ту (1895), перевівся до Московського ун-ту (1897), 1898 був заарештований за політ. діяльн. Продовжив навчання у Київському ун-ті (1901), де слухав лекції Г. Павлуцького, В. Антоновича, В. Хвойки. Співроб. Церк. (нині — Нац.) музею у Львові (1908–1910). У 1910 повертається до Києва, очолює від. археології Полтавського природн.-іст. музею (1912–1922). Призначений ректором щойно організованого при музеї Укр. нар. ун-ту (1917). У 1922 емігрував до Чехословаччини, жив у Празі, завідував каф. археології Укр. Вільного ун-ту. Проф. (1922–1945), ректор цього ун-ту (1945–1951). Дійсний чл. Чеської АН, Міжнар. антроп. ін-ту у Франції, Словацького наук. т-ва, НТШ у Львові, Укр. Вільної АН. Удостоєний сербського ордена св. Сави. Влітку 1945 переїжджає до Мюнхена, а звідти 1951 — до Лондона.

Щербаківський Данило Михайлович (1877–1927) — український етнограф, археолог, музейний діяч, дослідник укр. нар. мистецтва, дійсний чл. НТШ. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1901). Учень В.Б. Антоновича. Збирав вироби укр. нар. творчості для музеїв Києва й Полтави. Провадив археол. розкопи в різних районах України. Зав. іст.-побутового та етногр. (згодом — нар. мистецтва) від. в Київському іст. музеї (1910–1927), зібрав значну колекцію. Під час Першої світової війни відбував військ. службу на Галичині та Буковині, методично робив знімки іст. архітектурних споруд, збирав ікони й пересилав цей матеріал до Київського музею. Співтворець Укр. держ. академії мистецтв (1917), її вчений секр. і почес. чл. (1918). Був проф. і читав курс укр. нар. мистецтва та історії укр. мистецтва в новостворених Укр. держ. академії мистецтв (1917), Археол., Фребелівському, Архітектурному ін-тах. Керував мистецтвознавчими семінарами при Всеукр. іст. музеї ім. Шевченка в Києві. Чл. Коміс. для охорони пам'яток старовини (1918), чл. Етногр. коміс. ВУАН (1920), вчений секр. секції мистецтв УНТ (1921), заст. голови Всеукр. археол. ком. (1922), засн. Київського етногр. т-ва (1924). Здійснював значну роботу з рятування мистецьких творів (1917–1920). У зв'язку з переслідуваннями покінув життя самогубством в 1927.

Щербина Володимир Іванович (1850–1936) — укр. історик, архівіст, джерелознавець, педагог, громад. діяч, археограф, джерелознавець, архівіст, чл.-кор. ВУАН (1925), учень В.Б. Антоновича та М. Драгоманова. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1868). У С.-Петербурзі закінчив пед. курси (1876), викл. рос. історію і л-ру в гімназіях. Учителював у гімназіях Києва (1879–1920). Чл. Київського іст. архів. гуртка В. Антоновича, також співпрацював з Київською археол. коміс., чл. Іст. т-ва Несторалітописця. Брав активну участь у різних громад.-культ. організаціях Києва. Працював у НБУ при УАН (з серп. 1919), в Архів. упр., в Археог. коміс., керував Коміс. історії Києва і Правобережжя, був чл. каф. історії України. Автор понад 100 праць з малорозроблених

проблем києвознавства, правобережної укр. козаччини XVIII ст., гайдамацьких рухів, Коліївщини тощо.

Щербина Микола Федорович (1821–1869) — рос. поет, дворянин.

Щербинський Микола Пилипович (1858–) — громад. та політ. діяч. Закінчив іст.-філ. ф-т Новоросійського ун-ту (1883). Брав участь у політ. діяльн., заарештований (1879), перебував у в'язниці в Одесі, потім — під наглядом поліції. Після 1883 з Одеси переїхав до Болграда (Бессарабська губ.), де був учителем гімназії. Інспектор Одеської Першої Рішельєвської гімназії (1901). Дійсний статський радник, гласний Катеринославської міськ. думи, чл. губернської училищної ради від М-ва нар. просвіти, дир-р Катеринославської Першої клас. гімназії.

Щітківський Іван Іванович (1879 ?) — філолог, викл. історії, географії, укр., латин. та польс. мов. Закінчив Львівський ун-т (1902–1908), слухав лекції з філології та філософії (історія церкви, давньоєвр. мова), отримав диплом правн. ф-ту (1909), учень М. Грушевського. Викл. у Нім. держ. гімназії у Львові (1908–1909); польс. та укр. гімназіях у Перемишлі (1909–1912), укр. гімназії в Коломиї (1912–1914). Перебував на військ. службі (1914–1918). Викл. у гімназіях м. Бережани. Вступив до Укр. Галицької Армії (I Корпус УСС) (1919–1920). Публікував статті з історії в «Записках НТШ» у Львові та в «Шевченківському Збірнику» (1915) в Києві, літ.-критичні студії, зокрема «Гайдамаки» Шевченка як пам'ятка до Коліївщини». Працював в ВБУ (черв. 1920 — черв. 1921).

Щоголев Степан Никифорович (1863–1919) — за освітою лікар, жив у Києві. На початку XX ст. помічник голов. київського цензора проф. Т. Флоринського, чиновник з особливих доручень при губернаторові. Чл. Київського клубу рос. націоналістів. Через його записку до рос. уряду було закрито київську «Просвіту» (1910). Автор праці «Український рух як сучасний етап Південноросійського сепаратизму» (К., 1912), вона ж була перевидана у Києві під назвою «Современное украинство. Его происхождение: рост и задачи» (1914).

Юнгман (Юнгмани, Jungmann), Іосиф-Іаков (1773–1847) — чеський філолог-славіст, проф, діяч чеського відродження; йому належить створення монументального етимологічного та іст. слов. чеської мови “Slovník jazyka českého” (5 т., 1835–1839); “Historie literatury ceske” (2-е видання, 1849). Пропагував необхідність єдиної літ. мови усіх слов'ян, сприяв ідеї слов'ян. єдності. Заклав основу ново-чеської мови та л-ри.

Юренев Петро Петрович (1874–1946) — інженер, кадет, депутат II Держ. думи. Під його керівництвом був розроблений перший проект московського метро. Чл. ЦК кадетської партії (з 1910). Міністр шляхів Тимчасового уряду (липн.–серп. 1917). У роки громадянської війни керівник Одеської організації «Национального центра». Голова Спілки міст при Добармії (1919). В еміграції в Югославії, Чехословаччині, Франції.

Юркевич Марія Павлівна. Закінчила іст-філос. від. Московських вищ. жін. курсів; облаштувала за дорученням Укр. земляцтва при курсах укр. б-ку. Обрана на посаду співроб. ВБУ (1919).

Яворницький Дмитро Іванович (1855–1940) — історик, археолог, етнограф, фольклорист, лексикограф, письменник-белетрист, дослідник історії укр. козацтва. Навчався

на іст.-філол. ф-ті Харківського ун-ту (1977–1881). Був залишений позаштат. стипендіатом для підготовки до проф. звання при каф. рос. історії. Викладав історію у чол. гімназії Харкова. Чл. Харківського іст.-філол. т-ва. 1885 переїхав до С.-Петербурга. Викл. історію в гімназії та на пед. курсах (1886–1891). Як неблагонадійний висланий до Ташкента (1892), де продовжував студії з історії та археології. Магістерську дис. «История запорожских казаков» захистив у Казанському ун-ті (1901). Прив.-доц. в Московському ун-ті (1897–1902). Дир-р Катеринославського крайового іст. музею (1902–1933). Дійсний чл. НТШ (1914). Викладав у Катеринославському ІНО (1920–1933): очолював каф. українознавства (1925–1929). Керував роботою Дніпрогесівської археограф. експедиції Наркомосу УСРР у зоні затоплення (1927–1932). Чл.-кор. УАН (1918), акад. ВУАН (1929). Очолив каф. передісторії України Іст.-філол. від. ВУАН. На початку 1930-х звинувачений в ідеологізації козацтва та «буржуазному націоналізмі» і звільнений з роботи. Останні роки життя був позбавлений можливості займатися наук. діяльн. Автор праці «Історія Запорозьких козаків» у 3-х томах (1892–1897) та ще понад двохсот робіт, присвячених укр. історії. Зібрав багатий етнограф. і фольклор. матеріал. Поет і прозаїк, був укл. «Словника української мови» (1920).

Яворський Стефан (1658–1722) — богослов, філософ, письменник, поет, публіцист, проповідник, релігійний, політич. і культ. діяч, митрополит Рязанський і Муромський, президент Синоду Рос. Православної Церкви, протектор Слов'яно-греко-латин. академії. Написав трактат по догматичному богослов'ю, антипротестантський по характеру, «Камінь віри» (1713–1715, вид. 1728), праці філос. та богословського характеру, його філос. курси оцінюються як європ. набуток. Приватна б-ка мала велику наук. і культ. цінність.

Ягіч Ігнатій (Ватрослав) Вікентійович (1838–1923) — австрійський і рос. філолог, лінгвіст, палеограф і археограф, фахівець зі слов'ян. філології. Акад. С.-Петербурзької АН (з 1880). Навчався у Віденському ун-ті. Чл. Південнослов'ян. академії наук і мистецтв, д-р слов'ян. філології С.-Петербурзького ун-ту, проф. Віденського ун-ту, очолював каф. слов'ян. філології у Берлінському ун-ті. р. Заснував журн. «Archiv für slavische Philologie» (1876), який став першим спеціальним слов'ян. журн. в області філології.

Ягодовський Костянтин Павлович (1877–1943) — методист-природничник. Закінчив С.-Петербурзький ун-т (1901), викл. природознавство в школах Оренбурга, С.-Петербурга. Очолив учительський ін-т в Глухові (1916), вікрив у Глухові навч. закл. нового типу, де впроваджував власні пед. ідеї трудової школи (1919). Викл. у Чернігівському ІНО (1920). У 1923–1943 Працював в пед. закл. та науково-дослід. ін-тах Ленінграда, Москви, Свердловська. Має праці стосовно методики викладання природознавства у школі, де основна увага приділялася формуванню понять, практиці лаб. занять з природознавства, ботаніки, анатомії та фізіології — з елементами дослідницької роботи.

Якубаніс Генріх (Роман) Іванович (Henryk Roman Jakubanis, 1879–1949) — фахівець з античної філософії. Закінчив Київський ун-т (учень проф. О. Гілярова), прив.-доц. в ньому (від 1908), викл. естетику й історію філософії. Водночас викл. на вечірніх Жін. курсах А. Жекуліної. У 1916–1918 — викл. у Польс. університетському колегіумі. Емігрував до Польщі (січ. 1922). Проф. Люблінського католицького ун-ту. У листоп. 1939 заарештований, але через півроку звільнений. Помер у Любліні.

Якубовський Ігнатій Федорович (1820–1851) — учений у галузі с.-г. наук, письменник. Закінчив філос. ф-т С.-Петербурзького ун-ту з розряду природн. наук (1842), проходив стажування з агрономії закордоном, передусім, у Німеччині. Вивчав приволзькі та прикамські губ., Чернігівську та Полтавську губ. Викл. публ. курс сільс. госп-ва у Пензі (1845–1846), в Київському ун-ті (1846). Захистив магістерську дис. «О труде в сельском хозяйстве» (1850), в 1851 отримав ступінь магістра сільс. госп-ва та лісництва, обраний екстраорд. проф. Київського ун-ту.

Яницький Олександр Миколайович (1871–1943) — укр. біофізик. Закінчив фіз.-мат. ф-т Київського ун-ту (1895). Працював у лаб. Паризького ун-ту (1904 і 1906), в лаб. Кембриджського ун-ту (1912). 5 років учителював у реальній школі міста Новозибков Чернігівської губ. (нині Брянської області Росії). 6 років працював асистентом Київського політехн. ін-ту. 5 років був учителем фізики в Колегії Галагана. Автор підручника практ. вправ із фізики. За Першої світової війни був голов. контролером рентгенівських каб. Південно-Західного фронту. В одному семестрі читав курс фізики в Київському укр. нар. ун-ті. Прив.-доц. каф. фізики у Держ. укр. ун-ті в Кам'янці-Подільському (1919–1920). Від 1920 в еміграції в Німеччині. Асистент Кайзер-Вільгельм ін-ту біофізики у Франкфурті-на-Майні. Наук. праці стосуються біол. дії іонізованого повітря, радіоактивних речовин та рентгенівських променів; винахідник нового типу рентгенівської трубки.

Яновський Людвік (Ludwik Janowski, 1878–1921) — польс. історик культури і освіти. Закінчив Київський ун-т, викладав гр. мову в київських гімназіях. Навчався також у Кракові, Львові, Мюнхені, Женеві. В Краківському (Ягеллонському) ун-ті під керівництвом проф. Ю.Третьяка здобув ступінь д-ра філософії (1909). Очоловав каф. руської (укр.) та східнослов'ян. л-р Краківського ун-ту (1912–1913). У 1913 залишив каф. і виїхав до Швейцарії, де пробув до 1917. Повернувшись до Києва, став організатором і ректором (1917–1919) Польс. університетської колегії. Був заарештований (1919), два місяці провів у в'язниці. Переїхав у Вільно, де був проф. Віленського ун-ту, деканом філос. ф-ту, дир-ром університетської б-ки.

Яновський [Феофіл Гаврилович] (1860–1928) — лікар-терапевт. Закінчив мед. ф-т Київського ун-ту (1884), захистив докторську дис. «До біології тифозних бацил» (1889), проф. терапевтичної клініки Одеського ун-ту і лікарської діагностики Київського ун-ту (1905–1921) та Київського мед. ін-ту (1921–1928), акад. АН УРСР (1927), віце-президент Т-ва київських лікарів (1922–1928). Вивчав легеневі захворювання та туберкульоз легень: описав нові ознаки захворювань легень і плеври; розробляв питання імунітету при туберкульозі легень, основи діагностики, клініки та терапії цього захворювання. З його іменем пов'язано розвиток протитуберкульозних заходів в Україні, був ініціатором створення протитуберкульозних санаторіїв та першої в Києві та в Україні бактеріологічної лаб. Автор першого в СРСР підручника (1923) по туберкульозу. Один із засн. Київського наук.-дослід. ін-ту фтизіатрії та пульмонології, який названо на його честь.

Янчук Микола Андрійович (1859–1921) — укр., білорус. і рос. мовознавець, фольклорист, етнограф, письменник, драматург, педагог. Закінчив Московський ун-т (1885). Пом. бібліотекаря Румянцевського музею (з 1892). Хранитель Дашковського етногр. музею в Москві (1897–1920). Секр. від. етнографії Т-ва любителів природознавства, антропології і етнографії при Московському ун-ті (1889), де 1901 заснував муз.-етногр.

коміс. та керував нею до 1920. Один із засн. Нар. консерваторії в Москві (1906). Ред. журн. «Этнографическое обозрение» (1889–1916), проф. укр. і білоруської л-р у Московському (1919–1921) і Мінському (1921) ун-тах. Дослідник укр., білоруської, польс. і рос. нар. музики. Під його керівництвом укладено «Програму для збирання етнографічних відомостей» (1889), за якою зібрано цінний україномовний матеріал. Записав і видав зразки укр. живої нар. мови Підляшшя (весільні обряди, нар. пісні, вертеп).

Ярошевич Андрій Іванович (1875–1941) — статистик-економіст, економ-географ, проф. Закінчив іст.-філол. ф-т Московського ун-ту (1899), одержав диплом I ступеня в Київському ун-ті (1902). Працював на посаді інспектора «Северного страхового общества» (Москва) (1903–1916, причому в 1903–1913 працював у Києві). Почав викл. в Київському комерц. ін-ті курс економічної географії Південно-західного краю (1908), доц. каф. статистики (1919), прив.-доц. Держ. укр. ун-ту. Чл. Т-ва економістів (1920), яке увійшло (1921) до Соц.-екон. від. ВУАН. Працював на Поділлі в стат. та пед. галузях (1920–1924). Опікувався реєстрацією та збереженням пам'яток старовини і мистецтва. Входив до Ради Вінницької філії ВБУ (1924), був керівником Каб. виучування Поділля (1924). Проф. Київського ін-ту нар. госп-ва (1924). Працював у Києві в плановій та наук.-дослід. галузях (1924–1931). Чл. Коміс. для вивчення нар. госп-ва України ВУАН (1927). Наук. співроб. ВУАН (з січ. 1928). Учений секр. Постійної коміс. ВУАН для виучування продуктивних сил України (1927) на базі Тимчасової коміс. для виучування продуктивних сил України. Заарештований 1941, висланий до Новосибірська, де помер.

Ярошенко Володимир Григорович (1888–1957) — мовознавець. Закінчив С.-Петербурзький ун-т (1912), учень О. Шахматова. Позаштат. постійний співроб. Коміс. для складання слов. укр. живої мови ВУАН (1926–1927), штат. співроб., чл.-ред. с.-г. від. Ін-ту укр. наук. мови ВУАН (1927–1930), наук. співроб. Ін-ту мовознавства ВУАН (1930–1935). Автор праць із фонетичної транскрипції укр. мови (1919) і в справі укр. мед. термінології (1934). Один з упор. т. 2 «Російсько-українського словника Академії наук» (1929–1933). Репресований 1934. Після звільнення вчителював у Києві, по війні — ред. вид-ва «Радянська школа».

Ясинський Михайло Ілліч (1889–1964) — бібліограф і бібліотекознавець. Закінчив іст.-філол. ф-т Київського ун-ту (1914), працював приватним учителем, пом. бібліотекаря та зав. б-кою в Кам'янці-Подільському укр. ун-ті (1919–1921), зав. від. україніки ВБУ у Києві (1923–1933). Здійснив значний внесок у розвиток бібліогр. репертуару та нац. бібліографії, історію та теорію бібліотекознавства, обґрунтував основні принципи формування фонду україніки ВБУ та організував його комплектування. Через безпідставні ідеологічні звинувачення відійшов від бібліогр. діяльн. (працював електромонтером, економістом) (1933). Зав. бібліогр. від., голов. бібліограф в наук. б-ці Київського ун-ту (1946), згодом — бібліограф у Київському пед. ін-ті іноземних мов. Бібліограф у Держполітвидаві УРСР (1956–1960); до 1965 співробітничав з редакцією Укр. радянської енциклопедії.

Яснопольський Леонід Миколайович (1873–1957) — економіст. Закінчив С.-Петербурзький ун-т (1895). Залишений при ун-ті на каф. політ. економії та статистики, прив.-доц. Київського ун-ту (1902), викл. статистики в Харківському ун-ті (1903). В Київському ун-ті читав курс «Рух землеволодіння в Росії в пореформену епоху». Депутат Держ. думи Росії. Після 1917 працював в Київському ун-ті та Київському ін-ті нар. госп-ва. Дир-р Ін-ту по виучуванню екон. кон'юнктури (1919), голова Коміс. УАН по виучуванню нар. госп-ва України. Акад. ВУАН (1925). Очолював Постійну коміс. ВУАН

по вивченню продуктивних сил України (1926–1930), працював в наук.-дослід. закл. Москви (1931–1936), в Ін-ті економіки АН УРСР (з 1936).

Бібліотека М.П. Яснопольського передана до ВБУ у 1919 через Всеукр. ком. охорони пам'ятників історії та мистецтва.

Яснопольський Микола Петрович (1846–1920) — економіст, статистик і фінансист; викл. політекономії в Ново-Олександрівському с.-г. ін-ті, Ніжинському ліцеї князя Безбородька і на Вищ. жіні. курсах при Київському ун-ті.

Ячевський Артур Артурович (1863–1932) — міколог. Організував Бюро по мікології і фітопатології Вченого ком. Голов. упр. з землеустрою та землеробства (згодом Бюро по мікології і фітопатології с.-г. вченого ком.) (1907). Проф. Лісового ін-ту (1920–1927). Чл.-кор. РАН (1923).

Ячевський Леонард Антонович (1858–1916) — геолог та гірничий інженер. Закінчив Петербурзький гірничий ін-т (1883). Геолог. дослідження проводив у Забайкальській обл., в околицях Нерчинська, киргизьких степах (1889), Єнісейському гірничому окрузі (1900). Відкрив родовища нефриту в Іркутській губ. (1896–1897). Проф. мінералогії у Катеринославському вищ. гірничому уч-щі. Засн. Геотермічної комісії при Рос. географ. т-ві. Автор праць «Геологический очерк золотых промыслов вблизи слияния рек Онона и Ингоды»; «Алиберовское месторождение графита»; «Геотермические наблюдения в Сибири»; «Ueber die thermische Regime der Erdoberfläche» та ін.

Biedermann German (1831–1892) — австрійський історик, проф. Віденського і Пештського ун-тів. Здобув освіту в Австрії та Німеччині. Викл. в Пештському ун-ті, Кашауській (Кишицькій) юрид. академії, Пресбурзькій (Братиславській) юрид. академії, Інсбрукському ун-ті, Грацькому ун-ті (1855–1871). Досліджував нац. проблеми Австро-Угорської імперії, в тому числі й укр. Автор двотомної праці «Угорські русини, їх поселення, духовні устремління та історія» (1862–1867), опублікованої нім. мовою.

Bobrzynski M. (Бобжинський Михайл Херонім Блажей) (1849–1835) — польс. історик, юрист, сусп.-політ. діяч, джерелознавець. У 1872 отримав ступінь д-ра юрид. наук, посаду доц., потім проф. Краківського ун-ту. Дир-р Краківського архіву (1878), чл. АН. Депутат віденського парламенту (з 1885), президент шкільної ради Галичини (з 1890). Автор нарисів з модерної історії Польщі, з історії держави і права Польщі. Один з лідерів краківських консерваторів. Депутат Краківської міськради (з 1881), Галицького краєвого сейму (1885–1901), Держ. ради (1885–1901; 1905–1908). Очолював Крайову шкільну раду в Галичині (1890–1901). Здійснив низку реформ у шкільництві. Боровся проти неписьменності та за структурування системи освіти. Підтримував українство. Намісник Галичини (1908–1913), австрійський міністр Галичини (1917), відстоював відновлення Польс. Держави в союзі з Австрією. Очолював комісію з вироблення конституції незалежної Польщі. Автор праці «Dzieje Polski w zagysie». — Warszawa, 1881. Рос. мовою перекладено його «Очерк истории Польши» (в 2-х томах, СПб., 1888–1891).